



วารสาร ปญญา

PANYA JOURNAL

ISSN.0859-3574 (Print)

ISSN.2697-4940 (Online)



Approved by TCI during 2020 - 2024



ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2566 Vol.30 No.3 September-December 2023



สำนักงานวารสาร ปญญา

วิทยาลัยศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 103 ถนนพระปกเกล้า ตำบลพระสิงห์
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/index>

หลักการและเหตุผล

วารสารปัญญาได้ดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่ 2536 โดยจัดพิมพ์เป็นวารสารวิชาการรายปักษ์ ๑ ละคร 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ) โดยพิจารณาเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. ศาสนาและปรัชญา
2. การศึกษา
3. สังคมศาสตร์
4. มนุษยศาสตร์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมวิชาการด้านศาสนา การศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์
2. เพื่อเผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความวิจัย บทความปริทัศน์
3. เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นิสิตและผู้สนใจทั่วไปมีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิชาการ
4. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นด้านศาสนา การศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์

กำหนดการเผยแพร่

- ปีละ 3 ฉบับ : ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน)
 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม)
 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)

จำนวนพิมพ์ 100 เล่ม

การส่งบทความ

วารสารปัญญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 103 ถนนพระปกเกล้า ตำบล
พระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 โทร. 053-270-975

E-Mail: panya-thjo@gmail.com

สามารถดำเนินการดาวน์โหลดและส่งบทความผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารออนไลน์ Thaijo ทางเว็บไซต์

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/index>

- บทความวิชาการและวิจัยทุกเรื่องได้รับการพิจารณาล้นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer reviewers) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ไม่น้อยกว่า 3 ท่าน/บทความ
- บทความ ข้อความ ภายประกอบและตารางที่ลงพิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่มีส่วนรับผิดชอบใด ๆ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน แต่ผู้เดียว
- บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบมีการตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
- บทความใดที่ผู้อ่านเห็นว่าได้มีการลอกเลียนหรือแอบอ้างโดยปราศจากการอ้างอิงหรือทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นผลงานของผู้เขียน กรุณาแจ้งให้กองบรรณาธิการวารสารปัญญาทราบจะเป็นพระคุณยิ่ง
- บทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนลิขสิทธิ์ไม่สงวน

วารสารปัญญา ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2566)

ที่ปรึกษา

พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ผศ.ดร. พระมหาวิรัตน์ สุรเมธี, ผศ.ดร.

พระมหาวิเศษ เสาะพบดี, รศ.ดร. ศ.ดร. พศิน แต่งจวง

บรรณาธิการ

ผศ.ดร. ตระกูล ชำนาญ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์วิรัช ภูมาศรี

นางสาวนุชรี วงศ์ชมภู

กองบรรณาธิการ

ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์

นายบุญนำ สุนามถาวร

นางสาวสุริษา วุฒิอิน

พระครูพิพิธสุตาทร, ดร.

ผศ.ดร. วิสุทธิชัย ไชยสิทธิ์

รศ.ดร. สัณญา สะสอง

ผศ.ดร. หนูม้วน ร่มแก้ว

ผศ. วิมลสรรค์ ไสลงษ์

ศ.ดร. สุธรรม ธรรมทัศนานนท์

รศ.ดร. วีระ เลิศสมพร

ผศ.ดร. วินิจ ผาเจริญ

ผศ.ดร. จำเนียร ราชแพทยาคม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยศรีประทุม

มหาวิทยาลัยพะเยา

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

วารสารปัญญา ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2566

พระครูสังฆรักษ์ จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร.

ผศ.ดร. ปัญญา คล้ายเดช

ศ.ดร. พศิน แต่งจวง

ดร. สุชาสินี แสงมุกดา

ศ.ดร.สุธรรม ธรรมทัศนานนท์

ผศ.ดร. ประทีป พิฆทองหลาง

ผศ.ดร. สมปอง สุวรรณภูมา

รศ.ดร. รัตนะ ปัญญาภา

ผศ.ดร. สยาม ราชวัตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีประทุม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทบรรณาธิการ

วารสารปัญญา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เป็นฉบับประจำปี 30 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมวิชาการ เป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ด้านศาสนา การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม สังคมศาสตร์ เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ จากอาจารย์ นักวิจัย นักศึกษาจากหลากหลายสถาบัน และผู้สนใจทั่วไป

วารสารฉบับนี้ ประกอบด้วยบทความที่น่าสนใจบทความวิจัยและบทความวิชาการ ด้านศาสนา 4 เรื่อง ด้านสังคมศาสตร์ 4 เรื่อง และด้านศึกษาศาสตร์ จำนวน 4 เรื่อง ซึ่งบทความทั้งหมดได้ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี เช่นเดิม กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ได้พิจารณาและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ

วารสารปัญญาขอประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจทุกท่านสามารถส่งบทความวิจัยและบทความวิชาการเข้ามาเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร โดยสามารถส่งได้ผ่านระบบออนไลน์ที่เว็บไซต์ของวารสารปัญญาคือ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/index>

กองบรรณาธิการวารสารปัญญาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านทุกท่าน และขอผู้อ่านได้มีความสุขกับการอ่าน พบกันใหม่ฉบับหน้า

กองบรรณาธิการ

บทความวารสารปัญญา
ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

บทความวิจัย	หน้า
1 แนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู นริศรา เลือคล้าย	1
2 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล เจนนิศตรา สิริศรีเสริมวงศ์	18
3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ธวัช คำทองทิพย์	34
4 การพัฒนาสื่อประสมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะ การดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธรรมรัตน์วิทยา ขวัญหทัย ธรรมเสนา	50
5 แนวปฏิบัติการประกันคุณภาพที่เหมาะสมของโรงเรียนนานาชาติ: กรณีศึกษาโรงเรียน นานาชาติเคนส์วิลล์ เชียงราย ทรงสรรค์ อุดมศิลป์	64
6 การพัฒนาระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชาวิทยาการจัดการ เรียนรู้ทางสังคมศึกษา สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ พระวิฑูรย์ ปภัสสรญาโณ (โกฏิฉกรรจ์)	79
7 การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและ วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ธีรศักดิ์ แสนวังทอง	91
8 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามแนวทางพุทธศาสนา ที่นำมาใช้ในการทำงานใน มหาวิทยาลัยสงฆ์ เอื้อมเดือน แก้วสว่าง	101
9 การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในด้านการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ชุ่ม พิมพ์ศิริ	116

บทความวิชาการ	หน้า
10 ปลีโพธิ์: วิเคราะห์เหตุความกังวลใจภัยเงียบตามหลักพระพุทธศาสนา พระมหาเจริญ กตปุญโญ (กระพิลำ)	127
11 การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตยของไทย สุธี โกสิยสิทธิ์	145
12 อิทธิพลการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลกับการเคลื่อนไหวทางสังคม กิตตินันท์ วงษ์สุวรรณ	158
รูปแบบการเขียนบทความลงวารสาร	172

แนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู
THE ASSESSMENT GUIDELINE OF PRE-SERVICE TEACHER'S COMPETENCY
BASED ON TEACHING PROFESSIONAL STANDARDS

นริศรา เสือคล้าย *

Narissara Suaklay

Corresponding Author E-mail: Narissara.su@up.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู และนำเสนอแนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครูที่เลือกมาแบบเจาะจง จำนวน 25 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครูคาดหวังให้นิสิตนักศึกษาครูมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู ในการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู สาระการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ประกอบด้วย 3 สมรรถนะ คือ 1) การปฏิบัติหน้าที่ครู 2) การจัดการเรียนรู้ 3) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

2. แนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูในการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู สาระการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 3 สมรรถนะ ดังนี้ 1) การปฏิบัติหน้าที่ครู ควรประเมินเกี่ยวกับความมุ่งมั่นพัฒนา ความเอาใจใส่ และการสร้างแรงบันดาลใจ รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน 2) การจัดการเรียนรู้ ควรประเมินเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในสาขาวิชาเฉพาะ การประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียน การทำรายงานผลการจัดการเรียนรู้ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน ควรประเมินเกี่ยวกับความร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียน การเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน

คำสำคัญ: แนวทางการประเมิน, สมรรถนะนิสิตนักศึกษาครู, มาตรฐานวิชาชีพครู

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research were: 1) to study the pre-service teacher's competency according to the expectations of those involved in the production of student teachers 2) to propose the assessment guideline of pre-service teacher's competency based on teaching professional standards. Data were collected by a structured

* วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Education, University of Phayao

interview from 25 key informants with purposive sampling and then analyzed the data by content analysis.

The results of this research found that:

1. The pre-service teacher's competency according to the expectations of those involved in the production of student teachers aligned with teaching professional standards, that consisted of 3 competencies which were: 1) the teacher performance 2) the learning management 3) the relationship with parents and community.

2. The assessment guideline of pre-service teacher's competency based on teaching professional standards consisted of 3 competencies: 1) teacher performance; should be assessed on the commitment to development, the empathy, and the inspiration that including acting as a good role model for students 2) learning management; should be assessed on the learning management in a specific field, the assessment to improve and develop the students, making a report on learning management results, making student care solution, and conducting the classroom action research 3) relationship with parents and community; should be assessed on the cooperation with parents to develop and to solve the problems of the students, and the participation in community activities to support quality learning of the students.

Keywords: Assessment guideline, Pre-service teacher's competency, Teaching professional standards

บทนำ

มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดคุณภาพในการประกอบวิชาชีพ สามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่ผู้รับบริการจากวิชาชีพได้ว่าเป็นบริการที่มีคุณภาพ ตอบสังคมได้ว่าการที่กฎหมายให้ความสำคัญกับวิชาชีพทางการศึกษา และกำหนดให้เป็นวิชาชีพควบคุมนั้น เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่มีลักษณะเฉพาะ ต้องใช้ความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญในการประกอบวิชาชีพ ดังนั้นคณะกรรมการคุรุสภาจึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ในส่วนของมาตรฐานวิชาชีพครู ด้านมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ และมาตรฐานการปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและทิศทางการศึกษาของชาติ โดยออกเป็น “ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562” ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม 2562 เป็นต้นมา (ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2563)

ประกาศคณะกรรมการคุรุสภาดังกล่าวระบุว่า มาตรฐานวิชาชีพ ประกอบด้วย สาระความรู้ และสมรรถนะตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นเกณฑ์

ในการพิจารณาให้การรับรองปริญญา และประกาศนียบัตรทางการศึกษา เพื่อการประกอบวิชาชีพครูของสถาบันต่าง ๆ ที่เสนอให้ครุสภารับรอง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2562 เป็นต้นไป รวมทั้งใช้เป็นกรอบในการดำเนินการทดสอบและประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู เพื่อขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้ผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ต้องผ่านการทดสอบและประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด โดยมีผลบังคับใช้กับผู้เข้ารับการศึกษาในหลักสูตรปริญญา และประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่คุรุสภารับรอง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2562 เป็นต้นไป อาจจะทำให้บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาในหลักสูตรปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษา เพื่อการประกอบวิชาชีพครู ยังมีความเข้าใจที่ไม่สอดคล้องตรงกัน ดังนั้นมาตรฐานที่กำหนดขึ้นจึงเป็นความร่วมมือในการเสริมสร้างสมรรถนะบัณฑิตวิชาชีพครูตามมาตรฐานวิชาชีพ ระหว่างคุรุสภากับสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูตามมาตรฐานวิชาชีพ (ภัทรพร เกษสังข์ และคณะ, 2562; ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2560; มานุนย์ สุติศา และ ศรายุทธ เงามคำ, 2560; วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์, 2560) แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายที่เหมือนกันคือการทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู ไม่ว่าจะเป็นการศึกษากับครูหรือนิสิตนักศึกษาครูก็ตาม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะครูให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพครูที่กำหนดไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำตัวแปรสมรรถนะครูตามมาตรฐานวิชาชีพจากงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษ้างานต้น มาสังเคราะห์ตามสมรรถนะในมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อพิจารณาว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ได้ทำการศึกษาในประเด็นของสมรรถนะในมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพครูมากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูตามมาตรฐานวิชาชีพข้างต้น พบว่าค่อนข้างมีการศึกษาที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาสมรรถนะครูตามมาตรฐานวิชาชีพในภาพรวม หรือการศึกษาสมรรถนะครูตามมาตรฐานวิชาชีพย่อย โดยมีการศึกษาทั้งกับตัวอย่างที่เป็นครูประจำการในสถานศึกษาหรือนิสิตนักศึกษาครู ซึ่งจากการสังเคราะห์ตัวแปรสมรรถนะในมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นประกอบกับประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (2563) ข้อ 2 ให้ยกเลิกความในหมวด 1 ผู้ประกอบวิชาชีพครูของประกาศ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพครูในมาตรฐานการฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียนตามประกาศฯ พ.ศ. 2562 มาศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางในการประเมินสมรรถนะสำคัญของนิสิตนักศึกษาครูที่เข้ารับการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

การฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการผลิตครู เพราะเป็นกระบวนการภาคปฏิบัติที่จะช่วยเสริมสร้างนิสิตนักศึกษาครูให้เป็นผู้มีความรัก ความศรัทธาต่ออาชีพครู และมีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ครูได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ เป็นที่พึงพอใจแก่หน่วยงานผู้ใช้ครู กระบวนการภาคปฏิบัติต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การผลิตครูมีคุณภาพที่พึงประสงค์ได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากหน่วยงานผู้ใช้ครูอย่างจริงจัง เพราะหน่วยงานผู้ใช้ครู คือ สถานที่ฝึกปฏิบัติ เป็นแหล่งต้นแบบที่จะให้นิสิตนักศึกษาครูได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ควบคู่กับการเรียนรู้ภาคทฤษฎีจากมหาวิทยาลัยในทุก ๆ ขั้นตอน (วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา, 2565)

ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู สาระการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้ง 3 สมรรถนะที่คุรุสภากำหนดไว้ คือ 1) การปฏิบัติหน้าที่ครู ประกอบด้วย การมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู การส่งเสริมการเรียนรู้ การเอาใจใส่ และการยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล การสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ และผู้สร้างนวัตกรรม การพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นพลเมืองดี 2) การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำแผนการสอนและจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนตามความถนัด และความสนใจ ให้มีปัญญารู้คิด มีความเป็นนวัตกร และมีความสุขในการเรียน ดูแล ช่วยเหลือ พัฒนา และรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบ การวิจัย สร้างนวัตกรรม และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การทำงานเป็นทีมอย่างสร้างสรรค์ และร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ สื่อ และการวัดการประเมินผลการเรียนรู้ การบูรณาการความรู้และศาสตร์การสอน และการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และ 3) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และชุมชน ประกอบด้วย การร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนา และแก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน การศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชน และสามารถอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม และการส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2563)

จากปัญหาและความสำคัญของมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา และความสำคัญของสมรรถนะตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูที่สถาบันการผลิตครูต้องดำเนินการในการนำพาสถาบันและนิสิตนักศึกษาครูในหลักสูตรให้สามารถปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต การส่งเสริมสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการที่สถาบันการผลิตครูสามารถผลิตนิสิตนักศึกษาที่มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพครูได้นั้นจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงคุณภาพของสถาบันการผลิตครู และเป็นการการันตีเพื่อให้องค์กรและหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ เกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจในการผลิตครูของสถาบันนั้น ๆ ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าวจึงสนใจทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐาน

วิชาชีพครู” เพื่อศึกษาถึงสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครูว่ามีความสอดคล้องและเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพครูที่คุรุสภากำหนดขึ้นไว้หรือไม่ อย่างไร และนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำเป็นแนวทางในการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู เพื่อให้สถาบันผลิตครูมีแนวทางและเกณฑ์การประเมินที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นำไปสู่การได้มาซึ่งผลการประเมินที่มีความน่าเชื่อถือต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู
2. เพื่อนำเสนอแนวทางในการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู ในประเด็นเกี่ยวกับสมรรถนะครูที่จำเป็นสำหรับนิสิตนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู ไปนำเสนอเป็นแนวทางในการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครูจำนวนทั้งสิ้น 25 คน ประกอบด้วยอาจารย์นิเทศก์จากวิทยาลัยการศึกษา จำนวน 10 คน ครูพี่เลี้ยงประจำโรงเรียน จำนวน 10 คน และผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนที่รับนิสิตจากวิทยาลัยการศึกษาเข้าฝึกปฏิบัติการวิชาชีพ จำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการกำหนดคุณลักษณะเบื้องต้นของผู้เข้าร่วมวิจัย ดังนี้ 1) เป็นอาจารย์นิเทศก์จากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาที่มีประสบการณ์ในการนิเทศไม่น้อยกว่า 5 ปี 2) เป็นครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนที่รับนิสิตจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และ 3) เป็นผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนที่รับนิสิตจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งบุคคลทั้งสามกลุ่มเป็นผู้ที่มีความสนใจและเต็มใจให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในดำเนินการวิจัย และให้การสนับสนุนในการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ที่มีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครู

ตามความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นข้อรายการเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ และส่วนที่สองเป็นข้อรายการเกี่ยวกับสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กฎกระทรวง จากตำรา เอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู และแนวทางในการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู

2.2 กำหนดขอบเขตและกรอบแนวคิดในการศึกษา เพื่อนำไปกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์

2.3 นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสังเคราะห์และสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4 นำแบบสัมภาษณ์ไปตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษาและตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน

2.5 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จากนั้นจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

2.6 นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล คือ อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และผู้ปกครองนักเรียนจากโรงเรียนที่รับนิสิตจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จำนวน 25 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยติดต่อและนัดหมายกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยมีการชี้แจงต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปเป็นการหาแนวทางในการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู ใช้เวลาในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนละประมาณ 1 ชั่วโมง

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามข้อรายการในแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ซึ่งในขณะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ลงในแบบบันทึกการสัมภาษณ์ และขออนุญาตทำการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ควบคู่ไปด้วย

3.4 ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยการถอดเทปคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำจนได้รายละเอียดครบถ้วน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์เนื้อหาในขั้นตอนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา มาสรุปเป็นข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยในลักษณะของข้อความเชิงบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู พบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนที่รับนิสิตจากวิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา เข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ต่างคาดหวังให้นิสิตนักศึกษาครูมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู ในการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู สารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้ง 3 สมรรถนะ คือ 1) การปฏิบัติหน้าที่ครู 2) การจัดการเรียนรู้ และ 3) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งทั้งอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และผู้ปกครองนักเรียนมีความคาดหวังให้นิสิตนักศึกษาครูมีสมรรถนะในการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู สารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในแต่ละสมรรถนะ ดังนี้

1.1 การปฏิบัติหน้าที่ครู นิสิตนักศึกษาครูควรต้องมีสมรรถนะในการปฏิบัติหน้าที่ครู คือ ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนทั้งภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย บุคลิกภาพ กิริยามารยาท มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ รวมถึงสามารถสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และภายในที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด การมีจิตวิญญาณความเป็นครู การมีจิตสำนึกที่ดี พร้อมทั้งจะเสียสละและทุ่มเทต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวม นอกจากนี้ยังควรให้ความสำคัญและมีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงหมั่นพัฒนาตัวเองให้มีความรอบรู้อยู่เสมอ และพร้อมที่จะส่งต่อความรู้และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียนต่อไป

1.2 การจัดการเรียนรู้ นิสิตนักศึกษาครูควรต้องมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ คือ ควรตระหนักถึงความจำเป็นในการวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้ตรงตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลาง จัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดทำแผนการเรียนรู้ ลงมือทำแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้เทคนิค วิธีการสอนที่หลากหลาย ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตรงตามศักยภาพของผู้เรียน สร้างสรรค์สื่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย สามารถออกแบบและเลือกใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ถูกต้องและเหมาะสมกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สามารถท้าววิจัยเพื่อแก้ปัญหาให้กับนักเรียนในชั้นเรียน และนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาผู้เรียน บริหารจัดการชั้นเรียนและสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมี

ความสุขในการเรียน รวมถึงเรื่องของการดูแล ช่วยเหลือ พัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล และสามารถรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้อย่างเป็นระบบ

1.3 ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน นิสิตนักศึกษาครูควรมีสมรรถนะในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน คือ ควรมีบทบาทในการเป็นผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรหลักในการทำกิจกรรมสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนของโรงเรียนในการสื่อสารกับผู้ปกครองได้ตรงตามเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามที่โรงเรียนกำหนด ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน ให้ความร่วมมือและทำกิจกรรมของโรงเรียนและชุมชน จัดทำรายงานความก้าวหน้าของนักเรียนด้านการเรียนและพฤติกรรมร่วมกับครูพี่เลี้ยง ให้ผู้ปกครองทราบในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ยังควรต้องมีความเข้าใจในประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่ไปปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี

2. ผลการศึกษาแนวทางในการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามรายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (2563) พบว่า แนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูในการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู สาระการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 3 สมรรถนะ เป็นดังนี้

2.1 การปฏิบัติหน้าที่ครู ควรประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูในมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพที่เกี่ยวกับความมุ่งมั่นพัฒนา เอาใจใส่ และสร้างแรงบันดาลใจ รวมถึงปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ซึ่งผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครูร่วมกับการวิเคราะห์สมรรถนะของนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู ในมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ (ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่องรายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2563) สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการประเมินตามพฤติกรรมบ่งชี้ได้ดังนี้

สมรรถนะในมาตรฐาน ประสบการณ์วิชาชีพ	พฤติกรรมบ่งชี้
1. มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิต วิญญาณความเป็นครู	- มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน - ทุ่มเทเวลาในการเตรียมการสอนเพื่อประโยชน์ต่อผู้เรียน - มุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู
2. ส่งเสริมการเรียนรู้ เอาใจใส่ และยอมรับความแตกต่างของ ผู้เรียนแต่ละบุคคล	- ส่งเสริมและเอาใจใส่การเรียนรู้ของผู้เรียน - ยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล

สมรรถนะในมาตรฐาน ประสบการณ์วิชาชีพ	พฤติกรรมบ่งชี้
3. สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนให้ เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ และผู้สร้าง นวัตกรรม	- เป็นแบบอย่างเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่ เรียนรู้ - เป็นแบบอย่างเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนให้เป็นผู้ สร้างนวัตกรรม
4. พัฒนตนเองให้มีความรอบรู้ ประพัตินเป็นแบบอย่างที่ดี มี คุณธรรมจริยธรรม และเป็น พลเมืองดี	- ศึกษาค้นคว้าหาองค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการเพื่อพัฒนา ตนเองให้มีความรอบรู้ - เข้าร่วมกิจกรรมหรือเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาวิชาชีพ - ประพัตินเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติตนตามกติกาและ ข้อบังคับของสังคม

ตารางที่ 1 แนวทางการประเมินตามพฤติกรรมบ่งชี้ในการปฏิบัติหน้าที่ครู

2.2 การจัดการเรียนรู้ ควรประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูในมาตรฐาน
ประสบการณ์วิชาชีพที่เกี่ยวกับความสามารถในการจัดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนา
และส่งเสริมหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำแผนการสอนและการเรียนการสอนที่เน้นการ
พัฒนาผู้เรียนตามความถนัด และความสนใจ ให้มีปัญญารู้คิด มีความเป็นนวัตกร และมี
ความสุขในการเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การออกแบบและเลือกใช้
สื่อและการวัดการประเมินผลการเรียนรู้ การจัดทำรายงานผลการจัดการเรียนรู้ การดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การบูรณาการความรู้และ
ศาสตร์การสอน การทำงานเป็นทีมอย่างสร้างสรรค์และร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งผลการ
วิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครูร่วมกับการ
วิเคราะห์สมรรถนะของนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู ในมาตรฐานประสบการณ์
วิชาชีพ (ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และ
ประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562,
2563) สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการประเมินตามพฤติกรรมบ่งชี้ได้ดังนี้

สมรรถนะในมาตรฐาน ประสบการณ์วิชาชีพ	พฤติกรรมบ่งชี้
1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และส่งเสริมหลักสูตรสถานศึกษา	- วิเคราะห์ความสอดคล้องของมาตรฐานการเรียนรู้ของ หลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรสถานศึกษา - วิเคราะห์ความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้ และ สื่อ กับมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร

สมรรถนะในมาตรฐาน ประสบการณ์วิชาชีพ	พฤติกรรมบ่งชี้
	- วิเคราะห์ความสอดคล้องของวิธีการวัดและประเมินผล การเรียนรู้กับมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร
2. การจัดทำแผนการสอนและ จัดการเรียนการสอนที่เน้นการ พัฒนาผู้เรียนตามความถนัด และความสนใจ พัฒนาผู้เรียนตามความถนัด และ ความสนใจ ให้มีปัญญารู้คิด มี ความเป็นนวัตกรรม และมีความสุข ในการเรียน	- จัดทำแผนการสอนและจัดการเรียนการสอนที่เน้นการ พัฒนาผู้เรียนตามความถนัด และความสนใจ - จัดทำแผนการสอนและจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมี ปัญญารู้คิด มีความเป็นนวัตกรรม - จัดทำแผนการสอนและจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมี ความสุขในการเรียน
3. ดูแล ช่วยเหลือ พัฒนา และ รายงานผลการพัฒนาผู้เรียนเป็น รายบุคคลอย่างเป็นระบบ	- ดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ - รายงานผลการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็น ระบบ
4. วิจัย สร้างนวัตกรรม และ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิด ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	- ทำวิจัยที่สอดคล้องกับปัญหาของผู้เรียนได้ - สร้างนวัตกรรมที่แก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ - ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ได้
5. ทำงานเป็นทีมอย่างสร้างสรรค์ และร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ	- สร้างสัมพันธภาพที่ดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่น - ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ - เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพอย่างสมัครใจ
6. สื่อ และการวัดการประเมินผล การเรียนรู้	- เลือกใช้สื่อที่หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและ กิจกรรมการเรียนรู้ - ออกแบบวิธีการวัด การประเมินผลการเรียนรู้ที่ หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ - นำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาการ จัดการเรียนรู้
7. การบูรณาการความรู้และ ศาสตร์การสอน	- ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และ สอดคล้องกับวัยและความต้องการของผู้เรียน - จัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับแผนการสอน
8. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้าง บรรยากาศการเรียนรู้	- จัดสภาพแวดล้อมภายในและนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ - จัดกิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมี ความสุขในการเรียน

ตารางที่ 2 แนวทางการประเมินตามพฤติกรรมบ่งชี้ในการจัดการเรียนรู้

2.3 ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน ควรประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูในมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพที่เกี่ยวกับความร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียน การเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครูร่วมกับการวิเคราะห์สมรรถนะของนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครูในมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ (ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2563) สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการประเมินตามพฤติกรรมบ่งชี้ได้ดังนี้

สมรรถนะในมาตรฐาน ประสบการณ์วิชาชีพ	พฤติกรรมบ่งชี้
1. ร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์	- ร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ - ร่วมมือกับผู้ปกครองในการแก้ปัญหาผู้เรียน
2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน	- มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน - เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน
3. ศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชน และสามารถอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม	- ศึกษาบริบทของชุมชนโดยรอบโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับผู้เรียน - ปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชนโดยรอบโรงเรียนบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม
4. ส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	- จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ปราชญ์ชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม - เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริม อนุรักษ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 3 แนวทางการประเมินตามพฤติกรรมบ่งชี้ในความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู พบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนที่รับนิสิตจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ต่างคาดหวังให้นิสิตนักศึกษาครูมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู ในการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู สาระการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้ง 3 สมรรถนะ คือ 1) การปฏิบัติหน้าที่ครู 2) การจัดการเรียนรู้ และ 3) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน (ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2563) โดยทั้งอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และผู้ปกครองนักเรียนมีความคาดหวังให้นิสิตนักศึกษาครูมีสมรรถนะในการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู สาระการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีความเข้าใจที่ตรงกันว่าการฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูในสถานศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างประสบการณ์และฝึกทักษะต่าง ๆ ให้แก่นิสิตนักศึกษาครู เพื่อให้มีสมรรถนะหรือความสามารถที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อออกไปเป็นครู โดยควรมุ่งเน้นให้ครบถ้วนทั้ง 3 สมรรถนะ

สอดคล้องกับที่หน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ได้กำหนดขอบข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ในคู่มือฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (ฝึกสอน) ฉบับปรับปรุง 2565 (วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา, 2565) อันประกอบด้วย การปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติ หน้าที่ ภารกิจที่ต้องรับผิดชอบในสถานศึกษา และในสาระการฝึกทักษะที่นิสิตต้องบูรณาการความรู้ทั้งหมดมาใช้ในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสมรรถนะที่ 1 การปฏิบัติหน้าที่ครู นอกจากนี้ในสาระการฝึกทักษะที่นิสิตต้องวางแผนการสอนและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรายวิชาที่รับผิดชอบ เลือกใช้และผลิตสื่อวัตกรรมการที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ เลือกใช้เทคนิคและยุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้ เลือกใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน นำผลการประเมินมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พร้อมทั้งจัดทำบันทึกและรายงานผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับสมรรถนะที่ 2 การจัดการเรียนรู้ นอกเหนือจากการปฏิบัติตามและปฏิบัติงานในสถานศึกษาแล้ว นิสิตนักศึกษาครูยังควรให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมอื่นที่จัดขึ้นในชุมชน รวมถึงการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษา และสมาชิกในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสมรรถนะที่ 3 ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล พวงมาลา และคณะ (2562) ที่ทำการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครู ตัวบ่งชี้ เกณฑ์การประเมิน และแบบประเมิน สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พบว่า 1) สมรรถนะการปฏิบัติหน้าที่ครูหรือสมรรถนะคุณธรรมจริยธรรม มีตัวบ่งชี้ คือ ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จิตสาธารณะ จิตวิญญาณความเป็นครู และรักและศรัทธาในวิชาชีพครู 2) สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ มีตัวบ่งชี้ คือ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการส่งเสริมการเรียนรู้ และ 3) สมรรถนะการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน มีตัวบ่งชี้ คือ การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน และการนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน และงานวิจัยของกรกมล ชูช่วย และคณะ (2565) ที่ทำการพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พบว่าตัวบ่งชี้สมรรถนะที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีความรู้ความสามารถตรงตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพทั้ง 3 สมรรถนะ คือ การปฏิบัติหน้าที่ครู การจัดการเรียนรู้ และความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องกับสภาพของข้อกำหนดตามมาตรฐานวิชาชีพครู

ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 การนำเสนอแนวทางในการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู พบว่า ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครูร่วมกับการวิเคราะห์สมรรถนะของนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู ในมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อนำมากำหนดเป็นรายละเอียดของพฤติกรรมบ่งชี้ในแนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพทั้ง 3 สมรรถนะ ให้มีความเป็นรูปธรรม ผู้ประเมินสามารถสังเกตพฤติกรรมได้ชัดเจน และง่ายต่อการนำไปใช้ในการประเมินนิสิตนักศึกษาครู ให้สนองต่อความต้องการของหน่วยผลิตนิสิตนักศึกษาครูของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่ล้วนต้องการให้นิสิตนักศึกษาครูที่ได้รับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตรงตามมาตรฐานวิชาชีพ เนื่องจากการประเมินสมรรถนะของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญ McClelland (1999 อ้างถึงใน ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และ จินตกานต์ สุธรรมดี, 2560) และ ศิริชัย กาญจนวาสี (2563) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินสมรรถนะไว้ว่า สมรรถนะเป็นคุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความสามารถ (Ability) และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Other characteristics) และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่นในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น อุปนิสัย ภาพลักษณ์ภายใน และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงานที่ต่างกัน ดังนั้นการกำหนดนิยามและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสารสมรรถนะของบุคลากรวิชาชีพให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเครื่องมือสำหรับ

ประเมินและพัฒนาทรัพยากรบุคคลในองค์กร เนื่องจากการกำหนดนิยามและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะสำคัญจะทำให้ผู้ประเมินทราบถึงมิติหรือองค์ประกอบย่อยของสมรรถนะ และพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะที่ชัดเจน เพื่อใช้ในการประเมินระดับคุณภาพหรือคุณค่าของสมรรถนะได้อย่างชัดเจน ตรงประเด็น และมีความน่าเชื่อถือ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2557)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ที่ทำการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติได้กล่าวถึงการประเมินสมรรถนะไว้ว่า การประเมินสมรรถนะมีหลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นกับประเภทของสมรรถนะที่จะประเมิน โดยวิธีประเมินจะประกอบด้วยตัวบ่งชี้และเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ประเมิน 3 ด้าน คือ ความรู้ พฤติกรรม การทำงาน และทัศนคติ ส่งผลให้ผลการประเมินสามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงระดับสมรรถนะของแต่ละบุคคลว่ามีสมรรถนะในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับใด และงานวิจัยของ วิภาวรรณ เอกวรรณัง และคณะ (2560) ที่ทำการพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่าควรพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ครอบคลุมตามข้อกำหนดของมาตรฐานวิชาชีพครู กรอบมาตรฐานคุณวุฒิปริญาตรีครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และคุณลักษณะของครู เป็นแบบตรวจสอบรายการที่สามารถสังเกตเห็นการกระทำได้อย่างชัดเจน มีความยุติธรรมกับนักศึกษาที่ถูกประเมิน อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับได้ง่าย นักศึกษาควรได้ประเมินตนเองเพื่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูที่สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู และเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพในการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู สารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้ง 3 สมรรถนะ คือ 1) การปฏิบัติหน้าที่ครู 2) การจัดการเรียนรู้ และ 3) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู ทั้งอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนที่รับนิสิตจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ ราชกิจจานุเบกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู เพื่อนำไปกำหนดเป็นรายละเอียดของพฤติกรรมบ่งชี้ในแนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพให้มีความเป็นรูปธรรมและง่ายต่อการนำไปใช้ประเมินนิสิตนักศึกษาครูต่อไป ทั้งยังสามารถนำพฤติกรรมบ่งชี้ในแต่ละสมรรถนะไปออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะนิสิต

นักศึกษาครูให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพครูที่สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการผลิตนิสิตนักศึกษาครู ทำให้สามารถผลิตนิสิตนักศึกษาที่มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพครูตามที่คุรุสภากำหนดไว้ได้ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงคุณภาพของสถาบันการผลิตครู และเป็นการการันตีเพื่อให้องค์กรและหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ เกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจในการผลิตครูของวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตนิสิตนักศึกษาครู สามารถนำแนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครูไปใช้ในการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ นโยบาย และหลักสูตรในการผลิตครูของแต่ละสถาบันได้

1.2 หน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตนิสิตนักศึกษาครู ควรมีการกำหนดให้มีรายวิชาที่ส่งเสริมสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครูในหลักสูตร โดยอาจเป็นวิชาบังคับหรือวิชาเลือกที่นิสิตนักศึกษาสามารถเลือกเรียนได้ หรือจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือโครงการต่อเนื่องที่เน้นการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพครูให้กับนิสิตนักศึกษาครู

1.3 หน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตนิสิตนักศึกษาครู สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปเตรียมความพร้อมให้กับนิสิตนักศึกษาครูให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูตามข้อบังคับของคุรุสภา โดยการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะทั้ง 3 สมรรถนะให้เพิ่มมากขึ้น และครบถ้วนทั้ง 3 สมรรถนะ ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ครู การจัดการเรียนรู้ และความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาเครื่องมือมาตรฐานเพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู เพื่อให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตนิสิตนักศึกษาครูมีเครื่องมือในการประเมินที่มีคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐานในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ มีเกณฑ์การประเมินที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นำไปสู่การได้มาซึ่งผลการประเมินที่มีความน่าเชื่อถือ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู สารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้ง 3 สมรรถนะ เพื่อให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตนิสิตนักศึกษาครูมีข้อมูลสำหรับการเตรียมความพร้อมในการพัฒนานิสิตนักศึกษาครูให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพครูต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางหรือการพัฒนาารูปแบบกิจกรรม เพื่อส่งเสริมสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู สารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้ง 3 สมรรถนะ เพื่อให้นิสิตนักศึกษาครูมีความพร้อมสำหรับการเข้ารับการฝึก

ประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษา และมีความพร้อมสำหรับการประกอบวิชาชีพครูต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริมววน.) ที่ให้ทุนสนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งได้รับสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่สัญญา FF64-RIM054 ให้และผ่านการรับรองการยกเว้นพิจารณาจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา

แหล่งอ้างอิง

- กรกมล ชูช่วย, สุดารัตน์ ศรีมา และนันทิยา น้อยจันทร์. (2565). การพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(1), 138-148. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/250968>
- ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และจินตกานต์ สุธรรมดี. (2560). การประยุกต์ใช้สมรรถนะเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 11(1), 262-269. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/reru/article/view/176387>
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2560). นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะวิชาชีพในสถาบันการผลิตครูของไทย. *Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(3), 317-331. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/104016>
- ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2563, 7 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 109ง. หน้า 10-14. <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/17130946.pdf>
- ภัทราพร เกษสังข์, อนุภูมิ คำยัง, กฤตธนรัตน์ พุทธเสน, และอรรวรรณ เกษสังข์. (2562). สมรรถนะและการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 11(1), 132-145. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/rmutsvrj/article/view/182205>
- มานุนณย์ สุติศา และศรายุทธ เกาคำ. (2560). การประเมินความรู้ของนักศึกษาตามสมรรถนะมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 11(1), 285-295. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/FEU/article/view/82359>

- วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา. (2565). *คู่มือฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (ฝึกสอน) ฉบับปรับปรุง 2565*. วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วิภาวรรณ เอกวรรณัง, พิกุล เอกวางกูร และบุญเรียง ขจรศิลป์. (2560). การพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 9(2), 119-131. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/irdssru/article/view/214174>
- วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์. (2560). การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของครูนิเทศโรงเรียนและนิสิตฝึกปฏิบัติการวิชาชีพ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อการพัฒนาสมรรถนะครูของนิสิต ตามมาตรฐานวิชาชีพครู. *วารสารครุศาสตร์*, 45(1), 226-242. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/106116>
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2557). *การวัดและประเมินสมรรถนะของบุคลากรวิชาชีพ*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. <http://www.edu.ru.ac.th/images/journal/13-journal-2557.pdf>
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2563). *ทฤษฎีการทดสอบแนวใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ*. พรึกหวานกราฟฟิค.
- อุบล พวงมาลา, บุญเรียง ขจรศิลป์, และธนีนาฏ ณ สุนทร. (2562). การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครู ตัวบ่งชี้ เกณฑ์การประเมิน และแบบประเมิน สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 11(2), 376-394. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/201886>

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

GUIDELINES FOR IMPROVING TOUR GUIDES' COMPETENCY TO CREATE TOURIST EXPERIENCE TO THAI TOURISTS FOR INCENTIVE TRAVEL

เจนนิสตรา สิริศรีเสริมวงศ์ *

Jennistra Sirisrisroemwong

Corresponding Author E-mail: jennistra.sir@stu.nida.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยด้านสมรรถนะของมัคคุเทศก์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล โดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยเดินทางท่องเที่ยวประเภทการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล จำนวน 300 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบ และหาอิทธิพลของตัวแปร โดยใช้ ค่าสถิติ One-way ANOVA และค่าสถิติการถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยด้านสมรรถนะของมัคคุเทศก์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย พบว่า สมรรถนะด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ในงานที่ได้รับมอบหมาย และความรู้และข้อมูลทั่วไป สมรรถนะด้านทักษะ ได้แก่ ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะการนำเสนอ สื่อความหมาย และนักการขาย ทักษะนันทนาการ ทักษะวิชาชีพ ทักษะการใช้สื่อสังคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการสร้างประสบการณ์ สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ได้แก่ ภาวะภูมิใจในงาน การตรงต่อเวลา การมีมนุษยสัมพันธ์ดี และจริยธรรมและจรรยาบรรณ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสบการณ์การท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์ เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ 1) การเสริมสร้างสมรรถนะของมัคคุเทศก์เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล และ 2) การเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล, นักท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล, สมรรถนะมัคคุเทศก์

* คณะการจัดการการท่องเที่ยว, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

The Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development Administration

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the competency factors of tour guides to create tourist experience to Thai tourists for incentive travel. It consists of knowledge, skills, and attributes 2) to propose guidelines for improving tour guides' competency to create tourist experience to Thai tourists for incentive travel. By using quantitative approach. Sample consisted of 300 incentive tourists in Bangkok responding for questionnaires. The data were statistically analyzed by means of descriptive statistics in terms of frequency, percentage, mean, and standard deviation and inferential statistics including one-way ANOVA and multiple regression.

The results of this research found that:

1. As for the competency factors of tour guides to create tourist experience to Thai tourists for incentive travel, it was found that the knowledge competence were information technology knowledge, knowledge of the assignment, and general knowledge. Skill competences were problem solving skills, presentation and sales skills, recreational skills, professional skills, social media, and information technology skills. And attribute competence was pride in work, punctuality, good human relations, and ethics. There is a positive correlation with the travel experience.

2. Finding of this study could be analyzed and transformed to be guidelines the efficiency of Improving tour guides competency to create tourist experience to Thai tourists for incentive travel which is divided into 2 aspects: 1) Strengthening the competence of tour guides to create tourist experience to Thai tourists for incentive travel and 2) Enhancing tourism experiences for Thai tourists for incentive travel.

Keywords: Incentive tourist, Incentive travel, Tourist guide's competency

บทนำ

ปัจจุบัน ธุรกิจการจัดประชุมและนิทรรศการ หรือที่นิยมเรียกกันโดยรวมว่า ธุรกิจไมซ์ (MICE) ประกอบด้วย การจัดประชุมทั่วไป (Meeting) การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive) การจัดประชุมขนาดใหญ่อย่างเป็นทางการขององค์กร (Convention) และการแสดงสินค้าและนิทรรศการ (Exhibition) ได้รับการยอมรับมากขึ้นในฐานะกลไกสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีการเติบโตสูงและมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้อย่างมากมายมหาศาล ก่อให้เกิดอาชีพใหม่และเกิดการจ้างงานให้แก่ประเทศ อีกทั้งยังก่อให้เกิดองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนนวัตกรรม การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการลงทุน (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ, 2554)

ตามที่รัฐบาลได้มีนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อกระตุ้นการใช้จ่าย ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนในประเทศนั้น TCEB ได้เล็งเห็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล หรือ Incentives ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจไมซ์ และเป็นธุรกิจมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและสามารถช่วยผลักดันให้เกิด

การกระจายรายได้สู่ภูมิภาคและกระตุ้นการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นชุมชน TCEB จึงเสนอมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านกลุ่มเป้าหมายองค์กรและบริษัท เพื่อเพิ่มจำนวน นักเดินทางกลุ่มประชุมสัมมนาให้มีการเดินทางภายในประเทศสูงขึ้น โดยเฉพาะในช่วง นอกฤดูกาลท่องเที่ยว (Low Season) ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้นให้ขับเคลื่อนไปได้ตาม เป้าหมายของรัฐบาล (ประชาชาติธุรกิจ, 2563) และข้อมูลสถิติจาก Thailand Convention and Exhibition Bureau (2020) พบว่า การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลในประเทศไทย ในช่วง ระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา (2017-2019) ทำรายได้รวม 2,145 ล้านบาท มีนักท่องเที่ยวชาวไทย ท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลจำนวน 535,401 คน และมีแนวโน้มการเติบโตสูงขึ้นเรื่อย ๆ

จากการศึกษายุทธศาสตร์ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจาก กรมการท่องเที่ยว (2561) ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561 - 2564) แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2560 - 2564) แผนยุทธศาสตร์กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560 - 2564) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับ ที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งแผนยุทธศาสตร์ส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร ทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะมัคคุเทศก์ ซึ่งเป็นอาชีพที่สำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดย มุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาทักษะ ศักยภาพ สมรรถนะของมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวให้ สอดคล้องกับกลุ่มนักท่องเที่ยวและตรงตามความต้องการของตลาด ตลอดจนเพิ่มขีด ความสามารถในการแข่งขัน แต่ในปัจจุบัน มัคคุเทศก์ไทยกำลังประสบปัญหาทั้งเชิงคุณภาพ และปริมาณ สำหรับปัญหาในเชิงคุณภาพ คือ ระบบการศึกษาผลิตมัคคุเทศก์ที่ยังขาดคุณภาพ ในขณะที่ปัญหาเชิงปริมาณ คือ มีการสงวนอาชีพนี้ไว้ให้เฉพาะสำหรับคนไทย แต่ระบบการ ฝึกอบรมมัคคุเทศก์ยังถือได้ว่าขาดคุณภาพ ทำให้ปริมาณของมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพไม่เพียงพอ กับจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขยายตัวสูง ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหามัคคุเทศก์เถื่อนรุนแรงขึ้น (เกรียง ศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556)

ในขณะเดียวกัน สถานการณ์และแนวโน้มของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันก็ให้ความสำคัญ กับประสบการณ์มากกว่าวัตถุ โดยรายงานทางวิชาการหลายฉบับเห็นตรงกันว่านักท่องเที่ยว ทั่วโลกจะให้ความสำคัญกับความพึงพอใจใน “ประสบการณ์” ที่ได้จากการท่องเที่ยวมากกว่า ที่จะให้ความสำคัญกับความพึงพอใจจาก “วัตถุ” กล่าวคือ นักท่องเที่ยวจะเน้นการท่องเที่ยวที่ สามารถนำเสนอประสบการณ์ที่น่าสนใจและแปลกใหม่มากขึ้นแทนการให้ความสำคัญกับการ ท่องเที่ยวแบบหรูหราและการจับจ่ายซื้อของระหว่างการท่องเที่ยวดังเช่นแต่ก่อน (กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

จากการรวบรวมงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ สมรรถนะมัคคุเทศก์ สมรรถนะบุคลากรในธุรกิจไมซ์ และประสบการณ์การท่องเที่ยว พบว่า ไม่ค่อยมีงานวิจัยใดที่ทำการศึกษาสมรรถนะของมัคคุเทศก์เพื่อสร้างประสบการณ์การ ท่องเที่ยวของชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ผู้วิจัยจึงได้ทำการทบทวน วรรณกรรม ดังนี้ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล 2) แนวคิดเกี่ยวกับมัคคุเทศก์

นำทีมนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล 3) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะมัคคุเทศก์นำทีมนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล 4) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกำหนดสมมติฐาน ได้แก่ สมมติฐานที่ 1 สมรรถนะด้านความรู้ของมัคคุเทศก์ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย สมมติฐานที่ 2 สมรรถนะด้านทักษะของมัคคุเทศก์ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย และ สมมติฐานที่ 3 สมรรถนะด้านคุณลักษณะของมัคคุเทศก์ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์ในประเทศไทย เพื่อสร้างโอกาสทางการแข่งขันและเพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสมรรถนะของมัคคุเทศก์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์ เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

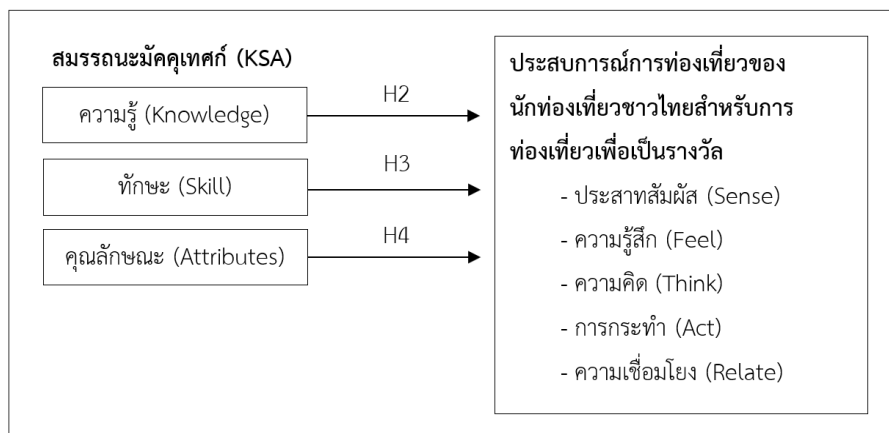
1) ประชากร คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

2) ตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยเดินทางท่องเที่ยวประเภทการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ผู้วิจัยเลือกใช้การประมาณค่าขนาดตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power (Faul, 2009) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 257 คน เพื่อป้องกันการคาดเคลื่อนของข้อมูลผู้วิจัยจึงทำการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน

1.2 ตัวแปร

1) ตัวแปรต้น ได้แก่ สมรรถนะมัคคุเทศก์นำทีมนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลในปัจจุบัน และสมรรถนะมัคคุเทศก์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge) สมรรถนะด้านทักษะ (Skill) และสมรรถนะด้านคุณลักษณะ (Attribute)

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย สำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ประกอบด้วย ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส (Sense) ประสบการณ์ความรู้สึก (Feel) ประสบการณ์ความคิด (Think) ประสบการณ์การกระทำ (Act) และประสบการณ์ความเชื่อมโยง (Relate)



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

1.3 เนื้อหา

ศึกษาสมรรถนะมัคคุเทศก์ (KSA) ประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge) สมรรถนะด้านทักษะ (Skill) และ สมรรถนะด้านคุณลักษณะ (Attribute) (McClelland, 1973) ที่ จะส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ประสบการณ์ทางประสาท สัมผัส (Sense) ประสบการณ์อารมณ์ (Feel) ประสบการณ์ความคิด (Think) ประสบการณ์การ กระทำ (Act) และประสบการณ์ความเชื่อมโยง (Relate) (Schmitt, 1999)

1.4 ระยะเวลา เดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2565

1.5 สถานที่ พื้นที่ในการศึกษาครั้งที่ คือ เขตกรุงเทพมหานคร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data collection instruments)

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณโดย แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสำคัญของสมรรถนะมัคคุเทศก์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะ ด้านทักษะ และสมรรถนะด้านคุณลักษณะ ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย ประกอบด้วย ประสบการณ์ทาง ประสาทสัมผัส ประสบการณ์อารมณ์ ประสบการณ์ความคิด ประสบการณ์การกระทำ และ ประสบการณ์ความเชื่อมโยง โดยลักษณะของแบบสอบถาม 2 ส่วนแรก เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Ration Scales) 5 ระดับ โดย 5 หมายถึง ระดับความสำคัญ/

ความคิดเห็นมากที่สุด และ 1 หมายถึง ระดับความสำคัญ/ความคิดเห็นน้อยที่สุด ตามลำดับ และใช้เกณฑ์การแปลผลของตัวแปรจากค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญ/ความคิดเห็น โดย 1.00-1.80 หมายถึง ความสำคัญ/ความคิดเห็นน้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง ความสำคัญ/ความคิดเห็นน้อยน้อย 2.61-3.40 หมายถึง ความสำคัญ/ความคิดเห็นปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง ความสำคัญ/ความคิดเห็นน้อยมาก และ 4.21-5.00 หมายถึง ความสำคัญ/ความคิดเห็นมากที่สุด และส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล โดยการใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบ ประกอบด้วย เพศ อายุ ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่ทำงานให้กับองค์กร ประเภทธุรกิจขององค์กร และสถานภาพ จากนั้น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านวิชาการ และด้านการวัดและประเมินผล โดยนำมาวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล และความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะมัคคุเทศก์ที่จำเป็นต้องมีในการนำนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความถี่ (Frequencies) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และใช้สถิติเชิงได้แก่ ค่าสถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple regression) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05 เพื่อทดสอบทดสอบอิทธิพลของปัจจัยด้านสมรรถนะของมัคคุเทศก์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย

3. การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

3.1 แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Ration Scales) 5 ระดับ ของแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของสมรรถนะมัคคุเทศก์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล และแบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ทางสถิติสำหรับการวิจัย Statistical package for science: SPSS 23

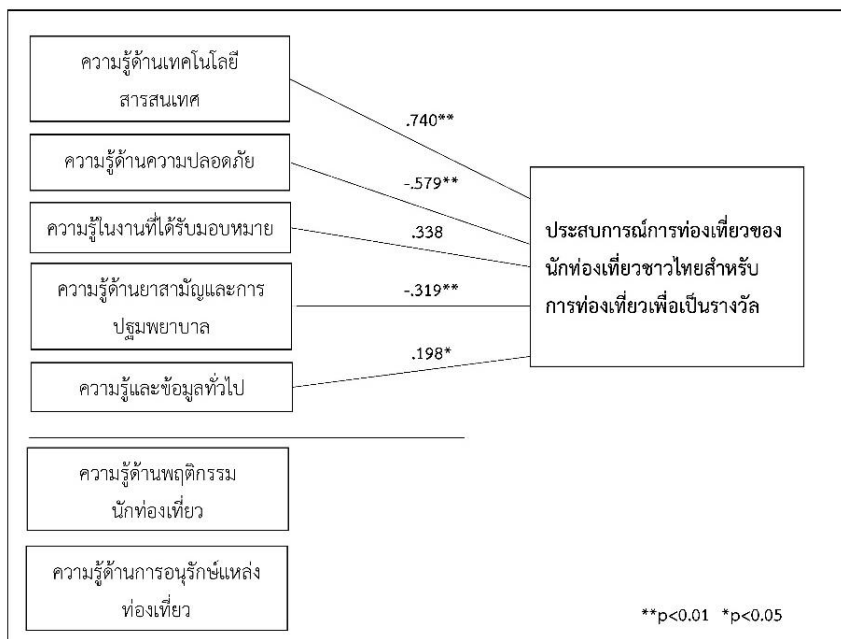
3.2 การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะมัคคุเทศก์ด้านความรู้ สมรรถนะมัคคุเทศก์ด้านทักษะ และสมรรถนะมัคคุเทศก์ด้านคุณลักษณะ กับประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ทางสถิติสำหรับการวิจัย Statistical package for science: SPSS 23

3.3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ระหว่างสมรรถนะมัคคุเทศก์ด้านความรู้ สมรรถนะมัคคุเทศก์ด้านทักษะ และสมรรถนะมัคคุเทศก์ด้านคุณลักษณะ กับประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ทางสถิติสำหรับการวิจัย Statistical package for science: SPSS 23

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยด้านสมรรถนะของมัคคุเทศก์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลชาวไทย

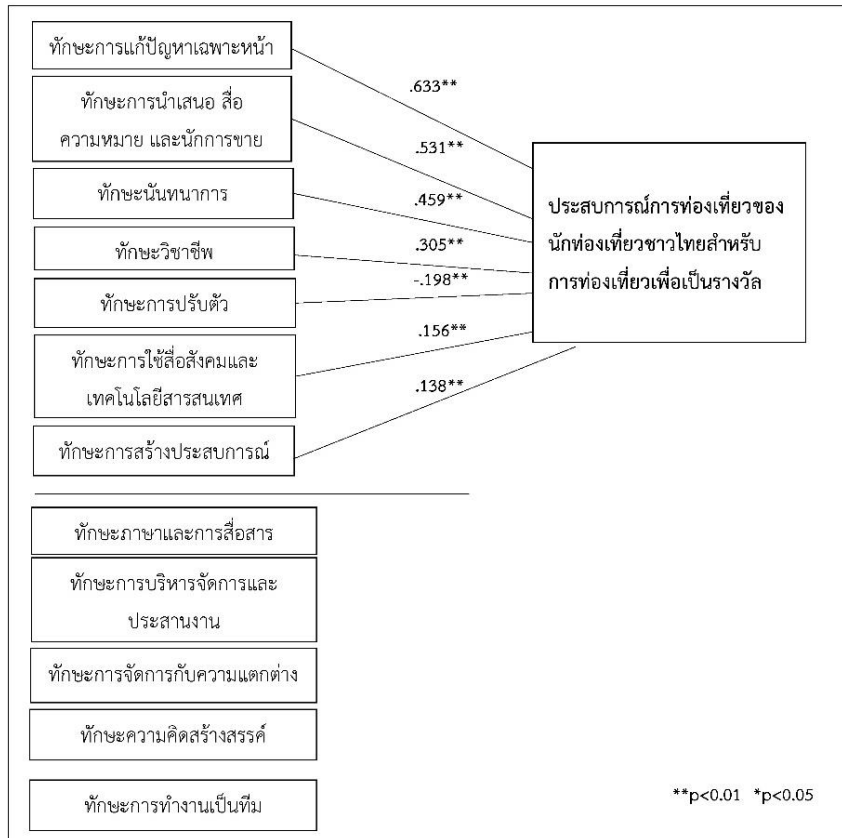
1. สมรรถนะด้านความรู้ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ประกอบไปด้วย ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสบการณ์การท่องเที่ยวสูงสุด รองลงมาคือ ความรู้ในงานที่ได้รับมอบหมาย และความรู้และข้อมูลทั่วไปตามลำดับ ในขณะที่ ความรู้ด้านความปลอดภัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับประสบการณ์การท่องเที่ยวสูงสุด และรองลงมาคือความรู้ด้านยาสามัญและการปฐมพยาบาล โดยที่ความรู้ด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และความรู้ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ไม่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ทั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 สรุปผลการวิจัยสมรรถนะด้านความรู้ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

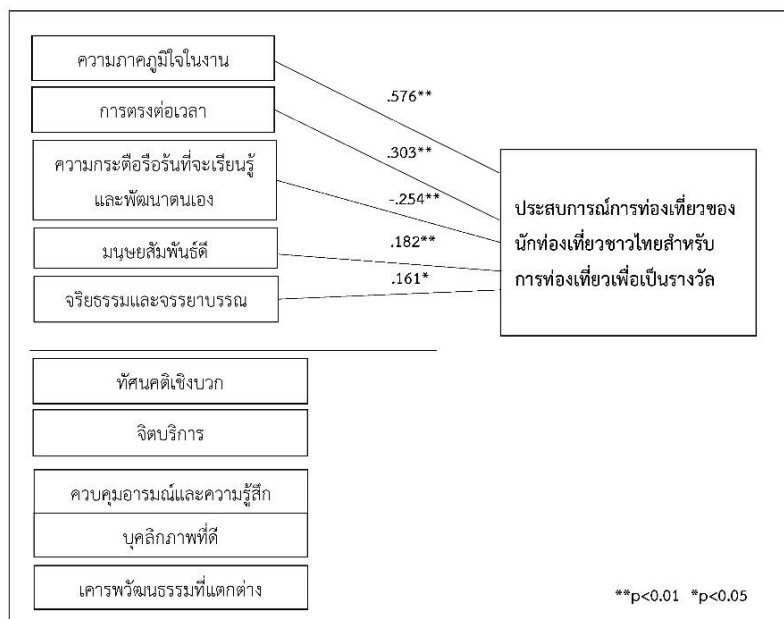
2. สมรรถนะด้านทักษะที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ประกอบไปด้วย ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสบการณ์การท่องเที่ยวสูงสุด รองลงมาคือ ทักษะการนำเสนอ สื่อความหมาย และนักการขาย ทักษะนันทนาการ ทักษะวิชาชีพ ทักษะการใช้สื่อสังคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการสร้างประสบการณ์ตามลำดับ ในขณะที่ ทักษะการปรับตัว มีความสัมพันธ์เชิงลบกับประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยที่ทักษะภาษาและการสื่อสาร ทักษะการ

บริหารจัดการและประสานงาน ทักษะการจัดการกับความแตกต่าง ทักษะความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการทำงานเป็นทีม ไม่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ทั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยดังภาพที่ 3



ภาพที่ 3 สรุปผลการวิจัยสมรรถนะด้านทักษะที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

3. สมรรถนะด้านคุณลักษณะที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ประกอบไปด้วย ความภาคภูมิใจในงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสบการณ์การท่องเที่ยวสูงสุด รองลงมาคือ การตรงต่อเวลา การมีมนุษยสัมพันธ์ดี และจริยธรรมและจรรยาบรรณตามลำดับ ในขณะที่ ความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีความสัมพันธ์เชิงลบกับประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยที่ ทักษะคิดเชิงบวก จิตบริการ ควบคุมอารมณ์และความรู้สึกบุคลิกภาพที่ดี ความภาคภูมิใจในงาน และการเคารพวัฒนธรรมที่แตกต่าง ไม่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ทั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยดังภาพที่ 4



ภาพที่ 4 สรุปผลการวิจัยสมรรถนะด้านคุณลักษณะที่ส่งผลต่อประสพการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

4. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์ เพื่อสร้างประสพการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

4.1 แนวทางที่ 1 การเสริมสร้างสมรรถนะของมัคคุเทศก์ เพื่อสร้างประสพการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

1) พัฒนา ส่งเสริม และยกระดับสมรรถนะด้านความรู้ให้กับมัคคุเทศก์

1.1) ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดให้มีการเรียนการสอน ให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อาทิ เทคโนโลยีเพื่อการนำทางระบบ GPS เทคโนโลยีเพื่อการสืบค้นข้อมูลสำหรับการนำเที่ยวและเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและประสานงาน เช่น การสื่อสารและประสานงานผ่านทางไลน์ (Line) เป็นต้น

1.2) ความรู้ในงานที่ได้รับมอบหมาย จัดให้มีการเรียนการสอน ให้ความรู้เกี่ยวกับ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับหมาย ตั้งแต่ก่อนการเดินทาง ระหว่างการเดินทางและหลังการเดินทาง รวมถึงหน้าที่สำคัญของงานที่ได้รับมอบหมาย

1.3) ความรู้และข้อมูลทั่วไป จัดให้มีการเรียนการสอน ให้ความรู้เกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไป อาทิ สถานที่ท่องเที่ยว สภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมการเมือง การปกครอง วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ เทศกาลงานประเพณีที่สำคัญ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละภาค ผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่น กฎระเบียบและข้อปฏิบัติของสถานที่ท่องเที่ยว รวมไปถึง ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยว ข้อมูลทั่วไปที่สำคัญของบริษัทนำเที่ยว การให้ข้อมูลการเรียนรู้ประสพการณ์ที่แตกต่าง

2) ฝึกอบรมและยกระดับสมรรถนะด้านทักษะให้กับมัคคุเทศก์

2.1) ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า จัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในระหว่างปฏิบัติงาน การมีสติ ใช้ศักยภาพและหาแนวทางในการจัดการกับปัญหาเหล่านั้น โดยให้กระทบกับนักท่องเที่ยวน้อยที่สุด และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักท่องเที่ยวและองค์กรที่ตนปฏิบัติงานอยู่

2.2) ทักษะการนำเสนอ สื่อความหมาย และนักการขาย จัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการนำเสนอ การเล่าเรื่อง การสื่อความหมาย รวมถึง ทักษะการขาย นำเสนอขายสินค้าและบริการได้อย่างเหมาะสม

2.3) ทักษะนันทนาการ จัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะนันทนาการ การสร้างบรรยากาศการนำเที่ยวให้มีชีวิตชีวา สนุกสนาน รวมถึงการใช้ความสามารถเฉพาะตัวในการสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

2.4) ทักษะวิชาชีพ จัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นทักษะในการปฏิบัติงานรับส่งนักท่องเที่ยว การปฏิบัติงานระหว่างการเดินทาง การนำเที่ยว การทำงานอย่างเป็นระบบตามกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงการดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดการเดินทาง

2.5) ทักษะการใช้สื่อสังคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อสังคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมไปถึงสื่อสังคม (Social media) มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สามารถประยุกต์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงนักท่องเที่ยว เช่น การใช้ไลน์ (Line) ในการส่งข้อมูล ข่าวสาร หรือรูปภาพให้กับนักท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ หรือบริษัทนำเที่ยว มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเล่าเรื่องระหว่างนำเที่ยว เช่น การใช้ไอแพด (iPad) ในการนำเสนอรูปภาพต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจได้ง่าย และการนำไมโครโฟนไร้สายมาใช้ในการสื่อสารและเล่าเรื่องโดยนักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องอยู่กับมัคคุเทศก์ตลอดเวลา เป็นต้น

2.6) ทักษะการสร้างประสบการณ์ จัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะทักษะการเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความพึงพอใจใน “ประสบการณ์” ที่ได้จากการท่องเที่ยวมากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับความพึงพอใจจาก “วัตถุ” ซึ่งมัคคุเทศก์จะต้องมีทักษะนำเสนอประสบการณ์ที่น่าสนใจและแปลกใหม่

3) ส่งเสริม ปลุกฝัง และยกระดับสมรรถนะด้านคุณลักษณะให้กับมัคคุเทศก์

3.1) ความภาคภูมิใจในงาน ควรส่งเสริมและปลุกฝังความภาคภูมิใจในอาชีพของตน รวมถึงการมีใจรักในงานบริการ เน้นการสร้างคุณภาพในการปฏิบัติงานและตั้งใจปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงพยายามปรับปรุงแก้ไขในส่วนบกพร่องของตนเองและรักษามาตรฐานการทำงานที่ดีให้ได้ตลอดไป

3.2) การตรงต่อเวลา ควรส่งเสริมและปลูกฝังการตรงต่อเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการรับ - ส่งนักท่องเที่ยวจากสนามบินหรือโรงแรมที่พัก การกำหนดเวลาเดินทางในการท่องเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ การนัดหมายเวลากับนักท่องเที่ยว ซึ่งการผิดนัดหรือการไม่ตรงต่อเวลา นอกจากจะเป็นการเสียมารยาท ยังอาจเกิดความเสียหายในการปฏิบัติงานด้วย

3.3) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ควรส่งเสริมและปลูกฝังการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมองโลกในแง่ดี มีความสุข สดชื่น ร่าเริง มีอารมณ์ขัน มีน้ำใจพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือยินดีที่ได้เห็นผู้อื่นมีความสุข มีความเอื้อเฟื้อ มีอัธยาศัย และไม่ก้าวร้าว สิ่งเหล่านี้จะสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3.4) จริยธรรมและจรรยาบรรณ ควรส่งเสริมและปลูกฝังการยึดหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพมัคคุเทศก์ ได้แก่ (1) เคารพในชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ (2) เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย (3) ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือและไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น (4) ตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ (5) ประกอบอาชีพด้วยความสุจริตและมีความประมาทตนพร้อมทั้งมีความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ (6) รักและศรัทธาในอาชีพมัคคุเทศก์

2. แนวทางที่ 2 แนวทางการเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

2.1 เสริมสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส (Sense) ให้กับนักท่องเที่ยว มุ่งเน้นส่งเสริมการสร้าง "ความรู้ความเข้าใจ" ในการเดินทางให้กับนักท่องเที่ยว ให้เกิดประสบการณ์การได้รับความรู้และการเรียนรู้ เช่น การได้รับความรู้เกี่ยวกับข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว หรือการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมระหว่างการเดินทาง เป็นต้น

2.2 เสริมสร้างประสบการณ์ด้านอารมณ์ (Feel) ให้กับนักท่องเที่ยว มุ่งเน้นส่งเสริมและสร้างกิจกรรมที่แปลกใหม่และท้าทาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสนุกสนานและความบันเทิง รวมถึงรู้สึกมีคุณค่าจากการได้รับและได้มีส่วนร่วมในการได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการเดินทาง นอกจากนี้ควรพัฒนาและยกระดับการสร้างประสบการณ์ความสนุกสนานและความเพลิดเพลินในการเดินทาง การได้พักผ่อน รู้สึกดีมีค่าและเกิดคุณค่าจากการที่นักท่องเที่ยวได้รับและได้มีส่วนร่วมในการได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกิจกรรมช่วยเหลือสังคม เป็นต้น

2.3 เสริมสร้างประสบการณ์ด้านความคิด (Think) ให้กับนักท่องเที่ยว ควรเพิ่มเติมกิจกรรมในการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการต่อยอดในการทำงานได้ รวมไปถึงทำให้การเกิดความคิดต่อยอดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การวางแผนทำธุรกิจแหล่งท่องเที่ยว หรือวางแผนเดินทางท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว

2.4 เสริมสร้างประสบการณ์ด้านการกระทำ (Act) ให้กับนักท่องเที่ยว ควรเพิ่มเติมกิจกรรมในการท่องเที่ยวโดยกำหนดเป้าหมายประสบการณ์ทางกายภาพของลูกค้า แสดงให้เห็นทางเลือกในการทำสิ่งต่าง ๆ วิธีชีวิตทางเลือกและการมีปฏิสัมพันธ์ การทำ

กิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมล่องแก่ง ดำน้ำดูปะการัง กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเดินทาง เป็นต้น รวมไปถึงการทำกิจกรรมที่แปลกใหม่ที่ไม่เคยทำมาก่อน หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ที่แตกต่างและไม่เหมือนใคร กิจกรรมการมีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม เช่น การได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมต่าง ๆ อาทิ ปลูกป่า ปลูกปะการัง บริจาคสิ่งของให้ผู้ด้อยโอกาส หรือเก็บขยะริมชายหาด เป็นต้น รวมไปถึงกิจกรรมที่ทำร่วมกับคนในท้องถิ่น เช่น เรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เรียนรู้และร่วมสนุกสนานกับการแสดงพื้นบ้านในชุมชน เป็นต้น และการซื้อของที่ระลึก เช่น อาหารท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น

2.5 เสริมสร้างประสบการณ์ด้านความเชื่อมโยง (Relate) ให้กับนักท่องเที่ยว ควรส่งเสริมการสร้างกิจกรรมในระหว่างการเดินทาง ที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน เรียนรู้กับผู้ร่วมเดินทางพัฒนาและยกระดับและพัฒนาการสร้างความประทับใจในการเดินทาง เพื่อทำให้เกิดชักชวนครอบครัว เพื่อน หรือคนรอบข้างให้กลับไปเที่ยว รวมถึง บอกต่อประสบการณ์ต่าง ๆ ถึงความประทับใจในการเดินทาง

อภิปรายผลการวิจัย

1. สมรรถนะด้านความรู้ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ประกอบไปด้วย ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสบการณ์การท่องเที่ยวสูงสุด รองลงมาคือ ความรู้ในงานที่ได้รับมอบหมาย และความรู้และข้อมูลทั่วไปตามลำดับ ในขณะที่ ความรู้ด้านความปลอดภัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับประสบการณ์การท่องเที่ยวสูงสุด และรองลงมาคือความรู้ด้านยาสามัญและการปฐมพยาบาล สอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรภรณ์ สุรภี และ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2556) ทำการศึกษาความต้องการสมรรถนะของบุคลากรในอุตสาหกรรมการจัดประชุม นิทรรศการและการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลของประเทศไทย พบว่าความรู้และความเข้าใจในงานที่ได้รับผิดชอบ เทคนิคการจัดงานต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างราบรื่น รวมถึงความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและเพิ่มคุณค่าของงานเป็นสมรรถนะด้านความรู้ที่สำคัญของบุคลากรในอุตสาหกรรม MICE อันจะช่วยสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และการเรียนรู้ อาทิ ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว หรือการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมระหว่างการเดินทาง ฯลฯ รวมถึงได้รับประสบการณ์ความสนุกสนาน และความบันเทิง อาทิ ความบันเทิงจากการรับชมการแสดงในแหล่งท่องเที่ยว ความสนุกสนานในการทำกิจกรรมที่แปลกใหม่และท้าทาย ฯลฯ

2. สมรรถนะด้านทักษะที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ประกอบไปด้วย ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสบการณ์การท่องเที่ยวสูงสุด แม้คุณลักษณะที่มีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ต้องมีสติ ใช้ศักยภาพและหาแนวทางในการจัดการกับปัญหาเหล่านั้น

โดยให้กระทบกับนักท่องเที่ยวที่น้อยที่สุด และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักท่องเที่ยวและองค์กรที่ตนปฏิบัติงานอยู่ หากมัลคฤเทศก์มีทักษะในการแก้ปัญหา นอกจากจะทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจแล้ว ยังทำให้บริษัทนำเที่ยวเห็นคุณค่าของตัวมัลคฤเทศก์ด้วย (Tang, 2014; ไพฑูรย์ มนต์พานทอง, 2563; กุลวรา สุวรรณพิมล, 2556) รองลงมาคือ ทักษะการนำเสนอ สื่อความหมาย และนักการขาย โดยมัลคฤเทศก์ต้องมีทักษะในการเล่าเรื่อง การสื่อความหมาย เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างการรับรู้และเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยว (Tang, 2014) รวมถึงทักษะนันทนาการ เป็นทักษะที่มัลคฤเทศก์จะต้องฝึกฝน เพื่อสร้างบรรยากาศการนำเที่ยวให้มีชีวิตชีวา สนุกสนาน รวมถึงการใช้ความสามารถเฉพาะตัวในการสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลที่จะต้องมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างเดินทางรวมถึงกิจกรรมนันทนาการในรูปแบบสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่มีการจัดให้ผู้ร่วมเดินทาง (ไพฑูรย์ มนต์พานทอง, 2563; ฉันทซ์ วรรณถนอม, 2557)

3. สมรรถนะด้านคุณลักษณะที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ประกอบไปด้วย ความภาคภูมิใจในงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสบการณ์การท่องเที่ยวสูงสุด โดยมัลคฤเทศก์ต้องมีความภาคภูมิใจในอาชีพของตน รวมถึงการมีใจรักในงานบริการ เน้นการสร้างคุณภาพในการปฏิบัติงานและตั้งใจปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงพยายามปรับปรุงแก้ไขในส่วนบกพร่องของตนเองและรักษามาตรฐานการทำงานที่ดีให้ได้ตลอดไป (Tang, 2014; กนกกานต์ แก้วนุช, 2561) รองลงมาคือ การตรงต่อเวลา มัลคฤเทศก์ต้องมีการพยาทในการตรงต่อเวลา ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการรับ - ส่งนักท่องเที่ยวจากสนามบินหรือโรงแรมที่พัก การกำหนดเวลาเดินทางในการท่องเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ การนัดหมายเวลากับนักท่องเที่ยว ซึ่งการผิดนัดหรือการไม่ตรงต่อเวลา นอกจากจะเป็นการเสียมรรยาท ยังอาจเกิดความเสียหายในการปฏิบัติงานด้วย (ไพฑูรย์ มนต์พานทอง, 2563; ฉันทซ์ วรรณถนอม, 2557) รวมไปถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ดี และจริยธรรมและจรรยาบรรณ มัลคฤเทศก์ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ โดยจะมีลักษณะมองโลกในแง่ดี มีความสุข สดชื่น ร่าเริง มีอารมณ์ขัน มีน้ำใจพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือยินดีที่ได้เห็นผู้อื่นมีความสุข มีความเอื้อเฟื้อ มีอัธยาศัย และไม่ก้าวร้าว สิ่งเหล่านี้จะสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี (Jahwari & Sirakaya-Turk, 2016; ไพฑูรย์ มนต์พานทอง, 2563; กุลวรา สุวรรณพิมล, 2556)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

บทความวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึง ปัจจัยด้านสมรรถนะของมัลคฤเทศก์ทั้ง 3 ด้านที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ในงานที่ได้รับมอบหมาย และความรู้และข้อมูลทั่วไป 2) สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะการนำเสนอสื่อความหมาย และการขาย ทักษะ

นันทนาการ ทักษะวิชาชีพ ทักษะการใช้สื่อสังคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการสร้างประสบการณ์ 3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย ความภาคภูมิใจในงาน การตรงต่อเวลา มนุษยสัมพันธ์ดี และจริยธรรมและจรรยาบรรณ รวมถึง ได้ทราบถึงประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ประกอบด้วย ประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัส (Sense) ประสบการณ์ด้านความรู้สึก (Feel) ประสบการณ์ด้านความคิด (Think) ประสบการณ์ด้านการกระทำ (Act) และประสบการณ์ด้านความเชื่อมโยง (Relate) โดยองค์ความรู้ที่ได้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอต่อการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ปัจจัยด้านสมรรถนะของมัคคุเทศก์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล สามารถนำไปใช้เป็นองค์ความรู้ใหม่และเพิ่มฐานข้อมูล ความรู้ด้านสมรรถนะมัคคุเทศก์และนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อยอดในการพัฒนาสมรรถนะมัคคุเทศก์นำเที่ยวนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล และเป็นข้อมูลให้กับนักวิจัยที่สนใจในประเด็นการวิจัยที่คล้ายคลึงกัน

1.2 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์ เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล เป็นแนวทางที่สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ หน่วยงานรัฐบาล องค์กรเอกชน และผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมไมซ์ เช่น บริษัทจัดการจุดหมายปลายทาง (DMC) เป็นต้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการคัดเลือกมัคคุเทศก์ การวางแผนพัฒนาฝึกอบรมสมรรถนะมัคคุเทศก์เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล

2. ข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ขยายขอบเขตของการวิจัยในด้านพื้นที่ โดยศึกษานักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตปริมณฑลหรือต่างจังหวัดที่เคยเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในระดับประเทศต่อไป

2.2 ศึกษามุมมองจากผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถสะท้อนมุมมองจากหลายบริบทและสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3 ศึกษาข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์ร่วมด้วย ซึ่งจะได้งานวิจัยเชิงคุณภาพสามารถนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้ได้หลากหลายทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

แหล่งอ้างอิง

- กนกกานต์ แก้วนุช. (2561). การเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจนำเที่ยว
ที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 19(36), 51-
60. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/153910
- กรมการท่องเที่ยว. (2561). *แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561-2564 ของกรมการ
ท่องเที่ยว*. กรมการท่องเที่ยว.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ.
2560-2564)*. กองยุทธศาสตร์และแผนงานสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กุลวรา สุวรรณพิมล. (2556). *หลักการมัคคุเทศก์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). แสงดาว.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). *ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและโลกาภิวัตน์ : แนวทางการ
ปรับตัวของมัคคุเทศก์ไทย* (2). Dr.dancando. [http://drdancando.com/
ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและโลกาภิวัตน์-แนวทางการปรับตัวของมัคคุเทศก์ไทย-2](http://drdancando.com/ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและโลกาภิวัตน์-แนวทางการปรับตัวของมัคคุเทศก์ไทย-2)
- ฉันทิช วรรณถนอม. (2557). *หลักการมัคคุเทศก์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2563, 16 มกราคม). *ที่เล็บเปิดตัวโครงการ “ประชุมเมืองไทย ส่งเสริม
เศรษฐกิจไทย”*. <https://www.prachachat.net/tourism/news-411545>
- ไพฑูรย์ มนต์พานทอง. (2563). *หลักการและการจัดการงานมัคคุเทศก์*.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วัชรภรณ์ สุรสี และฉล่องศรี พิมลสมพงศ์. (2556). การศึกษาความต้องการสมรรถนะของ
บุคลากรในอุตสาหกรรมการจัดประชุม นิทรรศการและการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล
ของประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร*, 8(2), 82-88.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/BECJournal/article/view/54905>
- สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ. (2554). *อุตสาหกรรมไมซ์ในภูมิภาคเอเชีย*.
สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ.
- Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A.-G. (2009). Statistical power analyses
using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses.
Behavior Research Methods, 41, 1149-1160.
- Jahwari, D. S. A., & Sirakaya-Turk, E. (2016). Evaluating communication competency of tour
guides using a modified importanceperformance analysis (MIPA). *International
Journal of Contemporary Hospitality Management*, 28(1), 195-218.
- McClelland, D. C. (1973). Testing for Competence Rather than Intelligence.
American Psychologist, 28(1), 1-14.
- Schmitt, B. (1999). Experiential Marketing. *Journal of Marketing Management*,
15(1-3), 53-67. doi:10.1362/026725799784870496

- Tang, H. (2014). Constructing a competence model for international professionals in the MICE industry: An analytic hierarchy process approach. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 15, 34-49.
- Thailand Convention and Exhibition Bureau. (2020). *MICE Statistics*. <https://intelligence.businesseventsthailand.com/th/page/mice-dashboard>

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลวังหมัน อำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาท
IMPROVEMENT GUIDELINES OF AGING POPULATION DATABASE WANGMAN
SUBDISTRICT, WAT SING DISTRICT, CHAINAT PROVINCE

ธวัช คำทองทิพย์ *

Tawat Khamthongthip

สุธาทิพย์ รัฐปัทม *

Suthathip Ratthapat

ปิยจิตร สังข์พานิช *

Piyajit Sungpanich

Corresponding Author E-Mail: tawatcru@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและหาแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในตำบลวังหมัน อำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาท เก็บรวบรวมข้อมูลเก็บด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีประชาคม เพื่อระดมความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจากผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน 8 หมู่บ้าน ของตำบลวังหมัน อำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 88 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ SWOT สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลวังหมัน อำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาท คือ ควรมีโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามแผนยุทธศาสตร์ของผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ซึ่งมีประเด็นการส่งเสริมผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วย 6 มาตรการหลัก ควรมีการพัฒนาาระบบและกลไกในการขับเคลื่อนกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เชื่อมต่อกันระหว่างคณะกรรมการระดับจังหวัด หน่วยงานภายในจังหวัดกับพื้นที่ และผู้สูงอายุระดับพื้นที่ นอกจากนี้ ควรมีมาตรการเชิงรุกในการดูแลสุขภาพอนามัยผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีภาวะพึ่งพิง เพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ รวมถึงแนวทางส่งเสริมสุขภาพของประชาชนก่อนวัยสูงอายุและเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุในพื้นที่

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, การจัดทำฐานข้อมูล, การวิเคราะห์ SWOT

ABSTRACT

The objective of this research was to survey and use the data obtained from the survey to analyze and make recommendations as a guideline in formulating a plan to improve the quality of life of the elderly responsible agency. The research was conducted under the concept of Participatory Action Research (PAR), including: a questionnaire, an interview, focus group discussion, congregation forums, and brainstorming for making a plan

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

to improve the quality of life of the aging by collecting data from 88 persons who live in 8 villages of Wang Man Subdistrict, Wat Sing District, Chainat Province. The qualitative data was analyzed with SWOT analysis, and the quantitative data was analyzed with frequency and percentage.

The results of this research found that: the systems and mechanisms to drive activities for the aging population should be created and connected between the provincial committee's departments within the province and the area and the aging population in the area. In addition, there should be proactive measures to take care of the aging population health care in dependent areas to fully support the entry into an aging society. Including health promotion guidelines for people before the elderly and when entering the old age of the aging population in the area.

Keywords: Aging population, Database, SWOT analysis

บทนำ

ในปี 2563 ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมดจำนวน 66.5 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุ 12 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งถือว่าประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยเช่นเดียวกับอีก 5 ประเทศสมาชิกอาเซียน คือ สิงคโปร์ เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเมียนมา และมีการคาดการณ์กันว่าในปี พ.ศ. 2565 ผู้สูงอายุจะเพิ่มเป็นร้อยละ 20 ของประชากรไทยซึ่งเท่ากับว่าประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ และใน 20 ปีข้างหน้า (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2563) การที่ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ โดยเฉพาะผู้สูงอายุเองที่อาจต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ดังนั้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรือผลกระทบดังกล่าวอย่างรวดเร็ว การดูแลผู้สูงอายุหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้นจึงเป็นเรื่องสำคัญและเร่งด่วนสำหรับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวิจัยเพื่อให้มีข้อมูลความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้การดูแลหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการดูแลหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุก็คือข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุ

จำนวนประชากรผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีจำนวนแตกต่างกัน จากข้อมูลสถิติด้านประชากรของจังหวัดชัยนาท ในส่วนของตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 2,780 คน ในจำนวนนี้มีผู้สูงอายุทั้งสิ้นจำนวน 870 คน คิดเป็นร้อยละ 31.95 (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2563) จึงถือได้ว่าตำบลวังหมันเป็นพื้นที่ที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอีกหนึ่งพื้นที่ในประเทศไทย ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้สูงอายุในตำบลวังหมันจึงควรได้รับการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่จากการที่คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ตำบลวังหมันเพื่อเข้าพบและสนทนากับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังหมัน และเจ้าหน้าที่องค์การ

บริหารส่วนตำบลวังหมัน และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ทำให้ทราบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลวังหมันยังไม่สามารถดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่าง เต็มที่เนื่องจากยังไม่มีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุแต่ละครั้ง เทศบาลตำบลวังหมันได้เขียนโครงการ โดยอ้างอิงตามแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดชัยนาท (พ.ศ. 2560-2562) (สำนักงานจังหวัด ชัยนาท, 2560) ที่กำหนดขึ้นตามนโยบายและมาตรการสำคัญในแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ แห่งชาติของรัฐบาล แม้จะมีการจัดกิจกรรมโดยอ้างอิงตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวแต่การจัด กิจกรรมแต่ละครั้งเป็นเพียงการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายที่ออกแบบโดยผู้บริหาร ระดับสูง (Top-down) ผู้จัดกิจกรรมไม่ได้จัดกิจกรรมตามแบบที่ตัวเองคิดหรือเสนอนโยบาย เอง (Bottom-up) ผู้จัดกิจกรรมไม่ได้สอบถามความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุในพื้นที่ว่า ต้องการให้หน่วยงานของรัฐจัดกิจกรรมอะไรเพื่อผู้สูงอายุ ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งไม่มีการ ให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดโครงการที่ผู้สูงอายุต้องการทำอย่างแท้จริง นอกจากนั้น เทศบาลตำบลวังหมันยังไม่มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุที่ทันสมัย ส่งผลให้ ไม่สามารถจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลวังหมันที่เป็นระบบและทันสมัย ตรงตามยุทธศาสตร์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580) แผนย่อยที่ 1 ข้อ (3) พัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเชื่อมโยงและบูรณาการ ข้อมูลด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างภาคีการพัฒนาต่าง ๆ โดยการเชื่อมโยงข้อมูล

ที่เกี่ยวกับการศึกษา การพัฒนาตนเอง สุขภาพ และการพัฒนาอาชีพในตลอดช่วงชีวิต เพื่อเสริมและสร้างศักยภาพ ของการดำเนินงานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามพันธกิจของแต่ ละหน่วยงานให้มีความเข้มแข็งและตอบโจทย์ประเทศ เป็นฐานข้อมูลการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ของประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ สามารถประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง และ ศักยภาพบุคคลของประเทศ นำไปสู่การตัดสินใจ ระดับนโยบายและปฏิบัติรวมถึงมีธนาคารคลัง สมองเพื่อรวบรวมผู้สูงอายุที่มีความรู้ประสบการณ์ และทักษะเพื่อถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และทักษะให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ” (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) และเนื่องจากไม่มี ระบบฐานข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวจึงทำให้หน่วยงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่สามารถกำหนด กิจกรรมที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในตำบลวังหมันได้ ส่งผลให้การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งมีผู้สูงอายุเข้าร่วมจำนวนไม่มาก และกิจกรรมที่จัดแต่ละครั้ง อาจไม่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องจัดทำระบบ ฐานข้อมูลผู้สูงอายุของตำบลวังหมันที่ทันสมัยและตรงกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบัน อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลวังหมัน ให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเพื่อให้ได้แผนพัฒนา คุณภาพชีวิตที่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงกับผู้สูงอายุในตำบลวังหมัน ระบบฐานข้อมูลดังกล่าว จะสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสังเคราะห์ข้อมูลผู้สูงอายุ เพื่อจัดทำแผนพัฒนา

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลวังหมัน และสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมหรือโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจข้อมูลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้
 - 1.1 ผู้สูงอายุที่มาให้ข้อมูลเบื้องต้น
ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุในตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 802 คน เป็นข้อมูลจากการประเมินผู้ป่วยที่เป็นผู้สูงอายุ จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวังหมัน (รพสต.) ปี 2562
กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มาให้ข้อมูลเบื้องต้นในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุในตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 8 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 11 คน รวมทั้งสิ้น 88 คน ซึ่งคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 88 คน
 - 1.2 ผู้สูงอายุที่มาร่วมจัดทำฐานข้อมูลและเสนอแนวการจัดทำแผนพัฒนาผู้สูงอายุที่มาร่วมจัดทำฐานข้อมูลและเสนอแนะแนวการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากกลุ่มตัวอย่างในข้อ 1 เสร็จแล้ว ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยการจับฉลาก จำนวน 40 คน
 - 1.3 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังหมัน เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในองค์การบริหารส่วนตำบลวังหมัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลวังหมัน (รพ.สต.) อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 10 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลประชากรผู้สูงอายุ ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท มีดังต่อไปนี้
 - 2.1 แบบสอบถามและแนวคำถามในการสัมภาษณ์การส่งเสริมผู้สูงอายุ 6 มาตรการหลัก
 - 2.2 แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) สำหรับรวบรวมฐานข้อมูล รวบรวมปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อที่จะได้แนวทางในการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในตำบลวังหมัน

2.3 แนวทางการบันทึกระหว่างการการจัดเวทีประชาคม เพื่อถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกลุ่มผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านจิตวิญญาณ และด้านเศรษฐกิจ

2.4 แนวทางการบันทึกระหว่างการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน 8 หมู่บ้านของตำบลวังหมัน อำเภอดงหลวง จังหวัดชัยนาท โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

3.1 ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้านร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่น และจัดประชุมกลุ่มชาวบ้านที่อยู่อาศัยในชุมชนตำบลวังหมัน โดยสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชน (PAR) ในพื้นที่

3.2 จัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการรับรู้และตรวจสอบข้อมูล

3.3 จัดระบบและจำแนกข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ และขอบเขตการวิจัย

3.4 นำข้อมูลไปตรวจสอบแบบสามเส้า โดยทีมนักวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ทีมนักวิจัยชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญ

3.5 ตรวจสอบข้อมูลโดยการประชุมกลุ่มย่อยให้คนในชุมชนตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อสรุปและแนวทางการจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุ เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลใน 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คำนวนเฉลี่ย ส่วนความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical package for the social science)

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ในเบื้องต้นไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล โดยในแต่ละครั้งที่ทำการเก็บข้อมูลจะบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด แล้วนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ แยกประเภท และวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดหรือทฤษฎีเพื่อหาข้อสรุป

4.3 นำข้อมูลที่วิเคราะห์ในข้อ 1 มาจัดทำเป็นเป็นฐานข้อมูลผู้สูงอายุ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุด้วย

4.4 ประชุมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน นักวิจัย และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อเสนอแนะในการสร้างแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแก่หน่วยงานผู้รับผิดชอบ

สรุปผลการวิจัย

1. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 6 มาตรการหลัก พบว่า

1.1 การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น พบว่า ผู้สูงอายุในตำบลวังหมันโดยส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือเป็นประจำจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานในเวลาที่ตกทุกข์ได้ยากหรือต้องการความช่วยเหลือ เช่น ในสถานการณ์โรคระบาด หรือสถานการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ร้อยละ 81.81

1.2. การอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนมากตำบลวังหมันมีการประชาสัมพันธ์วันสำคัญทางศาสนาเพื่อให้ผู้สูงอายุไปทำบุญหรือฟังเทศน์ที่วัดเป็น ร้อยละ 98.86

1.3 การทำงานและการหารายได้ พบว่า โดยส่วนมากตำบลวังหมันมีการส่งเสริมการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ ร้อยละ 96.59 ด้วยแนวทางเพียง 1 แนวทางเท่านั้น ได้แก่ การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุหรือเงินช่วยเหลืออื่น ๆ จากรัฐบาล

1.4 การสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ พบว่า ผู้สูงอายุในตำบลวังหมันได้รับการเคารพและความเข้าใจจากญาติและคนในครอบครัว ร้อยละ 97.73

1.5 การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ พบว่า ทุกหมู่บ้านในตำบลวังหมัน มีการจัดสถานที่ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ เช่น หอกระจายข่าว ศาลาประชาคม ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 100.00

1.6 การสนับสนุนให้มีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย พบว่า ตำบลวังหมัน มีผู้สูงอายุทุกคนมีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ได้เช่าหรืออาศัยผู้อื่นอยู่ ร้อยละ 100.00

2. ผลการวิเคราะห์ SWOT ทั้ง 6 ด้าน และผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของสถานการณ์ในแต่ละด้านของผู้สูงอายุทั้ง 4 กลุ่ม สามารถสรุปภาพรวมของสถานการณ์ของผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ได้ดังนี้

2.1. จุดแข็ง (Strengths: S)

1) ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี มีกิจกรรมออกกำลังกายของ ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุ มีลูก หลาน พี่น้อง ช่วยดูแล มีงบประมาณให้ รับผิดชอบ. เจ้าหน้าที่ อสม. เพื่อช่วยเหลือหรือแก้ปัญหา นอกจากนี้ ยังมีคณะกรรมการของแต่ละหมู่บ้าน พยายามแบ่งงานกันทำและช่วยกันทำงานเป็นทีม

2) ด้านสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ได้รับเงินสวัสดิการที่ได้รับจากภาครัฐ ได้แก่ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพคนพิการ เงินปรับสภาพที่อยู่อาศัย เงินกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ เงินค่ารักษาตามสิทธิทางการแพทย์ เงินสงเคราะห์ช่วยเหลือ ลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตนเอง ด้านการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ มีการประชาสัมพันธ์วันสำคัญทางศาสนาให้ผู้สูงอายุไปทำบุญ/ฟังเทศน์ที่วัด มีกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ใส่บาตรจัดงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน มีกิจกรรมที่ยกย่องผู้สูงอายุ ให้รางวัล

ผู้สูงอายุ มีสมาคม/เครือข่ายผู้สูงอายุในชุมชน หรือ ร่วมกับชุมชนอื่น มีกลุ่มผลิตภัณฑ์/กลุ่มอาชีพ สำหรับผู้สูงอายุ

3) ด้านจิตวิญญาณ มีการประชาสัมพันธ์วันสำคัญทางศาสนาให้ผู้สูงอายุไปทำบุญ/ฟังเทศน์ที่วัด มีกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ใส่บาตรจัดงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน มีกิจกรรมที่ยกย่องผู้สูงอายุ ให้รางวัลผู้สูงอายุ มีสมาคม/เครือข่ายผู้สูงอายุในชุมชน หรือ ร่วมกับชุมชนอื่น มีกลุ่มผลิตภัณฑ์/กลุ่มอาชีพ สำหรับผู้สูงอายุ มีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุแสดงความสามารถของตนเองเช่น ด้านการเกษตร ด้านปราชญ์ชาวบ้านหรือ ความรู้ท้องถิ่นด้านการเป็นหมอยา เป็นต้น มีกิจกรรมวันผู้สูงอายุ วันครอบครัว ผู้สูงอายุได้รับการเคารพและความเข้าใจ จากญาติ/คนในครอบครัว ชุมชนยกย่องหรือให้รางวัลหรือมีค่านิยมขอคำปรึกษาหรือถามความรู้ในเรื่องต่างๆ มีสถานที่ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สูงอายุ เช่น หอกระจายข่าว ศาลาประชาคม ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน มีสถานที่ (วัด/ศาลาประชาคม/สวนสาธารณะของหมู่บ้าน) หรือมีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เข้าถึงวัฒนธรรมศาสนาและได้พักผ่อนหย่อนใจ

4) ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีอาชีพ เช่น ทำเกษตร ปลูกผักสวนครัว ค้าขาย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีชมรมผู้สูงอายุและมีกลุ่มอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ เช่น กลุ่มทำไม้กวาด กลุ่มทำยาหม่อง กลุ่มทำดอกไม้จันทน์ ผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกลุ่มอาชีพ ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60 – 69 ปี ยังมีสุขภาพแข็งแรง จึงสามารถออกไปทำงานรับจ้างหรือทำกิจการต่าง ๆ เพื่อหารายได้ได้ ผู้สูงอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไปจะมีกิจกรรมตลอดเพราะคิดว่ายังสุขภาพแข็งแรงดีอยู่ ไม่อยากทำงานหรือหารายได้ของตนเอง ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะไม่ได้สำเร็จการศึกษาในระดับสูง แต่ก็พยายามหาอาชีพเสริม เช่น เลี้ยงไก่ หรือรับจ้างเพื่อหารายได้เสริม มีเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ หรือเงินช่วยเหลืออื่น ๆ จากรัฐบาล มีกองทุนผู้สูงอายุเพื่อจัดกิจกรรมสร้างรายได้ มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำงานตามความสามารถหรือความถนัด มีการหางานให้ผู้สูงอายุทำ

5) ด้านข้อมูลและการสื่อสาร มีสถานที่ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มีการกระจายข่าวเชิญชวนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มีสถานที่ให้ผู้สูงอายุได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกัน มีกิจกรรมที่ให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ หรือมีการประชุมให้ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับผู้สูงอายุเป็นประจำ มีการสื่อสารเรื่องต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและกระจายทั่วถึงกันหมดระหว่างคนในตำบลวังหมัน ทั้งนายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการ อสม. และคนในชุมชนรวมถึงผู้สูงอายุ มี อสม. 1 คน ดูแลคนในชุมชนจำนวน 6 หลังคาเรือน เวลามีปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และอสม. จะช่วยกันทำงานเป็นทีมโดยการมานั่งพูดคุยกันเกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุในหมู่บ้านว่ามีอะไรบ้าง ผู้สูงอายุคนใดมีปัญหาอะไรบ้าง และในกรณีที่ผู้สูงอายุมีปัญหา สามารถติดต่อทีมงาน อสม. ในหมู่บ้านได้ทันทีทางโทรศัพท์หรือทาง LINE ด้วยตนเอง หรือให้ลูกหลานช่วยติดต่อให้ได้

6) ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ผู้สูงอายุมีตำแหน่งในชุมชน เช่น ไวยาวัจกร มัคทายกของหมู่บ้าน ประธานชมรมผู้สูงอายุของหมู่บ้าน ประธาน อสม. ของหมู่บ้าน เลขาคณะชมรมผู้สูงอายุ กรรมการผู้สูงอายุ จิตอาสา อปร. มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน

และมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลสถานที่พักผ่อน หรือสถานที่พบเจอกันของผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่/หน่วยงานคอยให้ความรู้หรือความช่วยเหลือด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และมีเจ้าหน้าที่/หน่วยงานคอยให้คำปรึกษา จัดการภูมิทัศน์ในหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุสบายกาย จิตใจ และอารมณ์ มี อสม.ช่วยติดต่อให้โรงพยาบาลมารับผู้ป่วยถึงบ้าน ในกรณีผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางไปโรงพยาบาล ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ได้เช่าหรืออาศัยผู้อื่นอยู่

2.2 จุดอ่อน (Weaknesses: W)

- 1) ด้านสุขภาพ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัว ได้แก่ ไขมัน ความดัน เบาหวาน
- 2) ด้านสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จาก 8 หมู่บ้าน คิดเป็น ร้อยละ 59
- 3) ด้านจิตวิทยา ยังไม่ค่อยมีเอกสารหรือสถานที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม
- 4) ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 600 – 1,200 บาท ซึ่งเป็นเงินจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ได้รับจากภาครัฐ มีผู้สูงอายุส่วนน้อยที่มีรายได้ระหว่าง 10,000 -15,000 บาท ผู้สูงอายุบางคนว่างงาน และไม่แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับงานและรายได้ให้ทราบ ขาดการทำบัญชีครัวเรือน
- 5) ด้านข้อมูลและการสื่อสาร ผู้สูงอายุบางคนไม่มีลูกหลานอาศัยอยู่ด้วย จึงไม่สามารถติดต่อโดยตรงได้ทันที เช่น ในยามวิกาลไม่สามารถติดต่อใครได้เลย
- 6) ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ผู้สูงอายุบางคนไม่มีลูกหลานหรือญาติพี่น้องคอยดูแล เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยอาจเกิดปัญหาด้านความมั่นคงและปลอดภัยได้ และผู้สูงอายุบางคนมีปัญหาเรื่องการไปรับยาที่สถานพยาบาล คือ ไม่สามารถไปรับยาด้วยตัวเองได้

2.3 โอกาส (Opportunities: O)

- 1) ด้านสุขภาพ ตำบลวังหมันมีคณะกรรมการ และมีระบบและกลไกในการดูแลเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลวังหมันผ่าน “กองทุนหลักประกันสุขภาพ” คือ “คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช)” ทำหน้าที่พิจารณาสัดส่วนงบประมาณของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกเสนอขอขึ้นมาจากกลุ่มองค์กรในท้องถิ่น ซึ่งได้รับงบประมาณจากส่วนกลางและจากท้องถิ่น จำนวน 260,000 บาทต่อปี เพื่อใช้ในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เด็ก และผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายใต้งบประมาณนี้เกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ กลุ่มที่คอยดูแลผู้สูงอายุจะเป็นคนเสนอความคิดขึ้นมาเอง กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่แล้ว ได้แก่ กิจกรรมการเฝ้าระวังผู้สูงอายุ การดูแลเรื่องการกินการอยู่ หรือเรื่องที่พ้ออาศัยของผู้สูงอายุ หรือการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นต้น กิจกรรมส่วนใหญ่จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกสนุกสนาน เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกรำคาญ และเป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุมาพบเพื่อนในหมู่บ้านเดียวกันหรือต่างหมู่บ้าน ส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่ต้องนั่งอยู่บ้านคนเดียวซึ่งจะช่วยคลายความเจ็บเหงาได้ ยิ่งไปกว่านั้น ตำบลวังหมันมีพื้นที่หลากหลายในการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับอนุมัติงบประมาณ การกำหนดพื้นที่ที่จะจัดกิจกรรมขึ้นอยู่กับรูปแบบและความสะดวกของการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง เช่น ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่ 3

บ้านห้วยตะเฒ่า ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องสุขภาพเท่าไร เนื่องจากนายก อบต. ได้จัดสรรงบประมาณในการดูแลสุขภาพให้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายด้วยกันที่ศาลาประชาคมของหมู่บ้านสัปดาห์ละ 1 วัน โดยเฉพาะการรำไทเก๊กถือเป็นกิจกรรมการออกกำลังกายที่ดีมากสำหรับผู้สูงอายุในหมู่ 3 บ้านห้วยตะเฒ่า

2) ด้านสังคม ในการเขียนโครงการเพื่อเสนอของบประมาณในการจัดโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แม้ประธานผู้สูงอายุที่เป็นคณะกรรมการจะเป็นผู้เสนอของบประมาณในการจัดโครงการ แต่การของบประมาณดังกล่าวก็ค่อนข้างทำได้ยากเนื่องจากการร่วมกลุ่มของผู้สูงอายุยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร แต่ก็นั้นก็พยายามให้ข้อมูลการจัดโครงการต่าง ๆ ผ่านทางเครือข่ายผู้ใหญ่บ้านด้วยกัน เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดโครงการ ในการทำงานเกี่ยวกับ “กองทุนหลักประกันสุขภาพ” มีบุคลากรในท้องถิ่นจากหลากหลายกลุ่มองค์กรมาช่วยกันบริหารจัดการกองทุน ในเรื่องของกรอบมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรและอาสาสมัคร ถึงแม้ว่า อสม. จะเป็นอาสาสมัครที่เข้ามาทำงานในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนซึ่งไม่เคยศึกษาเล่าเรียนเกี่ยวกับด้านการแพทย์หรือการรักษามาก่อน แต่ศูนย์สุขภาพของอำเภอและ รพสต. ก็จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยหรือผู้สูงอายุที่ติดเตียงในหมู่บ้าน เพื่อให้สามารถดูแลรักษาผู้ป่วยหรือผู้สูงอายุในเบื้องต้นได้

3) ด้านจิตวิญญาณ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงทำกิจกรรมเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จึงเป็นโอกาสที่จะพัฒนากิจกรรมด้านจิตวิญญาณ ผู้สูงอายุที่ไม่ได้นอนติดเตียงโดยส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ วันธรรมดาจะใส่บาตรอยู่เป็นประจำโดยมีพระใช้รับ 3 ล้อมารับบิณฑบาตในหมู่บ้าน ส่วนวันพระ ผู้สูงอายุจะไปทำบุญที่วัดโดยญาติโยมจะถือปิ่นโตไปวัดกัน แต่ละวัดจะจัดพิธีทำบุญทุกวันพระขึ้น 8 ค่ำ และขึ้น 15 ค่ำ

4) ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง หากมีโครงการเกี่ยวกับการสร้างรายได้ จะทำให้สามารถเข้าร่วมได้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีผู้สูงอายุในกลุ่มที่คอยนำพาผู้สูงอายุคนอื่น ๆ ทำกิจกรรมเพื่อหารายได้เสริม เช่น มีการพูดคุยกันว่าเดือนนี้จะทำขนมอะไรกัน แต่ละคนจะเอาวัตถุดิบมารวมกัน ขนมอันไหนขายได้ก็นำไปขาย มีผู้สูงอายุที่ช่วยกันทำสวนผลไม้ เช่น ส้มโอ กล้วย ผักหวาน สามารถกินของในสวนได้โดยไม่ต้องไปซื้อจากที่อื่น และยังสามารถนำไปขายตามหมู่บ้านหรือตลาดนัดได้ด้วย นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน เช่น กองทุนวันละบาท

5) ด้านข้อมูลและการสื่อสาร แม้ผู้สูงอายุจะไม่ยอมไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 ในช่วงแรก แต่พอได้ฟังข้อมูลข่าวสารจากนายก อบต. หรือ อสม. ก็รักตัวเองและยอมไปฉีดวัคซีน แสดงให้เห็นว่าหากมีข้อมูลและการสื่อสารที่ดี ผู้สูงอายุก็ยอมรับฟังและปฏิบัติตาม นอกจากนี้ กลุ่มผู้สูงอายุจะพูดคุยสื่อสารกันตลกขบขันร่วมกัน ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านรับรู้ข้อมูลว่าในหมู่บ้านไหนมีกิจกรรมหรือเหตุการณ์อะไร ทุกคนจะคอยช่วยเหลือตักเตือน และให้กำลังใจกัน

6) ด้านความมั่นคงและปลอดภัย เวลาผู้สูงอายุไม่สบายแล้วต้องเดินทางไปโรงพยาบาลเอง ผู้ป่วยสามารถมาเขียนคำร้องเรื่องค่าน้ำมันรถในการเดินทางไปโรงพยาบาลได้ อบต. สามารถช่วยได้ในระดับหนึ่ง แม้ว่า จะอยู่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 แต่การตรวจสุขภาพประจำปีของผู้สูงอายุยังมีการดำเนินการอยู่ โดยสาธารณสุขจะแยกตรวจสุขภาพไปตามแต่ละหมู่บ้าน และมีการตรวจ ATK ก่อนเข้ารับการตรวจสุขภาพทุกครั้ง และยังมี อสม. เป็นคณะกรรมการดูแลเรื่องสุขภาพ และมีกลุ่มอาสาสมัครของหมู่บ้าน

2.4 อุปสรรค (Threats: T)

1) ด้านสุขภาพ คณะกรรมการควรมาจากตัวแทนทั้ง 8 หมู่บ้าน แต่ยังไม่มีระบบและกลไกการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชนในการเขียนโครงการตั้งแต่ ช่วงเริ่มเตรียมการ การดำเนินการ ตลอดจนการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน รวมทั้งไม่เคยมีการสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุก่อนการเขียนเสนอโครงการ ทุกหมู่บ้านมีพื้นที่ในการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ แต่ไม่สามารถดำเนินการครอบคลุมทุกหมู่บ้าน

2) ด้านสังคม การจัดสรรงบประมาณยังไม่ทั่วถึงและครอบคลุมสำหรับทุกกลุ่ม รวมทั้ง เนื่องจากเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ใช้งบประมาณสนับสนุนการจัดโครงการของผู้สูงอายุ ควรประเมินผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งว่าได้ผลลัพธ์อะไร แต่ยังไม่มีการนำผลลัพธ์ดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในการประเมินโครงการว่าสามารถตอบโจทย์และสร้างนวัตกรรมได้หรือไม่ นอกจากนี้ แม้จะมีการจัดโครงการต่าง ๆ เพื่อสูงอายุ แต่ผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยเข้าร่วม ผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่จะไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ

3) ด้านจิตวิญญาณ ผู้สูงอายุที่นอนติดเตียงจะไม่สามารถไปร่วมทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธได้ ถึงแม้จะอยากทำบุญใส่บาตรแต่ก็ไม่มีพระสงฆ์เข้าไปรับบิณฑบาตถึงในบ้าน อาจมีคนที่เลี้ยงดูผู้สูงอายุไปใส่บาตรให้แทนบ้างเป็นบางครั้ง

4) ด้านเศรษฐกิจ แม้จะมีการอบรมทำผลิตภัณฑ์หรืออบรมอาชีพอื่น ๆ ให้ผู้สูงอายุ แต่ยังไม่มีการพัฒนาต่อยอดอย่างสม่ำเสมอให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน และในช่วงปีที่ผ่านมานี้เนื่องจากอยู่ในช่วงของสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถไปรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อหารายได้เสริมได้

5) ด้านข้อมูลและการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่เน้นการใช้เทคโนโลยีในการรับข่าวสาร ผู้สูงอายุไม่สามารถใช้เทคโนโลยีดังกล่าวได้ ทำให้ทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไม่ทั่วถึงในด้านสิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุควรได้รับ

6) ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ในกรณีที่ผู้สูงอายุแจ้งการเข้ารับรักษาสีทธิการรักษาที่โรงพยาบาลใดแล้วจะเปลี่ยนแปลงได้ค่อนข้างยาก แม้จะย้ายไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ห่างไกลจากโรงพยาบาลเดิมที่แจ้งสิทธิ์ไว้แล้วก็ตาม เนื่องจากการอำนวยความสะดวกของแต่ละหมู่บ้านจะแตกต่างกัน ยิ่งไปกว่านั้น ระบบการให้บริการแก่ผู้สูงอายุของเจ้าหน้าที่สถานพยาบาลยังไม่ค่อยมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัด ชัยนาท จากการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้จัดทำแนวทางในการจัดโครงการ/กิจกรรม สำหรับผู้สูงอายุเสนอแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัด ชัยนาท ตามแผนยุทธศาสตร์ของผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ซึ่งมีประเด็น การส่งเสริมผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วย 6 มาตรการหลัก ดังนี้

3.1 มาตรการที่ 1 การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น 1) กิจกรรม ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้ในการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านสุขภาพ การออกกำลังกาย โดยส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมในสถาบัน การศึกษาให้เด็กและเยาวชนและการสร้างสื่อเพื่อให้ สังคมเกิดความตระหนักในวงกว้างร่วมกัน 2) โครงการเสริมพลังจิตอาสาร่วมพัฒนารูปแบบ การดูแลผู้สูงอายุในชุมชนผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) 3) โครงการเชื่อมโยงระบบการดูแลผู้สูงอายุ เริ่มตั้งแต่ในระดับปฐมภูมิและศูนย์เชี่ยวชาญ การดูแลระยะกลาง ระยะยาว และการดูแลระยะสุดท้าย รวมทั้งการดูแลผู้สูงอายุที่มีความจำเป็น เฉพาะกลุ่ม และการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพของกลุ่มก่อนวัยสูงอายุ 4) กิจกรรมส่งเสริม ให้มีการนำนวัตกรรมทางสังคมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุมาขยายผลในพื้นที่

3.2 มาตรการที่ 2 การอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ 1) โครงการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการผลิตหรือฝึกอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ อย่างพอเพียงและมี มาตรฐาน 2) การส่งเสริมให้ภาคเอกชน เครือข่ายภาคี ผู้ประกอบการ สร้างและผลิตนวัตกรรม ด้านผู้สูงอายุในเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงนวัตกรรมได้มากขึ้น 3) โครงการ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าถึงนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตประจำวัน 4) โครงการส่งเสริมให้มี การพัฒนานวัตกรรมที่ใช้วัสดุจากท้องถิ่นเพื่อผู้สูงอายุ

3.3 มาตรการที่ 3 การทำงานและการหารายได้ 1) โครงการส่งเสริมการมีงานทำ สำหรับผู้สูงอายุ 2) โครงการสร้างผลิตภัณฑ์สินค้าที่เป็นแบรนด์ของผู้สูงอายุ ผ่านการสนับสนุน แบบบูรณาการจากภาครัฐ วิชากิจชุมชนและวิชากิจเพื่อสังคม

3.4 มาตรการที่ 4 การสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ 1) โครงการส่งเสริมสมาชิก ในครอบครัวและผู้ดูแลให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้และข้อมูลแก่ สมาชิกในครอบครัวและผู้ดูแลเกี่ยวกับการบริการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์โดยสมาชิกใน ครอบครัว อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุข และคนในชุมชน มีความรู้ในการ ดูแลผู้สูงอายุ 2) โครงการส่งเสริมให้ประชาชนทุกวัยเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการดูแล รับผิดชอบผู้สูงอายุในครอบครัวและชุมชน 3) กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับ คนทุกวัย โดยดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และกีฬาทำ ให้ผู้สูงอายุและประชาชนร่วมอนุรักษ์ประเพณีที่ดั่งามของไทยสืบต่อไป เกิดความเลื่อมใสใน พระพุทธศาสนา เกิดการพบปะสังสรรค์กัน มีความรัก สามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปลุก จิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

3.5 มาตรการที่ 5 การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ 1) โครงการจัดการระบบฐานข้อมูลเพื่อรองรับสังคมสูงวัยและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเชิงยุทธศาสตร์ 2) โครงการสร้างฐานข้อมูลด้านผู้สูงอายุที่ทันสมัยและบูรณาการฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานรองรับสังคมสูงวัย สามารถเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานอย่างต่อเนื่องทุกปี

3.6 มาตรการที่ 6 การสนับสนุนให้มีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย โครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ชุมชน และโครงสร้างพื้นฐานเดิมให้เหมาะสมและเอื้อต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และท้องถิ่น โดยมีการกำหนดมาตรการเพื่อจูงใจให้ภาคเอกชนเข้ามาเป็นกลไกในการขับเคลื่อน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสำรวจและหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบพบประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 6 มาตรการหลัก พบว่า การส่งเสริมสุขภาพป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น ผู้สูงอายุในตำบลวังหมันโดยส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือเป็นประจำจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานในเวลาที่ต้องการหรือต้องการความช่วยเหลือ เช่น ในสถานการณ์โรคระบาด หรือสถานการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ร้อยละ 81.81 การอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนมากตำบลวังหมันมีการประชาสัมพันธ์วันสำคัญทางศาสนาเพื่อให้ผู้สูงอายุไปทำบุญหรือฟังเทศน์ที่วัดเป็น ร้อยละ 98.86 การทำงานและการหารายได้ พบว่า โดยส่วนมากตำบลวังหมันมีการส่งเสริมการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ ร้อยละ 96.59 ด้วยแนวทางเพียง 1 แนวทางเท่านั้น ได้แก่ การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุหรือเงินช่วยเหลืออื่น ๆ จากรัฐบาล การสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ พบว่า ผู้สูงอายุในตำบลวังหมันได้รับการเคารพและความเข้าใจจากญาติและคนในครอบครัว ร้อยละ 97.73 การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ พบว่า ทุกหมู่บ้านในตำบลวังหมัน มีการจัดสถานที่ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ เช่น หอกระจายข่าว ศาลาประชาคม ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 100.00 การสนับสนุนให้มีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย พบว่า ตำบลวังหมัน มีผู้สูงอายุทุกคนมีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ได้เช่าหรืออาศัยผู้อื่นอยู่ ร้อยละ 100.00 ดังนั้น ควรมีโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ตามแผนยุทธศาสตร์ของผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ซึ่งมีประเด็นการส่งเสริมผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วย 6 มาตรการหลักดังกล่าว สอดคล้องกับ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2558) ได้ทำการศึกษายุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การจัดสวัสดิการ และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ ซึ่งคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไทย ส่วนใหญ่ยังขาดหลักประกันความมั่นคงในชีวิต แม้จะมีเบี้ยยังชีพที่จัดสรรให้ครอบคลุมผู้สูงอายุมากขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะเป็นแหล่งหลักในการ

ดำรงชีวิต เนื่องจากในระยะที่ผ่านมาขาดการส่งเสริมด้านการออมอย่างจริงจังของภาครัฐ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ถูกทิ้งให้อยู่กันตามลำพัง ด้านสุขภาพแม้ว่าประชากรไทย จะมีอายุยืนยาวขึ้น แต่พบว่าผู้สูงอายุกลับต้องเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และตกอยู่ในภาวะทุพพลภาพ เพิ่มขึ้น ทำให้ภาครัฐที่จะต้องใช้งบประมาณจำนวนมหาศาลเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายใน การดูแลสุขภาพจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศไทยเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ระบบ ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ภาครัฐจัดสรรให้ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทั้งหมด เนื่องจากมีจุดอ่อนด้านระบบข้อมูลและการบริหารจัดการ แสดงให้เห็นว่าระบบฐานข้อมูลการ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุรายบุคคล ดังนั้นโครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและ การเรียนรู้ของคนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี จะเป็นกรอบ แนวทางในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ในยุค หลอมรวมเทคโนโลยี ความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุ เพื่อให้การจัดบริการ การให้ความช่วยเหลือทางการเงินได้ตรงกลุ่มเป้าหมายที่มี ความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างแท้จริง

2. จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดอ่อน (Weaknesses: W) ด้านสุขภาพ ส่วน ใหญ่ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัว ได้แก่ ไขมัน ความดัน เบาหวาน ด้านจิตวิญญาณ ยังไม่ค่อยมี เอกสารหรือสถานที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาของ ผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ระหว่าง 600-1,200 บาท ซึ่งเป็นเงินจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ได้รับจากภาครัฐ มีผู้สูงอายุส่วน น้อยที่มีรายได้ระหว่าง 10,000-15,000 บาท ผู้สูงอายุบางคนว่างงาน และไม่แจ้งข้อมูล เกี่ยวกับงานและรายได้ให้ทราบ ขาดการทำบัญชีครัวเรือน ด้านข้อมูลและการสื่อสาร ผู้สูงอายุ บางคนไม่มีลูกหลานอาศัยอยู่ด้วย จึงไม่สามารถติดต่อโดยตรงได้ทันที เช่น ในยามวิกาลไม่ สามารถติดต่อใครได้เลย ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ผู้สูงอายุบางคนไม่มีลูกหลานหรือญาติ พี่น้องคอยดูแล เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยอาจเกิดปัญหาด้านความมั่นคงและปลอดภัยได้ และผู้สูงอายุ บางคนมีปัญหาเรื่องการไปรับยาที่สถานพยาบาล คือ ไม่สามารถไปรับยาด้วยตัวเองได้ ดังนั้น ควรสร้างระบบและกลไกในการขับเคลื่อนกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เชื่อมต่อกันระหว่าง คณะกรรมการระดับจังหวัด หน่วยงานภายในจังหวัดกับพื้นที่ และผู้สูงอายุระดับพื้นที่ นอกจากนี้ ควรมีมาตรการเชิงรุกในการดูแลสุขภาพอนามัยผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีภาวะพึ่งพิง เพื่อบริการการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ รวมถึงแนวทางส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ก่อนวัยสูงอายุและเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุในพื้นที่ รวมถึงแนวทางส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ก่อนวัยสูงอายุและเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุของพื้นที่ เพื่อให้เข้าถึงบริการของภาครัฐได้อย่างเท่า เทียม โดยมีคณะกรรมการดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบการให้บริการผู้สูงอายุที่มารับ บริการในโรงพยาบาล รพสต. และศูนย์บริการสาธารณสุขได้รับการดูแลต่อเนื่องจนถึงที่บ้าน และควรต้องมีการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาล

รพส. ศูนย์บริการสาธารณสุข ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในทุกมิติ ทั้งทางด้านสุขภาพ ระบบบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ด้านการดูแลเชิงเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลที่ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งทางด้านสุขภาพกาย จิต สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงสามารถดำรงชีวิตในบ้าน ครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อรองรับประเทศไทยที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ เดชา ทำดี และคณะ (2565) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การเตรียมความพร้อมเพื่อการพัฒนาาระบบและกลไกรองรับสังคมสูงวัย อย่างมีศักยภาพในเขตสุขภาพที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การจะพัฒนาาระบบและกลไกรองรับสังคมสูงวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการขับเคลื่อนของภาคีเครือข่ายการทำงานรองรับสังคมสูงวัยที่มีความเข้มแข็งและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสถานการณ์โดยมีแนวทางการพัฒนาระบบและกลไกที่สำคัญ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและคนในชุมชนซึ่งจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพไปพร้อมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่น โดยต้องคำนึงถึงมิติด้านความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา ตลอดจนรู้จักการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลและสื่อสมัยใหม่และการสร้างความร่วมมือกับภาคธุรกิจ (CSR) รวมทั้งการบูรณาการกลไกการทำงานในทุกภาคส่วนเพื่อเป้าหมาย ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน

3. ควรมีการติดตามประเมินผลมาตรการขับเคลื่อนสังคมสูงวัย ควรกำหนดให้หน่วยงานเจ้าภาพหลักติดตามผลการดำเนินงานในประเด็นที่รับผิดชอบ และรายงานผลการดำเนินงานตามเป้าหมายที่กำหนดให้กับคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนนโยบายเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุไตรมาสละ 1 ครั้ง และในการประเมินผลควรกำหนดให้คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนนโยบายเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุ นำเป้าหมายร่วมของมาตรการผู้สูงอายุแห่งชาติเป็นกรอบในการประเมินผลการดำเนินงาน ตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรายงานผลการประเมินและจัดทำข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการต่อ คณะกรรมการผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ ปิยะฉัตร พันทาส (2564) ทำการศึกษา เรื่อง การติดตามและประเมินผลแผนปฏิบัติการ Cluster กลุ่มผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ได้เสนอว่าควรมีการกำกับติดตาม ทบทวน/ปรับปรุงแผนปฏิบัติการฯ ทุกไตรมาสและนำผลการประเมินแผนปฏิบัติการฯ มาพิจารณา เพื่อให้สามารถจัดทำแผนปฏิบัติการบนพื้นฐานของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ บรรลุผลสำเร็จและสอดคล้องกับ สถานการณ์ปัจจุบัน มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลของโครงการ/กิจกรรม ในกรณีที่เป็นโครงการเดิม อย่างน้อย 1 ปี ย้อนหลัง ก่อนกำหนดค่าเป้าหมายของตัวชี้วัด/ผลผลิต เพื่อไม่ให้เกิดการกำหนดเป้าหมายต่ำเกินไป 2 หรือสูงเกินไปจนเกินความสามารถของหน่วยงาน และการส่งเสริมให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการ จัดทำแผนปฏิบัติการ หรือแสดงความคิดเห็นต่อการจัดทำแผนฯ เพื่อให้การจัดทำแผนปฏิบัติการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิเคราะห์ SWOT ทั้ง 6 ด้าน และการวิเคราะห์ความสอดคล้องของสถานการณ์ในแต่ละด้านของผู้สูงอายุทั้ง 4 กลุ่ม ตามแผนยุทธศาสตร์ของผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ซึ่งมีประเด็นการส่งเสริมผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วย 6 มาตรการหลัก ทำให้เกิดโครงการ/กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ที่สอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์ของผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ซึ่งมีประเด็นการส่งเสริมผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วย 6 มาตรการหลัก เพื่อเสนอแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถนำไปจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ข้อมูลจากผลการวิจัยในครั้งนี้จึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลวังหมันให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน
 - 1.2 ควรให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเพื่อให้ได้แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงกับผู้สูงอายุในตำบลวังหมัน
 - 1.3 สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมหรือโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 1.4 หน่วยงานที่สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เผยแพร่ในรูปแบบของเอกสารดิจิทัลต่าง ๆ หรือผ่านระบบโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เพื่อให้ผู้คนที่สนใจสามารถเข้ามาดูฐานข้อมูลได้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากงานวิจัยนี้มีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลเนื่องจากเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดังนั้นควรมีการวางแผนเตรียมการเก็บข้อมูลกรณีที่เกิดสถานการณ์อื่น ๆ ขึ้นจนส่งผลกระทบต่อกระบวนการรวบรวมข้อมูล

แหล่งอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ (2565). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580)*. กรมกิจการผู้สูงอายุ. https://www.dop.go.th/download/laws/th1653553501-843_0.pdf

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2563). *รายงานข้อมูลอำเภอวัดสิงห์*. https://3doctor.hss.moph.go.th/main/rp_tambon?region=3&prov=MTg=&provn=4LiK4Lix4Lii4LiZ4Liy4LiX&amid=1803&rn=4Lin4Lix4LiU4Liq4Li04LiH4Lir4LmM

- เดชา ทำดี, ภัทรพรรณ ทำดี, วิลาวรรณย์ เสนารัตน์, และจรัส สิงห์แก้ว. (2565). การเตรียมความพร้อมเพื่อการพัฒนาาระบบและกลไกรองรับสังคมสูงวัย อย่างมีศักยภาพในเขตสุขภาพที่ 1. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 10(1), 45-57.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JCDLQ/article/view/249272>
- ปิยะฉัตร พนทาส. (2564). *การติดตามและประเมินผลแผนปฏิบัติการ Cluster กลุ่มผู้สูงอายุประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563*. สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย.
<https://eh.anamai.moph.go.th/th/cms-of-23/download/?did=210301&id=98810>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2563). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2563*.
<https://thaitgri.org/?p=39772>
- สำนักงานจังหวัดชัยนาท. (2560). *แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดชัยนาท (พ.ศ.2560 – 2562) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2560*. กลุ่มยุทธศาสตร์ สำนักงานจังหวัดชัยนาท.
- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2558). *ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การจัดสวัสดิการ และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. Harper & Row.

การพัฒนาสื่อประสมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการ
ดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธนรัตน์วิทยา
THE DEVELOPMENT OF LEARNING BY MULTIMEDIA TO PROMOTE SELF-DIRECTED
LEARNING ON ENVIRONMENT AND LIFESTYLE IN DIFFERENT REGIONS OF
THAILAND FOR STUDENT IN PRATOM SUKSA 5 THANARATWITTAYA SCHOOL

ขวัญหทัย ธรรมเสนา *

Khwanhathai Thummasena

อนงค์ศิริ วิชาลัย *

Anongsiri Vichalai

วารุณี โพธิาสินธุ์ *

Varunee Pothasin

Corresponding Author E-mail: khwan.hathai288@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธนรัตน์วิทยา จังหวัดลำพูน ให้มีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์มาตรฐาน E1/E2 เท่ากับ 80/80 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและ หลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธนรัตน์วิทยา จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธนรัตน์ วิทยา จังหวัดลำพูน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม จำนวน 6 แผน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความสอดคล้อง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสมมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 86.84/84.44 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 7.05 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.67 และผลการทดสอบหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 16.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.92 สูง กว่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 9.83

คำสำคัญ: แผนการจัดการเรียนรู้, การพัฒนาสื่อประสม, การเรียนรู้ด้วยตนเอง

* คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Faculty of Social Sciences and Liberal Arts North-Chiang Mai University

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) create and develop lesson plan using multimedia materials on the environment and lifestyle in different regions of Thailand, in Social Studies, Religion and Culture Department for Pratom Suksa 5, Thanarat Wittaya School, Lamphun Province to reach the effectiveness standard of E1/E2 at 80/80 and 2) the pre-learning and post-learning achievement with the multimedia lesson plans on the environment and lifestyle in different regions of Thailand, in Social Studies, Religion and Culture Department for Pratom Suksa 5, Thanarat Wittaya School. The samples were Pratom Suksa 5 students in Thanarat Wittaya School during the second semester in the academic year 2021, which were selected by using Purposive Sampling, 1 classroom with 18 students. The tools were 6 multimedia lesson plans, self-learning and learning achievement test. It was a 4 multiple choice test with 20 questions. The result was analyzed by the statistical methods of percentage, mean, standard deviation and the Index of Objective Congruence (IOC).

The results of this research found that:

1. The efficiency of multimedia lesson plans was at 81.69/80.63, which reached the standard at 80/80.
2. The results of data analysis to compare pre-learning and post-learning achievement after using the multimedia lesson plans, has a pre-learning average score of 7.05, a standard deviation of 1.67, and the post-learning test result has an average score of 16.88, a standard deviation of 0.92, higher than the pre-learning test average score of 9.83.

Keywords: Lesson plan, Multimedia material development, Self-study

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายเกี่ยวกับปฏิรูปการศึกษา โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการยกระดับคุณภาพและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ซึ่งแนวทางของการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาเด็กให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ดำรงรักษาความเป็นไทยและรู้เท่าทันกับสถานการณ์ของโลก ดังนั้นการพัฒนา ยังคงเน้นคนเป็นศูนย์กลางหรือจุดหมายหลักของการพัฒนา มุ่งพัฒนาคนที่สมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ให้คนไทยมีคุณลักษณะมองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี มีวินัยในตนเอง มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับการจัดการศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 โดยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า นักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างเป็นธรรมชาติและมุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรม นอกจากนี้ยังส่งเสริมสนับสนุนให้

ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ ครูจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแนวคิดและพฤติกรรมการสอนจากเดิม ที่เชื่อว่าจะต้องสอน (บอก อธิบาย บรรยาย ปฏิบัติตามคำสั่ง ฯลฯ) มาเป็นการเรียนรู้โดยผู้เรียนเองครูผู้สอนเป็นเพียงผู้เตรียมสถานการณ์ วัสดุอุปกรณ์ ช่วยแก้ปัญหาระหว่างเรียน ตลอดจนการกระตุ้นหรือเสริมแรง เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักเห็นความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 12) ด้วยเหตุนี้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) จึงได้กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ในจำนวน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีความสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 56)

เมื่อหลักคิดของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจากหลักสูตรเดิม จึงพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ค่อนข้างต่ำเรื่อยมา ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน ตลอดจนปัญหาสังคมที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ ขณะที่นักวิชาการด้านการเรียนการสอนสังคมศึกษากับคาดหวังให้การเรียนการสอนสังคมศึกษาตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงด้านสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม และในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ การเรียนรู้โดยการท่องจำเนื้อหาจากหนังสือเรียนไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเผชิญและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันได้ โดยเฉพาะในสาระภูมิศาสตร์เนื่องจากครูและนักเรียนต่างมองภาพสาระภูมิศาสตร์ว่าเป็นสาระที่เน้นการบรรยาย จดจำ เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเป็นหลัก และสื่อการสอนไม่หลากหลาย ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ไม่มีความกระตือรือร้น ไม่สนใจใฝ่เรียนรู้เท่าที่ควร ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำ (นฤมล ขำกัญ, 2553) สอดคล้องกับผลการทดสอบนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนธรรมรัตน์วิทยา จังหวัดลำพูน ที่พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงทั้ง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวของผู้เรียนและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันของนักเรียน การที่ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นนั้น สุรชาติ สังข์รุ่ง (2562) ได้กล่าวไว้ว่าครูจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็น ผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม

สนับสนุนนักเรียนให้มีการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ จัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อและกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจ อยากเรียนอยากรู้ รู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้ ให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2551) ได้กล่าวการใช้สื่อการเรียนการสอนหลายชนิด ในการสอนแต่ละคาบโดยให้สัมพันธ์กัน เป็นไปอย่างมีระบบในรูปของสื่อประสมจะเป็นผลดีกว่าการใช้สื่ออย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งกาญจนา ไชยพันธุ์ (2549) ได้กล่าวไว้ว่า สื่อประสมเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถนำไปปฏิบัติโดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางการเรียนและได้ลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ และนอกจากนี้การพัฒนาทักษะสำคัญ โดยเฉพาะการใช้กระบวนการกลุ่ม ที่จะทำให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมี วิจารณ์ญาณในการคิด การตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ การวิเคราะห์วิจารณ์ และการช่วยเหลือสมาชิกภายในกลุ่มในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น การจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย ซึ่งมีผลให้ทั้งครูและผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอน กล่าวคือ ในการจัดการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสหรือสำรวจสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบจากสื่อรูปธรรม จากกิจกรรมที่เน้นการเรียนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถสรุปความรู้ได้จากการกระตุ้นคำถามจากครูผู้สอน หรือค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง สื่อประสมก็เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่เหมาะสมอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้สอนควรนำมาใช้ สอดคล้องกับ บุญเกื้อ ควรหาเวช (2543) กล่าวว่า ในปัจจุบันสื่อการสอนที่สามารถตอบสนองต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้ดี คือ สื่อประสม เพราะเป็นสื่อที่มีความสมบูรณ์ในทั้งด้านภาพ วิดีทัศน์ และแบบฝึก ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นและจากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านจะเห็นได้ว่าสื่อประสมเป็นสื่อการเรียนรู้อันมีคุณค่า นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน มีโอกาสทราบคำติชม ทำให้มีความภูมิใจในความสำเร็จ นอกจากนี้ยังนักเรียนยังมีโอกาสได้เรียนรู้ไปทีละน้อยตามลำดับขั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม ในสาระภูมิศาสตร์ เรื่องสิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อปรับเปลี่ยนแนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม และกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมุ่งให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้คนเก่งและคนไม่เก่งได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้นักเรียนได้ฝึกฝนการแสดงความคิดเห็นและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม

ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธนรัตน์วิทยา จังหวัดลำพูน ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน E1/E2 ไม่ต่ำกว่า 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธนรัตน์วิทยา จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบแผนที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าโดยใช้แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียว มีการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (มาเรียม นิลพันธุ์, 2553, น. 157) ซึ่งเป็นรูปแบบวิธีการศึกษาค้นคว้าเดียวสำหรับทดลองกับกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว แล้วเก็บข้อมูลโดยการทดสอบก่อนและหลังการเรียนซึ่งมีลักษณะเดียวกับรูปแบบการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงแบบแผนการวิจัยแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนกับกลุ่มเดียว

กลุ่ม	Pre-test	วิธีสอน	Post-test
E	O ₁	X	O ₂

E แทน กลุ่มเป้าหมาย (ตัวอย่าง)

O₁ แทน การสอบก่อนที่จะจัดการทดลอง (Pre-test)

X แทน การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม

O₂ แทน การสอบหลังจากจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธนรัตน์วิทยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 มีทั้งหมด 2 ห้องเรียน จำนวน 38 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธนรัตน์วิทยา จังหวัดลำพูน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 18 คน เนื่องจากเป็นห้องเรียนที่นักเรียนมีระดับผลการ

เรียนอยู่ในระดับอ่อน ปานกลาง และสูงคละกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนขณะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน และเพื่อนร่วมชั้นเรียน นักเรียนมีความกล้าแสดงออก สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้เป็นอย่างดี ดี นอกจากนี้ นักเรียนในห้องนี้ส่วนใหญ่ยังมีทักษะเบื้องต้นในการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่เป็นนวัตกรรม ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยจำนวน 6 แผน ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ รวม 10 ชั่วโมง 2) สื่อประสมที่ใช้ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 แผน 3) การเรียนรู้ด้วยตัวเองของผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องบอกจากคิอวาร์ โค้ด สำหรับแสดง URL ของเว็บไซต์ที่เป็นแหล่งข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ที่อยู่ในแผนการจัดการเรียนรู้ และจากแหล่งต่าง ๆ

ตารางที่ 2 แสดงแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสมสื่อ และสื่อประสมที่ใช้ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

แผน ที่	เรื่อง	เวลา (ชั่วโมง)	สื่อ
1	สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของประชากร	1	E-book
2	สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นฐานของประชากร	1	E-book
3	อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ	2	E-book
4	ผลที่เกิดจากการรักษาสภาพแวดล้อม	2	Power point
5	ผลกระทบที่เกิดจากการทำลายสภาพแวดล้อม	2	Power point
6	แนวทางการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมในภูมิภาค	2	Power point
รวม		10	

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อ 20 คะแนนเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยผู้ศึกษาเป็นผู้สร้างขึ้นใช้สำหรับทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกันแต่ได้ทำการสลับข้อและตัวเลือก

โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีการตรวจสอบคุณภาพโดยมีผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ตามค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC พบว่ามีความเหมาะสมในการพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.16

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย เป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ทั้งหมด 20 ข้อ 20 คะแนน เพื่อเก็บคะแนนก่อนเรียนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างแล้วบันทึกผลการสอบก่อนเรียนไว้

4.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 6 แผน ในช่วงที่จัดการเรียนการสอนเป็นเวลา 10 ชั่วโมงภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564

4.3 ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย เป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ทั้งหมด 20 ข้อ 20 คะแนน เป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียนแต่ได้ทำการสลับข้อและสลับตัวเลือก

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบเครื่องมือของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC และการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสมใช้เกณฑ์ E1/E2

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธรรมวิทยา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน E1/E2 เท่ากับ 80/80 1) ผลการสร้างและประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน แสดงผลดังตาราง

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธรรมวิทยา จังหวัดลำพูน

ที่	เรื่องที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน		ระดับความเหมาะสม
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ด้านวัตถุประสงค์	4.89	0.19	มากที่สุด
2	ด้านเนื้อหา	4.83	0.29	มากที่สุด

3	ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	4.44	0.38	มาก
4	ด้านสื่อการสอน	4.50	0.00	มาก
5	ด้านการวัดผลประเมินผล	5.00	0.00	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.70	0.16	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่าการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธรรตน์วิทยา จังหวัดลำพูน ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพบว่ามีความเหมาะสมในการพัฒนาผู้เรียน อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.16

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

แผนการจัดการเรียนรู้ที่	คะแนนระหว่างเรียน			คะแนนทดสอบหลังเรียน		
	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้
1	18	486	422	18	360	304
2	18	1,026	917			
3	18	1,530	1,376			
4	18	1,170	1,055			
5	18	1,260	915			
6	18	1,314	1,208			
รวม		6,786	5,893			
E_1/E_2			$E_1 = 86.84$	$E_2 = 84.44$		

จากตารางที่ 4 พบว่าคะแนนระหว่างเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 86.84 และคะแนนทดสอบหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 84.44 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ 86.84/84.44 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธรรตน์วิทยา

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม ของไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนรัตนวิทยา จังหวัดลำพูน จำนวน 18 คน

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ก่อนเรียน	18	20	7.05	1.67
หลังเรียน	18	20	16.88	0.92

จากตารางที่ 5 พบว่าคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.05 คะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนเรียนเท่ากับ 1.67 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังเรียนเท่ากับ 0.92 โดยภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 9.83

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนรัตนวิทยา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน E1/E2 ไม่ต่ำกว่า 80/80

1.1 ผลการสร้างและประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา 3 ท่าน ได้ค่าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 ซึ่งอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ และเลือกวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ได้เลือกใช้สื่อประสมประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย ได้แก่ หนังสือเรียน สังคมศึกษาฯ ป.5 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ข่าว ภาพและบทความจากหนังสือพิมพ์ ห้องสมุด แหล่งสารสนเทศข้อมูลวิดีโอช่วยสอน (VIA) และใช้เทคนิคการสอน เช่น วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry method: 5E) เป็นต้น นอกจากนี้แผนการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ ออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ยึดหลักการสอนที่เรียงลำดับจากความสามารถพื้นฐานของนักเรียนที่ทำจัดพิมพ์เนื้อหาและจัดทำสื่อประกอบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตรวจทานความถูกต้องและแก้ไขนำไปหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ผู้ศึกษาได้นำเครื่องมือสร้างเสร็จแล้วนำไป

ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระตรวจและให้ความเห็นชอบจากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาความสอดคล้องถูกต้องของหลักการโครงสร้างของสื่อเนื้อหาและรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากนั้นนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้จัดการเรียนรู้

1.2 การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) ของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่นำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 18 คน มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 86.84/84.44 ซึ่งเป็นเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ไปหาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (1:1) คือการทดลองสอนกับผู้เรียน 3 คนใช้ผู้เรียนที่มีทักษะการเรียนรู้สูงปานกลางและน้อยคัดเลือกมาจากห้องเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นเดียวกันจากนั้นจึงได้ดำเนินการทดสอบหลังเรียน เพื่อนำผลการทดสอบที่ได้มาหาประสิทธิภาพพบว่ามีความประสิทธิภาพระหว่างเรียนอยู่ที่ 73.83 และหลังเรียนอยู่ที่ 70.00 แล้วจึงได้นำผลการทดสอบมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่พัฒนาแล้วไปทดลองสอนกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คนจากห้องเรียนในระดับชั้นเดียวกันที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีความประสิทธิภาพระหว่างเรียนอยู่ที่ 81.69 และหลังเรียนอยู่ที่ 80.63 จากนั้นนำมาเก็บข้อมูลพัฒนาและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้สมบูรณ์นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แล้วไปใช้ในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างตามลำดับในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดังนั้นสรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้วางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของ กฤษฎา บุญหมื่น (2555) ที่กล่าวว่าแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นคู่มือในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนด เป็นคู่มือจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นคู่มืออธิบายรายละเอียดแนวคิดและขั้นตอนการวัดผลประเมินผล เป็นเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพและข้อบกพร่องในการจัดการเรียนรู้และเป็นหลักฐานในการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังพบว่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับ

งานวิจัยของ สุวารี ไวยวุฒินันท์ และคณะ (2556) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการเรียนรู้ เรื่องการส่งเสริมสุขภาพปากและฟันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้สื่อประสมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการส่งเสริมสุขภาพปากและฟันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้สื่อประสม ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อศึกษาความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนหนองอ้อวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 จำนวน 20 คนได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test (Dependent samples) ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.50/86.67 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความคงทนในการเรียนรู้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงกล่าวสรุปได้ว่าการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมีผลต่อการจัดการเรียนรู้ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนจริง

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธรรตน์วิทยา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลการทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 7.05 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.67 และผลการทดสอบหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 16.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.92 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 9.83 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้เมื่อได้เรียนรู้จากผู้สอนและผ่านสื่อประสมที่หลากหลายที่ผู้สอนนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความสำเร็จที่มาจาก การนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้อย่างถูกต้องจึงเกิดความเข้าใจสามารถวิเคราะห์สถานการณ์และนำเสนอความรู้และความรู้ที่เรียนไปแล้วได้มากขึ้น จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมากกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัย

ของ เรมิกา กุลาตี (2558) ได้ศึกษาการใช้การสอนด้วยสื่อประสมของเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และความรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังใช้การสอนด้วยสื่อประสมพบว่านักเรียนมีคะแนนความรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษผ่านเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สาเกต ทองเที่ยง (2557) ได้ศึกษาการใช้วิธีสอนด้วยสื่อประสมร่วมกับหนังสือเล่มใหญ่ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการตอบคำถาม วิชา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนโรงเรียนนานาชาติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องมากขึ้นหลังได้รับการสอนด้วยวิธีสอนด้วยสื่อประสมร่วมกับหนังสือเล่มใหญ่ จากระดับผ่านเป็นระดับดีและนักเรียนมีความสามารถในการตอบคำถามเพิ่มขึ้นหลังได้รับการสอนด้วยวิธีสอนด้วยสื่อประสมร่วมกับหนังสือเล่มใหญ่ จากระดับพอใช้เป็นระดับดีเยี่ยมและ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รำไพ ดีแสน (2553) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการคิดโดยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์โดยใช้สื่อประสม สำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลเพ็ญประชานุกูล ผลการวิจัยพบว่าทักษะการคิดของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษา หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 20 แผน ใช้สื่อประสม จำนวน 14 ชุด และแบบทดสอบทักษะการคิด จำนวน 20 ข้อ ในระยะเวลา 20 วัน นักเรียนมีทักษะการคิดโดยรวมคิดเป็นร้อยละ 90 มีทักษะการคิดอยู่ในระดับดีมาก Ausubel (1963) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มความคล่องแคล่วในการอ่านออกเสียงของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3-5 ด้วยวิธีการสอนโดยใช้สื่อประสมโดยนักเรียนเหล่านี้ใช้เวลา 15 นาทีต่อวันในการรับการสอนออกเสียงจากอาจารย์และได้รับการประเมินทุก ๆ 15 วันผลการศึกษาพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สามารถอ่านได้ดีขึ้นโดยเฉลี่ยสามารถอ่านได้ 16 คำต่อนาที นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถอ่านได้ดีขึ้นโดยเฉลี่ยสามารถอ่านได้ 25 คำต่อนาที และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถอ่านได้ดีขึ้นโดยเฉลี่ยสามารถอ่านได้ 22 คำต่อนาทีและ Tuckman (1978) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของการสอนโดยใช้สื่อประสมเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาว่ามีผลในเชิงบวกต่อทักษะการอ่านพื้นฐานของนักเรียนหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า การสอนโดยใช้สื่อประสมมีผลในเชิงบวกต่อทักษะพื้นฐานการอ่านของนักเรียน

จึงกล่าวสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนธนรัตน์วิทยา ที่ได้สร้างตามหลักการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ใช้สื่อประสมเป็นสื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และได้นำไปหาคุณภาพของเครื่องมือตามขั้นตอนของการศึกษาค้นคว้าสามารถนำมาประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และช่วยพัฒนาให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยมีคะแนนหลังเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน เป็นผลเนื่องมาจากความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสมที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และสื่อ

ประสมเป็นสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจมีประสบการณ์เพิ่มขึ้น จึงช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้จริง

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การพัฒนาสื่อประสมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นอีกหนึ่งแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อปรับเปลี่ยนแนวการจัดการจัดการการเรียนรู้โดยจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม และกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมุ่งให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้คนเก่งและคนไม่เก่งได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้นักเรียนได้ฝึกฝนการแสดงความคิดเห็นและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสูงที่สูงขึ้นและจากการวิจัยในครั้งนี้กล่าวได้ว่าการมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสมที่หลากหลายและน่าสนใจ ตลอดจนการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอในการนำสื่อประสมไปใช้

1.1 การเลือกลักษณะ เนื้อหาที่ใช้สื่อประสม ที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญควรคำนึงถึงความเหมาะสมของ เพศ วัย และระดับความสามารถในการเรียนของนักเรียนด้วย หากเนื้อหาใดที่นักเรียนสนใจ นักเรียนจะเกิดความกระตือรือร้นการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

1.2. ในระหว่างดำเนินการจัดกิจกรรม ครูควรสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน นักเรียนอาจจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมไม่เท่ากัน อาจจะไม่เข้าใจหรือเกิดการเรียนรู้ช้าหรือต้องการความช่วยเหลือ ครูควรใช้เทคนิคเสริมแรงกระตุ้นให้นักเรียนสนใจหรืออธิบายให้เข้าใจชัดเจนอีกครั้ง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

2.1. ควรมีการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม เรื่อง สิ่งแวดล้อมกับลักษณะการดำเนินชีวิตในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นชุดนี้ไปทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนอื่น เพื่อจะได้ข้อสรุปผลการวิจัยที่กว้างขวางมากขึ้น และมีการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสมในเรื่องอื่น ในหน่วยการเรียนรู้อื่นหรือระดับชั้นอื่น ๆ ต่อไป

2.2. ควรมีการศึกษาความคงทนของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อประสม ในโอกาสต่อไป

แหล่งอ้างอิง

- กฤษดา บุญหมื่น. (2555). การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้. เจริญวิทย์การพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กาญจนา ไชยพันธุ์. (2549). กระบวนการกลุ่ม. โอเดียนสโตร์.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2551). นวัตกรรมการศึกษา. ธรรมมลการพิมพ์.
- นฤมล ชำกัญญ. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. Srinakharinwirot University Institutional Repository. <https://ir.swu.ac.th/jspui/handle/123456789/921>
- บุญเกื้อ ควรหาเวช. (2543). นวัตกรรมการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มาเรียม นิลพันธ์. (2553). วิธีวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). มหาวิทยาลัยศิลปากร
- เมธิกา กุลาคี. (2558). การใช้การสอนแบบโฟนิกส์เพื่อพัฒนาการออกเสียงภาษาอังกฤษและความรู้คำศัพท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. CMU Intellectual Repository. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:123789>
- จำเริญ ดีแสน. (2553). การพัฒนาทักษะการอ่านโดยวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษาสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลเพ็ญประชานุกูล [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สาเกต ทองเที่ยง. (2557). การใช้วิธีสอนด้วยสื่อประสมร่วมกับหนังสือเล่มใหญ่ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการตอบคำถาม วิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนโรงเรียนนานาชาติ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. CMU Intellectual Repository. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:122370>
- สุรชาติ สังข์รุ่ง. (2542). ผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ. *ปฏิรูปการศึกษา*, 1(5), 8-9.
- สุวารี ไวยวุฒินันท์, กระพัน ศรีงาน, และโกวิท วัชรินทรางกูร. (2556). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ เรื่องการส่งเสริมสุขภาพปากและฟัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้สื่อประสม. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(1), 142-172. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/bruj/article/view/75583>
- Ausubel, D. P. (1963). *The psychology of meaningful verbal learning*. Grune & Stratton.
- Tuckman, B.W. (1978). *Conducting Educational Research*. Harcourt.

แนวปฏิบัติการประกันคุณภาพที่เหมาะสมของโรงเรียนนานาชาติ:

กรณีศึกษาโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย

APPROPRIATE QUALITY ASSURANCE GUIDELINES FOR INTERNATIONAL SCHOOL UNDER THE OFFICE OF THE PRIVATE EDUCATION COMMISSION: GAINESVILLE INTERNATIONAL SCHOOL CHIANG RAI CASE STUDY

ทรงสรรค์ อุดมศิลป์ *, ธีรภัทร์ ประสมสุข *

เพ็ญพรรณ แสงเนตร *, สังวาร์ วังแจ่ม *

Songsan Udomsilp, Teerapat Prasomsuk

Phenphan Saengnet, Sangwan Wangcham

Corresponding Author E-mail: songsanu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์แนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษา ขององค์กรตามท่ายประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในระบบ ประเภทนานาชาติ 2) นำเสนอองค์กรที่เหมาะสมและแนวปฏิบัติขององค์กร เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิเคราะห์ สำหรับโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย 3) จัดทำขั้นตอนตามแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย ตามองค์กรที่นำเสนอ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ หน่วยของการศึกษาคือองค์กรนานาชาติด้านการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งกระทรวงศึกษาธิการรับรอง 4 องค์กร และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รวมเป็น 5 หน่วยการศึกษา และแนวปฏิบัติด้านการประกันคุณภาพของแต่ละองค์กรที่ศึกษา โดยการศึกษาเอกสาร สืบค้นพิมพ์จากเว็บไซต์ขององค์กรที่เป็นหน่วยศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษา เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของทุกองค์กรที่ศึกษานั้น มีรายละเอียดที่ต่างกันและต่างมีระบบย่อย ๆ ประกอบอยู่ภายในระบบการรับรองคุณภาพของทั้ง 4 องค์กรจากต่างประเทศ โดยที่โรงเรียนที่ขอรับรองการประเมินคุณภาพ ต้องสมัครสมาชิกขององค์กรนั้น ๆ และมีค่าใช้จ่าย แต่การขอรับการประเมินคุณภาพจาก สมศ. ไม่มีเงื่อนไขดังกล่าว
2. องค์กรและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการประกันคุณภาพของโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ ณ ห้วงเวลาปัจจุบัน คือ สมศ.
3. ขั้นตอนตามแนวปฏิบัติเพื่อรับการประเมินคุณภาพของ สมศ. สำหรับโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) โรงเรียนต้องทำความเข้าใจกรอบแนวทางการประเมินของ สมศ. โดยภาพรวม 2) ประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เพื่อแสดงความประสงค์รับการประเมินภายนอกจาก สมศ. 3) ประสานงานกับ สมศ. เพื่อจัดเตรียมข้อมูลเพิ่มเติมให้ผู้ประเมิน (ถ้ามีการร้อง

* คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Faculty of Social Sciences and Liberal Arts, North-Chiang Mai University

ขอ) 4) เตรียมการดำเนินงานการประเมิน ออนไลน์ ด้านสารสนเทศและด้านผู้แทนโรงเรียน ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้สัมภาษณ์ระหว่างการประเมินประกันคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ: โรงเรียนนานาชาติในระบบ, องค์กรต่างประเทศประเมินคุณภาพการศึกษา, แนวปฏิบัติประกันคุณภาพ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to investigate and analyze the international education quality assurance accordance to the international organizations announced by Education Ministry 2) to propose the appropriate organization and its quality guidelines and standards of educational quality assurance from this study to Gainesville International School Chiang Rai (GISCR) 3) to establish steps of operation process accordance with the proposed organization. This research was qualitative study. The unit of study were comprising of 4 international education assurance organizations and their quality guidelines and standards and the Office of Nation Education Standards and Quality Assessment (Public Organization: ONESQA.) Data collection was conducted from documents and electronic ones of those 5 organizations.

The results of this research found that:

1. Education quality assessment system of each studied organization was comprised of various subsystems and they were different from each other in detail. For the 4 international organizations, except ONESQA, in order to obtain quality assurance assessment, It is necessary for school to be a member of particular organization and its membership fee is required.

2. From the study and analysis, the appropriate organization with its quality assurance guidelines and standards for GISCR for the time being was ONESQA.

3. Appropriate quality guidelines process for GISCR in order to have educational assessment from ONESQA are divided into 4 steps. 1) to study the ONESQA quality assurance guidelines and standards as a whole 2) to contact the office of the Private Education Commission for the external quality assurance of ONESQA 3) to prepare and submit any information requested to ONESQA (if any) and 4) to prepare online site visiting and all stakeholders interviewing by ONESQA.

Keywords: The formal international school, International organization for education quality assurance, Quality assurance guidelines

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 47 ได้ระบุว่า “ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา

ของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการอาชีวศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง สำหรับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงอื่นที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4, 2562) ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวครอบคลุมกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบประเภทนานาชาติด้วยเช่นกัน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศ เรื่อง แนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในระบบ ประเภทนานาชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) โดยมีสาระสำคัญให้สถานศึกษาแต่ละแห่ง จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับและประเภทการศึกษา พร้อมทั้งประกาศแนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในระบบ ประเภทนานาชาติไว้ ตามข้อ 3 ว่า ให้โรงเรียนในระบบประเภทนานาชาติทุกระดับ จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน โดยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ และเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานหรือองค์กร แล้วแต่กรณี และเมื่อโรงเรียนแห่งใดได้รับการประเมินผล และติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาตามที่หน่วยงานรัฐบาลเจ้าของหลักสูตรเฉพาะชาติของประเทศนั้น ๆ กำหนด หรือองค์กรที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ให้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ประกาศให้สาธารณชนได้รับทราบว่าโรงเรียนในระบบประเภทนานาชาติแห่งนั้น สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา แนวทางในการปฏิบัติตามประกาศของกระทรวงศึกษา ตามข้อ 3 (1) ได้กล่าวว่า กรณีโรงเรียนในระบบ ประเภทนานาชาติที่ใช้หลักสูตรอื่นเฉพาะชาติของแต่ละประเทศให้กำหนดมาตรฐานการศึกษา ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่หน่วยงานรัฐบาลเจ้าของหลักสูตรเฉพาะชาติของประเทศนั้น ๆ กำหนดหรือองค์กรที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) มีดังนี้ 1) Western Association of Schools and Colleges (WASC) 2) Council of International Schools (CIS) 3) Education Development Trust (EDT) 4) New England Association of Schools and Colleges (NEASC) 5) องค์กรอื่นที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ โดย คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.)

จากแนวปฏิบัติที่ประกาศโดยกระทรวงศึกษาธิการจากที่กล่าวมาแล้ว ในการประกันคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะการประเมินคุณภาพภายนอก โรงเรียนในระบบประเภทนานาชาติ สามารถให้องค์กรนานาชาติที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายนอกได้ จากข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ณ ปี พ.ศ. 2564 โรงเรียนเอกชนในระบบ ประเภทนานาชาติ มีทั้งสิ้นจำนวน 220 โรงเรียน ทั้งที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ และในส่วนภูมิภาค โรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงรายนับรวมอยู่ในจำนวนนี้ด้วย โรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย

ได้รับการอนุมัติหลักสูตรเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2558 เปิดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนระดับชั้นเกรด 7 (มัธยมศึกษาปีที่ 1) - เกรด 12 (มัธยมศึกษาปีที่ 6) โดยเปิดรับนักเรียนรุ่นแรกและเริ่มดำเนินการเรียนการสอนในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา

ดังนั้น กรณีโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย จึงอยู่ในข่ายที่ต้องปฏิบัติตามแนวปฏิบัติเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ประกอบกับในปีการศึกษา 2565 โรงเรียนได้ดำเนินการเรียนการสอนครบรอบ 5 ปี ซึ่งจะถึงกำหนดวาระที่ต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกจากองค์กรนานาชาติ หรือ สมศ. ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2562 ดังนั้นเพื่อให้ได้องค์กรและแนวปฏิบัติมาตรฐานการศึกษาขององค์กรนั้น ๆ ซึ่งเหมาะสม ในการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย จึงเป็นที่มาของงานวิจัยนี้

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาและวิเคราะห์แนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาขององค์กรตามท้ายประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในระบบ ประเภทนานาชาติ
2. นำเสนอองค์กรที่เหมาะสมและแนวปฏิบัติขององค์กร เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิเคราะห์นี้ สำหรับโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย
3. จัดทำขั้นตอนตามแนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย ตามองค์กรที่นำเสนอ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นกรณีศึกษาและเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรหรือหน่วยในการศึกษานี้ คือแนวมาตรฐานการศึกษาขององค์กรต่าง ๆ ที่ประกาศไว้ในท้ายประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในระบบ ประเภทนานาชาติ ลงวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2562 ซึ่งประกอบด้วยองค์กร 1) Western Association of Schools and Colleges (WASC) 2) Council of International Schools (CIS) 3) Education Development Trust (EDT) 4) New England Association of Schools and Colleges (NEASC) และ 5) องค์กรอื่นที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ โดย คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในระบบ ประเภทนานาชาติ, 2562) ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ชื่อย่อ สมศ. เนื้อหาการวิจัยเป็นการศึกษาขั้นตอนเงื่อนไข ระบบต่าง ๆ ที่เป็นแนวปฏิบัติของการประกันและการรับรองคุณภาพการศึกษาจากทั้ง 5 องค์กรที่กล่าวมาแล้ว โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสื่อจากเว็บไซต์ของ

องค์กร ทั้ง 5 องค์กร ซึ่งเป็นหน่วยของการศึกษาวิจัยนี้ ทั้งนี้เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้กรอบแนวคิดเชิงระบบ (System approach) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และนำผลการศึกษาวเคราะห์ มาพิจารณาประกอบตามบริบทและเงื่อนไขของโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย

สรุปผลการวิจัย

ศึกษาและวิเคราะห์แนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาตามท้ายประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องแนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในระบบ ประเภทนานาชาติ ทั้ง 5 องค์กร ประกอบด้วย องค์กร WASC องค์กร CIS องค์กร EDT องค์กร NEASC และ สมศ.

1. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยใช้กรอบแนวคิดของการวิเคราะห์เชิงระบบ ตามองค์ประกอบของระบบ ซึ่งประกอบด้วย ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ของการเข้าสู่ระบบของการขอการรับรองการประกันคุณภาพ ด้านกระบวนการ (Process) กระบวนการรับรอง รวมถึงเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพของแต่ละองค์กรที่โรงเรียนต้องดำเนินการ เพื่อขอการประเมินและการรับรองคุณภาพ และองค์ประกอบด้านผลลัพธ์ของระบบ (Output) คือ ผลลัพธ์ของระบบการประเมินและรับรองคุณภาพ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายของโรงเรียน ในการขอการรับรองการประกันคุณภาพจากองค์กรแต่ละองค์ สามารถสรุปได้ ตามตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

องค์กร	ปัจจัยนำเข้า (Input)	กระบวนการและมาตรฐานการศึกษา (Process and quality educational criterion)	ผลลัพธ์ (Output)	วงจรการประเมิน (Quality Cycle)	ค่าใช้จ่าย (Expenses)
WASC	- ต้องสมัครสมาชิกตามขั้นตอน - มีค่าสมาชิกแรกเข้า - มีการตรวจเยี่ยมครั้งแรก	- การสะท้อนกลับผลการตรวจเยี่ยมครั้งแรก - มาตรฐานเริ่มต้น 5 ด้าน รวม 7 งานหลัก	การรับรอง (Accreditation) หรือการชะลอการรับรอง (Candidacy)	ทุก ๆ 6 ปี	- ค่าสมัครสมาชิก - ค่าธรรมเนียมการตรวจเยี่ยม - ค่าดำเนินการอื่น ๆ
CIS	- ต้องสมัครสมาชิกและเป็นไปตามเงื่อนไข	- มีการเรียนการสอนอย่างน้อย 2 ภาคการศึกษา - มาตรฐาน 4 ด้าน	ได้รับการรับรองการประกันคุณภาพ (Accreditation)	ทุก ๆ 5 ปี รับรองรายปี	- ค่าสมัครแรกเข้า - ค่าสมาชิกรายปี

	- มีค่าสมาชิกแรกเข้า - มีการตรวจเยี่ยมเพื่อยืนยันคุณสมบัติการเป็นสมาชิก		หรือ ในฐานะสมาชิกที่ชะลอการรับรองการประกันคุณภาพ (Candidacy) เป็นรายปีแรก และทุก ๆ ปี หลังจากนั้น		- ค่าธรรมเนียมการตรวจเยี่ยม - ค่าดำเนินการอื่น ๆ
EDT	- ต้องสมัครสมาชิกและมีค่าสมาชิกแรกเข้า - มีค่าธรรมเนียมก่อนการรับรองคุณภาพ	- มีการตรวจเยี่ยมโรงเรียน - มาตรฐาน 7 ด้าน	ถ้าโรงเรียน ได้ดำเนินการตามมาตรฐานของการประเมินตามที EDT กำหนด ถือว่าได้รับการรับประกันมาตรฐานคุณภาพของโรงเรียนนานาชาติ ซึ่งมีอายุความ 3 ปี ระหว่างนั้นโรงเรียนสามารถแสดงใบรับรองการประกันคุณภาพการศึกษาได้ และใช้สัญลักษณ์ของการประกันคุณภาพของ EDT ได้บนสิ่งพิมพ์ หรือเอกสารเผยแพร่ของโรงเรียน	มีการตรวจเยี่ยมทุก ๆ 5 ปี	- ค่าแรกเข้าร่วม ค่าสมาชิกรายปี - ค่าธรรมเนียมการตรวจเยี่ยมทุก ๆ 5 ปี - ค่าให้คำปรึกษาแนะนำ
NEASC	- ต้องสมัครสมาชิกและมีค่าสมาชิกแรกเข้า - มีค่าธรรมเนียมโดยต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย	- 6 Foundation Standards - 10 Learning Principles	Candidacy หรือ Accreditation	5 ปี มีรายละเอียดของ adaptive and fixed phases	- ค่าสมัครสมาชิก - ค่าธรรมเนียมการตรวจเยี่ยม - ค่าดำเนินการอื่น ๆ

	3 ใน 5 ข้อ ตามเงื่อนไข ของ NEASC				
สมศ.	โรงเรียน จัดส่งข้อมูล ประกอบ การ ประเมินเข้า ระบบ E- SAR ตามที่ต้น สังกัด กำหนด	- วิเคราะห์ข้อมูล พื้นฐาน และ SAR ของ โรงเรียน มาตรฐานคุณภาพ ประเมินอย่างน้อย 3 ด้านคือ - คุณภาพผู้เรียน - กระบวนการบริหาร และการจัดการ - กระบวนการจัดการ เรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ	จะไม่มีการตัดสิน ผลการประเมินว่า “รับรอง-ไม่ รับรอง” แต่จะ เป็นการยืนยันผล การดำเนินงาน ของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการ พัฒนาคุณภาพ ของสถานศึกษา	ทุก ๆ 5 ปี	ค่าใช้จ่ายการ ดำเนินการ เมื่อมีการตรวจ เยี่ยม ตามจ่าย จริง

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพการศึกษา จำแนกตามองค์กร

องค์กร	ค่าสมัคร สมาชิกและ แรกเข้า	ค่าธรรมเนียมราย ปี	ธรรมเนียมตรวจเยี่ยม	หมายเหตุ
WASC	500	1500	- ตรวจเยี่ยมครั้งแรก 1500 - 750 pre initial - การศึกษาตนเอง 1000	หน่วย: ดอลลาร์ สหรัฐ
CIS	1650	ขึ้นอยู่กับจำนวน นักเรียน ประมาณ 500- 6050	2675 ++ Visit Cost	ปอนด์
EDT	660	1964	550 +++	ปอนด์
NEASC	1600	ขึ้นอยู่กับจำนวน นักเรียน ประมาณ 3265 – 5610	2300 ++	หน่วย: ดอลลาร์ สหรัฐ
สมศ.	-	-	-	มีรายจ่ายบางส่วนที่ เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน เตรียมพร้อมการประเมิน

ตารางที่ 2 ค่าใช้จ่าย จำแนกตามองค์กร และประเภทค่าใช้จ่าย

จากผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 1 และ 2 จะเห็นว่าระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของแต่ละองค์กรทั้ง 5 องค์กรนั้น องค์กรที่เป็นหน่วยงานต่างประเทศจะมีปัจจัยนำเข้า (Input) ที่สำคัญคือการสมัครเป็นสมาชิก รวมทั้งมีเงื่อนไขและขั้นตอนเบื้องต้นทั้งนี้ต้องใช้ระยะเวลาเตรียมการตั้งแต่ระยะแรกของการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนหรือสถาบัน และมีช่วงระยะเวลาตามแต่ละขั้นตอนเหล่านั้น ตลอดจนมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น ดังรายละเอียดในตาราง สำหรับสมศ. ไม่ปรากฏเงื่อนไขเหล่านี้ ส่วนมาตรฐานที่นับเป็นองค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพ จะมีความคล้ายกันทั้ง 5 องค์กร ในแง่มุมของมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ หลักสูตร ตลอดจนเป้าหมายการเรียนรู้ การบริหารงาน การเงิน และการมีส่วนร่วม หรือ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stake holders) ของสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม แต่ละองค์กรจะมีรายละเอียดและขั้นตอนที่แตกต่างกัน ตลอดจนมีระบบย่อย ๆ ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบของแนวมาตรฐานการประกันและรับรองคุณภาพ

2. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ประการที่ 2 นำเสนอองค์กรที่เหมาะสมและแนวปฏิบัติขององค์กรในการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิเคราะห์ สำหรับโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย พบว่า สำหรับปีการศึกษา 2564-2565 นี้ สมศ.และแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาของ สมศ. เหมาะสมกับโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ ทั้งนี้เพราะจากผลการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ประการแรก เนื่องจากกระบวนการและแนวปฏิบัติขององค์กรนานาชาติทั้ง 4 องค์กรที่ศึกษานั้น ต่างต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ ซึ่งโรงเรียนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรเหล่านั้นควรเข้าร่วมตั้งแต่เริ่มแรกของการดำเนินการจัดการศึกษา ประการที่สองเรื่องค่าใช้จ่าย ทั้งนี้เพราะในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการรับรองและประกันคุณภาพ ของแต่ละองค์กรนั้น จะต้องมียค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น ส่วน สมศ. นั้นไม่ปรากฏค่าใช้จ่ายดังกล่าว ประการที่สาม เนื่องด้วย สมศ. นั้นเป็นองค์กรระดับชาติ ที่ต้องรับรองผลการประกันคุณภาพของทุกโรงเรียนอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าโรงเรียนนานาชาติจะได้รับการรับรองการประเมินคุณภาพภายนอกจากองค์กรใดองค์กรหนึ่งจากทั้งสี่องค์กรที่กล่าวมาแล้วก็ตาม ประการที่สี่ ในการประกันคุณภาพภายใน ทุกโรงเรียนต้องส่งรายงานการศึกษาตนเองทุกสิ้นปีการศึกษาไปยังหน่วยงานต้นสังกัดที่กำกับดูแล และเมื่อครบรอบการประเมินคุณภาพภายนอก ทุกๆ 5 ปี ซึ่ง สมศ. ก็จะรับรายงานการศึกษาตนเอง (Self-study) นั้นผ่านมาจากหน่วยงานต้นสังกัดที่กำกับดูแลโรงเรียนนั้น ๆ ในกรณีของโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย หน่วยงานต้นสังกัดที่กำกับดูแล คือสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ซึ่งโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย ได้นำส่งรายงานการศึกษาตนเองหรือประเมินตนเองแก่สำนักงานทุกสิ้นปีการศึกษา และถ้าโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย ประสงค์ที่จะให้ สมศ. เป็นองค์กรที่ประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก ก็สามารถแจ้งความจำนงค์ไปที่ สช.ได้ สช.ก็จะนำส่งรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย ไปยัง สมศ. เพื่อดำเนินการต่อไป ประการสุดท้าย ประการที่ห้า โรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย ได้มีการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยยึดหลักเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา

ตามแนวปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ของ สมศ. สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก ด้วยเช่นกัน

จากผลของการศึกษาวิเคราะห์ห้วงการณ์รณานาชาติทั้ง 4 องค์กรรมถึง สมศ. ด้วย และประกอบด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงสรุปได้ว่าองค์กรและแนวปฏิบัติของ สมศ. จะเหมาะสม สำหรับโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก ณ ช่วง เวลาปัจจุบัน (ปีการศึกษา 2564-2565)

3. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ประการที่ 3 จัดทำขั้นตอนตามแนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาตามองค์กรที่เหมาะสม ของโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 องค์กรและแนวปฏิบัติการประกันคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสม สำหรับโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย ณ ช่วงเวลาปัจจุบัน คือ สมศ. และแนวปฏิบัติการประกันคุณภาพการศึกษาของ สมศ. ดังนั้นขั้นตอนการดำเนินงาน แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

3.1 ขั้นตอนแรก โรงเรียนต้องทำความเข้าใจกรอบแนวทางการการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) โดยภาพรวมเป็นพื้นฐาน ตามเอกสาร เรื่องแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกภายใต้สถานการณ์ Covid-19 สำหรับประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ ประเภทโรงเรียนนานาชาติ (Non Joint Accreditation) (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2564) ทั้งนี้ สมศ. ได้ระบุถึงหลักการและแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการของการประเมินคุณภาพ คือ 1) การประเมินคุณภาพภายนอกต้องมีความเชื่อมโยงกับระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ที่จะต้องรับผิดชอบให้บรรลุถึงเป้าหมายในการจัดการศึกษาและร่วมรับผิดชอบ (Accountability) ต่อผลการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้น และ 2) การประเมินคุณภาพภายนอกต้องมีความท้าทายและช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาสู่สากล ให้เป็นไปตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของประเทศบรรลุเป้าหมายทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ทั้งนี้การประเมินภายนอกในช่วงเวลาปัจจุบัน ปี 2564-2565 เป็นการประเมินภายใต้สถานการณ์ Covid - 19 เป็นการประเมินแบบออนไลน์ โดยมีแนวทางการตัดสินระดับคุณภาพ 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน หรือด้านอื่นตามที่โรงเรียนกำหนด โดยมีแนวทางการพิจารณาจากคุณภาพผู้เรียนในประเด็น ความเหมาะสม เป็นไปได้ ความเชื่อถือได้ และประสิทธิผล2) ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ หรือด้านอื่นตามที่โรงเรียนกำหนด โดยมีแนวทางการพิจารณาจากคุณภาพของกระบวนการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียนในประเด็น ต่อไปนี้ ความเป็นระบบ ความเชื่อถือได้ และ ประสิทธิภาพ3) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือด้านอื่นตามที่สถานศึกษากำหนด โดยมีแนวทางการพิจารณาจากคุณภาพของกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพของผู้เรียน ในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ ความเป็นระบบ ความเชื่อถือได้

และประสิทธิผล การประเมินคุณภาพภายนอกโดย สมศ. สมศ.จะนำรายงานการศึกษาตนเองของโรงเรียน (Self-study report: SAR) เป็นข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์โรงเรียน รายงานการศึกษาตนเองดังกล่าวโรงเรียนได้นำส่งหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษา ทุกปีคือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

3.2 ขั้นตอนที่สอง โรงเรียนประสานงานเรื่องการประเมินคุณภาพภายนอกกับหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาเพื่อแสดงความประสงค์รับการประเมินภายนอกจาก สมศ. โดยจัดส่งข้อมูลประกอบการประเมินเข้าระบบ E- SAR ตามที่ต้นสังกัดกำหนด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาเอกชนพิจารณาจัดส่งรายชื่อสถานศึกษาที่มีความพร้อมให้ สมศ. ผ่านระบบ E-SAR สมศ. สมศ.ประกาศรายชื่อสถานศึกษาที่ สข. ส่งให้มายังโรงเรียนเพื่อทราบแผนการประเมิน หลังจากนั้น สมศ. ส่งรายชื่อคณะผู้ประเมินให้โรงเรียนทราบ ในขณะเดียวกันในขั้นตอนนี้ โรงเรียนเตรียมความพร้อมเพื่อทำความเข้าใจให้กับ ครู บุคลากร ในเรื่องการประกันคุณภาพภายนอกครั้งนี้ เพื่อความเข้าใจร่วมกัน และมอบหมายผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ตลอดจนการเตรียมหลักฐานประกอบการประเมิน

3.3 ขั้นตอนที่สาม โรงเรียนโดยประธานคณะกรรมการประกันคุณภาพประสานงานกับ สมศ. ในกรณีจัดเตรียมข้อมูลเพิ่มเติมให้ผู้ประเมิน (ถ้ามีการร้องขอ)

3.4 ขั้นตอนที่สี่ เตรียมการดำเนินการประเมิน ออนไลน์ และเตรียมผู้แทนโรงเรียน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้สัมภาษณ์ ในระหว่างการประเมินประกันคุณภาพการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาแนวปฏิบัติขององค์กรต่าง ๆ ประกอบด้วยองค์กร WASCE, CIS, EDT, NEASC และ สมศ. โดยใช้การวิเคราะห์เชิงระบบ (System approach) ในภาพรวมนับว่าเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์และได้ผล เนื่องจากทำให้พิจารณาขอบเขตของระบบ (Boundary) การประเมินคุณภาพการศึกษาได้ชัดเจน (MBA Skool Team, 2021) โดยพบว่าในองค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพการศึกษานั้นตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (Input) จะมีระบบย่อย (Subsystem) หลายระบบซ้อนอยู่ซึ่งระบบย่อย ๆ เหล่านั้นจะทำให้องค์ประกอบของระบบและระบบนั้นในภาพรวมทำงานได้ครบตามที่ต้องการ (Hawks, 2021) การเข้าสู่ระบบการประเมินหรือระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ของ WASCE, CIS, EDT, NEASC ต่างมีระบบการสมัครสมาชิก ระบบการตรวจสอบเงื่อนไข คุณสมบัติแรกเข้า ระบบการตรวจเยี่ยมครั้งแรก เป็นต้น ส่วน สมศ. นั้น ระบบย่อยในการที่โรงเรียนเข้ารับการประเมินคุณภาพการศึกษาก็มีเช่นกัน แต่อาจไม่ซับซ้อน ทั้งนี้ สมศ.มีการรับและการส่งต่อรายงานการศึกษาตนเอง (SAR) ผ่านหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียน นอกจากนั้นในการเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษาโดยผ่าน สมศ. โรงเรียนไม่ต้องสมัครเป็นสมาชิกและไม่มีค่าธรรมเนียมใด ๆ มีเพียงเงื่อนไขเบื้องต้นคือเงื่อนไขของกำหนดเวลาที่สถานศึกษาทั่วประเทศต้องได้รับการ

ประเมินมาตรฐานการศึกษาภายนอก ทุก 5 ปี ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542)

ส่วนองค์ประกอบด้านกระบวนการและมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของแต่ละองค์กร ก็จะมีระบย่อยเป็นส่วนสำคัญและมีกระบวนการต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน เช่น กรณีตัวอย่างของ NEASC ที่ได้เริ่มนำกรอบแนวคิดที่เรียกว่า ACE Learning (New England Association of Schools and Colleges, 2021) มาใช้ในปี พ.ศ. 2559 ระบบนี้เป็นระบย่อยของการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเปลี่ยนไปจากการประเมินในอดีต โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ ในลักษณะการเปลี่ยนผ่าน “Transform” มากกว่าการทำในลักษณะการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น “Improve” โดยให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อเนื่องที่ เกิดจากการเรียนรู้ (Learning outcome) มากกว่า “Learning output” โดยที่ผลต่อเนื่องของการเรียนรู้จะเป็นผลกระทบที่แสดงช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน ต่อเนื่อง หรือที่เรียกว่าเป็น “Impact” ต่างกับผลการเรียนรู้ (Learning output) ที่เน้นการวัดผลการสอบ หรือความสำเร็จในด้านวิชาการ (Academic Achievement) นอกจากนี้หลักการตามกรอบ ACE เน้นการเปลี่ยนโรงเรียน ให้เป็นสถานที่ที่ให้โอกาสของการเรียนรู้ โดยที่ ACE ประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือ มาตรฐานพื้นฐานเบื้องต้น ที่เรียกว่า “Foundation Standard” รวม 5 ประเด็น และ ACE Learning Principle ซึ่งเป็นหลักการเกี่ยวกับการเรียนรู้ 10 ประเด็น ซึ่งทั้ง 10 ประเด็นเปรียบเสมือนระบย่อยที่ประกอบเป็น ACE 3 ระบบ ประกอบอยู่ภายใน ได้แก่ ระบบการออกแบบการเรียนรู้ (Learning architecture: A) ระบบวัฒนธรรมการเรียนรู้ (Learning culture: C) และระบบนิเวศการเรียนรู้สู่ความยั่งยืน (Learning ecology: E)

ส่วนผลลัพธ์ของระบบประกันคุณภาพการศึกษา (Output) นั้น หลังการประเมินสถานศึกษาตามเงื่อนไข หรือมาตรฐานต่าง ๆ แล้ว สถานศึกษาจะได้รับสถานภาพ เป็นการรับรองประกันคุณภาพ (Accreditation) หรือการชะลอการรับรอง (Candidacy) จนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง สำหรับ สมศ. เป็นการพิจารณาแบบเชื่อมโยงทั้งระบบแบบองค์รวม (Holistic Approach) ให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง โดยสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดเป้าหมายและเกณฑ์การประเมินตามสภาพบริบทของสถานศึกษาเอง เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษา โดยให้ยึดหลักการดำเนินงานเพื่อพัฒนาและสะท้อนคุณภาพการดำเนินงานตามเป้าหมายที่กำหนดตามมาตรฐานของสถานศึกษา และเป็นการประเมินออนไลน์ตามหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามสภาพจริงของสถานศึกษา โดยเลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมและสะท้อนคุณภาพการดำเนินงานตามมาตรฐานของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน โดยที่การพิจารณาระดับคุณภาพของการประเมินมีระดับคุณภาพ 5 ระดับ ในแต่ละระดับคุณภาพเป็นการตัดสินเชิงคุณภาพ ที่สะท้อนผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง (สมศ.(องค์การมหาชน), 2564, น. 6)

2. การจัดทำขั้นตอนตามแนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับ โรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย เมื่อวิเคราะห์ได้ว่าแนวปฏิบัติที่เหมาะสมใน

ช่วงเวลาปัจจุบัน คือ แนวปฏิบัติของหน่วยงาน สมศ. ดังนั้น ขั้นตอนที่เหมาะสม จึงเป็นไปตามแนวทางตามประกาศของ สมศ. ว่าด้วยเรื่อง แนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกภายใต้สถานการณ์ Covid-19 สำหรับประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ ประเภทโรงเรียนนานาชาติ (Non-joint accreditation) (สมศ.(องค์การมหาชน), 2564) และคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนนานาชาติเกนส์วิลล์ เชียงราย ทั้งนี้โรงเรียนได้นำส่งรายงานการศึกษาตนเอง (SAR) ทุกปีนับตั้งแต่เปิดดำเนินการเรียนการสอน

ขั้นตอนตามแนวปฏิบัติเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพการศึกษา ของ สมศ. แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน และสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ขั้นตอนที่แรก โรงเรียนต้องทำความเข้าใจกรอบแนวทางการประเมินของ สมศ. ขั้นตอนนี้ ระดับผู้บริหารที่เป็นหัวหน้าทีมงานต่าง ๆ ของการประกันคุณภาพ จะเป็นผู้มีส่วนสำคัญมากและจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพต่อการประกันคุณภาพภายนอก ผู้บริหารและทีมงานเป็นปัจจัยด้านโครงสร้างการบริหารที่สำคัญของโรงเรียน ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมธาพันธุ์ กระสังข์สรสิริ และคณะ (2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติภัก สี่หาไชย และ วันทนา อมตาริยกุล (2563) ทั้งนี้ในการเตรียมการเป็นไปเพื่อความเข้าใจและเตรียมพร้อมการประเมินคุณภาพ ซึ่งอาจดำเนินการในลักษณะกระบวนการจัดการความรู้ โดยเป็นลักษณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้บริหารและทีมงาน อันจะส่งผลดีต่อการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ญัฐพัชร วงศ์พัฒนารณเดช (2559) ที่ศึกษาพบว่ากระบวนการจัดการความรู้จะสามารถนำมาใช้ได้ดีส่งต่อการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมาก

2. ขั้นตอนที่สอง เป็นขั้นตอนที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายในและการประเมินภายนอกของโรงเรียน ที่กำหนดมาตรฐานการศึกษา พร้อมทั้งจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ จัดให้มีการประเมินผล ติดตามและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง ให้แก่หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2563, น. 8) ตลอดจนการเตรียมหลักฐาน สารสนเทศ ประกอบการประเมิน เนื่องจากเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญศรี มณีมาส และคณะ (2555) ที่พบว่าปัจจัยด้านการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศสำหรับการบริหารเป็นปัจจัยสำคัญต่อการทำงานระบบประกันคุณภาพ

3. ขั้นตอนที่สาม โรงเรียนโดยประธานคณะกรรมการประกันคุณภาพ ประสานงานกับ สมศ. ในการจัดเตรียมข้อมูลเพิ่มเติมให้ผู้ประเมิน (ถ้ามีการร้องขอ)

4. ขั้นตอนที่สี่ เตรียมการดำเนินงานการก่อนตรวจเยี่ยมเพื่อการประเมิน หรือการประเมินแบบออนไลน์ โดยเป็นการเตรียมผู้แทนโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้สัมภาษณ์

ระหว่างการประชุมประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้โรงเรียนต้องทำความเข้าใจกรอบแนวทางการประกันของ สมศ. ให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยอาจใช้กระบวนการจัดการความรู้ในเรื่องประกันคุณภาพ โดยอาจเป็นไปในลักษณะ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การประกันคุณภาพร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง (Knowledge sharing) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณ์ัฐพัชร วังศ์พัฒนารณเดช (2559) ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการความรู้เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมของการเตรียมการทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้ดำเนินงานต้องการสนับสนุนด้านทรัพยากรที่สำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรเศรษฐ์ อรรถรวีวัฒน์ และ ธนินาฏ ณ สุทร (2555) ที่สรุปว่าสถานศึกษาควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินการประกันคุณภาพตามแผนงาน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์โดยใช้การศึกษาจากเอกสารและสื่อที่อยู่ในระบบเว็บไซต์ของแต่ละองค์กร และด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกรอบแนวคิดการวิเคราะห์เชิงระบบ (System approach) ทำให้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบและแนวปฏิบัติของระบบการประกันคุณภาพของทั้ง 5 องค์กรได้อย่างชัดเจน ในเชิงเปรียบเทียบ นอกจากนี้ได้รับทราบถึงประเด็นในการการประกันคุณภาพที่มีการขอรับรองจากองค์กรนานาชาติ มีต้นทุนทั้งด้านค่าใช้จ่ายและต้นทุนในด้านของเวลา และสุดท้ายได้รับทราบถึงแนวโน้มและทิศทางของมาตรฐานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีผลต่อสถานศึกษา ทั้งจากแง่มุมของประเทศไทย หรือจากแง่มุมของนานาชาติประเทศว่า มีแนวโน้มที่เป็นไปในทิศทางเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformation) ของสถานศึกษาและเพื่อความยั่งยืน ของสถานศึกษา เป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การประเมินคุณภาพการศึกษาของระบบโรงเรียนนานาชาติ ระบบสารสนเทศ ข้อมูลพื้นฐาน ร่องรอยและหลักฐานเชิงประจักษ์ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ นับตั้งแต่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

1.2 ในการเข้าร่วมและขอการรับรองการประกันคุณภาพกับองค์กรนานาชาติทั้ง 4 องค์กร ซึ่งเป็นหน่วยในการศึกษาของงานวิจัยนี้นั้น โรงเรียนหรือสถานศึกษาควรมีแผนและเริ่มดำเนินการนับตั้งแต่ระยะแรกเมื่อเริ่มดำเนินการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะระบบประกันคุณภาพเหล่านั้นมีกระบวนการและระบบย่อย (Subsystems) ต่าง ๆ หลายระบบซ้อนอยู่ภายในของระบบประกันคุณภาพ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ

1.3 ในการดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษาโดยองค์กรนานาชาติ โรงเรียนหรือสถานศึกษาควรจะต้องมีผู้ติดต่อประสานงานที่เข้าใจเรื่องคุณภาพการศึกษาและทำงานประจำการตลอดเวลา เพื่อความราบรื่นในการดำเนินงาน และการติดต่อประสานงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับทำวิจัยต่อไป

2.1 การศึกษาติดตามในด้านของการเปลี่ยนแปลง (Transformation) หรือพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนหรือสถานศึกษาหลังจากที่ได้เข้าร่วมในการขอรับรองการประกันคุณภาพจากองค์กรนานาชาติทั้ง 4 องค์กร นั้น เป็นประเด็นที่น่าสนใจ

2.2 ควรมีการศึกษาในรายละเอียดในแง่มุมของความเหมือนและความแตกต่างของแนวปฏิบัติและเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษานอกขององค์กรจากประเทศไทย คือ สมศ. และองค์กรจากนานาชาติทั้ง 4 องค์กร ซึ่งเป็นหน่วยศึกษาของงานวิจัยนี้

แหล่งอ้างอิง

กิตติภัก สี่หาไชย และวันทนา อมตาริยกุล. (2563). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการประกันคุณภาพภายนอกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 6(2), 103-113. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/scaj/article/view/239874>

ณัฐพัชร วงศ์พัฒนานนเดช. (2559). *การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

บุญศรี มณีมาส, นพรัตน์ ชัยเรือง, และวิวรรธณ จงจิตร ศิริจิรกาล. (2555). การดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม ของสถานศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*, 14(2), 111-122. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/cjwu/article/view/95348>

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในระบบ ประเภทนานาชาติ. (2562, 22 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 47ง. หน้า 28-29.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 117ก. หน้า 1-23.

เมธาพันธุ์ กระสังข์สรสิริ, ประเมทาพร บุญปลอด, พนา จินดาศรี, และศุภธนฤช ยอดสละ (2565). ปัจจัยสำคัญการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการประกันคุณภาพภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราช*

- ภัญญะมหาสารคาม, 5(1), 60-68. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/soc-rmu/article/view/245482>
- วรเศรษฐ์ อรรถวิวัฒน์ และธนิษฐา ฤณสุนทร. (2555). ปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 6(1), 127-133. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDGKKUJ/article/view/50667>
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2564, 31 สิงหาคม). *แนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกภายใต้สถานการณ์ Covid-19 สำหรับประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ ประเภทโรงเรียนนานาชาติ (Non-joint accreditation)*. สำนักงาน.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2563). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2561 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ*.
- Hawks, D. (2021). *Subsystem: Definition and Explanation*. Study.com. <https://study.com/academy/lesson/subsystem-definition-lesson-quiz.html>
- MBA Skool Team. (2021). *Systems Approach Meaning, Important & Example*. MBA Skool. <https://www.mbaskool.com/business-concepts/marketing-and-strategy-terms/18238-systems-approach.html>
- New England Association of Schools and Colleges. (2021). *What is "ACE"?*. <https://www.neasc.org/ace/what-is-ace>

การพัฒนาระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
THE DEVELOPMENT OF SOCIAL STUDIES TEACHING SYSTEM BY 4 BASIC FOR SUCCESS PRINCIPLE IN SOCIAL STUDIES MANAGING COURSE FOR FACULTY OF EDUCATION'S STUDENTS MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY CHIANG MAI CAMPUS

พระวิฑูรย์ ปภัสสรญาณ (โกฏินกรรจ์) *

Phra Witawat Papassarayano (Kochakau)

สมชัย ศรีนอก *

Somchai Srinok

นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ *

Niwet Wongsuwan

Corresponding Author E-mail: witawat.koc@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ 2) พัฒนาระบบการสอนสังคมศึกษารายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 3) ศึกษาผลการนำระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา 4) ศึกษาประสิทธิผลของระบบการสอนสังคมศึกษารายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอน จำนวน 6 รูป/คน นิสิต จำนวน 30 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา อาจารย์และนิสิตมีความคิดเห็น ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก
2. สภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ทั้ง 5 ด้าน กระบวนการ ตามระบบการสอนสังคมศึกษา 5 ขั้นตอน ผลลัพธ์ ตามจุดมุ่งหมายของรายวิชา 6 ด้าน ผลกระทบต่อผู้เรียนและมหาวิทยาลัย
3. ผลการนำระบบการสอนสังคมศึกษารายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้อาจารย์และนิสิตมีความคิดเห็นต่อการนำระบบไปใช้ที่สูงขึ้น
4. ผลการประเมินประสิทธิผลของระบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความถูกต้อง ที่ค่าเฉลี่ย 4.16 ด้านความเหมาะสม ที่ 4.15 ด้านความเป็นไปได้ ที่ 4.14 ด้านความเป็นประโยชน์ ที่ 4.31

คำสำคัญ: การพัฒนาระบบ, การสอนสังคมศึกษา, หลักอิทธิบาท 4

* คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This objectives of this research were: 1) to study the problems and needs of management in Social Studies Managing Course, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus 2) to develop a Social Studies System in Social Studies Managing Course by the Principle of Basis for Success 3) to study the result of applying Social Study education system by the 4 Principle of Basis for Success in Social Studies Managing Course 4) to investigate the system effectiveness assessment in Social Studies Managing Course by the 4 Principle of Basis for Success. Its research methodologies are the research and development. The sample groups in this research were 6 instructors and 30 students.

The results of this research found that:

1. In the problems and needs of management in Social Studies Managing Course, Instructors and students' opinions in 5 aspects are, in general, at a high level. the 5 steps of process according to the Social Studies teaching system, the 6 aspects of results according to the course's objectives and impacts on students and university.

2. The 5 problems and needs of management in Social Studies Managing Course, the 5 steps of processes according to the Social Studies teaching system, and the 6 aspects of results according to the course's objectives have impacted on students and university.

3. On having applied result of Social Study education system in Social Studies Managing Course by the 4 Principle of Basis for Success, the introduction and students' opinions are at a high level in applying.

4. The outcome of system effectiveness assessment is in general, at a high level. While considering in particular assessment item from a high to a lower level, they were found that; the mean of correctness is at 4.16, the appropriateness is at 4.15, the possibility is at 4.14, and the usefulness is at 4.13.

Keywords: System development, Social studies teaching, The 4 basis for success principle

บทนำ

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการ การสื่อสาร การคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศมีความเปลี่ยนแปลง และสังคมของประเทศไทยซึ่งเข้าสู่ยุคแห่งการจัดระเบียบใหม่ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม การรับข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ใหม่ ๆ จากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ (Social network) บนอินเทอร์เน็ต เช่น Facebook, Line เข้ามามีบทบาทต่อคนไทยอย่างมาก สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้ชีวิตของคนในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป และก่อให้เกิดปัญหาหลายประการที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทย

ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างความต้องการของประชาชนกับจำนวนทรัพยากร เป็นผลทำให้เกิดการกระทำที่แต่ละคนต่าง

แสวงหาผลประโยชน์ เพื่อความสุขสบายโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น และส่วนรวม การมุ่งเน้นทางด้านวัตถุทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัตถุกับจิตใจ การหันเหออกจากจารีตประเพณีทำให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมขึ้นมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ปัญหาสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้น หากจะทำให้สังคมเกิดความสงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้าควบคู่ไปกับเทคโนโลยีจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของคนในสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

อิทธิบาท 4 ว่ามีความสำคัญในการศึกษาเล่าเรียน ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เพราะอิทธิบาท 4 จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความพอใจ มีความขยันขันแข็ง มีความเอาใจใส่ใคร่ครวญในการเรียนอยู่เสมอ หากมีการปฏิบัติให้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จในการเรียนอย่างไม่เหลือวิสัย ในทางตรงกันข้ามถ้าไม่มีความพอใจ ใจไม่รักในการเรียนแล้ว ความเกียจคร้านก็ตามมา ความเอาใจใส่ก็ไม่มีความคิดตรึกตรองก็ไม่เกิดขึ้นในสิ่งนั้น ๆ แม้จะมีใครตักเตือนแนะนำสั่งสอนก็ไม่เชื่อฟัง ไม่ยอมทำตามกลายเป็นคนหัวดื้อ ปรากฏแต่ความล้มเหลว ทำอะไรก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เป็นโทษของการขาดอิทธิบาท 4 นั้นเอง (พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550)

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสิ่งที่ทำได้ลำบาก และท้าทายครูผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง เพราะลักษณะของพฤติกรรมไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนได้ว่าการพัฒนาขึ้นไปจากเดิมด้วยการสังเกตในระยะสั้น โดยเฉพาะในเรื่อง ความรับผิดชอบ และเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน จึงนำหลักอิทธิบาท 4 ที่เป็นคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่ประชากรไทยส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือ มาใช้เป็นระบบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในฐานะครูผู้สอน จึงมีจุดประสงค์เพื่อปลูกฝังและสนับสนุนให้นักเรียน มีความรับผิดชอบสูงขึ้นในฐานะพระภิกษุ ผู้วิจัยเห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนได้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยศึกษาระบบการสอนสังคมศึกษา รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย ในด้านการผลิตบัณฑิต โดยผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้ รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

2. เพื่อพัฒนาระบบการสอนสังคมศึกษา รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษาด้วยหลักอิทธิบาท 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

3. เพื่อศึกษาผลการนำระบบการสอนสังคมศึกษา รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

4. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของระบบการสอนสังคมศึกษา รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development: R&D) มุ่งศึกษาระบบการสอนสังคมศึกษา รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

2. พื้นที่การวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาพัฒนาระบบการสอนสังคมศึกษา รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนิสิต ชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ หลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนรายวิชา วิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา จำนวน 6 รูป/คน นิสิตในระดับปริญญาตรีชั้นปี 3 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา จำนวน 30 รูป/คน ซึ่งได้จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เนื่องจากเป็นรายวิชาที่ผู้วิจัยดำเนินการสอน

4. เครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

4.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ เพื่อสอบถามสภาพปัญหา และความต้องการระบบการสอนสังคมศึกษารายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา

4.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) จำนวน 1 ฉบับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการระบบการเรียนการสอนด้านองค์ประกอบและรายละเอียดต่าง ๆ

4.3 คู่มือผู้สอน/คู่มือผู้เรียน ระบบการสอนสังคมศึกษา รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

4.4 แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งมีลักษณะคำตอบเป็นแบบปรนัย 1 2 3 4 จำนวน 30 ข้อ

4.5 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการสอนสังคมศึกษา รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

4.6 แบบประสิทธิผลของระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมโดยวิธีการลงพื้นที่จริง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

5.1 ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้ระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4

5.2 เตรียมความพร้อมของนิสิต โดยผู้วิจัยจะทำการปฐมนิเทศ อาจารย์ผู้สอน รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษาร่วมนิสิต

5.3 นำแบบประเมินความรู้ก่อนเรียนก่อน โดยทำการประเมินก่อนเรียน (Pre-test) กับนิสิตกลุ่มทดลอง

5.4 ดำเนินการทดลองใช้ระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชา วิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา

5.5 หลังจากดำเนินการทดลองสิ้นสุดลง ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) กับนิสิตทั้งกลุ่มทดลอง โดยใช้ประเมินชุดเดิมที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน

5.6 วิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพของระบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของนิสิต ตามเกณฑ์ 80/80 ใช้สูตรสัดส่วนระหว่างประสิทธิภาพของกระบวนการกับประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E1/E2) วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะด้านวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ ทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที่แบบอิสระ (t-test independent) และแบบไม่อิสระ (t-test dependent)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้รายวิชา วิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และนิสิตมีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2. ผลการพัฒนาระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

2.1 ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ ได้แก่ 1) หลักสูตรมีเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ที่เหมาะสม 2) หลักสูตรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนานิสิต 3) หลักสูตรในแต่ละระดับชั้นมุ่งพัฒนานิสิตให้รู้จักคิดและแก้ปัญหา 4) หลักสูตรมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับวัยและสถานภาพแวดล้อมของนิสิต 5) หลักสูตรมีเนื้อหากว้างเกินไป ทำให้ยากต่อการค้นหาเรียนรู้ 6) หลักสูตรมีเนื้อหาสาระมากเป็นเหตุให้นิสิตเรียนไม่ทันเวลา 7) พัฒนาหลักสูตรโดยสถานศึกษามีการวางแผนนำหลักสูตรไปใช้ทุกรายวิชาและกิจกรรม 8) พัฒนาหลักสูตรโดยคณะส่งเสริมให้อาจารย์จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

2.2 ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) อาจารย์แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้นิสิตได้ทราบทุกครั้ง 2) อาจารย์กำหนดเนื้อหาการสอนแต่ละครั้งเหมาะสมกับเวลาเรียน 3) อาจารย์ให้ผู้เรียนได้เตรียมตัวก่อนมาเรียนด้วยการอ่านหนังสือล่วงหน้า 4) อาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตได้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ 5) อาจารย์เน้นการจัดการเรียนรู้โดยให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนทั้งในห้องและนอกห้องเรียน 6) อาจารย์มีเทคนิคการสอนแต่ละครั้งมีความหลากหลาย 7) พัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนด้วยการประเมินผลความพึงพอใจของนิสิตในเรื่องคุณภาพการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้อื่นๆในหลักสูตร/รายวิชาที่รับผิดชอบ 8) พัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนด้วยการนำผลประเมินมาปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานิสิตให้เต็มศักยภาพและต่อเนื่อง

2.3 ด้านสื่อการเรียนรู้ ได้แก่ 1) อาจารย์ใช้ตำรา/เอกสารประกอบการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาที่สอน 2) อาจารย์ใช้สื่อเกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ประกอบการสอน 3) อาจารย์ใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริง 4) อาจารย์ใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนแล้ว ผู้เรียนสามารถเข้าใจและเรียนรู้เนื้อหาได้ดีขึ้น 5) อาจารย์ใช้สื่อ e-learning มาช่วยเสริมให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 6) สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียนรู้ 7) พัฒนาด้านสื่อการเรียนการสอนโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน 8) พัฒนาด้านสื่อการเรียนการสอนโดยการนำสื่อพิมพ์หลากหลายในการเรียนรู้ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น มาใช้ในการสอน

2.4 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ 1) อาจารย์ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นให้นิสิตศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง 2) อาจารย์ใช้กระบวนการสอนโดยให้นิสิตได้เรียนรู้กิจกรรมที่หลากหลาย 3) อาจารย์จัดกิจกรรมแสดงการสาธิตโดยการจำลองเหตุการณ์ให้นิสิตแก้ปัญหาตามสถานการณ์ 4) อาจารย์จัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมที่ดีงาม 5) อาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตได้ซักถามปัญหาและแสดงความคิดเห็นในห้องเรียนได้ 6) นิสิตสามารถนำ

ความรู้ที่อาจารย์จัดกิจกรรมการสอนไปประยุกต์ใช้จริงได้ 7) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนิสิต 8) กิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนได้รู้สึกสนุกสนานในรายวิชา

2.5 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ 1) อาจารย์มีการประเมินผลการเรียนประจำปีทุกภาคการศึกษา 2) อาจารย์แจ้งให้นิสิตทราบถึงแนวทางการทดสอบล่วงหน้า 3) อาจารย์แบ่งกลุ่มให้นิสิตทำงานเพื่อประเมินผลงานเป็นทีม 4) อาจารย์แจ้งผลการทดสอบของนิสิตให้ทราบ หลังจากการสอบทุกครั้ง 5) อาจารย์มีการปรับปรุงกระบวนการจัดการสอนจากผลการประเมินการเรียนรู้ 6) อาจารย์มีการทบทวนเนื้อหา หรือเฉลยข้อสอบ เพื่อให้นิสิตสามารถเข้าใจมากขึ้น 7) การพัฒนาด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน โดยการส่งสอบวัดประเมินผล 8) การพัฒนาด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน การตรวจโดยใช้ Computer

2.6 หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง หลักอิทธิบาท 4 ที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาโดยมีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจกับการเรียนหรืองานที่ได้รับมอบหมายตั้งใจฟัง อาจารย์สอนด้วยความเอาใจใส่ ตั้งใจทำงานที่อาจารย์มอบหมาย รู้จักสร้างแรงกระตุ้นให้ตนเองหรือมีกำลังใจ มีความพอใจและมีความชอบใจในสิ่งที่เรียน 2) วิริยะ หมายถึง ผู้เรียนมีความเพียรพยายาม มีความมานะบากบั่น ที่จะทำหน้าที่ของตน คือ มีความเพียรพยายามมีความตั้งใจเรียน ไม่ว่าวิชาที่เรียนจะมีความยากแต่ก็ย่อท้อต่อสิ่งที่เรียน มีความทุ่มเททั้งกายและใจ 3) จิตตะ หมายถึง ผู้เรียนมีใจจดจ่อและเอาใจใส่อยู่กับการเรียนไม่ละทิ้ง มีใจตั้งมั่นในการเรียนของตน หรือที่เรียกว่า ไม่ละทิ้งการเรียนกลางคัน ไม่เกิดความเบื่อหน่ายกลางคันมีจิตใจตั้งมั่น อยู่กับการเรียนของตนเองมากกว่าที่จะทำสิ่งอื่น 4) วิมังสา หมายถึง ผู้เรียนหมั่นตรวจสอบ พิจารณา ไตร่ตรองในการเรียนหรืองานที่ได้รับมอบหมาย เมื่อประสบปัญหาในการเรียนก็พิจารณา ไตร่ตรองถึงเหตุและผลของการเรียนนั้น พร้อมทั้งแก้ไขให้ปัญหานั้นหายไปด้วยความรีบร้อยและรวดเร็วได้ด้วยตนเองหรือคำแนะนำของอาจารย์

3. ผลการนำระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ไปใช้ ผลการทดสอบก่อนนำระบบไปใช้ หลังนำระบบจัดการเรียนรู้ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 30 รูป/คน ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยคะแนนเฉลี่ย $T2 (\bar{X} = 3.18, S.D. = 0.663, S.E. = 0.0121)$ และคะแนนเฉลี่ย $T2 (\bar{X} = 4.60, S.D. = 0.593, S.E. = 0.108)$ สะท้อนให้เห็นว่าอาจารย์และนิสิตมีความคิดเห็นต่อระบบการสอนสังคมศึกษารายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ที่สูงขึ้น

4. ผลการประสิทธิผลของระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชา วิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความถูกต้อง (4.16) ด้านความเหมาะสม (4.15) ด้านความเป็นไปได้ (4.14) ด้านความเป็นประโยชน์ (4.13)

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับการพัฒนาระบบจัดการเรียนรู้ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ และด้านหลักสูตรการเรียนรู้ โดยผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนานิสิต หลักสูตรมีเนื้อหาสาระในการเรียนรู้อย่างเหมาะสม อาจารย์เน้นการจัดการเรียนรู้โดยให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนทั้งในห้องและนอกห้องเรียน โดยการส่งมอบวัดประเมินผล อาจารย์แจ้งผลการทดสอบของนิสิตให้ทราบ โดยผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับ กานต์ณรงค์ สอนสกุล (2562) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบเน้นภาระ งานและการใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษธุรกิจอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต ผลการศึกษาพบว่า 1) ระบบการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานและการใช้ปัญหา เป็นฐาน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.86/75.20 ซึ่งมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 75/75

ผลการพัฒนาระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ นิสิต หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าระบบการสอนสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ นิสิต หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง กระบวนการ (Process) ได้แก่ ระบบการสอนสังคมศึกษา ADDIE model ผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ ผลของการศึกษาในวิชา วิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ตามจุดมุ่งหมายของรายวิชา ผลกระทบ (Outcome) ได้แก่ 1) ด้านผู้เรียน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ เล็กฤทัย ชันทองชัย (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบ

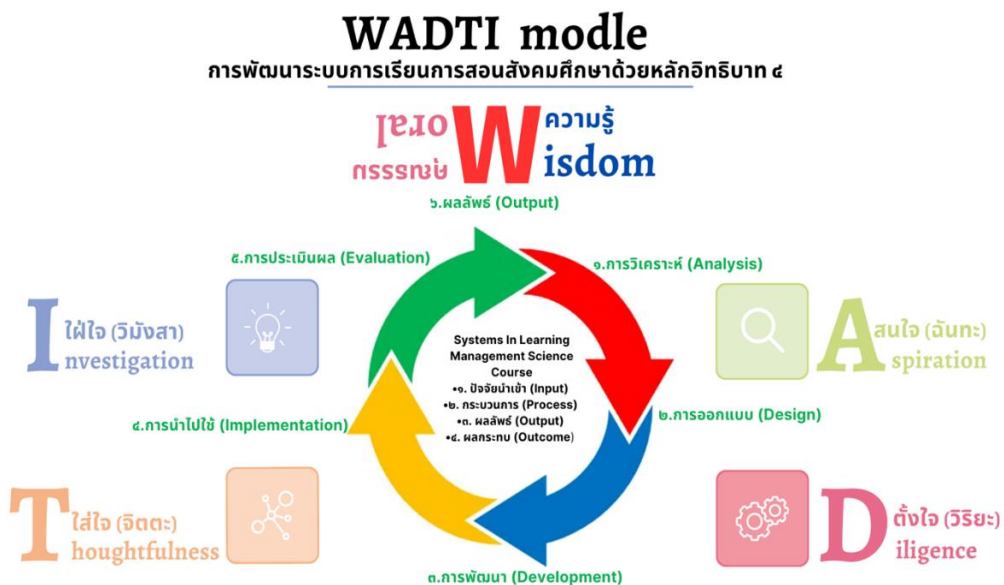
สนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์โดยใช้ระบบการสอน MIAPCED เพื่อส่งเสริมทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา ฝึกสอนกลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์” พบว่ามีส่วนประกอบหลัก ๆ แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) Pre-service CED Teachers 2) Teachers 3) Learning Module ประกอบด้วยโมดูลย่อย ดังนี้ 3.1) MIAPCED Module 3.2) Content Module 3.3) Scaffolding Module และ 4) Assessment Module

ผลการทดสอบก่อนนําระบบไปใช้ - หลังนําระบบจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 จำนวน 30 รูป/คน ของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มีความคิดเห็นแตกต่างกันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยคะแนนเฉลี่ย T1 (= 3.18, S.D. =0.663, S.E. =0.0121) และคะแนนเฉลี่ย T2 (= 4.60, S.D. =0.593, S.E. =0.108) สะท้อนให้เห็นว่าอาจารย์และนิสิตมีความคิดเห็นต่อระบบการสอนสังคมศึกษารายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่สูงขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย บุญถม บุตรมา (2558) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานวิทยาศาสตร์ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ส่งผลต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความรับผิดชอบและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานวิทยาศาสตร์ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 8 1.43/80.67 มีค่า ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความรับผิดชอบ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 0.50, 0.51 และ 0.54 ตามลำดับ และสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2550) ได้กล่าวว่าการเรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้นต้องมีหลักธรรมอิทธิบาท 4 คือ 1) ฉันทะ มีความพอใจกระตือรือร้นในการเรียน 2) วิริยะ มีความเพียรพยายามในการเรียน 3) จิตตะ มีความตั้งใจที่จะเรียน 4) วิมังสา ตรวจสอบข้อผิดพลาดเพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง หลักธรรม 4 อย่างนี้ทำให้นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมภายในกลุ่มของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ณิชภัทร เงินจตุรัส (2555) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนการสอน คือ เป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหารการเรียนรู้ ต้องดูแลการเรียนให้ดี วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน คือตั้งใจทำต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะการเอาใจฝักใฝ่ คือความคิด เอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงาน ตามรูปแบบที่ต้องการมาก็ทำได้หมด วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุก ๆ วัน เพราะว่าจะต้องมีการเรียนการสอนให้ดี และประสบผลสำเร็จได้

ต้องแสวงหาความรู้ หรือมองงานให้ออก ในขณะที่กำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์เกิด ผลงานที่สำเร็จได้ตามที่พึงประสงค์ ซึ่งจากการศึกษาทำให้เห็น ความสำคัญและประโยชน์ คุณค่าของอิทธิบาท 4 ที่มีต่อผู้บริหารและครูรวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนวรรณ ศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และสอดคล้องกับ พระจิรศักดิ์ บุญฤทธิ์ (2554) ได้ทำงานวิจัย เรื่อง ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท 4 ที่มีต่อพฤติกรรมการรับผิดชอบในการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลัก อิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน 2) หลังการเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม ด้วยหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน นักเรียนมีความรับผิดชอบในการ เรียนมากกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาความ รับผิดชอบในการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาระบบจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการ จัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ดังนี้



ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบจัดการเรียนรู้ รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่” โดยผู้วิจัยสรุปได้เป็น “WADTI modle”

แกนกลางการขับเคลื่อนใช้ระบบ Systems In Learning Management Science Course ระบบจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ดังนี้ ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ นิสิต หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยต้องอาศัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายส่งเสริมอาจารย์พัฒนาหลักสูตรโดยคณะส่งเสริมให้อาจารย์จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ระดับอุดมศึกษาและบริบทของชุมชน

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีการวางแผนนำหลักสูตรไปใช้ทุกรายวิชาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษาด้วยหลักไตรสิกขาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.2 ควรศึกษากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ของนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.3 ควรศึกษารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้เรียนรายวิชาวิทยาการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ตามหลักพุทธธรรมของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แหล่งอ้างอิง

- กานต์ณรงค์ สอนสกุล. (2562). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานและการใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษธุรกิจอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/2610>
- นิชาภัทร เงินจตุรัส. (2555). *การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญถม บุตรมา, มารศรีกลางประพันธ์, และสมเกียรติ พละจิตต์. (2558). ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานวิทยาศาสตร์ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความรับผิดชอบและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 12(59), 13-20. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/article/view/59115>

- พระจิรศักดิ์ บุญฤทธิ์. (2554). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท 4 ที่มีต่อพฤติกรรม ความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. Srinakharinwirot University Institutional Repository. https://ir.swu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/1146/1/PhraJeerasak_B.pdf
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). ธรรมานุญชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 6). สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551, 18 มกราคม). พัฒนาสังคมไทย สู่วัฒนธรรมแห่งความใฝ่รู้และสู้สิ่งยาก. มติชน, น. 10.
- เล็กฤทัย ชันทองชัย. (2560). การพัฒนารูปแบบระบบสนับสนุนการวางแผนจัดการเรียนรู้ออนไลน์ โดยใช้รูปแบบการสอน MIAPCED เพื่อส่งเสริมทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาฝึกสอนกลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณวุฒิปริญญาโท ไม้ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). การสำรวจสภาวะทางสังคม วัฒนธรรมและสุขภาพจิต (ความสุข) คนไทย พ.ศ. 2557. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/ebook/2023/20230510161553_62156.pdf

การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา
เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

STUDYING INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES LANNA WISDOM AS A BASE
FOR SOLVING THE FOREST FIRE AND HAZE CRISIS CHIANG MAI PROVINCE

ธีรศักดิ์ แสนวังทอง *, พระพงษ์ระวี โหลิมชยโชติกุล (อุตรปาดฺโท) *

พระมหาอดิสร อินทปญโญ *, ทรงศักดิ์ พรหมดี *, โพน นามณี *

Teerasuk Sanwangtong, Phrapongravee Holimchayachotikul (Uttarapaddho)

Phamaha Adisorn Intapanyo, Songsakdi Promdee, Phon Namanee

Corresponding Author E-mail: tigerlinguistics@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่า 3) บูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่า เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ชุมชนป่าตาล ตำบลบวกก้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 382 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ประธานผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำกลุ่มเกษตรชุมชนวัดป่าตาล จำนวน 17 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่า พบว่า 1) ค่าเฉลี่ย 2.69 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 คิดว่าการเผาสามารถเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรได้ง่ายขึ้น 2) ด้านผลกระทบพบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.85 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 เช่น ผลกระทบต่อภาวะอากาศของโลก 3) การป้องกันพบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.79 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31 เช่น การลดการเผาจำเป็นต้องอาศัยกลไกกฎกติกาในระดับพื้นที่ร่วมในการจัดการ

2. ผลการศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่า พบว่า การใช้ภูมิปัญญาด้านกฎจารีตประเพณีซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่ร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมายกฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณี เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก)

3. การบูรณาการ พบว่า การบูรณาการหลักธรรม อาทิ 1) หลักศีล 5 2) หลักไตรสิกขา 3) หลักเมตตาธรรม 4) ทิธี 5) โอตตปปะ สามารถบูรณาการในการป้องกันปัญหาไฟป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้

คำสำคัญ: การบูรณาการ, การเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร, หลักธรรมทางพุทธศาสนา, ภูมิปัญญาล้านนา

* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to analyze the situation and factors affecting the burning of forest and agricultural wastes; 2) to study Lanna wisdom for application in reducing forest burning; 3) to integrate Buddhist principles with Lanna wisdom in reducing burning. The forest is a mixed method research. Quantitatively, the population and the sample group were Pa Tan community, sub-district Buakhang San Kamphaeng District 382 people in Chiang Mai Province and qualitative research. Key informants were abbots, community leaders, village chiefs, and leaders of Wat Pa Tan Community Agriculture Group, 17 photographs/person, using interview forms and questionnaires. Descriptive statistical analysis.

The results of this research found that:

1. Most of the respondents were female, aged 51-60 years old, working in agriculture. Has the highest average monthly income 10,000-15,000 baht. Factors affecting the burning of forests were found that 1) Factors found that the average was 2.69, at a moderate level. standard deviation of 0.68, it was thought that burning can prepare agricultural areas more easily. 2) In terms of impact, it was found that the mean was 3.85, in a high level. Standard deviation 0.63, such as the impact on the world's climate and 3) Prevention, found to have an average of 3.79, which is at a high level. Standard deviation 0.31 For example, reducing burning requires the use of mechanisms and rules at the common area level for management.

2. The results of the study of Lanna wisdom for application in reducing forest burning found that the use of traditional law wisdom, which is wisdom regarding governance, living together in a community uses the law, the law of karma, the law of nature. and traditional rules such as forest ordination, tree ordination, and beliefs in managing forest fires (wet forests)

3. Integration. It was found that the integration of dharma principles such as 1) The 5 Precepts 2) The Threefold Principles 3) The Principles of Compassion 4) Hiri 5) Ottappa can be integrated in preventing the problems of forest fires and agricultural waste.

Keywords: Integration, Forest fires and the haze crisis, Buddhist principles, Lanna wisdom

บทนำ

จากสถิติย้อนหลังที่ผ่านมาของประเทศไทย ในระยะเวลา 5 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2565 จากข้อมูลดาวเทียม Suomi NPP ระบบ VIIRS จำนวนจุดความร้อนสะสมของประเทศไทย ถูกพบมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ 1. จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 64,900 จุด 2. จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 62,427 จุด 3. จังหวัดตาก จำนวน 56,146 จุด 4. จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 42,710 จุด และ 5. จังหวัดลำปาง จำนวน 39,007 จุด (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ, 2565) ตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือ สาเหตุนั้นอาจเพราะสภาพภูมิประเทศ เนื่องจากภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง และมีที่ราบคล้ายแอ่งกระทะ อากาศร้อนเข้ามาในพื้นที่ทำให้เกิดการสะสมและไม่สามารถถ่ายเทไปยังที่อื่นได้ หากเกิดการลุกไหม้ของไฟแล้ว ใบไม้แห้งจะกลายเป็นเชื้อเพลิงอย่างดี และลุกลามไป

อย่างรวดเร็วอีกหนึ่งสาเหตุหลักของการเกิดไฟป่าขึ้นมาจากพฤติกรรมมนุษย์ เช่น การเผาเพื่อเริ่มต้นสำหรับการทำเกษตรครั้งใหม่ การเข้าไปหาของป่า หรือการแกล้งจุด สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาส่งผลในวงกว้าง สร้างความเดือดร้อน เกิดปัญหาหมอกควันและฝุ่น PM 2.5 ดังนั้นเรื่องของไฟป่าหมอกควัน และฝุ่น PM2.5 จึงเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อเราทุกคนและจำเป็นต้องช่วยกันยับยั้งปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป (กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์, 2564)

จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าในประเทศไทยมีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรกระจายอยู่ทั่วประเทศขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตทางการเกษตรของแต่ละพื้นที่ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รายงานว่าในปีเพาะปลูก 2562/63 มีเนื้อที่เพาะปลูก ข้าว อ้อย และข้าวโพด ทั้งประเทศ จำนวน 60.11, 12, 6.5 ล้านไร่ ตามลำดับ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2563) และ กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ได้มีการประเมินว่าในแต่ละปีประเทศไทยจะมีเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร หรือที่เรียกว่าชีวมวล Biomass ประมาณปี ละ 60 ล้านตัน (จุฬา สิ้นไพบูลย์, 2564) อย่างไรก็ตามมีรูปแบบการใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่หลากหลาย ทั้งการนำไปใช้ในการผลิตเป็นปัจจัยการผลิตในการเพาะปลูกพืช ทั้งการนำไปทำปุ๋ยหมัก การคลุมดินเพื่อลดการพังทลายของดิน ฯลฯ สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร และลดมลพิษทางอากาศที่มีแหล่งกำเนิดจากการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรอีกด้วย (กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563)

ตำบลบวกก้าง อำเภอสนักแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการอนุรักษ์และคงรักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมมีการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมแต่บ่อยครั้งหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวมักจะมีการเผาเศษวัสดุเหลือทิ้ง การใช้ภูมิปัญญาด้านกฎจารีตประเพณี ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่ร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมาย กฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณี เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก) การเกษตร (เทศบาลตำบลบวกก้าง, 2564)

ดังนั้นการศึกษาการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยจึงสนใจทำศึกษา เรื่องการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาเพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่าง 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ สัมภาษณ์เนื้อหาจากเอกสาร และงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก การฝึกอบรม การสนทนากลุ่ม นำเสนอข้อมูลแบบบรรยายเชิงพรรณนา 2) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1) วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ประธาน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำกลุ่มเกษตรชุมชนวัดป่าตาล ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 17 รูป/คน 2) วิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ประชาชน เขตเทศบาลตำบลบวกค้างจำนวน 382 คน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญอย่างแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ข้อคำถามการศึกษภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ข้อคำถามบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ประกอบกับการสนทนากลุ่ม ระดับความคิดร่วมกัน โดยมีกล้องถ่ายรูป สมุดจดและเครื่องบันทึกเสียงใช้บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งบันทึกข้อสังเกตและการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเองในแต่ละช่วงของการลงพื้นที่เก็บข้อมูล 2) วิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามซึ่งจะมีลักษณะแบบมาตราส่วนประเมินค่าตามวิธีของลิเคิร์ทโดยกำหนดคะแนนไว้ 5 ระดับ (ซึ่งวิเคราะห์จากกรอบแนวคิดหรือสมมติฐานสำหรับศึกษาการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จำนวน 382 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น นักวิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลแกนนำกลุ่มเกษตรชุมชนวัดป่าตาล ตำบลบวกค้าง 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิจัยภาคสนามผู้วิจัยลงภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการจัดทำหนังสือขออนุญาตส่งถึงผู้บริหารโครงการวิจัย ลงเก็บข้อมูลติดต่อประสานขอความร่วมมือนัดสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสัมภาษณ์ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน

ประธาน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำกลุ่มเกษตรกรชุมชนวัดป่าตาล ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่โดยการนัดพบประชุม และทำการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและการจดบันทึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว นำมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และนำผลมาทำการประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ข้อมูลจะถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ และ 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยการวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 51-60 ปี การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุด 10,000-15,000 บาท ผลการวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ผลกระทบของการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร และ การป้องกันการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามด้านปัจจัย ที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมีค่าเฉลี่ย 2.69 อยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 เช่น คิดว่าการเผาสามารถเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรได้ง่ายขึ้น 2) ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามด้านผลกระทบของการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.85 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 เช่น ผลกระทบจากการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อภาวะอากาศของโลก 3) การป้องกันการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.79 อยู่ในระดับมาก และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31 เช่น การลดการเผาจำเป็นต้องอาศัยกลไก กติกาในระดับพื้นที่ร่วมในการจัดการ อาจต้องมีข้อบัญญัติท้องถิ่น มีหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อเฝ้าระวังและติดตาม พร้อมมีศูนย์บริหารจัดการจัดการเผาของจังหวัดเพื่อร่วมบริหารจัดการและสั่งการ

สรุปผลการศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การใช้ภูมิปัญญาด้านกฎจารีต และประเพณีซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่อาศัยร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมาย กฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณีผสมกัน เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการเพิ่มป่าเปียกหรือการปลูกกล้วยเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับดินและช่วยลดปัญหาการเกิดไฟป่าชุมชน และ สรุปผลการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทาง

การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การบูรณาการหลักธรรม อาทิ 1) หลักศีล 5 2) หลักไตรสิกขา 3) หลักเมตตาธรรม 4) หิริ และ 5) โอตตัปปะ สามารถป้องกันปัญหาไฟป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 51-60 ปี การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกร มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุด 10,000-15,000 บาท ผลการวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ผลกระทบของการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร และ การป้องกันการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมีค่าเฉลี่ย 2.69 อยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 เช่น คิดว่าการเผาสามารถเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉริย์ทิพนธธรณินทร์ (2558) ที่สรุปว่า ปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันส่วนใหญ่เป็นผลที่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์คือ (1) ความสะเพร่าของมนุษย์ที่ทิ้งก้นบุหรี่ลงข้างทางซึ่งมีกองเศษวัสดุใบไม้กิ่งไม้แห้งอยู่ (2) การเผาขยะตามบ้านเรือน (3) การเผาเพื่อถางพื้นที่ทำเกษตรเพราะทำได้ง่าย และมีต้นทุนต่ำ ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบรวมถึงอันตรายจากการเผา และประโยชน์ของเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร 2) ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามด้านผลกระทบของการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่ามีค่าเฉลี่ย 3.85 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 เช่น ผลกระทบจากการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อภาวะอากาศของโลก และการป้องกันการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.79 อยู่ในระดับมาก และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31 เช่น การลดการเผาจำเป็นต้องอาศัยกลไก กติกาในระดับพื้นที่ร่วมในการจัดการ อาจต้องมีข้อบัญญัติท้องถิ่น มีหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อเฝ้าระวังและติดตาม พร้อมมีศูนย์บริหารจัดการจัดการเผาของจังหวัดเพื่อร่วมบริหารจัดการและสั่งการ

การศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การใช้ภูมิปัญญาด้านกฎจารีตและประเพณี ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่อาศัยร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมาย กฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณีผสมกัน เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายชลสง่าศรี และคณะ (2565) ที่สรุปว่ารูปแบบการจัดการปัญหาไฟป่าและหมอกควันตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธจำแนกออก 3 ระดับ ได้แก่ 1) ต้นน้ำ การสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชน ได้แก่

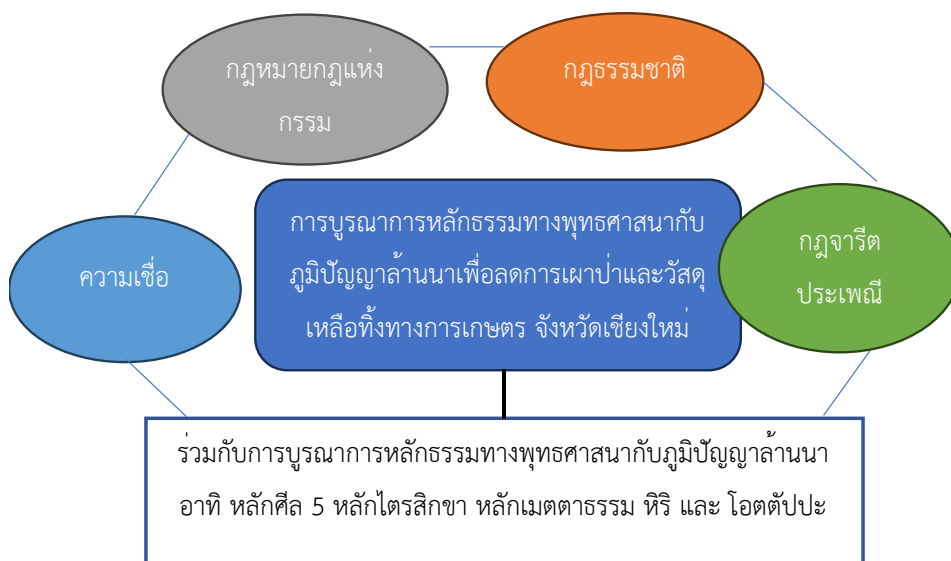
(1) การบวชป่า (2) การสืบชะตาป่า (3) การปลูกป่า (4) การกำหนดเขต/พื้นที่ 2) กลางน้ำ การเฝ้าระวังและดูแลเพื่อป้องกันไฟป่าและหมอกควัน ได้แก่ (1) การทำแนว กันไฟ (2) การรณรงค์ การลดการเผา (3) การชิงเผา เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศและลดผลกระทบที่เกิดจากการเกิดฝุ่นควันได้ดีที่สุด และ 3) ปลายน้ำ การสร้างพื้นที่ให้อุดมสมบูรณ์หรือการเตือนภัยไฟป่าด้วยระบบ สัญญาณตรวจจับความร้อน Hotspot เพื่อแจ้งให้เจ้าหน้าที่ กลุ่มจิตอาสา ภาศิ ได้รู้บริเวณที่เกิดไฟไหม้หรือ หมอกควัน เพื่อหน่วยงานจะได้เข้าไปยับยั้งไฟป่าและหมอกควันได้ทันถ่วงที และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการเพิ่มป่าเปียกหรือการปลูกกล้วยเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับดินและช่วยลดปัญหาการเกิดไฟป่าชุมชน เป็นภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรลพัชร บางปลากด (2562) ที่สรุปว่าการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรม เน้นใช้ภูมิปัญญาของตนเองหรือชุมชนดั้งเดิมที่มีการสังสมคิดค้นของชุมชนเองถือเป็นทุนทาง สังคมในการพัฒนาชุมชนโดยถือเอาธรรมเป็นที่พึ่งในด้านจิตใจ นำไปช่วยในกระบวนการพัฒนาแก้ไขปัญห

การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การนำหลักธรรมมาประยุกต์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎธรรมชาติ สามารถกำหนดแนวทางในการจัดการป่าและวิกฤตหมอกควันได้โดยมีความตระหนักในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงตามหลักของความเป็นจริง ประกอบด้วย 1) การอนุรักษ์ป่าตามหลักศีล 5 ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดความปกติ ทั้งในตนเองและสังคม เพราะช่วยควบคุมความประพฤติรวมทั้งทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย อาทิ เช่น การล่าสัตว์และก่อกองไฟในป่าจนเกิดปัญหาไฟป่า หรือการเข้าไปตัดไม้ในป่าทำลายป่าแหล่งต้นน้ำที่ดูดซึมซับน้ำ เป็นต้น 2) หลักไตรสิกขา เป็นผลการสร้างวินัยให้กับตนเองและชุมชนด้วยศีลถ้าทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงต้องมีการสร้างกติกาก่อวินัยในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งพฤติกรรมทางกาย และ วาจา ซึ่งศีลสังวรนี้จะช่วยระมัดระวังและควบคุม ลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน จึงต้องเป็นความร่วมมือกันระหว่างรัฐ ชุมชน และศาสนาในการสร้างกติการ่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิพิธจารุธรรม และคณะ (2557) ที่สรุปว่าการอนุรักษ์ป่าที่ยั่งยืนใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาในเบื้องต้นมีการควบคุมความประพฤติด้วยการสร้างวินัยให้กับตนเองและชุมชน ด้วยศีลถ้าทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างที่ควรจะเป็นแล้วจึงต้องมีการสร้างกติกาก่อวินัยในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งพฤติกรรมทางกาย และ วาจา ซึ่งศีลสังวรนี้จะช่วยระมัดระวังและควบคุม ลงโทษ ผู้ที่ฝ่าฝืน จึงต้องเป็นความร่วมมือกันระหว่างรัฐ ชุมชน และศาสนาในการสร้างกติการ่วมกัน และเสริมสร้างปัญญา ให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจมีจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ การควบคุมพฤติกรรม ปลูกจิตสำนึก และสร้างภูมิคุ้มกันด้วยปัญญา 3) หลักเมตตาธรรมทำให้ประชาชนรู้จักเมตตาให้รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักรักและหวงแหนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนให้สมบูรณ์และยั่งยืนต่อไปในอนาคต 4) หิริคือ

หลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความไม่เห็นแก่ตัว และ 5. โอตตปปะ คือหลักที่ส่งเสริมให้เกิดความเกรงกลัวต่อภัยที่อาจเกิดขึ้นต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เมื่อประชาชนเกิดความรักและหวงแหนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ส่งผลให้มีการใช้อย่างรู้คุณค่า การใช้ทรัพยากรให้มีประโยชน์สูงสุด การใช้ด้วยปัญญาพิจารณาใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่าแท้คุณค่าเทียม เพื่อให้การใช้และหาสิ่งทดแทนที่ขาดหายไป ให้รู้จักใช้แต่ความพอดีไม่ใช้ฟุ่มเฟือย เป็นการบริโภคด้วยปัญญา ไม่บริโภคด้วยกิเลสตัณหาและสามารถป้องกันปัญหาไฟป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้ เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาด้านกฎจารีต และประเพณีซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่อาศัย ร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมายกฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณีผสมกัน เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการเพิ่มป่าเปียกหรือการปลูกกล้วยเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับดินและช่วยลดปัญหาการเกิดไฟป่า ชุมชน ร่วมกับการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา อาทิ 1. หลักศีล 5 2. หลักไตรสิกขา 3. หลักเมตตาธรรม 4. หิริ และ 5. โอตตปปะ สามารถป้องกันปัญหาไฟป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้



ภาพที่ 1 การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ข้อเสนอแนะ

การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ผลกระทบของการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร และการป้องกันการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่าการเผาสามารถเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรได้ง่ายขึ้น การเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อภาวะอากาศของโลก และ การลดการเผาจำเป็นต้องอาศัยกลไก กติกาในระดับพื้นที่ร่วมในการจัดการ อาจต้องมีข้อบัญญัติท้องถิ่น มีหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อเฝ้าระวังและติดตาม พร้อมมีศูนย์บริหารจัดการจัดการเผาของจังหวัด เพื่อร่วมบริหารจัดการและสั่งการ นอกจากนี้การใช้ภูมิปัญญาด้านกฎหมายจารีต และประเพณีซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่อาศัยร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมาย กฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณีผสมกัน เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก) ซึ่งเป็นภูมิปัญญา ร่วมกับการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา อาทิ 1) หลักศีล 5 2) หลักไตรสิกขา 3) หลักเมตตาธรรม 4) หิริ และ 5) โอตตัปปะ สามารถป้องกันปัญหาไฟป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรพัฒนาหลักสูตรการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการ และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ มหาเถรสมาคมควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมการแก้ไขปัญหไฟป่าและวิกฤตหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงผลกระทบจากการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่เป็นข้อมูลอัปเดตสถานการณ์ประกอบการศึกษาครั้งต่อไป

แหล่งอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2563). *แผนป้องกันและแก้ไขปัญหการเผาในพื้นที่เกษตรกรรม ปี 2563/64*. สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
<https://www.opsmoac.go.th/saraburi-dwl-files-422891791102>
- กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *สรุปผลการดำเนินงานโครงการรวมพลังสร้างมูลค่าจากไร่นาสู่สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน*.
<http://alc.doae.go.th/wp-content/uploads/2020.pdf>
- กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์. (2564). พัฒนาการเกษตรกรรมของประเทศไทย: ในมิติด้านการพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิต. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 4(1), 132-162. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/gvc-tu/article/view/252520>

- จุฬา ลินไพบูลย์. (2564). การจัดการวัสดุเหลือทิ้งเป็นศูนย์และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการผลิตไฟฟ้า โดยใช้เชื้อเพลิงอัดแท่งจากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยแม่โจ้]. DSpace at Maejo University. <http://ir.mju.ac.th/dspace/handle/123456789/1157>
- เทศบาลตำบลบววกค้ำง. (2564). ประวัติความเป็นมาของตำบลบววกค้ำง. <https://www.buakkhang.go.th/content/history>
- พระครูพิพิธธรรม, พระครูสุนทรธรรมธาดา เกื้อ ชัยภูมิ, และภูวเดช สันทัด. (2557). แนวทางการอนุรักษ์ป่าตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาท. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.
- วิมลพัชร บางปลากด. (2562). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเอง ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(3), 838-853. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/139765>
- สายชล สง่าศรี, จีรศักดิ์ ปันลำ, และสมจินต์ ศรีปรัชยานนท์. (2565). การจัดการปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันตามหลักพุทธนิเวศวิทยาของหน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้เกาะคา จังหวัดลำปาง. วารสารปัญญา, 29(1), 70-84. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/article/view/254323>
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ. (2565). ไฟป่า สถานการณ์ที่ไทยเผชิญอยู่อย่างต่อเนื่อง. https://www.gistda.or.th/news_view.php?n_id=5414&lang=TH
- อจรรย์ ทิพนธธรณินทร์. (2558). แนวทางการแก้ปัญหาหมอกควันสำหรับจังหวัดเชียงใหม่. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 4(1), 72-105. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal/article/view/120541>

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามแนวทางพุทธศาสนา
ที่นำมาใช้ในการทำงานในมหาวิทยาลัยสงฆ์
INTERPERSONAL RELATIONSHIP ACCORDING TO BUDDHIST APPROACH
APPLYING IN THE WORKPLACE OF THE BUDDHIST UNIVERSITY

เอ๋อมเดือน แก้วสว่าง *

Auemduen Kaewsawang

นุชราภรณ์ เลี้ยงรื่นรมย์ **

Nucharapon Liangruenrom

Corresponding Author E-mail: auemduen.kae@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงรูปแบบความสัมพันธ์แนวพุทธของบุคลากรที่นำมาใช้ในองค์กรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์ และมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ได้จากวิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) คณะกรรมการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย 2) บุคลากรสายวิชาการ และ 3) บุคลากรสายสนับสนุน

ผลการวิจัยพบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคลากร มีการแสดงออกใน 3 ลักษณะหลัก ๆ คือ 1) ความยืดหยุ่นในการบริหารงาน 2) หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร และ 3) ความสัมพันธ์แบบแนบราบ ส่งผลให้การทำงานร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาไม่รู้สึกดัดดัน หรือมีความตึงเครียดจนเกินไป ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์กรด้วยกันเอง มี 2 ลักษณะที่สำคัญ คือ 1) ความสัมพันธ์แบบครอบครัว และ 2) ยึดถือการเป็นผู้ให้ เป็นหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันในองค์กร การเชื่อมความสัมพันธ์ของบุคลากรในการทำงานใช้หลักแนวพุทธศาสนา และตระหนักถึงความเข้าใจในวัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัย ที่ให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ และการปฏิบัติตนเป็นประจำของบุคลากรภายในองค์กร อันเป็นจริยธรรมที่บุคลากรทุกคนปฏิบัติร่วมกัน

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ในการทำงาน, บุคลากรมหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสงฆ์

ABSTRACT

The objective of this research was to study Buddhist relationship of employees applying in the workplace of the Buddhist University. It is qualitative research using an interview method. The key informants were selected through purposive sampling including three groups of employees; management team; academic and administrative staff.

* นักวิเคราะห์นโยบายและแผน (ชำนาญการพิเศษ) สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
Policy and Planning Analyst (Senior Professional Level) Institute of Population and Social Research, Mahidol University

** สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
Institute for Population and Social Research, Mahidol University

The results of this research found that: the relationship between superior and subordinate has mainly expressed in three ways; 1) the flexibility in work management, 2) moral leading management, and 3) horizontal relationship. These influence the cooperation between superior and subordinate not to have excessive pressure and tension. For the relationship between subordinates themselves, there are two important characteristics; 1) family relationship and 2) adhering to be a giver, which are the principles for cohabitation within the organization. To create a relationship for employees in the workplace needs to use Buddhist principle and the realization of understanding in the organizational culture of the university that give precedence to the application of Buddhist dhamma and continual practice of employees within the organization which are the ethics that every employee performs together.

Keywords: Relationship in the workplace, Employee of the university, Buddhist University

บทนำ

“มหาวิทยาลัย” คือ สถาบันในระดับอุดมศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนด้านวิชาการ และมีความหลากหลายทางวิชาชีพชั้นสูง ตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรอนุปริญญา ปริญญา และประกาศนียบัตรบัณฑิตให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษา รวมทั้งดำเนินการวิจัยและนวัตกรรมด้านต่าง ๆ ตลอดจนการให้บริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติให้ดำรงอยู่ในทุกกาลสมัย

ในประเทศไทย ยังมีสถาบันการศึกษาสำหรับสงฆ์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัย เพื่อเป็นสถานศึกษาสำหรับพระสงฆ์ ในปัจจุบันอยู่ภายใต้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา (สำนักงานปลัด กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2566) หรือเรียกว่า “มหาวิทยาลัยสงฆ์” ซึ่งมีจำนวน 2 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ซึ่งมหาวิทยาลัยดังกล่าวมีบทบาทด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยหลากหลายประการ ตลอดจนให้การบริการและการสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปอีกด้วย ซึ่งความแตกต่างของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และมหาวิทยาลัยทั่วไปที่มึนนั้น คือ มีการเปิดการเรียนการสอนทางด้านวิชาการที่หลากหลาย โดยจะเน้นไปในเรื่องของการส่งเสริมการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนา การศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชีพชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ โดยการบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่อันเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาพระพุทธศาสนา เพื่อสังคมอันเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ นำไปสู่การทำงานหรือการบริหารงานของมหาวิทยาลัยสงฆ์อีกด้วย

ด้านโครงสร้างการบริหารงานของมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้น เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยผู้บริหารระดับสูง คือ อธิการบดี ซึ่งจะคงตำแหน่งนี้ไว้สำหรับพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น (พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540, 2540)

(พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540, 2540) ซึ่งปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้น โครงสร้างการบริหารจะมีทั้งฝ่ายพระภิกษุสงฆ์และฝ่ายฆราวาสปฏิบัติงานร่วมกัน นับเป็นข้อแตกต่างกับโครงสร้างการบริหารงานในองค์กรอื่น ๆ ทั่วไป ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้อาจนำไปสู่ปัญหาในการทำงานร่วมกันระหว่างพระภิกษุสงฆ์และฆราวาส ที่มีลักษณะความโดดเด่นแตกต่างไปจากองค์กรอื่น ๆ หรืออาจส่งผลกระทบต่อบรรยากาศและความสัมพันธ์ในการทำงานของบุคลากรในองค์กรตามมา โดยประเด็นเหล่านี้ยังไม่มีการศึกษาวิจัย บทความนี้จึงต้องการนำเสนอมุมมองของบุคลากรในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคลากร และความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรด้วยกันเอง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาถึงรูปแบบความสัมพันธ์แนวพุทธของบุคลากรที่นำมาใช้ในองค์กรของมหาวิทยาลัยสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) มีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง มีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนรวม 18 รูป/คน แบ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 6 รูป ฆราวาส จำนวน 12 คน ซึ่งผู้วิจัยมีการแบ่งกลุ่มการสัมภาษณ์เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 คณะกรรมการบริหารงานบุคคล จำนวน 6 รูป/คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย คือ 1) ทำงานมาในตำแหน่งบริหารมาแล้ว 2 ปีขึ้นไป และ 2) เต็มใจที่จะให้ข้อมูล; กลุ่มที่ 2 บุคลากรสายวิชาการ จำนวน 6 รูป/คน มีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย คือ 1) สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป 2) มีตำแหน่งทางวิชาการ 3) มีประสบการณ์ทำงาน 5 ปีขึ้นไป และ 4) เต็มใจที่จะให้ข้อมูล; และกลุ่มที่ 3 บุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 6 รูป/คน มีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย คือ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป 2) มีประสบการณ์ทำงาน 5 ปีขึ้นไป และ 3) เต็มใจที่จะให้ข้อมูล โดยมีการเก็บข้อมูลในเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ. 2564

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย แนวคำถามการสัมภาษณ์เป็นลักษณะแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structural Interview) โดยใช้วิธีการที่ยืดหยุ่นซึ่งผู้ตอบสามารถตอบคำถามหรือให้ความเห็นอื่นที่แตกต่างไปจากข้อคำถามที่กำหนดไว้ได้ เป็นโครงสร้างหลวม ๆ ในแต่ละประเด็น แนวคำถามพัฒนาโดยใช้หลักแนวคิด “องค์กรแห่งความสุข” (ชาญวิทย์ วสันต์ธนรัตน์, 2556) ที่มีองค์ประกอบเรื่องความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กรเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการสร้างองค์กรแห่งความสุข เช่น การมีน้ำใจดี (Happy heart) ความมี

น้ำใจเอื้ออาทรต่อกันและกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน รู้จักการช่วยเหลือ แบ่งปันอย่างเหมาะสม และการมีจิตวิญญาณดี (Happy soul) มีคุณธรรม มีhiriโอตัมปะ หรือความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำเป็นคนดี มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ ศรัทธาในศาสนา และมีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต นำความสุมาสู่องค์การ โดยแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างได้รับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความเหมาะสมและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งการใช้สำนวนภาษา ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ประสานงานด้วยตนเอง โดยเลือกเวลาที่เหมาะสมและนัดหมายทางโทรศัพท์ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล และเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคโควิด-19 มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น จึงเกิดความกังวลของการสัมภาษณ์และเพื่อต้องการลดความเสี่ยงของผู้ให้ข้อมูลและนักวิจัย จึงใช้วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์หรือการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video conference) โดยขึ้นอยู่กับความสะดวกและความเอื้ออำนวยของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นหลัก ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสิทธิของผู้ให้ข้อมูล หากไม่สะดวกที่จะตอบคำถามในข้อใดสามารถปฏิเสธและถอนตัวจากการวิจัยได้ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา และข้อมูลที่จะนำไปทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และในการนำเสนอตัวอย่างคำพูดของผู้ตอบด้วย “กลุ่มของผู้ตอบ”

สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทและอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์

หากจะกล่าวถึงสถานศึกษาสำหรับพระสงฆ์หรือที่เรียกว่า “มหาวิทยาลัยสงฆ์” ในประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยดังกล่าวเพียง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) เป็นการสืบสานตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัย เพื่อเป็นสถานศึกษาสำหรับพระสงฆ์ ซึ่งมหาวิทยาลัยดังกล่าวมีบทบาทด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย ตลอดจนให้บริการและการสงเคราะห์แก่ประชาชนต่าง ๆ สำหรับโครงสร้างขององค์กรหรือโครงสร้างการบริหารของมหาวิทยาลัยสงฆ์ จะเห็นได้ว่ามีลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติงาน และลำดับขั้นของการบังคับบัญชาที่มีความชัดเจน โดยผู้บริหารระดับสูง คืออธิการบดี จะสงวนตำแหน่งนี้ไว้สำหรับพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น

“...สูงสุดก็เป็นผู้บริหาร ทั้งฆราวาสทั้งพระ พระก็เป็นผู้บริหารสูงสุดคืออธิการบดี ฆราวาสก็เป็นอย่างมากก็รองอธิการบดี มีความชัดเจน...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...มหาวิทยาลัย...เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็ต้องมีพระเป็นผู้บริหาร บางตำแหน่งเช่นอธิการบดีก็ต้องเป็นพระเท่านั้น รองอธิการบดีต้องเป็นพระ มีฆราวาสได้...” (บุคลากรสายวิชาการ)

“...ที่นี่จะเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นมหาวิทยาลัยประจำพุทธศาสนา จะมีผู้ทำงานอยู่ 2 เพศ เพศที่หนึ่งเรียกว่า เพศบรรพชิต ก็คือเป็นพระสงฆ์องค์เจ้า เพศที่สองก็คือเพศ

คฤหัสถ์ ก็คือเป็นชาวบ้านธรรมดา เพราะฉะนั้นอาจารย์จะทำงานอยู่กับพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารทั้งหมดเลยเป็นผู้บริหารสงฆ์...” (บุคลากรสายวิชาการ)

ตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ก่อตั้งขึ้นมา เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้น ตามโครงสร้างการบริหารจะมีทั้งฝ่ายพระภิกษุสงฆ์และฝ่ายฆราวาสปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งเป็นข้อแตกต่างกับโครงสร้างการบริหารงานในองค์กรอื่น ๆ โดยบทบาทและภารกิจที่สำคัญคือ การวิจัยทางด้านพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นฐานองค์ความรู้และประยุกต์องค์ความรู้ต่าง ๆ ไปสู่การพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น การผลิตบัณฑิต การบริการวิชาการแก่สังคม เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตลอดจนการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นไปตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ก่อตั้งขึ้นมา

“...มหาวิทยาลัยมีเป้าหมายจากท่านอธิการก็มีเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยไปสู่ระดับโลก คือให้มหาวิทยาลัย...เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในระดับโลก ถ้าใครอยากจะเรียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาให้มาที่นี่...” (บุคลากรสายวิชาการ)

“...เราจะมีเป้าหมายว่าเป็นมหาวิทยาลัยทางพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ เราจะไม่เป็นมหาวิทยาลัยอย่างอื่นแต่เราจะเป็นมหาวิทยาลัยพุทธศาสนา...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...เนื่องจากมหาวิทยาลัยเรามีจุดเน้นทางด้านพระพุทธศาสนา ความมีตัวตนของมหาวิทยาลัยก็คือการนำพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่...” (บุคลากรสายสนับสนุน)

“...แผนพัฒนามหาวิทยาลัยปี 2564-2568 ยิ่งชัดเจน คือมุ่งมหาวิทยาลัยไปในเชิงของทุกกิจกรรมต้องบูรณาการด้วยพุทธศาสนาหมดเลย วิจัย บริการวิชาการ ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม...ยกตัวอย่างเรื่องการจัดการศึกษานะ ทุกหลักสูตรต้องบูรณาการด้วยพุทธศาสนา...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...อีกเรื่องคือการบริการวิชาการแก่สังคม เป็นนโยบายขององค์กรที่จะให้เป็นมหาวิทยาลัยแห่งการปฏิบัติธรรม คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน...เราก็บริการวิชาการแก่สังคม ส่วนงานจากภาครัฐที่เขาขอความร่วมมือมา เราก็ให้ความร่วมมือในด้านวิทยากรบ้างสถานที่บ้าง การเลี้ยงดูบ้าง เป็นต้น...” (บุคลากรสายสนับสนุน)

สิ่งหนึ่งที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ให้ความสำคัญ “มุ่งเน้นระบบคุณธรรม” ดังนั้นแนวทางการบริหารงานหรือจัดการองค์กรของมหาวิทยาลัยจะมีกลิ่นอายของพระพุทธศาสนาเข้ามาเชื่อมโยง ซึ่งเป็นจุดเด่นหรืออัตลักษณ์มหาวิทยาลัยที่ประยุกต์พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมเข้าไว้ด้วยกัน

“...มหาวิทยาลัยของเรา เราติดชิปความคิดหนึ่งขึ้นมาคือเป็นมหาวิทยาลัยที่พัฒนาด้านจิตใจ หมายความว่ามหาวิทยาลัยของเรามีกลิ่นอายของพระพุทธศาสนา เป็น

มหาวิทยาลัยสงฆ์ เราก็ติดใจความคิดให้บุคลากรว่าเราจะเป็นมหาวิทยาลัยผู้นำทางศีลธรรม ผู้เป็นศูนย์กลางของธรรมะ คำสั่งสอน ความดีงาม...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...การทำงานเราทำงานแบบธรรมาภิบาล คือคำว่า ธรรมาภิบาลคือส่วนงานแต่ละส่วนงานจะดูแลส่วนงานที่เป็นรูปแบบการพัฒนาและปรับปรุงตัวเองอยู่ตลอดเวลาเหมือนการแข่งขันไปในตัว...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...เนื่องจากเราเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ การแสดงคุณธรรมก็เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงความรับผิดชอบ การทำงานหรือชิ้นงานอาจจะด้อยประสิทธิภาพไปบ้างแต่ก็ไม่ได้ลดลง...” (บุคลากรสายสนับสนุน)

“...ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีธรรมะ ความอิจฉาน้อย ความโลภโกรธหลงน้อย จากสายตาคนข้างนอกนี่คือมหาวิทยาลัยสงฆ์ซึ่งต้องโดดเด่นเรื่องจริยธรรม ที่ผ่านมามีเรื่องที่มีอื้อฉาวในมหาวิทยาลัย...” (บุคลากรสายวิชาการ)

2. หลักธรรมกับความสัมพันธ์ในองค์กรของมหาวิทยาลัยสงฆ์

การบริหารงานในมหาวิทยาลัยสงฆ์ถูกขับเคลื่อนผ่านการบริหารงานที่เป็นไปตามธรรมาภิบาลและใช้หลักธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในองค์กร จึงส่งผลต่อบรรยากาศและรูปแบบความสัมพันธ์ในการทำงานที่ตามมาด้วย ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะมีความโดดเด่นแตกต่างไปจากองค์กรอื่น ๆ ที่ถูกบริหารงานโดยฝ่ายฆราวาส

2.1 ความสัมพันธ์ของผู้บังคับบัญชากับบุคลากรในมหาวิทยาลัยสงฆ์

ในการศึกษานี้ ได้พบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคลากร แสดงออกมาใน 3 ลักษณะหลัก ๆ คือ 1) ความยืดหยุ่นในการบริหารงาน 2) หลักธรรมนำการบริหาร และ 3) ความสัมพันธ์แบบแนบราบ

1) ความยืดหยุ่นในการบริหารงาน

การใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ไม่ได้เคร่งเกินไปและไม่ได้หย่อนเกินไป มีความยืดหยุ่นสูง โดยในบางเรื่องไม่จำเป็นต้องแก้ไขปัญหาด้วยรัฐศาสตร์หรือรูปแบบคณะกรรมการพิจารณาเสมอไป จึงทำให้บรรยากาศอยู่กันจะเป็นแบบกัลยาณมิตร แบบถ้อยทีถ้อยอาศัย จะเห็นได้จากลักษณะความสัมพันธ์ ดังนี้

“...ประเด็นที่สนใจคือเป็นภาวะที่ผู้บริหารพร้อมรับฟังผู้ใต้บังคับบัญชา แล้วมันสะท้อนกลับมาเรื่องเวลามีปัญหา เราจะไม่แก้ด้วยการตั้งกรรมการสอบ หรือถ้าไม่เกินไปจริง ๆ นะ จะเป็นการพูดคุยกันภายใน มันเลยเกิดบรรยากาศแบบนี้... นอกจากเขาจะมองว่าเป็นผู้บังคับบัญชาแล้วเขายังมองว่าเป็นพระด้วย มันจึงสะท้อนกลับไปเรื่องที่จะมีความรุนแรงหรือใช้อะไรที่เป็นเชิงกระแทกกระทั้นสูง มันเลยเกิดต่ำ...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...ต้องยอมรับว่านอกจากตัวตนของทุกคน ผู้บริหารมันมีอยู่แล้ว ฉะนั้นคือความเป็นพระมันถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือการบริหารของตัวผู้บริหารด้วย...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...ท่านอธิการบดีท่านเป็นพระท่านจะมีความรู้สึกรู้สีก่อนว่าเปิดโอกาสเปิดพื้นที่ให้กับบุคลากรมีส่วนร่วมให้มากที่สุดใช้คำว่าให้มากที่สุด เพราะฉะนั้นเมื่อมหาวิทยาลัยเปิดพื้นที่ให้ เช่น การประชุมสัมมนาท่านก็จะรับฟังความเห็นโดยพระจะนั่งฟังนั่ง ๆ ลักษณะอาการรุนแรงบ้างไม่รุนแรงบ้างท่านก็จะนั่งนิ่ง ๆ ท่านมีคุณธรรมของท่านพอสมควร...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

2) หลักธรรมนำการบริหาร

นอกจากนั้นแล้ว การใช้หลักธรรมเข้ามาเชื่อมโยงในความสัมพันธ์ของผู้บังคับบัญชา เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีการปกครองด้วยพระสงฆ์เป็นส่วนใหญ่ ทำให้การบริหารจึงเน้นไปที่การใช้หลักธรรมของศาสนาพุทธ ที่นำมาใช้ในการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีการกล่าวถึงหรือผู้บริหารได้ถูกนำมาปฏิบัติกันภายในองค์กรคือ พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองและการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นภายในองค์กร จากการศึกษาพบว่าผู้บริหารใช้หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในองค์กร มีรายละเอียดดังนี้

“...หลักๆ ก็คือ ถ้าเอาธรรมะมาใส่ก็คือพรหมวิหาร 4 ผู้บริหารต้องมีความเมตตา มีเมตตาริจิตต่อผู้บังคับบัญชา มีเมตตา มีความกรุณา เห็นอกเห็นใจ แล้วก็มีความมุทิตายินดีพร้อมส่งเสริมผู้ใต้บังคับบัญชาให้เติบโตเติบโตใหญ่ในหน้าที่การงาน และมีอุเบกขาความยุติธรรมเป็นกลางไม่เอนเอียง...” (บุคลากรสายวิชาการ)

“...หลักศาสนาพุทธ ท่านพูดถึงพรหมวิหารไว้ 4 ข้อ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เมตตาคือการส่งความปรารถนาดีไป กรุณาคือเขาทุกข์เราสงสารเขาหาทางช่วยเหลือเขา มุทิตาคือพลอยยินดีไม่อิจฉาริษยาเขา ตัวที่สี่รู้ใหม่ว่าตัวที่สี่ คืออุเบกขาแปลว่าอะไร วางใจเป็นกลาง ถ้าเป็นผู้บริหารเขาจะต้องใช้อุเบกขาเยอะๆ วางใจเป็นกลาง...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...ความสัมพันธ์ที่ดีมันก็ต้องใช้หลักธรรมนะครับ ถ้าผู้ใหญ่ผู้บริหารองค์กรต้องมีพรหมวิหาร 4 คือ มีความรักก็คือความเมตตา มีความกรุณา มีความอุเบกขา ความเมตตาก็คือมันเป็นตัวเชื่อมให้คนในองค์กรผู้ใต้บังคับบัญชาเขารู้สึกอบอุ่น ไม่เกรงกลัว...” (บุคลากรสายวิชาการ)

3) ความสัมพันธ์แบบแนวราบ

ระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรภายในองค์กรจะมีลักษณะความสัมพันธ์แบบแนวราบ มีการปฏิบัติต่อกันดุจญาติพี่น้อง มีการสร้างบรรยากาศของการทำงานกันแบบครอบครัว เป็นผู้บริหารที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรรอบข้าง และคอยรับฟังปัญหาของบุคลากรสามารถช่วยหาทางออกหรือช่วยแก้ไขปัญหาให้กับบุคลากรได้ จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ของผู้บริหารกับบุคลากร มีรายละเอียดดังนี้

“...ที่นี้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชา มันเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นแนวราบเหมือนพี่เหมือนน้อง เหมือนญาติธรรม...” (บุคลกรสายวิชาการ)

“...การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีคือ เราปกครองแบบพี่แบบน้อง ไม่ใช่แบบนายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งพระสงฆ์ผู้บริหารมีความเมตตาการุณเป็นพื้นฐาน ฉะนั้น คนที่ได้รับคำแนะนำหรือแนวปฏิบัติก็จะรับไปด้วยความรู้สึกชื่นชมยินดี ไม่ได้บริหารแบบเอาจริงเอาจังมากนัก มีความเมตตาการุณเป็นพื้นฐาน ทำให้องค์กรคนที่ปฏิบัติงานก็จะรู้สึกดีกับผู้บริหาร คนที่รับงานไปทำก็ทำด้วยความเต็มใจ...” (บุคลกรสายสนับสนุน)

“...จริง ๆ ผู้บังคับบัญชาก็ค่อนข้างจะอยู่ด้วยกันมานาน คือท่านใจดีมาก ท่านเป็นผู้บังคับบัญชาที่เราอาจจะโชคดีที่เจอ ไม่ว่าจะระดับหัวหน้าภาค คือเขาจะรับฟังความคิดเห็น ไม่ปิดกั้น ความคิดเห็น แล้วท่านก็พยายามถาม ไม่บังคับจิตใจ...” (บุคลกรสายวิชาการ)

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลกรในมหาวิทยาลัยสงฆ์

ในการศึกษานี้ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานหรือบุคลกรในองค์กร แสดงออกมาใน 2 ลักษณะที่สำคัญ คือ 1) ความสัมพันธ์แบบครอบครัว และ 2) ยึดถือการเป็นผู้ให้

1) ความสัมพันธ์แบบครอบครัว

จะเห็นได้ว่าลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกันเองจะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันพี่น้องหรือบุคคลภายในครอบครัว และมีการทำงานแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย โดยคนส่วนใหญ่จะใช้เวลาประมาณ 1 ใน 3 ของชีวิตใช้ไปในที่ทำงาน จึงไม่น่าแปลกใจที่ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานจะมีความสำคัญอย่างมาก

“...เขาก็มีความรัก ได้รับการยอมรับ มีสังคมที่ดี มีการปฏิสัมพันธ์ที่ดี เขาก็จะรักองค์กร บางทีคำตอบแทนไม่เป็นองค์ประกอบด้วย บางทีมีที่อื่นให้เยอะกว่า แต่ที่นี้เขารักเขาชอบ บรรยากาศดีแบบพี่น้องกัน เขาก็ไม่ออกไปไหน...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...บรรยากาศของเรา เวลางานก็คือทำงาน ก็คือแบ่งหน้าที่เพราะฉะนั้น ในความสัมพันธ์อย่างที่ว่าที่นี้อยู่กันแบบครอบครัว ก็คือมีอะไรก็คุยกันได้ตักเตือนกันได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานหรือว่าเรื่องส่วนตัว...” (บุคลกรสายวิชาการ)

“...เพื่อนร่วมงานกันนี้มีความผูกพันกันมากนะ ความเป็นพี่เป็นน้องในหน่วยงานมีสูง...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...บรรยากาศของการทำงาน ของเราถ้าเปรียบเทียบกับที่อื่นเราจะมีบรรยากาศที่เป็นแบบพี่น้อง แบบครูบาอาจารย์ รัก เคารพซึ่งกันและกัน...” (บุคลกรสายวิชาการ)

2) ยึดถือการเป็นผู้ให้

นอกจากนี้ ยังพบว่าความสัมพันธ์ของบุคลกรและเพื่อนร่วมงานยึดถือเรื่องการให้อยู่กันด้วยไมตรีจิต และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ร่วมมือกันประสานงาน ช่วยเหลือแบ่งปันและให้อภัยต่อกัน เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ความสุขส่วนใหญ่ของชีวิตจึงมัก

ขึ้นอยู่กับการณ์มนุษย์สัมพันธ์กับคนอื่นหรือเพื่อนร่วมงาน ทั้งในแง่การรู้จักแบ่งปัน การให้เรียนรู้ที่จะปรับปรุงตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่น

“...ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์อยากจะว่าบางอย่างนะ มันเป็นเรื่องเกื้อกูล มันเป็นเสน่ห์ เสน่ห์ในพระพุทธศาสนา ไม่มีเสน่ห์ใดเกินกว่าผู้ให้ ฉะนั้นจึงเรียกว่า ทพมาโน ปิโย โหติ คนที่มีอะไรดีดีไม่ติดมือมีอะไรก็แบ่งปัน มีอะไรก็ให้มีอะไรก็ชวน มีอะไรก็รู้สึกรู้ว่าเป็นมิตรได้กับทุกคนโดยเฉพาะการให้สิ่งของ ให้เรายืมบ้างให้กำลังใจ...” (บุคลากรสายวิชาการ)

“...ธรรมะเป็นสิ่งที่เกื้อกูลกัน คือห่วงใยกัน มีความเมตตาต่อกัน สงสารกัน เข้าอกเข้าใจกัน คือเรามาจากนักบวช มาจากชาวไร่ชาวนา ต้นทุนเรามาจากศูนย์ทั้งนั้น...” (บุคลากรสายวิชาการ)

“...ในการสร้างความสัมพันธ์ สามารถเปลี่ยนมิตรให้เป็นศัตรู และเปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตรได้ เมื่อกระบวนการทางจิตใจของคนเรามีความรักความเมตตาเป็นที่ตั้ง และมีเจตนาดี ไม่แสดงออกทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยเฉพาะทางใจที่เราปรารถนาดีต่อเขา สิ่งใดที่เราส่งไป ครั้งที่ 1 2 3 จนถึงร้อยครั้งพันครั้ง เราก็ส่งไปโดยตลอด...” (บุคลากรสายสนับสนุน)

3. การสร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ต้องเข้าใจวัฒนธรรมองค์กรในเชิงลึก

องค์กรของมหาวิทยาลัยสงฆ์นี้เป็นมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับด้านศาสนาพุทธเป็นหลัก จึงเน้นนโยบายและให้ความสำคัญการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม จะเห็นได้จากวัฒนธรรมขององค์กรนี้การมุ่งเน้นระบบคุณธรรมจริยธรรม โดยมีการนำหลักพุทธศาสด์มาประยุกต์ใช้กับค่านิยมขององค์กร ผลของวัฒนธรรมจะออกมาในรูปคุณธรรมจริยธรรมที่ใช้ในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่งการ คุณธรรมจริยธรรมขององค์กรถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความสัมพันธ์ภายในองค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น ส่งให้การดำเนินงานขององค์กรก้าวหน้าและได้รับความเชื่อถือจากบุคลากรและสังคมทั่วไป ซึ่งทุกคนจะถูกหล่อหลอมเข้าไปสู่แนวความคิดเดียวกัน บุคลากรจะยึดมั่นและศรัทธาในสิ่งที่เป็นแก่นหรือความเชื่อขององค์กร (Core Value) อย่างเหนียวแน่น

“...ปกติหน่วยงานของเรามี Core Value ค่านิยมของเรา คือ ระเบียบ สามัคคี บำเพ็ญประโยชน์ ฉะนั้นทุกหน่วยงานเราจะสร้างให้เป็นคนที่มีระเบียบ มีวินัย และบำเพ็ญประโยชน์ ทำงานร่วมกัน มีความรักความสามัคคี มีกิจกรรมที่ให้ทุกคนได้ทำร่วมกันเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อย่างหนึ่ง...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...มันมีในเชิงเป็นวัฒนธรรมองค์กร เพราะวัฒนธรรมองค์กรตรงนี้เป็นวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ในความเป็นพระพุทธศาสนาความเป็นวัฒนธรรมนี้มันก็ต้องยึดโยง เป็นเหมือนวัฒนธรรมองค์กรซึ่งถือว่าให้ความสำคัญ...” (บุคลากรสายวิชาการ)

“...องค์กรอาตมา นอกจากต้องรู้เรื่องพระพุทธศาสนา นอกจากจะต้องมีความเข้าใจ มีความยึดหยุ่นแล้วมันจะต้องสามารถรู้ด้วยว่าที่นี้มีอัตลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะอย่างไร มันจึงจะสามารถอยู่ด้วยกันได้ ไม่งั้นเราปรับตัวไม่ได้เลย...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

“...ใครมาทำงานที่เขาก็ต้องปรับตัวโดยอัตโนมัติ ฆราวาส ญาติโยมมาทำงานที่นี่ก็ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัว เข้าใจวัฒนธรรมองค์กร พระก็ต้องเรียนรู้วิธีการปรับตัวกับการอยู่กับฆราวาสเหมือนกัน รู้วิธีปรับตัวเข้าหาซึ่งกันและกัน ก็ทำงานกันด้วยดี ดูแลให้กำลังใจกัน...” (บุคลากรสายวิชาการ)

“...เพราะว่าเป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาเรามีพระอยู่เยอะ เกือบจะห่าสิบห้าสิบ เปอร์เซ็นต์เลย เพราะฉะนั้น เรื่องที่จะไปนอกกลุ่มนอกทางต่าง ๆ มันจะน้อยกว่าไหม เพราะว่าวัฒนธรรมองค์กรอยู่กับพระกับเจ้า...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

การสนับสนุนให้บุคลากรเกิดความตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่ดี มีความปรารถนาที่ดี การเห็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีความเกื้อกูลเอาใจใส่ต่อกัน การมีเมตตาธรรม การลดความขัดแย้ง มีคุณค่าในชีวิตจิตใจของตนเอง การมีทัศนคติในแง่บวก ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสอดคล้องเกี่ยวกับด้านจิตใจ โดยการใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมนำทางในการพัฒนา

“...จุดที่จะย้ำเสมอคือการทำงานและการพัฒนาจิตใจต้องเป็นไปด้วยกัน การทำงานสามารถเติมสติ เติมปัญญาไปในงานที่ทำได้ตลอดเวลา ความซื่อสัตย์สุจริตก็ดี ความเสียสละก็ดี ความขยันเต็มใจทำงาน คือความวิริยะก็ดี จะเป็นองค์ประกอบให้เกิดสติปัญญา เกิดปัญญาเข้มแข็งที่จะพัฒนางานและสร้างงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้...” (บุคลากรสายสนับสนุน)

“...เพราะว่าการทำงานในมหาวิทยาลัยสงฆ์ 50 เปอร์เซ็นต์ หรือ 80 เปอร์เซ็นต์คือยอมรับที่จะเข้ามารับใช้พระพุทธศาสนาและยอมรับที่จะมาอยู่ใกล้ธรรมะหรืออยู่ใกล้พระ ดังนั้นการยอมรับจึงไม่มีปัญหา...” (บุคลากรสายวิชาการ)

“...การที่มหาวิทยาลัยก็มีวิปัสสนาธุระก็คือ มหาวิทยาลัยมีนโยบายว่าให้บุคลากรมหาวิทยาลัยไปเข้ากรรมฐาน นั่นแหละครับคือการไปพัฒนาตนเองต้องไปปลีกวิเวก ก็คือไปหาเวลาไปเข้าปฏิบัติธรรม...” (บุคลากรสายวิชาการ)

“...คำสอนศาสนามันก็จะทำให้จิตใจเราผ่อนคลาย ที่เราจะโลกจะโกรธจะหลงมันก็จะลดลงหรือถ้าเราอยู่ตลอดวัฒนธรรม มันจะทำให้เกิดจิตใจไม่แข็งกระด้างแข็งกร้าวเกินไป มันก็จะมีผลต่อการปฏิบัติงานแน่นอน ฝึกกายกับจิตหน่อย...เนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยทางศาสนา ดังนั้นการให้ความสำคัญการอบรมทางด้านจิตใจต้องทำควบคู่กันไปคือไม่ใช่ความรู้อย่างเดียว...” (คณะกรรมการบริหารงานบุคคล)

อภิปรายผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ในองค์กรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากองค์กรอื่นทั่วไป ด้วยความเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ ยึดถือพระธรรมวินัยจึงได้นำมาสู่การบริหารงานและการวางตัวตนในองค์กร บทความนี้มุ่งความสนใจไปที่ความสัมพันธ์ในการทำงานและการบริหารงานในองค์กร โดยมีการนำเสนอในมุมมองของของบุคลากรใน

มหาวิทยาลัยสงฆ์ว่ามีรูปแบบความสัมพันธ์เป็นอย่างไร ทั้งในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคลากร และความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรในฐานะเพื่อนร่วมงาน บทความนี้พยายามขยายภาพภายในองค์กรมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้คนอื่นได้เห็นภาพที่เกิดขึ้นกับบุคลากรภายในองค์กร ทั้งบทบาทของความเป็นผู้บังคับบัญชา ความเป็นพระสงฆ์ และการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรกับพระสงฆ์

จากการศึกษา พบว่าสิ่งที่ช่วยยึดโยงความสัมพันธ์ในองค์กรที่เข้มแข็งอยู่ได้ คือ หลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชานั้น มีการปฏิสัมพันธ์แบบลักษณะ คือ 1) ความยืดหยุ่นในการบริหารงาน 2) หลักธรรมาภิบาลการบริหาร และ 3) ความสัมพันธ์แบบแนบราบ มีลักษณะการพูดคุยไต่ถามสารทุกข์สุกดิบ ความมีเมตตาและเกื้อกูลต่อกัน จะเป็นแนวราบเหมือนสมาชิกในครอบครัว หรือญาติธรรม เป็นการสร้างบรรยากาศให้บุคลากรรู้สึกผูกพันเหมือนกับครอบครัว รู้สึกอบอุ่นเหมือนญาติ เวลาปฏิบัติงานแล้วสบายใจ ส่งผลให้การทำงานร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาไม่รู้สึกรัดคอตึงหรือตึงเครียดจนเกินไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพวัลย์ รามรัง และ สานิต ฤทธิมนต์ (2561) ผลการวิจัยพบว่า ประสพการณ์เชิงบวกของผู้บริหารและบุคลากรส่วนใหญ่ จะมีความประทับใจในความสัมพันธ์อย่างเป็นมิตรมีความเป็นพี่น้องกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานและเข้ามามีส่วนช่วยในการบริหารจัดการบุคลากร โดยบางเรื่องไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบคณะกรรมการพิจารณาเสมอไป จะมีการพูดคุยกันภายในองค์กร ส่งผลเรื่องความรุนแรงหรือการกระทบกระทั่งในหน่วยงานเกิดขึ้นน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสันติ ธีรภทฺโท (2562) ที่พบว่า ในการบริหารงานภาครัฐ เพื่อความปรองดองของสังคมไทย การขจัดความเกลียดชังโดยใช้หลักสันติวิธีมีการพูดเจรจากันด้วยเหตุผล ประณีประนอม มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อปฏิบัติของอย่างเคร่งครัด รวมถึงการจัดให้มีกิจกรรมเพื่อสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นภายในองค์กร การสร้างความสมดุลให้กับองค์กรนั้น สามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์และพัฒนางานองค์กรให้มีความก้าวหน้าต่อไปได้

สังคมในการทำงานระหว่างเพื่อนร่วมงานของมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้น พบว่า มีความสัมพันธ์ในลักษณะ 1) ความสัมพันธ์แบบครอบครัว มีความรักใคร่ปรองดอง และ 2) ยึดถือการเป็นผู้ให้ โดยเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในเรื่องของชีวิตประจำวันและการทำงาน ความร่วมแรงร่วมใจ สามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูล รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้สามารถเผชิญกับทุกสถานการณ์ เพื่อให้การทำงานประสบความสำเร็จ ย่อมทำให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ดี การศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับทฤษฎีที่เข้ามาช่วยอธิบายสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ภายในองค์กรได้เป็นอย่างดี นั่นคือ การศึกษาของ Maslow (1970) โดยหลักการแล้วการที่บุคคลมีความต้องการพื้นฐานที่พวกเขาต้องการจะค้นหาความพึงพอใจ โดยผ่านการทำงานภายในองค์กร โดยการดำรงชีวิตของบุคคลนั้น ย่อมต้องมีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ความสัมพันธ์ของบุคคลจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เพื่อส่งเสริมให้สามารถทำงานร่วมกัน และดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีคุณภาพและราบรื่น ด้วยธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่อาจดำรงชีวิตในโลกนี้ได้เพียงลำพัง แต่ต้องพึ่งพาและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้ความสัมพันธ์และบรรยากาศในองค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกลิมขวัญ เมฆสุข และ ประสพชัย พสุนนท์ (2560) พบว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร โดยหนึ่งในปัจจัยนั้นคือ การทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ผลงานวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัมพร ศรีประเสริฐสุข และคณะ (2562) พบว่า การสนับสนุนทางสังคม การรับรู้บรรยากาศองค์กร มีอิทธิพลทางตรงต่อความยึดมั่นผูกพันในงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์กรควรให้ความสำคัญและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร ผลของความใกล้ชิดกันของผู้ปฏิบัติงาน การทำงานร่วมกัน มีการยอมรับฟังความคิดเห็น และร่วมกันทำงานด้วยดี ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ จะพิจารณาได้จากการไม่มียึดถือ ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกกัน มีลักษณะการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือกันซึ่งกันและกัน ก็จะเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของบุคลากรได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการที่องค์กรมีคนอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก แน่แน่นอนว่าย่อมเกิดปัญหาตามมามากมาย เพราะบุคคลแต่ละคนนั้นต่างก็มีความแตกต่างกันอยู่แล้ว แต่องค์กรควรจะทำอย่างไรให้ความแตกต่างนั้นอยู่ร่วมกันได้อย่างลงตัวทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่จะเชื่อมประสานให้ทุกคนทำงานร่วมกันได้อย่างดี

การเชื่อมความสัมพันธ์ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ บุคลากรต้องมีความเข้าใจถึงวัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัย ที่ให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ โดยองค์กรมีการถ่ายทอดความเข้มแข็งของวัฒนธรรมโดยใช้หลักธรรมนำการทำงานร่วมกันด้วยการเกื้อกูล ห่วงใย และการเมตตากัน เนื่องจากบุคลากรของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ส่วนใหญ่จะครองเพศบรรพชิต และมีพื้นฐานมาจากลูกชาวไร่ชาวนา ซึ่งพอมาอยู่ร่วมกันก็จะมีคามเคารพกับหลักการอาวุโส และให้เกียรติซึ่งกันและกัน แนวคิดวัฒนธรรมองค์กรที่ปลูกฝังค่านิยมดังกล่าวขยายแนวคิดให้บุคลากรมีความผูกพันและบุคลากรมีหลักธรรมการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2553) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์กร เป็นความเชื่อหรือค่านิยม หรือสมมติฐานที่มีร่วมกันในองค์กรซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม หรือในองค์กรเป็นสิ่งที่ร่วมกันระหว่างสมาชิกของกลุ่มสังคม ซึ่งสามารถเรียนรู้ สร้างขึ้น และถ่ายทอดไปยังคนอื่น ๆ ได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ วัฒนธรรมองค์กรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สังเกตได้จากการปฏิบัติตนเป็นประจำของบุคลากรภายในองค์กร เช่น การสวดมนต์ก่อนการทำกิจกรรมประชุม การจัดการเรียนการสอน สมาชิกภายในองค์กรต้องมีการแสดงออกถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน อันเป็นจริยธรรมที่สมาชิกทุกคนปฏิบัติร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา ปิยวิทย์ชาติ (2559) ที่ศึกษาถึงรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรสู่ความเป็นเลิศ ด้านพุทธจริยธรรมของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ความสัมพันธ์ของพุทธจริยธรรม และวัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จึงมีพุทธจริยธรรมอยู่ข้างในเสมอ พุทธจริยธรรมที่สังเคราะห์มาเป็นแก่นของวัฒนธรรมองค์กร

ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนางาน พัฒนาคน และพัฒนาองค์กร ทำให้บุคลากรมีโอกาสดำเนินการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ผ่านการจัดเก็บและถ่ายโอนความรู้ที่ดี เป็นวัฒนธรรมอันดีเมื่ออยู่ร่วมกัน ผ่านกระบวนการขัดเกลอย่างต่อน้องนั่นเอง

อย่างไรก็ดี จุดเด่นของงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์เรื่องราวและความสัมพันธ์ในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยสงฆ์ อีกทั้งบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในลักษณะของการบริหารงาน และการทำงานที่ต้องทำร่วมกับฆราวาส ซึ่งงานวิจัยที่มุ่งเน้นเรื่องความสัมพันธ์ในการทำงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยสงฆ์มีจำนวนไม่มากนัก ในขณะเดียวกัน งานวิจัยนี้ก็มีข้อจำกัดในเรื่องของระเบียบวิธีวิจัย ที่ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์หรือการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video conference) เนื่องจากอยู่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จึงทำให้ไม่เห็นหน้าและลักษณะท่าทางอารมณ์ และการแสดงออกมาที่ไม่ใช่ภาษาพูดของผู้ให้สัมภาษณ์

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่มีการส่งเสริมนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามาผสมผสานกับความสัมพันธ์ของบุคลากร ทั้งในความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคลากร และความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรด้วยกันเอง โดยองค์กรหรือมหาวิทยาลัยต่าง ๆ สามารถนำรูปแบบความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกับแนวคำสอนทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของหน่วยงานตนเอง เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในการทำงานของบุคลากรได้เช่นเดียวกัน อีกทั้งสามารถนำไปเป็นแนวปฏิบัติในการใช้ชีวิตที่ดีและมีความสุขในการทำงานที่สามารถเดินเคียงคู่ไปกับนโยบายทางพุทธธรรมของศาสนาผนวกเข้าไว้ด้วยกันอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต การแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงของสังคม อาจมีผลกระทบทำให้ความสัมพันธ์ของบุคลากรมหาวิทยาลัยสงฆ์ต้องมีการปรับเปลี่ยนไป ดังนั้น ผู้บริหารควรทำนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการทำงานของบุคลากร และให้บุคลากรทุกคนได้ปรับทัศนคติและวิธีการทำงานเพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้การประพัตการการทำงานและการอยู่ร่วมกันของบุคลากร เป็นหลักพุทธธรรมในพุทธศาสนาที่ปรับประยุกต์ใช้กับสังคมสมัยใหม่ได้ด้วย

1.2 ความสัมพันธ์ในการทำงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยสงฆ์ จะส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายได้นั้น ผู้บริหารควรทำยุทธศาสตร์เชิงพุทธและรับฟังความคิดเห็นผู้มีส่วนได้เสียต่อมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของ

องค์กรทางด้านศีลธรรม และเป็นผู้นำทางปัญญาให้กับสังคมไทย ซึ่งเป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้เป็นอัตลักษณ์อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบความสัมพันธ์ของบุคลากรมหาวิทยาลัยสงฆ์ กับมหาวิทยาลัยทั่วไปว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

2.2 ควรศึกษาทัศนคติของผู้บริหารเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร เพื่อให้ครอบคลุมระบบการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยสงฆ์

แหล่งอ้างอิง

เฉลิมขวัญ เมฆสุข และประสพชัย พสุนนท์. (2560). ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการบริษัทสยามฟิตติ้งส์ จำกัด. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*, 9(1), 33-50. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/bahcuoj/article/view/120686>

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์. (2556). *มาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ*. สONGXACRI เอชั่น.

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2553). *ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 11). ดี.เค.ปริ้นติ้ง เวิลด์.

ทิพวัลย์ รามรณ และसानิต ฤทธิมนตรี. (2561). แนวทางการเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุขในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 44(1), 185-208. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/socku/article/view/181617>

พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540. (2540). <http://www.asc.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2015/05/mcu-act.pdf>

พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540. (2540). สืบค้น วันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2565, จาก <https://www.mhesi.go.th/images/2563/pusit/legal-all/17p2540.pdf>

พระมหาสันติ ธีรภทฺโท. (2562). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ในการบริหารงานภาครัฐเพื่อความโปร่งใสในสังคมไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 15(3), 99-112. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JGSR/article/view/181698>

สำนักงานปลัด กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). *ข้อมูลสถาบันอุดมศึกษา*. https://info.mhesi.go.th/homestat_academy.php

อัจฉรา ปิยวิทย์ชาติ. (2559). *รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรเพื่อความเป็นเลิศทางพุทธจริยธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]*. MCU Digital Collections. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/11>

อัมพร ศรีประเสริฐสุข, สударัตน์ ตันติวิวัฒน์ และชัญญา ลีศัตร์พ่าย. (2562). ตัวแบบปัจจัยเชิงโครงสร้างของสุขภาวะในการทำงานของพนักงานสายวิชาการในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 25(1), 140-164. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/BSRI/article/view/165019>

Maslow, A. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). Harpers and Row.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของนักศึกษา
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
DEVELOPMENT OF ACHIEVEMENT IN READING BY TEACHING PRINCIPLES
THAT EMPHASIZE READING, LEARNER-CENTERED UNIVERSITY STUDENTS
MAHAMAKUTRAJAWITTAYALAI LANNA CAMPUS

ช่อม พิมพ์คีรี *, พระครูปลัด ฐนกร ปฎิภาณเมธี *,
กิตติคุณ ภูลายยาว *, พระพงษ์ระวี อุตตรภทโท (โหลิมชัยโชติกุล) *

Choom Phimkeeree, Phrakhrupalad Nathakorn Patiphanamedhi

Kittikhun Phoolaiyao, Phra Phongrawee Uttaraphattho (Holimchayachotikoon)

Corresponding Author E-mail: choomphimkeeree@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 2) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการอ่านของนักศึกษาโดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย ชั้นปีที่ 4 ภาคปกติเช้า และปกติบ่าย ที่เรียนวิชาหลักการอ่าน ปีการศึกษา 2/2562 จำนวน 83 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านของนักศึกษาโดยจัดการเรียนการสอนวิชาหลักการอ่านที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยใช้แบบฝึกการอ่าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านพัฒนาทักษะการอ่าน ด้านการบูรณาการการอ่าน ด้านผู้สร้างเสริมการอ่านและด้านวิธีสร้างเสริมการอ่าน ตามลำดับ

2. ด้านพัฒนาทักษะในการอ่านควรมีวิธีการอ่านเน้นคำยากให้มากขึ้น ด้านการบูรณาการการอ่านควรเพิ่มเทคนิคการอ่านทำนองเสนาะให้มากขึ้น ด้านผู้สร้างเสริมการอ่านควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านฝึกอ่านบ่อย ๆ และด้านวิธีสร้างเสริมการอ่านควรเพิ่มผู้ชำนาญการ และควรเพิ่มเวลาในการฝึกอ่าน

คำสำคัญ: การพัฒนา, ทักษะการอ่าน, ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) To develop reading achievement by focusing on learners as the center of students 2) To study problems and suggestions

* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

regarding the development of students' reading achievement. The samples in this research were students in the field of Thai language teaching Year 4, Regular semester, morning and normal afternoon, studying the principles of reading, academic year 2/2562, consisting of 83 people. The tools used for data collection were Questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. Present the results of the data analysis in table format.

The results of this research found that:

1. The development of students' reading achievement by teaching and learning student-centered reading principles. For students of Mahamakut Buddhist University Lanna Campus In overall, it was in the high level When considering in each aspect, it was found that it was at the high level in all aspects. When sorted by average, from highest to lowest, namely development of reading achievement, Integration of reading, In the aspect of reading enhancement and sequential reading methods.

2. In developing reading skills, there should be methods to emphasize reading difficult words more. In terms of reading comprehension, techniques for reading with a deeper understanding should be increased. In terms of fostering a reading culture, activities to promote reading should be organized, encouraging frequent reading practice. Additionally, in enhancing reading skills, experts should be involved, and more time should be allocated for reading practice.

Keywords: Development, Reading skill, Achievement and learner-centered

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความมั่นคงเป็นปึกแผ่นแก่ประเทศชาติก่อให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อย และเจริญก้าวหน้าตามเป้าหมายที่กำหนด โดยจะเห็นได้ว่า สถาบันการศึกษาต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของนักศึกษา การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความสามารถของครูผู้สอนและเทคนิคการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนที่สามารถสนองความต้องการของผู้เรียนได้ระดับหนึ่ง การปรับปรุงเทคนิคการเรียนการสอนจะช่วยให้สามารถปรับพฤติกรรมการเรียนรู้ได้และสร้างทัศนคติของผู้เรียนให้รักในรายวิชานั้น ๆ การพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งนับว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้สอนและผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

หลักสูตรระดับอุดมศึกษามีหมวดวิชาศึกษาทั่วไปหรือวิชาพื้นฐานที่นักศึกษาทุกคนต้องเรียนอย่างน้อย 30 หน่วยกิต ซึ่งเป็นกลุ่มวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญในการสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนเป็น “บัณฑิตที่สมบูรณ์” กล่าวคือ ผู้เรียนจะมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีความรู้ด้านภาษาเพื่อการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีสุนทรียภาพที่ดี มีความรู้ด้านกฎหมายและสุดท้ายต้องมีความรู้เกี่ยวกับระบบสารสนเทศซึ่งทุก

มหาวิทยาลัยที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการแห่งชาติ รวมทั้งมหาวิทยาลัย
สงฆ์ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐด้วย ต้องจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปตาม
การประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยการศึกษาในระดับปริญญาตรี พ.ศ.2542 ความหมายของหมวด
วิชาศึกษาทั่วไปนั้นได้ยึดแนวเดิมของทบวงมหาวิทยาลัยคือ วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ผู้เรียนมี
ความรู้รอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจธรรมชาติ เข้าใจตนเอง ผู้อื่น
และสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้ สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมาย
ได้ดี เป็นคนสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของ
ไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและดำรงตนอยู่ใน
สังคมได้เป็นอย่างดี สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะจำแนกเป็นรายวิชา
หรือลักษณะบูรณาการใด ๆ ก็ได้ โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชา
สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษาและการสื่อสาร รวมทั้งกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
ในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไป

การที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรใน
หมวดวิชาศึกษาทั่วไปในหลายกลุ่มวิชา หลายลักษณะ ตามหลักสูตรของคณะหรือภาควิชาที่
เป็นเจ้าของรายวิชานี้ ผู้ให้บริการหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของ มมร. พบว่า การรับรู้ของผู้เรียน
รวมทั้งความรู้ความเข้าใจในเรื่องของจุดมุ่งหมาย ปรัชญาและเนื้อหาของรายวิชาย่อมแตกต่างกันไปด้วย การเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปจึงมีหลายลักษณะ เมื่อจำนวนนักศึกษามี
มากจึงก่อให้เกิดปัญหาหลายด้าน จากการสนทนากับอาจารย์และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
พบปัญหาซึ่งสรุปเป็นประเด็นใหญ่ ๆ ได้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวิธีถ่ายทอดความรู้ หมายถึงด้านที่ครูใช้เทคนิคหรือเลือกใช้แบบการสอนอย่าง
ใดอย่างหนึ่งให้เหมาะสมกับนักเรียนและเนื้อหาที่สอน วิธีถ่ายทอดความรู้นี้มี 2 แบบใหญ่ ๆ คือ
1) การสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher center) หมายถึงครูเป็นผู้มีบทบาทนำในการ
สร้างประสบการณ์ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบท่องจำ
เป็นต้น 2) การสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Child center) หมายถึงครูได้เตรียมกิจกรรม
บ้าง สื่อการสอนบ้าง ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ด้วยตนเองและกลุ่มเพื่อนจนเกิดการเรียนรู้ ครู
มีบทบาทเพียงเตรียมกิจกรรม คอยควบคุมและคอยสรุปบทเรียนเท่านั้น

2. ด้านเนื้อหาและการเตรียมเนื้อหา เนื้อหาแต่ละรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปนั้น
บางรายวิชาเนื้อหาน้อย เช่น ภาษาไทย มีเพียง 3 หน่วยกิต ทำให้นักศึกษาได้รับความรู้ใน
ทักษะทั้ง 4 ด้านไม่เพียงพอ บางรายเนื้อหาวิชามากเกินไป เช่น ภาษาอังกฤษ เป็นวิชาบังคับ 6
หน่วยกิต วิชาเลือกอีก 4 หน่วยกิต นักศึกษาจำนวนมากมีพื้นฐานภาษาอังกฤษไม่ค่อยดี ยิ่ง
เรียนก็ยิ่งสับสน บางรายวิชามีลักษณะเนื้อหาซ้ำซ้อนกันไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้องตามเกณฑ์
รายวิชาศึกษาทั่วไป บางรายวิชาไม่เกี่ยวข้องกับปณิธานของมหาวิทยาลัย ส่วนผู้เรียนพบว่า
ผู้เรียนที่เข้าศึกษาใน มมร. มีพื้นฐานความรู้ทางการศึกษาน้อยแตกต่างกัน เช่น ผู้เรียนที่
สำเร็จการศึกษามาจากมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) สายสามัญ และปริยัติสามัญ จะมีความรู้

ดีกว่าผู้จบมาจากการศึกษานอกระบบเพราะได้เรียนรู้ทางด้านเนื้อหา มาก อีกทั้งระยะเวลา การศึกษาแต่ละชั้นปีจะมากกว่าผู้ที่เรียนสำเร็จมาจากการศึกษานอกระบบ (กศน.) จากการ สัมภาษณ์ผู้จบการศึกษาจากการศึกษานอกระบบ พบว่า ได้เรียนเนื้อหาวิชาน้อยและ ระยะเวลาการศึกษาใน 1 ภาคการศึกษาถือว่าเป็น 1 ปีการศึกษา คือ สายสามัญเรียนมัธยม ปลาย 3 ปีจบการศึกษา แต่การศึกษานอกระบบจะเรียนเพียง 3 เทอมหรือ 1 ปีครึ่งก็จบ การศึกษา การสำเร็จการศึกษาของผู้เรียนที่กล่าวมาข้างต้นแตกต่างกัน ย่อมทำให้พบปัญหาใน การจัดเนื้อหาหลายประการที่จะนำมาสอนเช่นกัน

3. ด้านการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การจัดการเรียนให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองสูงสุด ตามกำลังหรือศักยภาพของ แต่ละคน แต่เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และยังมีทักษะพื้นฐานอันเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้ในการเรียนรู้ อันได้แก่ ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน ความสามารถทางสมอง ระดับสติปัญญา และการ แสดงผลของการเรียนรู้ออกมาในลักษณะที่ต่างกัน จึงควรมีการจัดการที่เหมาะสมในลักษณะที่ แตกต่างกันไป ตามเหตุปัจจัยของผู้เรียนแต่ละคน และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกลไกของการจัดการ นี้คือ ครู แต่จากข้อมูลอันเป็นปัญหาวิกฤตทางการศึกษา และวิกฤตของผู้เรียนที่ผ่านมา แสดง ให้เห็นว่า ครูยังแสดงบทบาทและทำหน้าที่ของตนเองไม่เหมาะสม จึงต้องทบทวนทำความเข้าใจ ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตทางการศึกษาและวิกฤตของผู้เรียนต่อไป

4. ด้านผู้ถ่ายทอดความรู้ หมายถึง ครูที่จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนจนกระทั่ง นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ครูเป็นผู้มีจรรยาบรรณ ผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ดีนั้นต้องมีคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น เป็นผู้มีความรู้ในวิชานั้น ๆ เป็นอย่างดี มีสื่อหรือมีวิธีการสร้างสื่อประกอบการสอนดี มีวิธี สอนที่หลากหลายทันสมัย มีบุคลิกที่ดี รวมทั้ง มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นอย่างดีด้วย

นอกจากนั้น ผู้เรียนที่เข้าศึกษาใน มมร. ยังไม่คุ้นเคยกับการเรียนในระดับอุดมศึกษา และมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งไม่เหมือนกับการเรียนในระดับประถมหรือระดับมัธยมศึกษา กล่าวคือ อาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษานั้น จะให้นักศึกษารู้จักการค้นคว้าด้วยตนเองแล้วนำสิ่งที่ ค้นคว้าได้มาอภิปรายในชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนไม่ค่อยมีความมั่นใจในเรื่องการเรียน เนื่องจาก ขาดความรู้ด้านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและไม่ค่อยมีวิธีการนำเสนอหรือการอภิปราย จาก ประเด็นปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นถึงผลของการจัดการเรียนการสอน การใช้เนื้อหาวิชา และความรู้ของผู้เรียนต่อรายวิชาในหมวดศึกษาทั่วไปว่า ต้องบรรลุผลตามเกณฑ์และเป้าหมาย ของมหาวิทยาลัยอย่างน้อยเพียงใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายองค์ประกอบดังที่ อารมณ์ ใจเที่ยง (2540, น. 5) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ 7 ประการ คือ ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีสอน วัตถุประสงค์ของการสอน สื่อการสอนและการประเมินผล ซึ่ง องค์ประกอบเหล่านี้จะสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันเสมอ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นเพราะ นักศึกษาบางส่วนไม่รู้ว่า ทำไมต้องเรียนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แม้จะเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ในพระพุทธศาสนา แต่ได้จัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 (พ.ร.บ. 2540) หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต เพราะได้รับการปรับปรุงจากสภามหาวิทยาลัย เพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ พร้อมทั้งได้เกณฑ์ตามการจัดการของหลักสูตรทบวงมหาวิทยาลัยเดิม ในการปรับปรุงหลักสูตรของศึกษาศาสตรบัณฑิตตาม พ.ร.บ. 2545 นี้ ต้องการให้นักศึกษาและบัณฑิต (ศษ.บ.) ได้รับความรู้ทางวิชาการ มีความทันสมัย ทันต่อวิทยาการสมัยใหม่โดยเฉพาะรายวิชาภาษาไทยให้เข้ากับสถานการณ์ของประเทศและของโลกที่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาด้วย โดยจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับเนื้อหาสำหรับพระภิกษุและสามเณรและคฤหัสถ์ สมเจตนารมณ์ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งได้กำหนดแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย

ดังนั้น ผู้วิจัยได้สอนวิชาการหลักการอ่านมาโดยตลอดได้พบปัญหาในการอ่านของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เพื่อให้ได้องค์ความรู้ว่า นักศึกษามีการพัฒนาการอ่านมากน้อยเพียงใด แล้วนำองค์ความรู้มาช่วยจัดการเรียนการสอน รวมทั้งข้อเสนอแนะต่อรายวิชาในรายวิชานี้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตในรายวิชาหลักการอ่าน และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านทั้ง 4 ด้านคือ 1) ด้านผู้สร้างเสริมการอ่าน 2) ด้านวิธีสร้างเสริมการอ่าน 3) ด้านการบูรณาการ การอ่าน และ 4) การพัฒนาทักษะในการอ่าน ตลอดจนรวบรวมข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลให้สถาบันได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบฝึกการอ่าน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านของนักศึกษาโดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย ชั้นปีที่ 4 ภาคปกติเช้าและปกติบ่าย ที่เรียนวิชาหลักการอ่าน รหัส ED 1037 ปีการศึกษา 2/2562 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 83 คน

1.2 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ประชากรทั้งหมดหรือเป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามและแบบฝึกการอ่านเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยข้อคำถามได้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายปิด เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ เกรดเฉลี่ยและสถานภาพ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายเปิด เป็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการอ่านของนักศึกษาโดยจัดการเรียนการสอนวิชาหลักการอ่านที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านผู้สร้างเสริมการอ่าน 2) ด้านวิธีสร้างเสริมการอ่าน 3) ด้านการบูรณาการการอ่าน และ 4) ด้านพัฒนาทักษะการอ่าน ผู้วิจัยใช้ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับโดยใช้หลักมาตราวัดลิเกิร์ต (Likert scale) คือ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายเปิด เกี่ยวกับความคิดเห็นเพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการอ่านของนักศึกษาโดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จังหวัดเชียงใหม่

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อการจัดกิจกรรมสอนทักษะการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยใช้แบบฝึกการอ่านของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .70 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปถึน้อยที่สุดตามลำดับดังนี้ ด้านพัฒนาทักษะการอ่าน ด้านการบูรณาการการอ่าน ด้านผู้สร้างเสริมการอ่านและด้านวิธีสร้างเสริมการอ่าน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามียาละเอียด ดังนี้

1.1 ด้านผู้สร้างเสริมการอ่าน

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยรวมด้านผู้สร้างเสริมการอ่าน แผลผลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปถึน้อยที่สุดตามลำดับดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือข้อที่ 3 ได้แก่ อาจารย์ได้แจ้งวัตถุประสงค์ของรายวิชาหลักการอ่านก่อนการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .75 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อ 9 ได้แก่ นักเรียนรุ่นพี่มาเป็น

ที่เลี้ยงในการสอนการอ่านให้ร่นน้องตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .96

1.2 ด้านวิธีสร้างเสริมการอ่าน

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในด้านการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยรวมด้านวิธีสร้างเสริมการอ่าน แผลผลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุดตามลำดับดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือข้อที่ 1 ได้แก่ อาจารย์เตรียมจัดเนื้อหาการสอนการอ่านล่วงหน้า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .71 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 8 ได้แก่ อาจารย์นำบุคลากรภายนอกมาชี้แนะ แนะนำ การฝึกด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .93 ตามลำดับ

1.3 ด้านการบูรณาการการอ่าน

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในด้านการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยรวมด้านการบูรณาการการอ่าน แผลผลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุดตามลำดับดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือข้อที่ 3 ได้แก่ ท่านพอใจกระบวนการสอนที่ต้องเกี่ยวข้องกับวิชาอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .59 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ 8 ได้แก่ การอ่านทุกรูปแบบมีรางวัลส่งเสริมจิตใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .75 ตามลำดับ

1.4 ด้านพัฒนาทักษะการอ่าน

การพัฒนาทักษะในด้านการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ด้านพัฒนาทักษะการอ่าน โดยรวมด้านพัฒนาทักษะการอ่าน แผลผลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุดตามลำดับดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อที่ 6 ได้แก่ การอ่านได้ อ่านดี ได้เสริมบุคลิกทางกายและจิตใจอย่างมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .75 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ 1 ได้แก่ ความรู้ความสามารถของอาจารย์ดี ช่วยเป็นพลังใจนักศึกษาเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .54 ตามลำดับ

2. ปัญหาและข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม มีดังนี้

2.1 ด้านผู้ส่งเสริมการอ่าน นักศึกษาได้เสนอปัญหาเพิ่มเติม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่านมีน้อยนักศึกษายังอ่านได้ไม่ชัดเจนและทางสาขาการสอนยังไม่ส่งเสริมการเท่าที่ควร ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีวิชาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ควรฝึกอ่านบ่อย ๆ และควรจัดงบประมาณส่งเสริมการอ่านด้วย

2.2 วิธีการส่งเสริมการ นักศึกษาได้เสนอปัญหาเพิ่มเติมได้แก่ การนำผู้ชำนาญการอ่านจากภายนอกมาช่วยสอนมีน้อย และเวลาในการฝึกอ่านมีน้อย ส่วนข้อเสนอแนะได้แก่ ควรเพิ่มผู้ชำนาญการ และควรเพิ่มเวลาในการฝึกอ่าน

2.3 ด้านบูรณาการการอ่าน นักศึกษาได้เสนอปัญหาเพิ่มเติม ได้แก่ การอ่านทำนองเสนาะไม่คล่อง และเวลาในการฝึกอ่านทำนองเสนาะมีน้อย ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรเพิ่มเทคนิคการอ่านทำนองเสนาะให้มากขึ้น และควรเพิ่มเวลาในการฝึกอ่านทำนองเสนาะอีก

2.4 ด้านการพัฒนาทักษะการอ่าน นักศึกษาได้เสนอปัญหาเพิ่มเติม ได้แก่ คำที่อ่านยากไม่ค่อยเน้นย้ำในการอ่าน คำศัพท์กับคำอ่านทำให้สับสนเวลาใช้ และการอ่านตัวเลขไม่เป็น ส่วนข้อเสนอแนะได้แก่ ควรมีวิธีการอ่านเน้นคำยากให้มากขึ้นและควรเน้นการอ่านตามหลักและตามความนิยมให้มากขึ้น ของอาจารย์ดี ช่วยเป็นพลังใจนักศึกษาเป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในด้านการอ่านของนักศึกษาโดยจัดการเรียนการสอนวิชาหลักการอ่านที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .70 ทั้งนี้สามารถอภิปรายได้ว่า การพัฒนาทักษะในด้านการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางยังพัฒนาไม่ได้มากนัก กล่าวคือ ยังไม่ถึงระดับสูงสุด ทั้งเป็นเพราะด้านวิธีส่งเสริมการอ่านยังมีประเด็นที่นักศึกษาไม่เข้าใจและยังไม่สามารถฝึกปฏิบัติได้เท่าที่ควร โดยเฉพาะข้อที่ว่า ด้วยอาจารย์นำบุคลากรภายนอกมาชี้แนะ แนะนำ การฝึกด้วย ในทางปฏิบัติแล้วกระทำได้น้อยมาก มีเพียง 2 ครั้งเท่านั้น นักศึกษาจึงซึมซับความรู้ ความเข้าใจในลีลาการได้ไม่มากนักประกอบกับเวลาเรียน เวลาสอนในภาคที่ 2 นั้นจะมีวันหยุดที่เป็นทางกราบ บ้าง หยุดตามความนิยมบ้างซึ่งเป็นช่วงของเทศกาลวันปีใหม่ รวมทั้งมีกิจกรรมวันเด็ก มีกิจกรรมวันครูที่นักศึกษาต้องกระจายภาระในการจัดกิจกรรม เวลาเรียนการอ่านจึงค่อนข้างน้อย การฝึกปฏิบัติจึงค่อนข้างน้อยลงด้วย จึงเป็นสาเหตุหนึ่งว่าการอ่านของนักศึกษาไม่มีความต่อเนื่องกัน การอ่านสาร ความรู้สึกละเลยไม่ค่อยสัมพันธ์กัน ไม่ต่อเนื่องกัน จึงตอบแบบสอบถามในระดับมากที่สุดค่อนข้างน้อย จึงส่งผลในภาพรวมของการพัฒนาสูงไม่ถึงระดับสูงสุด ส่วนรายละเอียดในแต่ละด้าน มีดังนี้

1. ด้านผู้สร้างเสริมการอ่าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .73 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดคือข้อที่ 3 ได้แก่ อาจารย์ได้แจ้งวัตถุประสงค์ของรายวิชาหลักการอ่านก่อนการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .75 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า การเรียนการสอนที่ดี ได้ผลลัพธ์ที่ดีจะเกิดจากผู้สอนและผู้เรียนเข้าใจตรงกันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยเฉพาะผู้สอนจะต้องแจ้งวัตถุประสงค์ว่า ชั่วโมงนี้ เราจะเรียนรู้เรื่องอะไร เรียนเรื่องนี้เพื่อประโยชน์อะไร จะต้องเตรียมตัวเรียนอย่างไร เป็นต้น เป็นการเตรียมตัว

ให้พร้อมที่จะเรียน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของธอร์นไคต์ (มนัส ชัยโรจน์สัมพันธ์, 2553) ที่ว่า ด้วยกฎแห่งความพร้อมและการฝึกหัดว่า 1) กฎแห่งความพร้อม (Law of readiness) สภาพความพร้อมหรือวุฒิภาวะของผู้เรียนทั้งทางร่างกาย อวัยวะต่าง ๆ ในการเรียนรู้และจิตใจ รวมทั้งพื้นฐานและ ประสบการณ์เดิมถ้าผู้เรียนมีความพร้อมตามองค์ประกอบ ต่าง ๆ ดังกล่าว ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้และ 2) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of exercise) หมายถึงการที่ผู้เรียนได้ฝึกหัดหรือกระทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ ย่อมจะทำให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้อง

2. ด้านวิธีสร้างเสริมการอ่าน การพัฒนาทักษะในการอ่านของนักศึกษาโดยจัดการเรียนการสอนวิชาหลักการอ่านที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยรวมด้านวิธีสร้างเสริมการอ่าน แผลผลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .84 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปจนถึงน้อยที่สุดตามลำดับดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือข้อที่ 1 ได้แก่ อาจารย์เตรียมจัดเนื้อหาการสอนการอ่านล่วงหน้า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .71 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า การเรียนการสอนที่ดีและจะเกิดการพัฒนาขึ้นนั้น ผู้สอนจะต้องเป็นผู้นำสู่การเรียนรู้หรือนำสู่กิจกรรมการเรียนการสอนโดยเฉพาะเนื้อหาที่จะเรียนในคาบนั้น ๆ รวมทั้งเตรียมวิธีการสอนพร้อมสื่อการสอนไว้ให้พร้อมด้วย จึงเป็นที่พึงพอใจของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2545, น. 325-378) ได้เสนอแนะเทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้หลายวิธี เช่น วิธีสอนโดยการใช้การทดลอง (Experiment) วิธีสอนโดยการใช้การทดลอง คือกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการที่ผู้สอนและผู้เรียนกำหนดปัญหาและสมมติฐานในการทดลอง ผู้สอนให้คำแนะนำผู้เรียนและให้ผู้เรียนลงมือทดลองปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปอภิปรายผลการทดลองและสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับจากการทดลองและตรงกับทฤษฎีของทฤษฎีพุทธินิยม สุนทรื สุริยรังสี (2565) (Cognitive theories) คือ เน้นให้ผู้สอนควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่า การเกิดการเรียนรู้เป็นเรื่องของการได้รับความรู้และโครงสร้างทางสติปัญญา การจัดการกับข้อมูลและความเชื่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในสมอง อันเป็นผลมาจากการพูดและกระทำของบุคคลนั้น หัวใจสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ กระบวนการภายในสมองที่กระทำกับข้อมูล เช่น การรับ การจัดการ การแปลความ การบรรยาย การบันทึกและการดึงออกมาจากความทรงจำและการลืม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้คือ สภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ จึงทำให้ต้องจัดบรรยากาศให้เอื้อหรืออำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้อย่างเหมาะสมหรือการสาธิตของผู้สอนจัดเป็นสภาพแวดล้อมด้านตัวป้อนให้กับผู้เรียน นอกจากนั้น ความคิด ความเชื่อ เจตคติ และค่านิยมของผู้เรียนมีบทบาทต่อการเรียนรู้

3. ด้านการบูรณาการการอ่าน การพัฒนาทักษะในการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยรวมด้านการบูรณาการการอ่าน แผลผลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03

และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .51 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือข้อที่ 3 ได้แก่ ท่านพอใจกระบวนการสอนที่ต้องเกี่ยวโยงกับวิชาอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .59 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า การเรียนการสอนที่กำลังพัฒนาอยู่นั้นจะต้องมีการเกี่ยวโยงกับวิชาอื่น ๆ ด้วย เพราะการเรียนโดยเฉพาะการอ่านนั้นต้องเกี่ยวโยงไปถึงวิชาอื่น ๆ กล่าวคือ อาจอ่านจากเรื่องที่ฟังมา หรือจากการฟังผู้อื่นพูด รวมทั้งอ่านจากการเขียน นอกจากในกลุ่มวิชาภาษาไทยแล้วยังต้องโยงไปถึงวิชาอื่น ๆ ด้วย เช่น วิชาประวัติศาสตร์หรือวิชานิติศาสตร์ เมื่อผู้สอนมีวิธีการบูรณาการให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจหรือให้เห็นความสอดคล้องที่เกี่ยวเนื่องกันจึงพอใจเป็นอย่างยิ่งซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีรูเมลฮาร์ท (Rumelhart) ได้กล่าวถึงการอ่านว่า เป็นกระบวนการที่ทำงานคล้ายกับเครื่องคอมพิวเตอร์ มีความซับซ้อน แต่ละขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์กัน ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งก็จะทำให้การอ่านไม่สมบูรณ์ ผู้อ่านจะเริ่มต้นด้วยการอ่านสาร โดยพิจารณารูปร่างของคำที่รู้จักเพื่อเข้าใจความหมาย ต่อจากนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความหมายของคำกับความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อเป็นการพิสูจน์หาข้อเท็จจริง โดยผู้อ่านจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของคำ ความหมายการสะกดคำและชนิดของคำ องค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้ผู้อ่านแปลความของสารได้ สุนันทา แดงเรือน (2557) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้นิทานเรื่องสั้น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนหลายคนมีปัญหา เรื่องการอ่าน อ่านไม่คล่อง ไม่สามารถอ่านเรื่องและจับใจความเรื่องที่อ่านได้ จากการที่ผู้เรียนขาดทักษะและความเข้าใจในด้านดังกล่าวทำให้ขาดความสนใจการเรียน ในเรื่องการอ่านเรื่องและการจับใจความจากเรื่องที่อ่าน ผู้วิจัยจึงพยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาได้ค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้น

4. การพัฒนาทักษะในด้านการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ด้านพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่าน โดยรวมด้านพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่าน แปลผลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .73 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือข้อที่ 6 ได้แก่ การอ่านได้ อ่านดี ได้เสริมบุคลิกทางกายและจิตใจอย่างมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .75 ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า การเรียนการสอนที่กำลังพัฒนาอยู่นั้น ถ้าผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้อย่างจะแจ่มหรือชำนาญจะทำให้ผู้เรียนภูมิใจ มีความมั่นใจในตนเองและต้องการที่จะอ่านให้อีก ๆ ขึ้นไป เพราะถือว่า เป็นความสำเร็จทางสติปัญญาของตนเองซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บันลือ พุกกะวัน (2557, น.10-11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ว่า เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ หากอ่านไม่ได้ การเรียนการสอนย่อมพบอุปสรรคใหญ่หลวง พฤติกรรมในการเรียนของเด็กจะเปลี่ยนไปหงอยเหงา เก็บกดหรือมีฉะนั้นจะแสดงออกต่าง ๆ ในลักษณะทดแทนปมด้อยเหล่านั้นก็มีและเด็กที่อ่านได้ย่อมได้รับการยอมรับ สามารถร่วมเรียน ร่วมเล่นกับเพื่อน ๆ ได้ดีตรงกันข้าม การที่เด็กมีอุปสรรคในการอ่าน ย่อมขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจในตนเอง

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

กิจกรรมการสอนการอ่านโดยเฉพาะอ่านจับใจความที่ใช้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางจึงสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยความสามารถของบุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกันกระทำกิจกรรมนั้นเมื่อเกิดทักษะแล้วยังสามารถพัฒนาได้อีก ถ้าทุกฝ่ายต้องการและพยายามปฏิบัติกิจกรรมใหม่ๆ ใช้ความรู้ความสามารถของบุคคลบ้าง ใช้วิธีการพัฒนาบ้างและใช้วิธีการบูรณาการความรู้ที่หลากหลาย จึงพัฒนาทักษะทางการอ่านได้เป็นอย่างดี

สรุป

การพัฒนาทักษะในการอ่านของนักศึกษาโดยจัดการเรียนการสอนวิชาหลักการอ่านที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะ พบว่า ด้านผู้สร้างเสริมการอ่าน คือ ควรมีวิชาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ด้านวิธีสร้างเสริมการอ่าน คือ ควรเพิ่มผู้ชำนาญการ ด้านการบูรณาการ ควรเพิ่มเทคนิคการอ่านทำนองเสนาะให้มากขึ้นและด้านพัฒนาทักษะในการอ่าน คือ ควรมีวิธีการอ่านเน้นคำยากให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. แนวทางการพัฒนาทักษะในการอ่านคำยาก
2. การพัฒนาทักษะในการอ่านโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยวิธีการที่ทันสมัย

แหล่งอ้างอิง

- ทิตนา แชมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บันลือ พุกกะวัน.(2557). *แนวทางการ อ่านเร็ว-คิดเป็น*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนัส ชัยโรจน์สัมพันธ์. (2553). *ทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไคค์*. PSU Knowledge Bank. https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2010/6096/9/Chapter2_30-55_.pdf
- สุนทรี สุริยรังสี.(2565). การพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนครูพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารปัญญา*, 29(3), 31-44.<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/article/view/256403>
- สุนันทา แดงเรือน.(2557). *การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้ขั้นตอนเรื่องสั้น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่1/2*. โครงการพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโรงเรียนดาราวิทยาลัย เชียงใหม่.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2540). *หลักการสอน*. โอเอ เอส พรินติ้งเฮาส์.

ปัลลิตะ: วิเคราะห์เหตุความกังวลใจภัยเงียบตามหลักพระพุทธศาสนา
PALIBODHA: ANALYSIS OF THE CAUSES OF ANXIETY AND SILENT DANGERS
ACCORDING TO BUDDHISM

พระมหาเจริญ กตปญโญ (กระพิล่า) *, มนตรี วิชัยวงศ์**

ดวงดาว กระพิล่า ***, พระครูสมุห์ทศพล ญาณसारโ****

Phramaha Charoen Katapangkho (Krapila), Montri Wichaiwong

Duangdao Krapila, Phrakhrusamu Thossapol Kānasāro

Corresponding author E-Mail: charoen4550@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอมูลเหตุความวิตกกังวลใจ โดยใช้หลักปัลลิตะเป็นกรอบของการวิเคราะห์ คำว่า “ปัลลิตะ” เป็นคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เรียกอาการความกังวลใจ ซึ่งข้อมูลที่ใช้มาวิเคราะห์เป็นหลักฐานชั้นต้นคือคัมภีร์พระไตรปิฎก และหลักฐานชั้นรองจากคัมภีร์วิสุทธิมรรค เป็นผลงานการรจนาของพระพุทธโฆษาจารย์ สำหรับใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ โดยเฉพาะการสร้างความรู้เข้าใจที่สามารถปรับใช้ต่อการดำเนินชีวิตของฆราวาส เนื่องจากการขยายความในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา จะเป็นการวิเคราะห์และขยายความสำหรับพระภิกษุหรือผู้ปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ในบทความนี้ผู้เขียนต้องวิเคราะห์เพื่อให้ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตของคนทั่วไป ซึ่งจะแสดงให้เห็นสภาพอาการความวิตกกังวลว่าเป็นปัญหาโรคจิตและส่งผลต่อการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะผู้ที่ต้องการความตั้งมั่นหรือความแน่วแน่ทางจิตใจที่เรียกว่า สมาธิ จำเป็นต้องระงับอาการวิตกกังวลที่ก่อความวิตกกังวลให้ได้มากที่สุด เนื่องจากอาการปัลลิตะคือความวิตกกังวลจะสร้างความฟุ้งซ่าน ความหวั่นไหว ความไม่มั่นใจในอารมณ์ หรือหากความวิตกกังวลเกิดขึ้นมากและเป็นเวลานาน จะทำให้เกิดภาวะเครียดขึ้นมาแทน นอกจากนี้ ความวิตกกังวลจะทำให้เราสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง เนื่องจากเราไม่สามารถควบคุมอารมณ์ให้เป็นปกติได้ และจะทำให้ความคิดขาดการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้วิธีในร่างกายส่วนอื่น ๆ ไม่เป็นไปตามประสิทธิภาพ เมื่อจิตใจไม่มีมั่นคง ความคิดก็ไม่ความเยียบแหลม ร่างกายก็ไม่สามารถใช้งานได้ตามที่ต้องการ สภาพเช่นนี้จึงกลายเป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิต อาการวิตกกังวลจึงควรได้รับการดูแลรักษาอย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: ความกังวลใจ, ปัลลิตะ, ภัยเงียบ, หลักพระพุทธศาสนา

* คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

*** คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Faculty of Nursing, Udon Thani Rajabhat University

**** โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ

Mettasuksa School under Patronage of Princess Mahachakrisirindhorn

ABSTRACT

This article aims to analyze and present the causes of anxiety. Using the Pliabodha principle as the framework for analysis, the word “Pliabodha” is a Buddhist term used to refer to symptoms of anxiety. The data used for analysis as primary evidence is the Tripitaka. And the evidence at the commentary level is the Visuddhimagga scripture. It is the work of Phra Buddhakosajarn's writings. For use as data for analysis. Especially creating understanding that can be applied to the lives of laypeople. Due to the expansion of Buddhist scriptures It will be an analysis and explanation for monks or Dhamma practitioners only. But in this article, the author must analyze to cover the lifestyles of ordinary people. This will show that the condition of anxiety is a problem that disturbs the mind and affects one's life. Especially those who need mental focus or steadfastness called samadhi, need to suppress anxiety symptoms that disturb the mind as much as possible. This is because the symptom of Pliabodha is anxiety that creates distraction, trembling, and insecurity about emotions. Or if the anxiety occurs a lot and lasts a long time. It will cause a state of stress instead. In addition, anxiety will make us lose our sense of self. Because we cannot control our emotions normally. and will cause the mind to lack systematic thinking This will lead to the use of other body organs not being efficient. When the mind is not stable The idea is not sharp. The body cannot be used as desired. This condition therefore becomes a problem for life. Anxiety symptoms should therefore be treated properly.

Keywords: Nervousness, Palibodha, Silent danger, Buddhism

บทนำ

ความวิตกกังวลเป็นภาวะอารมณ์ที่ทุกคนไม่พึงปรารถนา เนื่องจากเป็นสภาวะทำให้มนุษย์มีความกดดันทางด้านความคิดและจิตใจ มีสภาพไม่ปกติ ควบคุมความเป็นตัวของตัวเองได้ยาก คนที่มักมีความกังวลใจอยู่เสมอเวลาเจอกับปัญหาหรือสถานการณ์ไม่ปกติ หรือเพียงแค่ว่ามีความรู้สึกว่าจะต้องเจอกับอะไรบางอย่างที่ตนไม่คุ้นเคยหรือคาดไม่ถึง จะเกิดภาวะอารมณ์ความกังวลขึ้นมาทันที อาการความวิตกกังวลเช่นนี้ ตามหลักทางการแพทย์เรียกว่า “โรควิตกกังวล” เพราะเป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อความเครียดที่มีประโยชน์ในบางสถานการณ์ เพราะช่วยให้เราตื่นตัวและพร้อมรับมือกับปัญหา หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น แต่โรควิตกกังวลมีความแตกต่างจากความรู้สึกวิตกกังวลทั่ว ๆ ไป คนที่เป็นโรคนี้จะรู้สึกวิตกกังวลและกลัวอย่างเกินเหตุ จนมีผลทางลบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน (โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2566) ส่วนในทางพระพุทธศาสนาเรียกบุคคลที่มีลักษณะวิตกกังวลเช่นนี้ว่า เป็นคน “วิตกจริต” เนื่องจากเป็นคนมีความวิตกกังวลเป็นเจ้าอารมณ์ หรือเป็นคนตรึกตรอง คิดมากในอารมณ์นั้น ๆ (ขุมหา. 5/788/386) อารมณ์การคิดมากหรือมีความกังวลใจเกินกว่าเหตุ จะเป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิต หรือเวลาที่เรากำลังปฏิบัติภารกิจสำคัญ ยิ่งเจอความกดดันมากเท่าไร อารมณ์ความวิตกกังวลยิ่งจะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น อนุสร จันทพันธ์ และ บุญชัย โกศลธนากุล (2549 น. 97) กล่าวว่า คนวิตกจริตไม่สามารถหยุดความคิดของตัวเองได้ และไม่สามารถ

เลือกว่าจะคิดอะไรดีในเวลาไหนและคิดทำอะไรใหม่ การคิดจึงมักจะย่ำคิดในทางลบ มองโลกในแง่ร้าย และจับผิดผู้อื่นอยู่เสมอ จนไม่สามารถเชื่อใจหรือไว้วางใจใครได้

อารมณ์ที่เป็นปัญหาในลักษณะนี้ พระพุทธเจ้าตรัสอุปมาเป็นนิทานว่า เหมือนเหยี่ยวบินเหยี่ยวเอาชิ้นเนื้อได้จากร้านตลาดแห่งหนึ่งแล้วบินหนีขึ้นไปบนฟ้า นกตัวอื่นเห็นเหยี่ยวได้ชิ้นเนื้อไป ก็พากันล่อมจิกตีเหยี่ยวตัวนั้นด้วยกรงเล็บและจะงอยปาก เมื่อเหยี่ยวได้รับความทุกข์คือความเจ็บปวดจึงทิ้งชิ้นเนื้อ ต่อมาก็มีนกตัวอื่นมาคาบไป และนกตัวที่คาบไปก็ถูกนกตัวอื่นเบียดเบียนจนได้รับความทุกข์ แล้วปล่อยชิ้นเนื้อทิ้งในลักษณะเดียวกัน เมื่อนกตัวหนึ่งปล่อยทิ้ง นกตัวอื่นก็จะมาคาบไปและถูกทำร้ายในลักษณะเดียวกันนี้อยู่ล่ำไป ซึ่งพระองค์ตรัสเป็นพระคาถาไว้ว่า “ชิ้นเนื้อหน้อยหนึ่งยังมีอยู่แก่เหยี่ยวนั้นเพียงใด นกตะกรุมทั้งหลายในโลกก็พากันล่อมจิกอยู่เพียงนั้น หาได้เบียดเบียนนกไม่มีความกังวลไม่” (ขุ.ชา. 3/621/585) อธิบายว่า หากเหยี่ยวไม่มีลิโพคือความกังวลใจในชิ้นเนื้อนั้น ปล่อยมันทิ้งไป การถูกเบียดเบียนจากนกตัวอื่นจนได้รับความทุกข์ก็จะมีฉันทใด คนที่ปรารถนาไม่ยากให้จิตของตนเป็นทุกข์ เพราะความกังวลใจ ก็ควรรู้จักปล่อยวางอารมณ์ที่เป็นเหตุแห่งทุกข์ฉันทนั้น

ฉะนั้น ปัญหาเรื่องความวิตกกังวลใจจึงเป็นเหมือนภัยเงียบที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ ซึ่งอาจจะเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ โดยที่เราไม่ได้สังเกตตัวเอง แต่หากเรามีพฤติกรรมในลักษณะเช่นนี้บ่อย ๆ จากจุดเล็กก็จะเกิดการสั่งสมอารมณ์ความวิตกกังวลจนกลายเป็นนิสัย ซึ่งบางครั้งจะนำไปสู่ภาวะความเครียด คิดลบ หรือแม้กระทั่งกลายเป็นโรคซึมเศร้าตามมา อารมณ์ความวิตกกังวลจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพื่ออยู่กับความกดดัน แล้วหาวิธีปล่อยวางอารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนาให้ได้ โดยเฉพาะความวิตกกังวลใจภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid 19 ในปัจจุบัน หรือเชื้อโรคที่พร้อมจะอุบัติขึ้นมาใหม่ได้เสมอ หรือภัยที่อาจจะเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่คาดคิดอื่น ๆ อีกมากมาย การเตรียมตัวและเตรียมใจให้มีความเข้มแข็งอยู่เสมอ จะช่วยให้เราสามารถผ่านพ้นอุปสรรคเหล่านั้นไปได้ โดยการสร้างความเข้าใจและสร้างภูมิคุ้มกันภาวะความวิตกกังวล ก่อนที่จะเกิดภาวะความเครียดและอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์อื่น ๆ ตามมา

ความหมายของ “ลิโพ”

ลิโพ เป็นอารมณ์ชนิดหนึ่งที่ก่อความจิตใจมนุษย์ ทำให้เกิดความกังวลและขาดความมั่นใจ หรือเกิดความสับสนกับการเผชิญปัญหา ส่วนระดับความกังวลใจจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสภาวะความกดดันทางอารมณ์ที่ถูกกระตุ้น แต่คำว่า “ลิโพ” เป็นศัพท์ภาษาบาลีที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งต่อมาในภายหลังก็ได้มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตได้นำมาอธิบายเพิ่มเติม เพื่อสร้างความเข้าใจและชี้ให้เห็นความหมายชัดเจน ดังนี้

พระวินัยปิฎก มีกล่าวถึง “ลิโพ” เกี่ยวกับภคินว่ามี 2 อย่าง คือ 1. อวาสา ลิโพ หมายถึง ภิกษุที่ยังมีความกังวลในอวาสาเพราะคิดจะกลับมา ส่วนในทางกลับกัน หากภิกษุหลีกเลี่ยงจากอวาสนั้น แล้วทำการสละ คาย ปล่อยวาง หรือไม่ผูกใจ เพราะคิดว่า “จะไม่

กลับมาแล้ว” ลักษณะอย่างนี้ชื่อว่า อาวาสปลิโพธ 2. จีวรปลิโพธ หมายถึง ภิกษุที่ยังมีความกังวลในจีวรเพราะยังไม่ได้ทำจีวรหรือทำยังไม่เสร็จ ในทางตรงกันข้าม ในกรณีนี้ที่ภิกษุทำจีวรเสร็จแล้ว จีวรเสียหาย สูญหาย หรือถูกไฟไหม้ โดยที่หมดความหวังว่าจะได้จีวรผืนนั้นแล้ว ลักษณะอย่างนี้ชื่อว่า จีวโรปลิโพธ (วิ.มหา.7/126/222)

ดังนั้น ปลิโพธ ตามความหมายของพระวินัยปิฎก จะเป็นการแสดงความกังวลคือ อารมณ์ที่ยังห่วงในองค์กฐิน โดยเฉพาะเรื่องอาวาสกับจีวร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับ ภิกษุผู้จำพรรษากาลครบ ถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติควรได้รับอานิสงส์ ถึงแม้ภิกษุจะเดินทางออกจากอาวาสนั้นไปแล้ว แต่ยังคงมีความกังวลผูกใจอยู่ว่าจะกลับมาก่อนหมดเขตจีวรกาล อาการปลิโพธเช่นนี้จึงเป็นเหตุให้กฐินไม่เดาะ แต่หากภิกษุไม่มีอารมณ์ปลิโพธคือกังวลในองค์กฐินในลักษณะนี้ จีวรปลิโพธขาดเป็นอันดับแรก และเมื่อภิกษูก้าวเท้าออกจากอาวาสนั้น อาวาสปลิโพธก็จะขาดตามมา

พระสุตตันตปิฎก ได้กล่าวถึง “ปลิโพธ” ในหลายลักษณะ ทั้งในชั้นอรรถกถาเองก็มี อธิบายความเพิ่มเติม ดังจะเห็นได้จากบทพุทธภาษิตที่ว่า “พระปัจเจกพุทธเจ้าไม่ทำความยินดีในรส ไม่โลเล เป็นผู้ที่ไม่ต้องเลี้ยวคนอื่น เทียวบิณฑบาตตามลำดับตรอก มีจิตไม่ผูกพันในตระกูลต่าง ๆ จึงประพตติอยู่ผู้เดียวเหมือนนอแรด” (ขุ.จุฬ.6/821/722-723) จากพุทธภาษิตบทนี้ในวรรคที่ว่า “มีจิตไม่ผูกพันในตระกูล” พระอรรถกถาจารย์อธิบายความว่า เป็นผู้ที่มีจิตไม่เกี่ยวข้องด้วยอำนาจกิเลสในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง เช่น บรรดาตระกูลกษัตริย์ เป็นต้น ส่วนในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2559) อธิบาย “ความมีใจไม่ผูกพันในตระกูล” ว่ามี 7 ประการ (ขุ.จุฬ.อ.30/151/483) ดังนี้ 1) กุลปลิโพธ คือความกังวลเกี่ยวกับตระกูล 2) คณปลิโพธ คือความกังวลเกี่ยวกับหมู่คณะ 3) อาวาสปลิโพธ คือความกังวลเกี่ยวกับอาวาส 4) จีวรปลิโพธ คือความกังวลเกี่ยวกับจีวร 5) บิณฑบาตปลิโพธ คือความกังวลเกี่ยวกับบิณฑบาต 6) เสนาสนปลิโพธ คือความกังวลเกี่ยวกับเสนาสนะ 7) คิลานปัจฉัยเภสัชบริหารปลิโพธ คือความกังวลเกี่ยวกับคิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร รวมความว่า มีใจไม่ผูกพันในตระกูลต่าง ๆ เช่นนี้ นอกจากนั้น ยังมีบทพระบาลีที่พระอรรถกถาจารย์ยกมาว่า “นาหิ กวจินิ กสสจจิ กิณจณิ ตสมี” แปลความว่า เราไม่มีความกังวลต่อใครคนหนึ่งในที่ไหน ๆ ซึ่งท่านอธิบายว่า ปลิโพธ พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า “ความกังวล” (อง.ติก.อ.34/510/395) และมีอีกอนึ่งบทว่า ปลิโพธ ท่านอธิบายว่า คือ ความกังวล 7 อย่าง มีรากะ เป็นต้น แต่อาจารย์บางท่านกล่าวว่า ความกังวล คือ ตัณหาและทิฏฐิ (ขุ.ปฎิ.อ.68/285/1118)

เมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว “ปลิโพธ” ตามความหมายของพระสุตตันตปิฎกมีได้หลายนัย จะหมายถึงความผูกพันก็ได้ ความเกี่ยวข้องก็ได้ ความกังวลก็ได้ ซึ่งเป็นการนำเอาสิ่งที่อยู่ภายนอกตัวเรานั้นมาเป็นอารมณ์ อีกนัยหนึ่งหมายถึงความกังวลที่เกิดจากภายในตัวเรา ซึ่งถูกกระตุ้นหรือปรุงแต่งจากอำนาจของกิเลสตัณหา และถูกผสมด้วยความคิด (ทิฏฐิ) ยิ่งฟังชานมากเพียงใด ความกังวลใจยิ่งจะมีมากขึ้นเท่านั้น

พระอภิธรรมปิฎก ได้ให้ความหมายของ “ปลีโพธ” ในทำนองคล้ายกับพระสูตรตันตปิฎก ซึ่งมีพระบาลีแปลไว้ดังนี้ว่า “ปลีโพธทั้งหลาย ชื่อว่าธรรมเป็นเครื่องกังวล” ต่อมา พระอรรถกถาจารย์อธิบายอีกว่า กิเลสเครื่องกังวลคือราคะ ได้แก่ ราคะเมื่อกำลังเกิดขึ้น ย่อมผูกพัน ย่อมทำให้สัตว์กังวล เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสเรียกราคะว่า กิเลสเป็นเครื่องกังวล แม้โทสะและโมหะก็นัยนี้เหมือนกัน (อภิ.วิ.อ.78/1072/926) ส่วนเนื้อหาที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎกนอกเหนือจากนี้ จะกล่าวถึงปลีโพธหรือความกังวลในเวลาปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งอารมณ์กรรมฐานจะเกิดขึ้นได้จิตใจต้องปราศจากปลีโพธมาก่อน เพราะผู้ปฏิบัติกรรมฐานมีกิจเบื้องต้นที่สำคัญ คือการตัดอารมณ์ปลีโพธให้ได้ ดังปรากฏในคัมภีร์พระอภิธรรมดังนี้ว่า “ก็กุลบุตรผู้มีศีลบริสุทธิ ตั้งอยู่ในศีลแล้วพึงตัดปลีโพธ (ความกังวลใจ) เบื้องต้น 10 อย่าง...กุลบุตรผู้ตัดปลีโพธแล้วพึงเรียนเอากรรมฐานมนสิการธาตุ” (อภิ.วิ.อ.77/123/212) ยังมีปรากฏในบทธรรมสังคณีอีกว่า “เบื้องต้นควรชำระศีล 4 คือ ปาฏิโมกขสังวรศีล (สำรวมในพระปาฏิโมกข์) อินทริยสังวรศีล (สำรวมอินทริย์ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) อาชีวะปาริสุทธิศีล (เลี้ยงชีพโดยทางที่ชอบธรรม) ปัจจยสนนินสิตศีล (พิจารณาก่อนจึงบริโภคปัจจัย 4 คือ จีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช) ให้หมดจดก่อน เมื่อดำรงอยู่ในศีลดีแล้ว ก็ตัดปลีโพธ 10 ประการที่มีอยู่ มีอาวาสปลีโพธเป็นต้น แล้วเข้าไปหาภิกษุณมิตรผู้ให้กรรมฐาน” (อภิ.สง.อ.75/148/450)

ฉะนั้น ความหมายของ “ปลีโพธ” ตามคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎกก็คืออารมณ์ความกังวลใจ โดยอาศัยกิเลสมีราคะ โทสะ และโมหะ เป็นต้น และอาศัยอารมณ์ปลีโพธที่อยู่ภายนอกตัวเรา ท่านกล่าวว่ามียอยู่ 10 ประการ ตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอในประเด็นต่อไป แต่เมื่อกกล่าวโดยสรุปแล้ว ความหมายในคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎกไม่ต่างจากคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎก มีประเด็นเพิ่มเติมเพียงด้านการจัดลำดับกิจก่อนปฏิบัติกรรมฐานเท่านั้น

ส่วนพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2546) อธิบายความหมายว่า ปลีโพธ คือ เครื่องผูกพันหรือห่วงเหนี่ยว เป็นเหตุให้ใจพะวักพะวนห่วงกังวล หรือเหตุกังวล หรือข้อติดข้อง ผู้จะเจริญกรรมฐานพึงตัดเสียให้ได้ เพื่อให้เกิดความปลอดโปร่งพร้อมที่จะเจริญกรรมฐานให้ก้าวหน้าไปได้ดี ด้านราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้ความหมาย ปลีโพธ ว่า ความกังวล หรือความห่วงใย เมื่อกกล่าวโดยสรุปจากความหมายทั้งหมดแล้ว จะเห็นว่า ปลีโพธ มีความหมายที่บ่งถึงสภาวะทางอารมณ์ที่ไม่มั่นคง ทำให้มนุษย์สูญเสียความมั่นใจในตนเอง เป็นอารมณ์หวนเกรงต่ออุปสรรคปัญหาหรือเรื่องราวที่รอเผชิญอยู่ข้างหน้า ทั้งที่รู้และไม่รู้ว่าสิ่งที่จะเผชิญนั้นคืออะไร ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา มองว่า ปลีโพธหรือความวิตกกังวลนี้ เป็นสิ่งทำลายความสุขภายในใจ และเป็นปัญหาสร้างความทุกข์บีบคั้นจิตใจ สมควรที่จะต้องกำจัดยับยั้งไม่ให้อารมณ์ปลีโพธนี้เกิดขึ้นได้

วิเคราะห์ปัลลิต 10

คัมภีร์วิสุทธิมรรคซึ่งเป็นผลงานการรจนาของพระพุทธโฆสเถระ จัดอยู่ในคัมภีร์ชั้น อรรถกถาที่ชาวพุทธฝ่ายเถรวาทให้การยอมรับ ท่านได้อธิบายอารมณ์ที่เป็นปัลลิตไว้อย่างละเอียดในคัมภีร์นี้ ซึ่งผู้เขียนมีความประสงค์จะอธิบายความเพิ่มเติม เพื่อจะได้ประโยชน์ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายฆราวาส ต่อการนำไปประยุกต์หรือปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ แต่ก่อนที่จะอธิบายปัลลิต 10 แนววิเคราะห์ จึงใคร่ขอแสดงภาพรวมของปัลลิตทั้ง 10 ประการ ดังนี้



ภาพที่ 1 ปัลลิต 10

ต่อจากนี้ จะเป็นการอธิบายและวิเคราะห์ปัลลิตตามที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งการอธิบายความในที่นี้ นอกเหนือจากการตีความเพื่อสร้างความเข้าใจในมุมของพระสงฆ์แล้ว ยังจะเป็นการตีความเพื่อสร้างความเข้าใจสำหรับฆราวาสด้วย ความหมายของ “ปัลลิต” ตามที่พระพุทธโฆสเถระ (2548, น. 147) อธิบายไว้คือ “สิ่งทำให้เกิดความกังวล” มีอยู่ 10 ประการ ดังนี้

1. อธิบายอาวาสปัลลิต (ความกังวลคือที่อยู่)

พระสงฆ์: คือ การอาศัยอยู่แม้เพียงในบริเวณห้องหรือกุฏิหลังเล็ก ๆ บริเวณเดียว หรือแม้ในพื้นที่ใหญ่อย่างสังฆารามหรือวัดในปัจจุบัน ก็เรียกว่า “ที่อยู่” พระพุทธโฆสเถระ (2548, น. 148) อธิบายในประเด็นนี้ว่า “ที่อยู่” ไม่ได้เป็นเครื่องกังวลแก่ภิกษุทุกรูปเสมอไป แต่เป็นเครื่องกังวลสำหรับภิกษุที่กำลังชวนขวยในงาน มีการก่อสร้างภายในวัดนั้น หรือเป็นผู้

สะสมสิ่งของไว้ในวัดนั้นมาก หรือเป็นผู้มีความห่วงใย มีจิตผูกพันอยู่ด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่อยู่จึงเป็นเครื่องกังวลเฉพาะภิกษุรูปนั้น ไม่ได้เป็นเครื่องกังวลสำหรับภิกษุคนอื่น

ขรवास: คือที่เข้าไปอาศัยอยู่ พักอยู่ ทั้งชั่วคราวและยาวนาน ทั้งเป็นบ้านที่อยู่อย่างถาวร บ้านพัก โรงแรม เกสเฮ้าส์ ทาวน์เฮาส์ ทาวน์โฮม ห้องเช่า หอพัก กระโจม เป็นต้น นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังหมายรวมไปถึงที่พักบนเรือ บนรถ หรือที่พักในลักษณะอื่น ๆ เมื่อเราเดินทางออกจากที่พักอาศัยจิตใจมีความห่วง ความผูกพัน ความกังวล หรืออารมณ์คิดถึงที่อยู่อาศัยตลอดเวลา แม้จะทำภาระกิจตามหน้าที่อยู่ก็ตาม เช่น เรียนหนังสือ ไปท่องเที่ยว หรือไปทำงาน เป็นต้น อารมณ์เช่นนี้ท่านก็เรียกว่า “ปถิโพธ”

2. อธิบายกุลปถิโพธ (ความกังวลคือตระกูล)

พระสงฆ์: คำว่า ตระกูล ในที่นี้ท่านหมายถึง ตระกูลของญาติหรือตระกูลของโยมอุปัฏฐาก ซึ่งพระพุทธโฆสเถระ (2548, น. 150) อธิบายในประเด็นนี้ว่า แม้ตระกูลของญาติหรือตระกูลของโยมอุปัฏฐาก ย่อมเป็นเครื่องกังวลสำหรับภิกษุบางรูปที่ชอบอยู่คลุกคลี เหมือนประโยคที่ว่า “เมื่อตระกูลของโยมอุปัฏฐากมีความสุข เราก็พลอยมีความสุขตามไปด้วย” สำหรับภิกษุผู้ชอบคลุกคลีกับญาติโยม ท่านว่าแม้วิหารเป็นที่พึงธรรมอยู่ใกล้ ๆ ก็ยอมไปไม่ถึงต่างจากภิกษุบางรูป แม้มารดาบิดาของตนยังมีชีวิตอยู่ ท่านก็ยังไม่ทำมารดาบิดาให้เป็นเครื่องกังวลแก่ตนเอง

ขรवास: หมายเอาการไปคลุกคลีกับวงศ์ตระกูลที่เราคุ้นเคย หรือการเข้าไปสนิทกับคนในตระกูลอื่นคนใดคนหนึ่ง หรือทั้งครอบครัวนอกเหนือจากญาติของตน เช่น ตระกูลของเพื่อน ตระกูลของลูกน้อง ตระกูลของเจ้านาย หรือตระกูลของคนรู้จักทั่วไป เพราะบางครั้งการเข้าไปคลุกคลีกับตระกูลเหล่านี้จนสนิทคุ้นเคยกัน เวลาคนในตระกูลมีปัญหา ก็จะนำพาให้เราเกิดความกังวลตามไปด้วย ฉะนั้น เพื่อลดความกังวลใจในเรื่องนี้ เราควรทำใจตัดอารมณ์ให้ได้เร็วที่สุด หรือรักษาระยะห่างเพื่อเพิ่มช่องว่างการคลุกคลีให้มากขึ้น ความรู้สึกผูกพันก็จะลดน้อยลง อารมณ์ความกังวลก็จะถูกลดน้อยลงเช่นเดียวกัน เพราะความสัมพันธ์จะสร้างโยให้เกิดความผูกพัน ๆ จะสร้างโยให้เกิดความกังวล

3. อธิบายลาภปถิโพธ (ความกังวลคือลาภสักการะ)

พระสงฆ์: คำว่า ลาภ ในที่นี้ท่านหมายถึง ปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย ผ้าปกปิดร่างกาย และยารักษาโรค ประเด็นนี้พระพุทธโฆสเถระ (2548, น. 153) อธิบายยกกรณีของภิกษุผู้มีบุญเป็นตัวอย่างว่า เวลาภิกษุรูปนั้นเดินทางไปไหนมาไหน จะมีผู้ศรัทธาพากันมาถวายปัจจัย 4 จำนวนมาก ถ้ามีแต่คนมโหฬารแสดงธรรมแก่คนเหล่านั้นอยู่ ภิกษุรูปนั้นจะไม่มีเวลาบำเพ็ญสมณธรรมเลย จะมีแต่ความเกี่ยวข้องกับคนเหล่านั้นตั้งแต่เช้าจนค่ำ ทำตัวเป็นสุขขวยเพื่อจะอนุเคราะห์ญาติโยมอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยเหล่านั้นจึงเป็นเครื่องกังวลสำหรับภิกษุผู้เช่นนี้ หากภิกษุรูปนี้ต้องการตัดเครื่องกังวลนั้นให้ได้ ต้องปลีกตนจากหมู่ไปอยู่ตามลำพังเพียงผู้เดียวในที่ไม่มีใครรู้จัก

ขรราวาส: ปัจจย 4 มีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ และถือเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการใช้ชีวิต เพราะหากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป อาจเป็นปัญหำนำพาชีวิตให้ถึงจุดจบก็เป็นได้ แต่วิถีชีวิตของขรราวาสต้องมีการตื่นรนแสวงหาอยู่ตลอด หากหยุดแสวงหาหรือเพียงเริ่ชคะตา อาจถูกตราหน้าว่า “เป็นคนงอมือ งอเท้า” หรือเป็นคนเกียจคร้านทำมาหากิน แต่การไม่รู้จักพอประมาณของขรราวาส จิตใจจดจ่ออยู่แต่กับการแสวงหาทรัพย์สินคือเงินทอง ซึ่งในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญว่าเป็นสิ่งมีมูลค่า สามารถใช้แลกซื้อปัจจัย 4 ได้อย่างสะดวก หรือใช้ซื้ออะไรต่อมิอะไรได้มากมาย เพราะเชื่อว่า จะสร้างความสะดวกสบายให้กับตัวเอง แต่การคิดหมกมุ่นที่จะแสวงหาทรัพย์สินให้ได้มาก ๆ การคิดไม่หยุดในลักษณะเช่นนี้สามารถสร้างความกังวลใจได้ เพื่อตัดความกังวลในเรื่องนี้ เราควรมีความยินดีพอใจกับทรัพย์สินเท่าที่เราหามาได้ หรือควรแสวงหาทรัพย์สินตามกำลังกายและกำลังสติปัญญา อย่าดูถูกตนเองด้วยการนำไปเปรียบกับผู้อื่น และควรยินดีกับความไม่ขัดสนด้านปัจจัย 4 ซึ่งเป็นสิ่งพื้นฐานต่อการมีชีวิตอยู่

4. อธิบายคณปลิโพ (ความกังวลคือหมู่คณะ)

พระสงฆ์: คำว่า คณะ ในที่นี้ท่านหมายถึง หมู่คณะที่ร่วมกันเรียนพระสูตร หรือหมู่คณะที่ร่วมกันเรียนพระอภิธรรม หรือความหมายโดยกว้างคือ กลุ่มคนที่ร่วมทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งกับเรา พระพุทธโฆสเถระ (2548, น. 153) อธิบายประเด็นนี้ว่า ภิกษุรูปใดที่มัวสาละวนสอนพระบาลีหรืออรรถกถาแก่หมู่คณะอยู่ ย่อมไม่มีเวลาบำเพ็ญสมณธรรม คณะจึงจัดเป็นเครื่องกังวลสำหรับภิกษุนั้น หากภิกษุรูปนั้นต้องการตัดเครื่องกังวลให้ขาด ควรปลีกตนจากคณะแล้วไปบำเพ็ญสมณธรรมแต่เพียงผู้เดียว

ขรราวาส: หมายถึงหมู่เพื่อนที่รู้จักมักคุ้นกัน ทั้งเพื่อนกิน เพื่อนเที่ยว เพื่อนเล่น เพื่อนเรียน หรือเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น อาจจะเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกันหรือเพื่อนต่างรุ่นก็ตาม ชีวิตบางคนติดเพื่อนรักเพื่อนมาก ความผูกพันระหว่างเพื่อนสามารถทำให้เกิดความกังวลใจได้ เพราะเวลาห่างเพื่อนหรือได้ยินว่าเพื่อนเดือดร้อน ก็จะทำให้เกิดความกังวลเดือดเนื้อร้อนใจตามเพื่อน หากต้องการตัดความกังวลใจในเรื่องนี้ อันดับแรกให้สร้างกำลังใจด้วยการนึกถึงบุพการีผู้ที่เลี้ยงเรามา เลือกระหว่างเพื่อนกับบุพการีเราสมควรรักใคร่มากกว่ากัน แล้วข่มใจตัดอารมณ์ความกังวลจากเพื่อนเป็นเหตุให้ขาด หรือเว้นระยะห่างจากเพื่อน เพื่อลดการคลุกคลีหรือความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนให้น้อยลง หากมีหน้าที่ที่ควรทำ ก็จงเดินหน้าอย่างตั้งใจเพื่อสร้างอนาคตที่ดีให้กับตัวเอง

5. อธิบายกัมมปลิโพ (ความกังวลคือการทำงาน)

พระสงฆ์: คำว่า กัมมะ ในที่นี้ท่านหมายถึง นวกรรมคืองานก่อสร้าง รวมถึงงานทั่วไปที่ต้องใช้เรี่ยวแรงลงมือปฏิบัติ เช่น งานซ่อมแซม หรืองานจัดอาคารสถานที่ เป็นต้น ในเรื่องนี้พระพุทโฆสเถระ (2548, น. 154) อธิบายเพิ่มเติมว่า ภิกษุผู้ก่อสร้างควรทราบก่อนว่า งานไหนนายช่างทำเสร็จแล้ว งานไหนนายช่างยังทำไม่เสร็จหรือไม่ได้ทำเลย หากเป็นเช่นนั้น ภิกษุควรชวนช่วยในงานที่ยังไม่เสร็จนั้น ฉะนั้น กรรมคือการทำงานจึงเป็นเครื่องกังวลสำหรับภิกษุผู้ประกอบในการงานอยู่ตลอดไป แต่หากการงานนั้นเหลือน้อยใกล้จะเสร็จแล้ว ท่านว่าก็ควรทำให้เสร็จ ส่วนภิกษุรูปใดต้องการตัดเครื่องกังวลให้ได้ ก็จงมอบการงานที่เป็นส่วนรวมให้แก่สงฆ์

หรือแก่หมู่ภิกษุผู้รับภาระแทนสงฆ์ แต่ถ้าเป็นงานส่วนตัวก็ควรมอบให้แก่ภิกษุผู้รับภาระแทนตนได้ ถ้าไม่ได้ภิกษุเช่นนี้ ก็จงตั้งใจสละแก่สงฆ์แล้วปลีกตนไปบำเพ็ญสมณธรรมแต่เพียงรูปเดียว

พระวราส: คำว่า “งาน” ในสังคมปัจจุบันมีความหมายที่กว้างและหลากหลาย มีทั้งงานส่วนตัวและงานส่วนรวม งานเสียสละและงานตามหน้าที่ งานหนักและงานเบา แต่การทำงานหากต้องปฏิบัติพร้อมกันหลายอย่าง เราควรจัดลำดับความสำคัญให้ได้ เนื่องจากบางงานมีปัจจัยเรื่องเวลาเข้ามาประกอบด้วย ซึ่งงานทุกประเภทที่เราต้องไปเกี่ยวข้อง ย่อมสร้างปัญหาความกังวลใจให้ไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะงานที่ทำแล้วไม่เสร็จตามเป้าหมาย ความกังวลใจยิ่งจะมีมาก หากต้องการลดความกังวลใจในเรื่องนี้ ผู้เขียนเสนอว่า การจัดลำดับความสำคัญของงาน หรือการวางแผนงานก่อนลงมือทำ เป็นวิธีการที่สามารถช่วยลดความกังวลลงได้ รวมถึงการกระจายงานให้เพื่อนร่วมงานทำ เพื่อสร้างความสำเร็จในงานไปด้วยกัน และหากเป็นเวลาหยุดปฏิบัติงาน เราควรตัดอารมณ์พักเรื่องงาน ความกังวลใจในงานก็จะไม่มี

6. อธิบายอัทธานปลิโพธ (ความกังวลคือการเดินทาง)

พระสงฆ์: คำว่า อัทธานะ ในที่นี้ท่านหมายถึง การเดินทาง คือการคิดถึงกิริยาที่จะต้องออกเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ในเรื่องนี้พระพุทธโฆสเถระ (2548, น. 154) อธิบายไว้ว่า หากภิกษุรูปใดมีใจผูกอยู่กับกิจบางอย่าง เช่น ได้ยินว่าเม็ดก้อยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ต้องการจะบรรพชา หรือมีโยมอยู่หมู่บ้านอื่น ตำบลอื่น อำเภออื่น จังหวัดอื่น ต้องการจะบำเพ็ญบุญเป็นต้น ถ้าภิกษุรูปนั้นไม่ได้ปฏิบัติศาสนกิจดังกล่าวให้สำเร็จ จิตก็จะครุ่นคิดถึงแต่เรื่องเหล่านั้นอยู่ตลอด ถึงจะหลบหนีเข้าป่าเพื่อหาที่บำเพ็ญสมณธรรมแล้วก็ตาม อารมณ์ของจิตที่คิดถึงแต่การเดินทางในลักษณะเช่นนี้ จึงเป็นเครื่องกังวลสำหรับภิกษุรูปนั้น ฉะนั้น ท่านจึงแนะนำให้ทำกิจนั้นให้เสร็จเสียก่อน แล้วจึงแสวงหาสถานที่บำเพ็ญสมณธรรมต่อไป

พระวราส: ในยุคปัจจุบันเกิดการเดินทางมีความสะดวกกว่าสมัยอดีต เมื่อ 50-60 ปีก่อน ซึ่งสามารถเดินทางได้ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ มีความรวดเร็วและสบาย แต่ถึงกระนั้นมนุษย์บางคนก็ยังคิดอย่างไม่ทันใจ ซึ่งการเดินทางไปที่แห่งหนึ่งแห่งใด ย่อมเป็นเป้าหมายสำหรับผู้คิดจะเดินทาง เช่นการเดินทางเพื่อไปท่องเที่ยว ซึ่งเป็นที่นิยมสำหรับคนในยุคปัจจุบัน หรือจะเป็นการเดินทางเพื่อไปศึกษา เพื่อไปทำงาน เพื่อไปเยี่ยมคนที่รู้จัก หรือไปเพื่อเป้าหมายบางอย่าง ความคิดการเดินทางจากจุดหมายหนึ่งไปยังอีกจุดหมายหนึ่ง สามารถสร้างความกังวลใจสำหรับผู้จะเดินทางได้ ความกังวลใจในลักษณะเช่นนี้ จะหยุดลงได้ก็ต่อเมื่อเราไปถึงจุดหมายที่อยากไป แต่ถ้าเรายังไม่ไป เมื่อนึกถึงเรื่องนี้เวลาใด ความกังวลใจก็มักจะเกิดเหมือนเป็นเงาตามมา แต่หากมีการกิจที่จำเป็นต้องทำอยู่เบื้องหน้า ระยะเวลาเดินทางก็ยังไม่ถึง เราควรปล่อยวางอารมณ์เรื่องการเดินทาง เพื่อตัดความกังวลใจในประเด็นนี้

7. อธิบายญาดิปลิโพธ (ความกังวลคือญาติ)

พระสงฆ์: คำว่า ญาติ ในที่นี้ท่านหมายถึง บุคคลที่ถือเพศนักรบวชในพระพุทธศาสนา กับบุคคลที่เป็นญาติโดยสายโลหิต ซึ่งพระพุทธโฆสเถระ (2548, น. 154-155) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า บุคคลที่ถือเพศนักรบวชในพระพุทธศาสนาหรือว่าญาติในวัด ได้แก่ พระอุปัชฌาย์

พระอาจารย์ สัทธีวิหาริก อันเตวาสิก และภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌาย์อาจารย์เดียวกัน ส่วนบุคคลที่เป็นญาติโดยสายโลหิตหรือว่าญาติในบ้าน ได้แก่ มารดา บิดา พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว พี่สะใภ้ น้องสะใภ้ พี่เขย น้องเขย หรือบุตรธิดาของพี่ชายน้องชาย พี่สว่น้องสาว ท่านก็นับเป็นญาติเช่นเดียวกัน ญาติเหล่านี้ย่อมเป็นเครื่องกังวลสำหรับภิกษุได้ ฉะนั้น ท่านจึงแนะนำให้ตัดเครื่องกังวลด้วยการปฏิบัติบำรุงญาติเหล่านั้น ส่วนวิธีการดูแลบำรุงจะเป็นอย่างไร ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค

ขรราวาส: ธรรมดาของปุถุชนคนมีครอบครัว สายใยความผูกพันระหว่างญาติย่อมเหนียวแน่น แต่คำว่า “ญาติ” ในความหมายของขรราวาส คือญาติแบบสายโลหิต หรือผู้มีความสัมพันธ์กับญาติทางสายโลหิต ซึ่งแตกต่างจากลักษณะญาติของพระสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาถือว่าการเกิดในชาตินี้มีได้ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกเกิดจากกรรมมารดา ครั้งที่สองเกิดจากพระอุปัชฌาย์ในพระพุทธศาสนา ด้านชีวิตของขรราวาสในยุคปัจจุบัน เมื่อโตขึ้นหลายคนต้องเดินทางห่างญาติห่างครอบครัว เพื่อออกไปเรียนหนังสือหรือทำงาน จึงทำให้เกิดความกังวลคิดถึงหรือห่วงใยในญาติที่ผูกพันกันไม่ได้ ยิ่งผูกพันมากเท่าใด ความกังวลใจห่วงใยยิ่งจะมีมากเท่านั้น การตัดความกังวลเรื่องญาติตามคำแนะนำของ 9 คือการปฏิบัติดูแลบำรุงญาติเหล่านั้นให้ดี แต่มีคำถามอยู่ว่า หากชีวิตยังอยู่ในวัยเรียนไม่ได้ทำงาน จะดูแลบำรุงญาติได้อย่างไร จึงขออธิบายว่า สำหรับผู้ที่ต้องศึกษาเล่าเรียนอยู่ หากอาศัยอยู่กับญาติควรช่วยเหลือดูแลตามความเหมาะสม สำหรับผู้อยู่ห่างจากญาติควรตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และประพฤติดนอย่าให้เสื่อมเสีย เพื่อสร้างความสบายใจให้กับญาติอย่างเช่นมารดาบิดาเป็นต้น ก็ถือว่าเป็นการดูแลบำรุงญาติโดยเฉพาะด้านจิตใจ ส่วนผู้ที่ทำงานมีรายได้เลี้ยงตัว ก็ควรแบ่งทรัพย์สินเพื่อดูแลญาติตามความเหมาะสม

8. อธิบายอาพาธป्लीโพธ (ความกังวลคือโรคภัยไข้เจ็บ)

พระสงฆ์: คำว่า อาพาธ ในที่นี้ท่านหมายถึง โรคภัยไข้เจ็บทุกชนิด ทั้งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ จากฝีมือมนุษย์ด้วยกันหรือสัตว์ รวมถึงอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้ร่างกายเจ็บป่วยไม่สบายเป็นต้น พระพุทธโฆสเถระ (2548, น. 155) อธิบายความว่า โรคเมื่อมันเกิดขึ้นเบียดเบียนเราอยู่ ย่อมจะเป็นเครื่องกังวลใจได้ ฉะนั้น ภิกษุควรตัดความกังวลด้วยการประกอบยารักษา แต่ถ้าประกอบยารักษาอยู่ชั่วระยะหนึ่งแล้วมันยังไม่หาย ท่านแนะนำเป็นอุบายให้ท่านโรคนี้ว่า “ข้าไม่ใช่ทาสของเจ้า ไม่ใช่คนเลี้ยงดูเจ้า แต่ถ้าข้าขึ้นเลี้ยงดูเจ้าต่อไป ข้าก็จะประสบทุกข์อยู่ในสังสารวัฏนี้ โดยที่ไม่ทราบทั้งจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดได้” เสร็จแล้วควรปลีกตนไปบำเพ็ญสมณธรรมต่อไป

ขรราวาส: ความเจ็บป่วยเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ทุกคนต้องเจอ ต่างกันตรงที่จะเจอมากหรือน้อย หนักหรือเบาเท่านั้นเอง ลักษณะของโรคแต่ละประเภท จะทำให้ร่างกายมีอาการเจ็บป่วยไม่เหมือนกัน เพราะความเจ็บป่วยบางประเภทเกิดขึ้นแล้วหายเองได้ บางประเภทต้องทำการรักษาด้วยยาหรือการผ่าตัดจึงจะหายได้ ขึ้นอยู่กับลักษณะของโรค หรือบางประเภทเป็นแล้วรักษาไม่หาย จะอยู่กับเราจนถึงวันตาย แต่เมื่อขึ้นชื่อว่าความเจ็บป่วยย่อมไม่มีใคร

ปรารถนา ยิ่งเป็นฆราวาสอยู่ในวันศึกษาเล่าเรียนหรือวัยทำงาน หรือบางคนทั้งทำงานทั้งเรียนไปด้วย ความเจ็บป่วยจะเป็นปัญหาสร้างความกังวลใจให้กับชีวิตเป็นอย่างมาก แต่สำหรับคนที่น่าเห็นใจและสงสารมากที่สุด คือคนที่เจ็บป่วยจนไม่สามารถลุกขึ้นมาต่อสู้ชีวิตเหมือนคนปกติทั่วไปได้อีกครั้ง ฉะนั้น เรื่องโรคร้ายไข้เจ็บเป็นความทุกข์ที่บีบคั้นด้านร่างกาย หากจิตใจเรามีความเข้มแข็งพอ ความกังวลใจจากเรื่องนี้ก็จะไม่สามารถเบียดเบียนจิตใจเราได้ ถ้าเจ็บป่วยก็ขอให้เจ็บป่วยเฉพาะร่างกาย อย่าให้จิตใจของเราต้องป่วยตามก็เป็นพอ และควรมีสติกับการพยาบาลโรค โดยเฉพาะตามคำแนะนำของหมอหรือพยาบาล

9. อธิบายคันถปัลลิว (ความกังวลคือการเล่าเรียน)

พระสงฆ์: คำว่า คันถ ในที่นี้ท่านหมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม หากเป็นสมัยปัจจุบันคือการศึกษาแผนกนักธรรม-บาลี และแผนกสายสามัญ รวมถึงการศึกษาในลักษณะอื่น ๆ ในประเด็นนี้พระพุทธโฆสเถระ (2548, น. 156) กล่าวว่า การเล่าเรียนหรือการรักษาปริยัติธรรมนั้น ย่อมเป็นเครื่องกังวลสำหรับภิกษุผู้ตั้งตนในการศึกษาและทรงจำ แต่จะไม่เป็นเครื่องกังวลสำหรับภิกษุผู้ไม่กระหายในลักษณะเช่นนี้

ฆราวาส: ในยุคปัจจุบันการศึกษาสำหรับฆราวาสได้ถูกเปิดกว้าง ไม่จำกัดเพศและวัย รวมถึงด้านที่สนใจ สามารถเล่าเรียนได้ตลอดเวลา เพราะทุกวันนี้ ความรู้ไม่ได้ถูกจำกัดว่าต้องอยู่ภายในสถานศึกษาเท่านั้น จากวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีที่มนุษย์คิดค้นขึ้น เราสามารถแสวงหาความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และทุกสาขาวิชาที่ต้องการจะเรียน รวมถึงความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ ประเด็นการศึกษาที่สามารถสร้างความกังวลใจให้กับผู้เรียนได้ เช่น เรื่องเวลาเรียน เนื้อหารายวิชา การบ้าน การนำเสนองาน การสอบ เป็นต้น แต่ความกังวลใจสำหรับนักศึกษาในยุคปัจจุบันนี้ น่าจะอยู่ตรงที่ว่าเรียนจบแล้วจะไปทำงานอะไร แต่ถึงอย่างไร ทั้งหมดทั้งมวลก็จัดเป็นปัญหาความกังวลด้านการศึกษา การตัดความกังวลในเรื่องนี้ หากหน้าที่ด้านการศึกษายังมีอยู่ ก็ควรทำให้เสร็จสิ้น ส่วนในระหว่างเรียนเมื่อมีภาระงานที่อาจารย์มอบหมายเกิดขึ้น ก็ควรบริหารจัดการชิ้นงานนั้นให้เสร็จเร็วที่สุด เพื่อตัดปัญหาเรื่องความกังวลให้เร็วที่สุด

10. อธิบายอิทธิปัลลิว (ความกังวลคือการแสดงฤทธิ์)

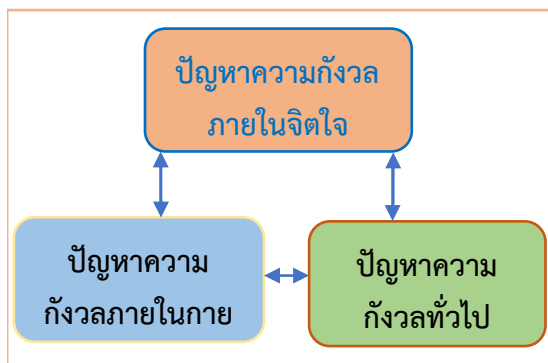
พระสงฆ์: คำว่า อิทธิ ในที่นี้ท่านหมายถึง อิทธิฤทธิ์อย่างปุลุชน เช่น การเหาะเหินเดินอากาศ การหายตัว การทลายใจผู้อื่นได้ การมีหุทิพย์ตาทิพย์ หรือการแสดงฤทธิ์ในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนทั่วไปทำไม่ได้ ในเรื่องนี้พระพุทธโฆสเถระ (2548, น. 158-159) กล่าวว่า อิทธิฤทธิ์นั้นเป็นสิ่งที่รักษาได้ยากเสื่อง่าย ท่านเปรียบเหมือนทารกที่ยังเป็นเด็กอ่อนนอนหงายอยู่ หรือเปรียบเหมือนข้าวกล้าที่ยังเป็นต้นอ่อน เมื่อเจอเหตุเภทภัยเพียงเล็กน้อยย่อมถึงตายได้ อิทธิฤทธิ์ของปุลุชนเป็นเครื่องกังวลต่อวิปัสสนาเท่านั้น แต่ไม่ได้เป็นเครื่องกังวลต่อสมาธิ เพราะผู้ที่แสดงฤทธิ์ได้จะต้องผ่านสมาธิมาก่อน ดังนั้น บุคคลที่ต้องการเจริญวิปัสสนาจึงต้องตัดอิทธิปัลลิวเสียก่อน แต่สำหรับผู้ต้องการความสงบขั้นสมณะ จะตัดเพียงปัลลิว 9 อย่าง ตามที่กล่าวมาแล้วก็ย่อมทำได้

ขรวาาส: สำหรับปุณชนคนมีกิเลสหนา เรื่องอำนาจของจิตแสดงอิทธิฤทธิ์ได้อย่างผู้ฝึกสมาธิมาดีแล้ว ย่อมมีได้ยาก แต่หากจะตีความเรื่องอิทธิฤทธิ์แบบปุณชนจริง ๆ น่าจะหมายถึงความสำเร็จจากอำนาจพิเศษตามปรารถนา คำว่าอำนาจพิเศษในที่นี้หมายถึง แรงจูงใจ ความตั้งใจ ความเพียรพยายาม ความกระตือรือร้น หรือพลังของใจที่เกิดขึ้นแบบพิเศษเพื่อให้งานหรือหน้าที่นั้น ๆ ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นความสำเร็จในลักษณะที่ต้องลงมือทำ เช่น ความสำเร็จด้านการศึกษา ด้านการทำงาน ด้านการเจรจา ด้านการค้าขาย รวมถึงภารกิจอื่น ๆ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งมันสร้างความรู้สึกลึกซึ้ง ภูมิใจ และมั่นใจให้กับผู้นั้นได้ เป้าหมายคือความสำเร็จในหน้าที่ สามารถเป็นความกังวลให้กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้ เพราะเวลาปฏิบัติงานทุกคนย่อมคาดหวังกับความสำเร็จในงาน ยิ่งคาดหวังมาก ยิ่งต้องใช้อิทธิฤทธิ์ให้มาก แต่สำหรับบางคนเรื่องการทำงาน จะให้ความสำคัญกับปัจจุบันขณะที่ลงมือทำ มากกว่าการคาดหวังกับผลของงานอย่างเดียว ความกังวลใจเรื่องความสำเร็จในงานจึงไม่มี ฉะนั้น ปุณชนควรรักษาอิทธิฤทธิ์ไม่ให้เสื่อมด้วยการ รักษาพลังของใจให้สูงขึ้นอยู่เสมอ

ปลิโพธเป็นภัยเงียบต่อการดำเนินชีวิต

ปลิโพธ คือความกังวลใจเป็นปัญหาหรือภัยเงียบที่แอบทำร้ายมนุษย์ โดยเกิดจากภาวะอารมณ์ที่สั่งสมจากเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เมื่อเกิดบ่อยครั้งอารมณ์กังวลใจจะพอกพูนกลายเป็นปัญหาใหญ่ต่อการใช้ชีวิต ที่บอกว่าเป็นภัยเงียบเนื่องจากสภาวะความกังวลเกิดขึ้นในใจ ไม่แสดงความรู้สึกจนปรากฏชัดครั้งเดียว ตถิลลา จำปาวัลย์ (2561, น. 15) กล่าวถึงความกังวลว่า เป็นสิ่งควบคู่กับความเครียดที่ถูกคุกคามเป็นความกลัว เป็นเหตุการณ์เกิดขึ้นในอนาคตที่ไม่อาจจะบุได้ชัดเจน และเป็นผลจากการประเมินว่าเหตุการณ์ที่เผชิญอยู่นั้น ซึ่งถือเป็นภาวะทางจิตใจ ความรู้สึกตึงเครียดทางอารมณ์ ไม่สบายกาย และไม่สบายใจ รู้สึกหวาดหวั่น หวาดกลัวกับเหตุการณ์ที่ตอบสนองต่อสิ่งคุกคามที่กำลังเผชิญในขณะนั้น รวมถึงความมั่นคงปลอดภัยของตนถูกคุกคาม โดยไม่ทราบว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นอย่างไร การเกิดขึ้นของความวิตกกังวลเป็นอาการเหมือนเราเป่าลมเข้าไปในลูกโป่ง ซึ่งลมที่เราเป่าเข้าไปจะค่อย ๆ เก็บลมไว้ในลูกโป่ง ยิ่งลมเข้าไปมากเพียงใด ลูกโป่งยิ่งจะพองโตมากเท่านั้น เมื่อลมเข้าไปมากจนลูกโป่งรับไม่ไหว ลูกโป่งก็จะแตกทันที อาการความกังวลก็เช่นเดียวกัน จะค่อย ๆ สั่งสมภาวะความกังวลไปเรื่อย ๆ เมื่อถึงวันที่สั่งสมไว้มาก อาการภาวะความกังวลก็จะแสดงให้เราารู้ตัว ซึ่งความกังวลสามารถเกิดขึ้นได้ จากสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และเป็นปัญหาที่มีความหลากหลาย ถึงแม้ว่าปัจจุบันมนุษย์จะคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ เพื่ออำนวยความสะดวกได้มากเพียงใดก็ตาม ปัญหาหรืออุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็ยังไม่ลดลง เช่น ปัญหาการฆ่าตัวตาย ปัญหายาเสพติด ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาโรคร้าย ปัญหาครอบครัวแตกแยก หรือปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย จึงทำให้มนุษย์มองว่า ปัญหาคือยาพิษต่อการดำเนินชีวิต เมื่อนำปลิโพธทั้ง 10 อย่าง ตามที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นมาวิเคราะห์ สามารถจำแนกประเภทปัญหาความกังวลได้ 3 อย่าง คือ 1) ปัญหาความกังวลภายในจิตใจ 2) ปัญหาความกังวลภายนอกกาย 3) ปัญหาความ

กังวลทั่วไป เช่น ปัญหาความกังวลระหว่างเรากับบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่น ซึ่งมีการจำแนกรายละเอียด ดังนี้



ภาพที่ 2 ปัญหาความกังวล 3 อย่าง

1) ปัญหาความกังวลภายในจิตใจ มี 1 อย่าง คือ อิทธิปิลิปโธ (ความกังวลคือการแสดงฤทธิ์) 2) ปัญหาความกังวลภายในกาย มี 1 อย่าง คือ อาพาธปิลิปโธ (ความกังวลคือโรคภัยไข้เจ็บ) 3) ปัญหาความกังวลทั่วไป มี 8 อย่าง คือ (1) อาวาสปิลิปโธ (2) กุลปิลิปโธ (ความกังวลคือตระกูล) (3) ลาภปิลิปโธ (ความกังวลคือลาภสักการะ) (4) คณปิลิปโธ (ความกังวลคือหมู่คณะ) (5) กัมมปิลิปโธ (ความกังวลคือการทำงาน) (6) อัธยานปิลิปโธ (ความกังวลคือการเดินทาง) (7) ญาคปิลิปโธ (ความกังวลคือญาติ) (8) คณปิลิปโธ (ความกังวลคือการเล่าเรียน)

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาความกังวลจากโครงสร้างดังกล่าว จะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนี้ 1) ความกังวลบางอย่างเกิดจากปัญหาของจิตใจเพียงอย่างเดียว เช่น ความกังวลเกี่ยวกับอำนาจของจิตว่าจะเจริญหรือเสื่อม หรือความกังวลเกี่ยวกับกิเลสคือ ความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นต้น 2) ความกังวลบางอย่างเกิดจากปัญหาสองด้าน เช่น ใจกับกาย ตัวอย่าง เมื่อร่างกายเจ็บป่วยไม่สบาย จิตใจก็จะเกิดความกังวล หรือใจกับปัญหาทั่วไป ตัวอย่าง เมื่อทำงานยังไม่ประสบความสำเร็จ จิตใจก็จะกังวลอยู่กับงานนั้น เป็นต้น 3) ความกังวลบางอย่างเกิดจากปัญหาทั้ง 3 ด้าน คือ ทั้งปัญหาทางใจ ทางกาย และทั่วไป ตัวอย่าง การทะเลาะกับบุคคลอื่นโดยใช้ความรุนแรง จนทำให้ร่างกายบาดเจ็บ จิตใจจะเกิดความกังวลจากการบาดเจ็บของร่างกาย และการที่ต้องผิใจกับบุคคลอื่น เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดของระชาชนนท์ ทวีผล และ ประสพชัย พสุนนท (2558, น. 724) ที่กล่าวว่า ความวิตกกังวล เป็นสภาวะทางอารมณ์พื้นฐานของมนุษย์ที่ดำเนินอยู่ควบคู่กับชีวิตประจำวัน ตั้งแต่แรกเกิดและตลอดชีวิต เป็นสิ่งที่มีความสลับซับซ้อนของบุคคลตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นหรือสิ่งที่คุกคามตามนำไปสู่การรับรู้ ที่ผันแปรไปตามทัศนะของบุคคล เกิดความรู้สึกไม่สบายการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ อาจมีผลกระทบต่อการรับรู้ การคิดและการตัดสินใจ นอกจากนี้ภาวะความกังวลยังเป็นผลร้ายกับตัวเองอีกหลายประการ ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

ข้อ	ภัยเงียบจากความกังวล	สาเหตุปัญหาความกังวล
1	เป็นคนประมาท	เพราะความกังวลใจทำให้การใช้สติลดลง
2	เป็นคนคิดลบ	เพราะความกังวลใจทำให้มองโลกในแง่ร้าย
3	เป็นคนขาดความมั่นใจ	เพราะความกังวลใจทำให้คิดมาก
4	เป็นคนหวาดกลัว	เพราะความกังวลใจทำให้ไม่ไวใจตัวเองและบุคคลอื่น
5	เป็นผู้นำได้ยาก	เพราะความกังวลใจทำให้ไม่กล้าทำงานใหญ่
6	เป็นจุดเริ่มต้นของโรคภัย	เพราะความกังวลใจทำให้เกิดภาวะเครียด
7	เป็นคนแก้ปัญหาช้า	เพราะความไม่กล้าตัดสินใจ
8	เป็นคนหงุดหงิดง่าย	เพราะอารมณ์เปลี่ยนแปลงตลอด
9	เป็นคนขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	เพราะเลือกทำที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นไม่ถูก
10	เป็นคนเครียดเร็ว	เพราะหมกมุ่นกับปัญหาเดิม ๆ

ตารางที่ 1 ภาวะความกังวลที่ผลร้าย

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ความกังวลใจเป็นภัยเงียบที่น่ากลัว ถึงแม้จะอาศัยปัจจัยภายนอกมากระตุ้นให้เกิดความกังวล เพราะปัจจัยที่ก่อให้เกิดความกังวลสามารถมีได้มากกว่า 10 ประการ ขึ้นอยู่กับบริบทและสถานการณ์แวดล้อม ซึ่งบางครั้งจึงเป็นสิ่งที่ยากจะคาดเดาว่า ภาวะความกังวลจะเกิดขึ้นกับเราในเวลาใด และเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะควบคุมหรือตัดความกังวลเหล่านั้นด้วยวิธีการใด ส่วนผลเสียที่เกิดจากความกังวลก็มีเป็นจำนวนมาก เพราะความกังวลใจจะทำให้สภาพการควบคุมอารมณ์ลดลง และทำให้เสียความเป็นตัวของตัวเองลงได้

สรุป

บลีโพรหรือความกังวลตามหลักพระพุทธศาสนาเชื่อว่า เกิดจากอารมณ์ที่ผูกอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นเหมือนกับเส้นใยเล็ก ๆ ที่เกี่ยวพันจิตของเราไว้ แต่ยิ่งเกี่ยวพันหรือผูกพันมากเพียงใด เส้นใยยิ่งจะมีความเหนียวแน่นมากเพียงนั้น เวลาจะไปไหนมาไหน หรือทำกิจการงานใด อาการความกังวลในเรื่องที่จิตผูกอยู่จะแสดงออกมา เมื่อความกังวลเกิดขึ้นภายในจิต ความคิดที่เคยปกติไม่ปรุงแต่งจนเกินเหตุ จะมีอาการคิดไม่หยุดในลักษณะแบบฟุ้งซ่าน ซึ่งเป็นอาการที่สอดคล้องกับลักษณะอุปนิสัยของคนวิตกกังวล แตกต่างจากมุมมองทางการแพทย์ที่เชื่อว่า อาการความวิตกกังวลเป็นโรคชนิดหนึ่ง ทางแพทย์เรียกว่า “โรคแพนิก” (Panic disorder) อาจจะติดตัวมาตั้งแต่เกิดหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวลได้ เป็นอาการที่สมองหลังสารเคมีบางชนิดมากเกินไป ถ้ามีอาการไม่รุนแรงก็ไม่ต้องใช้ยาเพื่อการรักษา แต่ถ้าอาการความวิตกกังวลมีมากจนส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ทางแพทย์จำเป็นต้องใช้ยาเพื่อรักษา (โรงพยาบาลศิริรินทร์, 2563) ฉะนั้น วิธีการดูแลรักษาอาการวิตกกังวลในมุมมองพระพุทธศาสนา จะใช้หลักกรรมฐานเป็นเครื่องมือในการรักษา โดยเฉพาะหลักอานาปานสติและหลักกสิณ เนื่องจากพระพุทธศาสนามองว่า ความวิตกกังวลเป็นปัญหาที่เกิดจาก

สภาวะทางจิตใจ ส่วนทางการแพทย์จะใช้วิธีดูแลรักษาที่แตกต่างจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะกายใช้ยาเพื่อลดหรือระงับการหลังสารเคมีบางอย่าง เนื่องจากทางการแพทย์เชื่อว่า ความวิตกกังวลเป็นปัญหาจากการหลังสารเคมีของสมอง แต่ถึงอย่างไร ผู้เขียนเชื่อว่า กระบวนการรักษาอาการวิตกกังวลทั้งสองต้องอาศัยความเชื่อมโยงกัน เหตุผลเพราะตามหลักพระพุทธศาสนาเชื่อว่า ความเป็นมนุษย์มีการประกอบขึ้นจากสองส่วนคือ ร่างกายกับจิตใจ การดูแลรักษาจึงจำเป็นต้องให้ครอบคลุมทั้งสองด้าน

แหล่งอ้างอิง

- ตฤไล จำปาวัลย์. (2561). ความวิตกกังวลตามสถานการณ์. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 3(1), 13-20. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jbp/article/view/242981>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พระธรรมชั้นตรี. http://84000.org/tipitaka/dic/v_seek.php?text=ปัลลิว
- พระพุทธโฆสเถระ. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค* (พิมพ์ครั้งที่ 6). ธนาเพรส.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระชานนท์ ทวีผล และประสพชัย พสุนนท. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 23(5), 721-730.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. <https://dictionary.orst.go.th/>
- โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ อินเตอร์เนชั่นแนล. (2566). *โรควิตกกังวล*. <https://www.bumrungrad.com/th/conditions/anxiety-disorder>
- โรงพยาบาลศิริรินทร์. (2563). รู้จัก “โรคแพนิก” อาการเป็นอย่างไร?. <https://www.sikarin.com/health/โรคแพนิก-panic-disorder>
- อนุสร จันทพันธ์ และบุญชัย โกศลธนากุล. (2549). *จิต 6 ศาสตร์ในการอ่านใจคน*. อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.

การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตยของไทย POLITICAL TRANSITION TO STRENGTHEN THAILAND'S DEMOCRACY

สุธี โกสิทธิ์ *

Sutee Kosit

ตราดูลย์ นรนิติผดุงการ *

Tradul Noranitiphadungkarn

Corresponding Author E-mail: giftfb70@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ผู้เขียนมุ่งนำเสนอการเปลี่ยนผ่านสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตยของไทย ดังนี้ 1) การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยที่เน้นให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญที่ส่งผลให้เกิดการปกครองที่มีการควบคุม การใช้อำนาจทางการเมือง ได้แก่ การคัดสรรผู้นำการเมือง การกำหนดนโยบายสาธารณะ ความมั่นคงภายในการป้องกันประเทศ การสร้างหน่วยงานพลเรือนที่เชี่ยวชาญความมั่นคง การวางแผนการป้องกันประเทศตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ และสร้างพรรคการเมืองให้มีประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง 2) การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยในการสร้างคุณภาพและเสถียรภาพยั่งยืน เน้นความมีเสถียรภาพทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและหลักการความเป็นประชาธิปไตย 3) การสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย ควรพัฒนากระบวนการการปกครองระบอบเผด็จการมาสู่การสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย และควรศึกษาโครงสร้างทางการเมืองหรือสังคมที่ชัดเจน 4) การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตย เน้นบทบาทสำคัญในการยึดหลักในการนำการเปลี่ยนผ่าน 5) สถาบันการเมืองเพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งของไทย เน้นการพัฒนาประชาธิปไตยให้ยั่งยืนภายใต้กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยที่มีอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ อาทิ รัฐบาล องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง รัฐสภา และศาล

คำสำคัญ: การเปลี่ยนผ่านทางการเมือง, ความเข้มแข็งประชาธิปไตย, ประชาธิปไตยของไทย

ABSTRACT

This academic article, the author aims to present the transition to strong democracy in Thailand as follows: 1) Democratic transition that emphasizes the importance of the constitution that results in a government that controls the use of political power. Including the selection of political leaders' determination of public policy internal security, national defense Creation of civil agencies specialized in security National defense planning as stated in the Constitution and build political parties to have strong democracy. 2) Democratic transition to create quality and sustainable stability. Emphasis on political stability in democracy and democratic principles 3)

* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

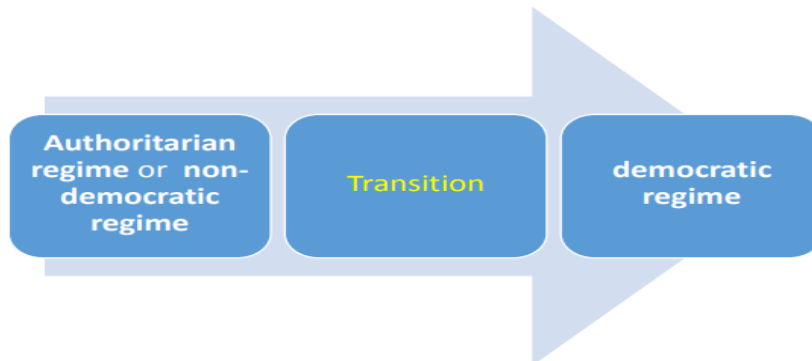
Strengthening democracy the process of ruling a dictatorship regime should be developed to strengthen democracy. and should clearly study the political or social structure. 4) Changing the relationship between the state and society towards strengthening democracy. Emphasis on the important role in adhering to the principles of leading the transition. 5) Political institutions for Thailand's transition to a strong democracy. Emphasizing the sustainable development of democracy under the democratization process, which is a political institution according to the Thai democratic regime with powers and duties as provided by the Constitution and organic law, such as the government, independent constitutional organizations, political parties, parliament, and the courts.

Keywords: Political transition, Democratic strength, Thai democracy

บทนำ

ประชาธิปไตยภายใต้กระแสยุคการเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมืองการบริหารไทยในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ นั้น นับตั้งแต่จากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 การเมืองไทยมีลักษณะ คือ มีการแบ่งฝ่าย มีการใช้อำนาจทางการเมืองเป็นไปในทางที่ไม่สุจริตกับการที่เข้ามาเป็นตัวแทนรับใช้ประชาชนรวมถึงมีการบริหารที่ไม่ชัดเจนขัดแย้งกันระหว่างคนสองกลุ่ม และมีการเปลี่ยนรัฐธรรมนูญอยู่บ่อยครั้ง แต่กระแสยุคการเปลี่ยนผ่านระหว่างหัวอำนาจในครั้งปัจจุบันเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ก็ได้มีการทำรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติขึ้น และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวเพื่อให้คนในชาติต้องมีความปรองดองสมานฉันท์ อย่างไรก็ตามการใช้อำนาจการเมืองและการบริหารของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ นั้น ตั้งแต่เข้ามามีอำนาจก็มีการสลายสี่เสือของกลุ่มคนหลากหลาย เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในบ้านเมือง รวมถึงการปราบปรามผู้มีอิทธิพลทั่วประเทศ ตลอดระยะเวลา 4-5 ที่ผ่านมา โดยตั้งอุดมการณ์ที่แน่วแน่เพื่อจะคืนความสุขให้คนในชาติ จะเน้นถึงความถูกต้องเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันก็มีการรวมกลุ่มประท้วงขึ้นเป็นระยะ ๆ ของคนกลุ่มหนึ่งที่ไม่พอใจกับการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาลชุดนี้ว่าทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ รวมถึงมีการเรียกร้องให้มีการจัดการเลือกตั้งขึ้นมาโดยเร็วเพื่อให้ประเทศไทยกลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยตามปกติ (พระครูรัตนสุตาภรณ์, 2561)

การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยนั้นถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง และเกี่ยวข้องกับคลื่นลูกที่สามของกระบวนการสร้างประชาธิปไตย ในกลางทศวรรษที่ 1970 จนถึงทศวรรษที่ 1990 การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยนั้นให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจากระบอบการปกครองที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นให้ความสำคัญกับสถาบันที่เกี่ยวข้องมากกว่าเรื่องอำนาจอธิปไตยหรือการปกครองโดยประชาชน และการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยนั้นจำเป็นต้องมีความสามารถของสถาบันขั้นต่ำสุด



ภาพที่ 1 การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย (Paul & Joe, 2014)

การทำความเข้าใจในเรื่องการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยจึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจในเรื่อง “คลื่นประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างประชาธิปไตยและเป็นการส่งผ่านที่ถูกนำมาปรับใช้ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ด้วย โดยในทางรัฐศาสตร์แล้วเรื่องคลื่นประชาธิปไตยโดยเป็นข้อเสนอของ ฮัน ดิงตัน (Huntington) ใน ค.ศ.1991 โดยเป็นข้อเสนอที่ตอบสนองต่องานของฟูกูยามาที่อธิบายแนวโน้มกระบวนการสร้างประชาธิปไตยทั่วโลก ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยฮันดิงตันได้เสนอว่า ระหว่าง ค.ศ. 1974 และ ค.ศ. 1990 มีอย่างน้อย 30 ประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยและเพิ่มจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นสองเท่าและทำให้เกิดยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยและส่งผลให้เกิดคลื่นลูกที่สามของกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของโลก (Easay, 2019) ดังนั้นคลื่นของกระบวนการสร้างประชาธิปไตย คือ กลุ่มประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในทิศทางตรงกันข้ามในช่วงเวลานั้นด้วย ทั้งนี้ การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีข้อตกลงที่เพียงพอเกี่ยวกับการดำเนินการทางการเมืองเพื่อสร้างรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และเมื่อรัฐบาลที่มีอำนาจนั้นมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนและเป็นการเลือกตั้งที่เสรีโดยปราศจากการแทรกแซง โดยพฤตินัยแล้วรัฐบาลเหล่านี้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายของตนเองขึ้นมาใหม่ และเมื่อฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการได้รับการรับรองตามโครงสร้างของการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นใหม่และไม่ได้ใช้อำนาจร่วมกับโครงสร้างอื่นตามนิตินัย

การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้นสิ่งสำคัญ คือ การเปลี่ยนผ่านอาจมีการเริ่มต้นโดยไม่มีการสิ้นสุดตราบใดที่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ตามกลไกการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่ได้มีอำนาจในการปกครองประเทศ โดยการเลือกตั้งนั้นต้องการเงื่อนไขการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม และมีเงื่อนไขเพียงพอสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับการเลือกตั้งที่ไม่เป็นการ

เปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยนั้นมักจะพบในกรณีที่ก่อนการเลือกตั้งรัฐนั้นปกครองในรูปแบบของเผด็จการทหาร ยกตัวอย่าง ในประเทศกัวเตมาลาในยุคทศวรรษที่ 1980 ต้องการให้มีการบรรลุถึงข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพ สถานการณ์จำเพาะสำหรับการสร้างรัฐบาลตามกลไกการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การตัดสินใจต่าง ๆ นั้นจะเป็นการตัดสินใจภายใต้ขอบเขตของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยสถาบันที่ยังดำเนินการอยู่จะต้องดำเนินการภายใต้หลักการประชาธิปไตย ทั้งนี้ผู้ที่มิอำนาจที่ไม่ได้มาจากกระบวนการประชาธิปไตยมักจะเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย การนำไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีมาตรฐานที่ชัดเจน ว่าอะไรคือความจำเป็นอย่างแท้จริงสำหรับการเปลี่ยนผ่านที่สมบูรณ์ มาตรฐานเหล่านี้มีประโยชน์อย่างมาก ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นประชาธิปไตยของรัฐบาลเก่าที่ยึดลงหรือถูกล้มล้างลงและมีรัฐบาลชั่วคราวอยู่ในอำนาจซึ่งในขณะนั้นจะมีการเตรียมการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ถ้าการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยไม่ได้มีการกระทำอย่างรวดเร็วหรือเกิดความล่าช้าขึ้นรัฐบาลชั่วคราวอาจกลายเป็นรัฐบาลถาวรขึ้นมาได้

อย่างไรก็ตามคลื่นลูกที่สามนี้ในหลายภูมิภาคของโลก ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้เกิดความล้มเหลวในกระบวนการสร้างประชาธิปไตย เช่น ในละตินอเมริกา ประสบปัญหา เกี่ยวกับกระบวนการสร้างประชาธิปไตย ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1930, 1960 และในตอนต้นทศวรรษที่ 1970 ในทวีปยุโรประบอบประชาธิปไตยได้ถูกสร้างขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และต่อมาได้ประสบ ปัญหาในทศวรรษที่ 1920 และในตอนต้นทศวรรษที่ 1930 และผู้สังเกตการณ์เชื่อว่าลัทธิฟาสซิสต์หรือคอมมิวนิสต์ และระบอบการปกครองที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยจะกลายเป็นคลื่นในอนาคต แต่ในภาพรวมแล้วนับ แต่ค.ศ.1974 เป็นต้นมา ประเทศมากกว่า 50 ประเทศได้กลายเป็นประเทศที่ใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศในโลกที่สาม และประเทศหลายประเทศก็เป็นประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่หลายประเทศก็ไม่สามารถปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ เช่น ในปากีสถาน เกิดการปฏิวัติขึ้นใน ค.ศ.1999 และประเทศซิมบับเวได้เกิดปัญหาในกระบวนการเลือกตั้งในค.ศ.2002 ส่วน ประเทศจีนและตะวันออกกลางไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของคลื่นประชาธิปไตยดังกล่าว (Philip, 2011) การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีข้อตกลงที่เพียงพอเกี่ยวกับการดำเนินการทางการเมืองเพื่อสร้างรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและเมื่อรัฐบาลที่มีอำนาจนั้นมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนและเป็นการเลือกตั้งที่เสรีโดยปราศจากการแทรกแซง โดยพฤตินัยแล้วรัฐบาลเหล่านี้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายของตนเองขึ้นมาใหม่ และเมื่อฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการได้รับการรับรองตามโครงสร้างของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นใหม่ และไม่ได้ใช้อำนาจร่วมกับโครงสร้างอื่นตามนิตินัย (วรวลัญช์ โจนพล, 2563)

ยกตัวอย่างการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยของประเทศสเปนและประเทศชิลีเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่มีรูปแบบภายใต้สถานการณ์และปัจจัยในทางการเมืองโดยการเปลี่ยนผ่านจากระบอบเผด็จการทหารไปสู่ระบอบประชาธิปไตยของสเปนและชิลีซึ่งการศึกษากฎการศึกษาของทั้งสองประเทศจะนำไปสู่การศึกษาสำรวจและระบุการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยจากระบอบเผด็จการทหารไปสู่ประชาธิปไตยของไทย ซึ่งมีความสอดคล้องคล้ายคลึงกับกระบวนการเปลี่ยนผ่านของสเปนและชิลีอันนำไปสู่การนำเสนอข้อเสนอประยุกต์ใช้กับประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับบทบาทของสถาบันการเมืองที่สำคัญ ๆ และวิธีในการสร้างฉันทามติทางการเมืองในพื้นที่สังคมการเมืองที่มีความแตกแยกในกรณีของไทย โดยนำเอาบทเรียนของประเทศทั้งสองที่มีสภาพปัญหาและความขัดแย้งที่คล้ายคลึงกันกับกรณีของประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของไทยในอนาคต โดยการนำเสนอกระบวนการและรูปแบบของความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจของสถาบันการเมืองและการปฏิรูปการเมืองผ่านกระบวนการประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้ง การลงประชามติ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (มนตรี กนกवार, 2560)

รัฐธรรมนูญใหม่ต้องมีเครื่องมือกระตุ้นประชาชนให้ลุกขึ้นมาเป็น “พลเมือง” เกิดสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ยกสมัชชาเป็นหนึ่งในตัวอย่างปฏิบัติการประชาธิปไตย ยืนยันรูปแบบประชาธิปไตย ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมแต่ละประเทศ การปฏิรูประบบสุขภาพกับปลูกจิตสำนึกประชาธิปไตย เป็นเรื่องที่ต้องมุ่งเป้าพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เป็นฐานรากของสังคมให้สำเร็จสิ่งสำคัญต้องสร้างเสริมพลังเครือข่ายพลเมืองสอดคล้องกับกระบวนการยกย่องรัฐธรรมนูญที่จัดทำอยู่เสริมสร้างเครือข่ายพลังพลเมืองให้เติบโตมากขึ้นใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติจริง มุ่งทำงานชุมชนท้องถิ่นที่เป็นฐานรากของสังคม โดยใช้พลังพลเมืองที่มีอยู่ทั่วประเทศ และการพัฒนาเครื่องมือทางสังคมไทยที่เน้นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นำสู่สังคมสุขภาวะที่ต้องการเครื่องมือสาธารณะใหม่ ๆ มาใช้ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2565)

ปัจจุบันปัญหาความท้าทายที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการไปสู่ประชาธิปไตย คือ การเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนผ่าน การสิ้นสุดของระบอบเผด็จการ การสร้างและการจัดการเรื่องถ่ายโอนอำนาจ และการสร้างเสถียรภาพและกระบวนการทางสถาบันของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนผ่านนั้นส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างเงื่อนไขในการล่มสลายของระบอบเผด็จการ ประกอบกับการออกแบบโครงสร้างสถาบันการเมืองใหม่และสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องและสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ปัญหาของการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตยคือการที่ไม่สามารถทำให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน และฝังรากลึกกลงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชน การแก้ไขปัญหาการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย คือ การพยายามสร้างให้ประชาธิปไตยอยู่ในสังคมกับการสร้างความเป็นสถาบัน และการสร้างวัฒนธรรมพลเมือง (วรวลัญช์ วิจารณ์พล, 2563) ไม่มีระบอบการปกครองใน

ระบอบอื่นที่ไม่ใช่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะสามารถสร้างเข้มแข็งได้ ไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตยแบบเหี้ยม ประชาธิปไตยแบบผสมที่มีสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยร่วมกับสถาบันที่ไม่เป็นประชาธิปไตย โดยการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยเท่านั้นที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตยได้ ดังนั้นเงื่อนไขสามประการดังกล่าวเป็นพื้นฐานของรัฐได้มีการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยได้แล้วเท่านั้น และรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะสร้างเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตยได้ ทุกฝ่ายจะยอมรับในกติกาและกลไกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและใช้หลักเกณฑ์นี้ในการต่อสู้กัน โดยไม่พยายามล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ต้องส่งเสริมไม่ให้เกิดความความรุนแรงทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ (Larry and Marc, 2001) การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองของประเทศไปสู่ระบบประชาธิปไตย มีบทบาทเข้มแข็งขึ้น การคอร์รัปชันได้ขยายตัวออกไปในหมู่นักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง นักการเมืองไม่น้อยจำเป็นต้องแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงข้าราชการ มีการทุจริตในเชิงนโยบาย มีผลประโยชน์ส่วนตัวทับซ้อนกับส่วนรวม ตลอดจนการเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของ จนทำให้เกิดความคิดเห็นที่ขัดแย้งในสังคมไทย เกิดปัญหาการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตย (John Girling, 1997, p. 71)

บทความวิชาการนี้ผู้เขียนมุ่งนำเสนอการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตยของไทย ได้แก่การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยที่เน้นให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยในการสร้างคุณภาพและเสถียรภาพยั่งยืน แนวทางการศึกษาการสร้างเสริมเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตย สถาบันการเมืองเพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งของไทย ดังนี้

การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยที่เน้นให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญ

การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยที่เน้นให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญ เป็นการให้ความสำคัญต่อความเป็นสถาบันที่สำคัญ รัฐธรรมนูญที่ส่งผลให้เกิดการปกครองที่เน้นให้มีการควบคุมการใช้อำนาจทางการเมืองเป็นประชาธิปไตยที่เน้นการตรวจสอบถ่วงดุลอย่างมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งระหว่างสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญ ได้แก่

1. การคัดสรรผู้นำการเมือง
2. การกำหนดนโยบายสาธารณะ
3. ความมั่นคงภายในการป้องกันประเทศจากภัยภายนอก
4. การจัดองค์การในกองทัพ
5. การสร้างหน่วยงานพลเรือนที่เชี่ยวชาญความมั่นคง
6. การวางแผนการป้องกันประเทศตามทีระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ

7. ปลุกฝังความเป็นทหารอาชีพ

9. สร้างพรรคการเมืองให้มีประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

10. การสร้างฉันทามติทางการเมืองต้องมาจากทุกฝ่าย และมีพรรคการเมืองเป็นกลไกสำคัญ (มนตรี กนกवार, 2563)

ประชาธิปไตยในทุกสังคมมักจะเริ่มต้นจากขั้นการเปลี่ยนผ่านมาสู่ระบอบประชาธิปไตย จนถึงขั้นการสร้างระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง ก่อนที่สังคมนั้นจะกลายเป็นสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริง ขั้นการเปลี่ยนผ่านเป็นช่วงของการล้มเลิกระบอบเก่าและสถาปนาระบอบใหม่ขึ้นในสังคม การต่อสู้ขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในระยะนี้มักจะเป็นปัญหาว่าสังคมนั้นจะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองไปในทิศทางใด การเปลี่ยนผ่านจะประสบความสำเร็จหากสังคมดังกล่าวตกลงยอมรับระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองใหม่ (Doorenspleet & Kopecky, 2008) ด้วยเหตุนี้การปฏิรูปการเมืองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับประเทศประชาธิปไตยใหม่ ความเข้มแข็งและยั่งยืนของระบอบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้เมื่อภาคีการเมืองและสถาบันของระบอบการปกครองนี้สามารถหยั่งรากลึกกลงไปในสังคมและระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคงจนกลายเป็น “เพียงเกมเดียวที่เล่นกันอยู่ในสังคม” นั่นคือ ประชาธิปไตยพัฒนาไปจนถึงขั้นที่ไม่มีใครในบรรดากลุ่มทางการเมืองที่สำคัญต้องการโค่นล้มระบอบการปกครองนี้ ขณะเดียวกันคนส่วนใหญ่ในสังคมต่างก็เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะต้องเป็นไปตามกระบวนการประชาธิปไตยเท่านั้น และนอกจากนั้น ผู้มีบทบาททางการเมืองทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ทหาร หรือกลุ่มประชาสังคมล้วนแต่เคยชินกับการยุติข้อขัดแย้งตามกฎกติกาที่มีอยู่ (Linz & Stephan, 1996)

ระบอบประชาธิปไตยได้กลายเป็นสถาบันที่คนส่วนใหญ่ยอมรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบอบการปกครองดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องก็เป็นกติกาทางการเมืองที่ถือปฏิบัติกัน หากสังคมไทยจะปฏิรูปการเมืองเพื่อพัฒนาระบอบเสรีประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและยั่งยืนอย่างแท้จริง การผลักดันให้หลักการและกลไกของเสรีประชาธิปไตยสามารถทำหน้าที่อย่างครบถ้วนและได้ผล มิฉะนั้นสังคมไทยก็จะจมปลักอยู่กับวิกฤตการณ์ทางการเมืองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยที่เน้นให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญ ตามหลักการของประชาธิปไตยสมัยใหม่ รัฐบาลไม่เพียงจะต้องมาจากการเลือกตั้งโดยเสียงข้างมากเท่านั้น แต่จะต้องใช้อำนาจอย่างรับผิดชอบภายในขอบเขตของกฎหมายโดยไม่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย

การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยในการสร้างคุณภาพและเสถียรภาพยั่งยืน

การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยในการสร้างคุณภาพและเสถียรภาพยั่งยืน จะต้องมีการเลือกตั้งโดยประชาชนมีอำนาจในการปกครอง และในการเลือกตั้ง ประชาชนจะต้องมีอิสระในการตัดสินใจในการสร้างประชาธิปไตย ส่วนผู้สมัครก็ต้องมีเสถียรภาพที่มั่นคงหาเสียง ผู้สมัครทุกคนจะต้องได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในการนำเสนอนโยบายต่อประชาชน ต้องมีสถาบันที่

สามารถตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของรัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการสร้างคุณภาพประชาธิปไตยและเสถียรภาพยั่งยืน (มนตรี กนกवार, 2563) ความมีเสถียรภาพทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ต้องพิจารณาถึงคุณภาพและเสถียรภาพยั่งยืนตามหลัก ดังนี้

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน
2. หลักการปกครองโดยระบบกฎหมายที่เป็นธรรม หรือหลักนิติธรรม
3. หลักการเคารพต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนพลเมือง
4. หลักการคานอำนาจ/การตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจฝ่ายบริหาร โดยภาคประชาชน

สามารถคัดค้านตรวจสอบ รวมทั้งเสนอให้มีการถอดถอนเจ้าหน้าที่รัฐ และผู้แทนที่มีพฤติกรรมไม่ชอบธรรมได้ (วิทยากร เชียงกุล, 2557)

กลไกการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยในการสร้างคุณภาพและเสถียรภาพยั่งยืน คือ การปกครองโดยประชาชนให้เกิดความมั่นคง การสร้างเสถียรภาพประสิทธิภาพ การสร้างความชอบธรรม และสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็งแก่ประเทศชาติ (ทวี สุรฤทธิกุล, 2561) การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยในการสร้างคุณภาพและเสถียรภาพยั่งยืนนั้นอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภาจะมีความมั่นคงและเข้มแข็ง ต้องอาศัยพรรคการเมืองในการบริหารจัดการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้เพื่อป้องกันไม่ให้พรรคการเมืองทำผิดกฎหมายหรือ ถูกเสี่ยงต่อการถูกยุบพรรคตลอดจนกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองไทยพรรคการเมืองต้องมีบทบาทในการจัดตั้งรัฐบาล มีบทบาทในการสร้างประชาธิปไตย คุณภาพ และเสถียรภาพยั่งยืน รักษากระบวรรัฐสภาให้มีความมั่นคงเข้มแข็งในระบอบประชาธิปไตยรวมทั้งมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยการเปลี่ยนผ่านรัฐบาล (วิทยา จิตนุพงศ์, 2560) การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยในการสร้างคุณภาพและเสถียรภาพยั่งยืน คือ ประชาชนต้องมีความอยู่ดีกินดี มีสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน มีกฎหมายที่เป็นธรรมแก่ประชาชน มีความชอบธรรม ไม่ใช่อำนาจรัฐราชการแทรกแซงองค์กรอิสระ หรือยุบพรรคการเมืองใหญ่ฝั่งตรงข้ามเพื่อการสืบทอดอำนาจ มีการวางแผนการบริหารของรัฐบาลมีประสิทธิภาพ มีหัวหน้า คณะรัฐบาลที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเสียสละ และมุ่งมั่นเพื่อทำงานที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติ การบริหารงานโปร่งใส ใช้หลักธรรมาภิบาล ประชาชนมีความเชื่อมั่น ไว้วางใจในการสร้างคุณภาพและเสถียรภาพยั่งยืนแห่งประชาธิปไตย (สมชาย ชูเมือง, 2565)

แนวทางการศึกษาการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย

แนวทางการศึกษาเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยสู่ความเข้มแข็ง มีแนวทางที่สำคัญ ได้แก่

1. ควรพัฒนากระบวนการการปกครองระบอบเผด็จการมาสู่การสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย (Karla Lopez, 2019)
2. ควรศึกษาโครงสร้างทางการเมืองหรือสังคมที่ชัดเจนการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย

3. ควรศึกษาผลกระทบของสถาบันที่มีต่อการก่อรูปนโยบายและรูปแบบของการกระทำทางการเมือง เพื่อวางแผนสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย (นฤมล อนสุนนสิทธิ์พัฒนา และ อีรพงศ์ ไชยมังคละ, 2564)

4. ควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพลังทางการเมืองต่าง และเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นตัวแปรที่ใช้ในการอธิบายผลลัพธ์ของการเปลี่ยนผ่านการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย (Huntington, 1991; Scott, 1986; Donald, 1987; วรวัณษ์ โรจนพล, 2563)

5. ควรศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย และปัจจัยที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของประชาธิปไตย

6. เดวิด คอลลีเออร์ (David Collier) ได้เสนอแนวทางในการศึกษาการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตยไว้ 3 แนวทางการศึกษาด้วยกัน คือ 1) แนวทางที่มีตัวแสดงเป็นศูนย์กลาง แนวทางในการศึกษานี้ให้ความสนใจไปที่ความเต็มใจอย่างมีนัยยะสำคัญของตัวแสดงที่มีบทบาทภายในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 2) แนวทางที่มีเหตุการณ์เป็นศูนย์กลาง แนวทางในการศึกษานี้ให้ความสนใจไปที่ที่การเลือกตั้งหรือสถาบันรัฐธรรมนูญ 3) แนวทางเชิงสถาบัน แนวทางในการศึกษานี้ให้ความสนใจไปที่ระดับของความเป็นสถาบันต่าง ๆ รวมถึงให้ความสนใจไปที่ช่วงระยะเวลาของสถาบันทางการเมืองที่เกิดขึ้นมาใหม่ และขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงอย่างมีความหมายภายในสถาบันทางการเมืองใหม่เหล่านั้น แต่อย่างไรก็ตามไม่มีแนวทางการศึกษาใดเพียงแนวทางการศึกษาเดียวที่เพียงพอต่อการอธิบายการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย เนื่องจากในปรากฏการณ์หนึ่งต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงสถาบัน และเหตุการณ์ (Juan & Alfred, 2019; วรวัณษ์ โรจนพล, 2563)

การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตย

บทบาทสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตยต้องยึดหลักในการนำการเปลี่ยนผ่าน 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การเปลี่ยนผ่านที่รัฐมีบทบาทนำสังคมสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตย การเปลี่ยนผ่านรูปแบบนี้เกิดขึ้นเมื่อรัฐมีอำนาจอยู่ในขณะนั้น มีบทบาทนำการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย

2. การเปลี่ยนผ่านผ่านการเจรจาต่อรองระหว่างรัฐบาลกับสังคม การเปลี่ยนผ่านรูปแบบนี้เกิดขึ้นเมื่อมีการเจรจาต่อรอง การร่วมกันกระทำการระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับสังคมเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตย ซึ่งกระบวนการที่เกิดขึ้นในรูปแบบนี้จะเกิดขึ้นเป็นวงจร คือ เกิดการประท้วง การปราบปราม ก่อนที่จะถึงขั้นเจรจาต่อรอง

3. การเปลี่ยนผ่านที่กลุ่มสังคมต่อต้าน รูปแบบนี้เกิดขึ้นเมื่อกลุ่มสังคมต่อต้านมีบทบาทนำการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย และระบอบเผด็จการที่มีอยู่เดิมถูกล้มล้างไป โดยกระบวนการในการเกิดการเปลี่ยนผ่าน รูปแบบนี้จะมี 3 ขั้นตอนหลักด้วยกัน คือ 1) การต่อสู้ของ

กลุ่มต่อต้านเพื่อล้มล้างระบอบเผด็จการเดิม 2) การที่ระบอบการปกครองเดิมถูกล้มล้างโดย สมบูรณ และ 3) กระบวนการของการสร้างความเข้มแข็งประชาธิปไตย (วรวลัญช์ โรจนพล, 2563)

สถาบันการเมืองเพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งของไทย

สถาบันการเมืองเพื่อการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งของไทย เป็น กระบวนการที่พยายามเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่ได้รับการวิเคราะห์กันมากที่สุด สถาบันทางการเมืองถือเป็นกลไกสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนกิจกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อประเทศที่กำลังพัฒนาที่ต้องการสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งเป็นรากฐานในการ ปกครอง เพราะภายใต้สถานการณ์ของความเป็นกลไกทางการเมืองย่อมเกี่ยวพันกับการพัฒนาทางการเมือง (Political development) ไปพร้อมกันด้วยสถาบันทางการเมืองของไทย อาทิ รัฐบาล องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง รัฐสภา และศาล เป็นต้น ล้วนถือเป็นกลไก สำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยให้ยั่งยืนภายใต้กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization) และได้สะท้อนถึงภาพของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง กระทั่งอาจสรุป เป็นตัวแบบเพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเมืองไทยผ่านกระบวนการทางการเมืองที่มีสถาบันทางการเมืองเหล่านี้แสดงบทบาทเดิม ๆ หรือคล้ายคลึงจากที่เคยปฏิบัติกันมาอยู่เสมอ (ชาญชัย จิตรเหล้าอาพร, 2557)

สมภพ ระวังทุกข์ (2564) กล่าวว่า รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุด ปัจจุบันเป็น ฉบับที่ 20 คือ รัฐธรรมนูญ 2560 โดยบัญญัติให้มีสถาบันทางการเมืองประกอบด้วยฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ องค์การรัฐสภาเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ สมาชิกวุฒิสภา มีอำนาจหน้าที่ในการออกกฎหมายและตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่าย บริหาร คือ รัฐบาล ฝ่ายบริหาร ได้แก่ รัฐบาล ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้า รวมทั้งองค์การ ของรัฐบาล ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมาย และฝ่ายตุลาการ ได้แก่ องค์การศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบ ควบคุมบังคับให้ทุกภาคส่วนของสังคมไทยปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย และยังมีองค์การอิสระ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมทั้งองค์การตามรัฐธรรมนูญ คือ องค์การอัยการ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็น สถาบันทางการเมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยที่มีอำนาจหน้าที่ ตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการ ปกครองจากการมีผู้ปกครองคนเดียว คือ พระมหากษัตริย์ หรือเรียกที่ว่า ระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยคณะราษฎรได้ยึดอำนาจ จากรัชกาลที่ 7 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 การเมืองการปกครองไทยจึงได้นำการ ปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 โดยเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบประเทศ

อังกฤษ ซึ่งมีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเรียกว่า รัฐธรรมนูญ และถือเป็นกฎหมายสูงสุด ปัจจุบันเป็นฉบับที่ 20 คือ รัฐธรรมนูญ 2560 โดยบัญญัติให้มีสถาบันทางการเมือง ประกอบด้วยฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ องค์การรัฐสภาเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา มีอำนาจหน้าที่ในการออกกฎหมายและ ตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาล ฝ่ายบริหาร ได้แก่ รัฐบาล ซึ่งมี นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้า รวมทั้งองค์การของรัฐบาล ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมาย และฝ่ายตุลาการ ได้แก่ องค์การศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบควบคุมบังคับให้ทุกภาคส่วนของสังคมไทยปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย และยังมีองค์กรอิสระ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมทั้งองค์การตามรัฐธรรมนูญ คือ องค์การอัยการ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยที่มีอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ จากเสียงส่วนใหญ่ด้วยการเลือกตั้ง โดยมีกฎเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด ส่วนสถาบันทางการเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญ 2560 ได้แก่ฝ่ายนิติบัญญัติ คือองค์การรัฐสภาประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ฝ่ายบริหารคือองค์การรัฐบาล ประกอบด้วยราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น ฝ่ายตุลาการคือ องค์การศาล ประกอบด้วยศาลยุติธรรม ศาลปกครองศาลทหาร และศาลรัฐธรรมนูญ และ องค์การอิสระ คือคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทั้งนี้ เป็นสถาบันทางการเมืองไทยตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ 2560

สรุป

การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตยของไทย ประกอบด้วย 1) การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยที่เน้นให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญ เน้นให้มีการควบคุมการใช้ อำนาจทางการเมืองเป็นประชาธิปไตยที่เน้นการตรวจสอบถ่วงดุลอย่างมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ระหว่างสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตย ผลักดันให้หลักการและกลไกของ เสรีประชาธิปไตยสามารถทำหน้าที่อย่างครบถ้วน รัฐบาลไม่เพียงจะต้องมาจากการเลือกตั้ง โดยเสียงข้างมากเท่านั้น แต่จะต้องใช้อำนาจอย่างรับผิดชอบภายในขอบเขตของกฎหมายโดย ไม่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ได้แก่ การคัดสรรผู้นำการเมือง การกำหนดนโยบาย สาธารณะ ความมั่นคงภายในการป้องกันประเทศจากภัยภายนอก การจัดองค์การในกองทัพ การสร้างหน่วยงานพลเรือนที่เชี่ยวชาญความมั่นคง การวางแผนการป้องกันประเทศตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ปลูกฝังความเป็นทหารอาชีพ และสร้างพรรคการเมืองให้มีประชาธิปไตยที่ เข้มแข็ง 2) การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยในการสร้างคุณภาพและเสถียรภาพยั่งยืน เน้นให้

ประชาชนต้องมีความอยู่ดีกินดี มีสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน มีกฎหมายที่เป็นธรรมแก่ประชาชน มีความชอบธรรม 3) แนวทางการศึกษาการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย ควรพัฒนา กระบวนการปกครองระบอบเผด็จการมาสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย และ ควรศึกษาโครงสร้างทางการเมืองหรือสังคมที่ชัดเจน 4) การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่าง รัฐกับสังคมสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตย เน้นบทบาทสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมสู่ความเข้มแข็งประชาธิปไตยต้องยึดหลักในการนำการ เปลี่ยนผ่าน 5) สถาบันการเมืองเพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งของไทย เน้นการ พัฒนาประชาธิปไตยให้ยั่งยืนภายใต้กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยซึ่งเป็นสถาบันทาง การเมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยที่มีอำนาจหน้าที่ตามที่ รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ อาทิ รัฐบาล องค์การอิสระตาม รัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง รัฐสภา และศาล เป็นต้น

แหล่งอ้างอิง

- ชาญชัย จิตรเหล้าอาพร. (2557). ความเป็นสถาบันทางการเมืองของรัฐสภาไทย. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 3(1), 33-44. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JIRGS/article/view/225670>
- ทวี สุรฤทธิกุล. (2561). *เสถียรภาพ ประสิทธิภาพ ความชอบธรรม*. สยามรัฐออนไลน์. <https://siamrath.co.th/n/34841>
- นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ และธีรพงศ์ ไชยมังคละ. (2564). วิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมืองของไทย. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 9(1), 1-10. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/RCIM/article/view/243359>
- พระครูรัตนสุตาภรณ์. (2561). ประชาธิปไตยภายใต้กระแสยุคเปลี่ยนผ่านอำนาจการเมืองการบริหารไทยในยุครัฐบาล คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.). *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 2(2), 59-68. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jeir/article/view/247298>
- มนตรี กนกवार. (2560). *การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย: บทเรียนจากสเปนและชิลี หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย*. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- วรวัณษ์ โรจนพล. (2563). *การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยและการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิทยา จิตนุกพงศ์. (2560). ความมั่นคงทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 8(2), 280-287. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/AJPU/article/view/97959>
- วิทยากร เชียงกุล. (2557). ปฏิรูปประเทศ เศรษฐกิจ-การเมือง. บั๊ค ด็อท คอม.

- สมชาย ชูเมือง. (2565). เสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลพลเรือน. วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 23(1), 337.
- สมภพ ระวังทุกข์. (2564). การปกครองระบอบประชาธิปไตยกับสถาบันทางการเมืองไทยในยุครัฐธรรมนูญ 2560. วารสารปรัชญาปริทรรศน์. 26(2), 205-215.
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/article/view/253245>
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2565). *การพัฒนาเครื่องมือทางสังคมไทยที่เน้นประชาธิปไตย*. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- Donald, F. (1987). *Experiential Approach Organization*. Macmillan.
- Doorenspleet, R., & Kopecky, P. (2008). Against the Odds: Deviant Cases of Democratization. *Democratization*, 15(4), 697-713.
- Easay. (2019). *Approaches to democratic transition: The Concept of Wave*.
<http://www.essay.uk.com/essays/politics/approaches-democratic-transition-concept-wave>
- Huntington, S. P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. University of Oklahoma Press.
- John, Girling. (1997). Thailand in Gramscian Perspective. *Pacific Affairs*, 5(7) : 385-403.
- Juan J. L., & Alfred Stepan. (2019). Problems of democratic transition and consolidation: Southern Europe, South America, and post-communist Europe. Baltimore: Johns Hopkins Univ. Press.
- Karla López de Nava. (2019). Economic Development, Elite Behavior and Transitions to Democracy. Retrieved From www.stanford.edu.
- Larry, Diamond and Marc, F. (2001). *Democratisation in Africa*. USA: The African Studies Centre.
- Linz, Juan and Alfred, S. (1996). Toward Consolidated Democracy. *Journal of Democracy*, 7(2), 14-33.
- Paul, B., & Joe, C. (2014). *Encyclopedia of Democratic Thought*. Routledge, an Imprint of Taylor & Francis Books.
- Philip, G. (2011). *Democracy and democratization*. University of London International Programmes Publications Office.
- Scott, M. (1986). *Transitions through Transaction: Democratization in Brazil and Spain*. Westview.

อิทธิพลการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลกับการเคลื่อนไหวทางสังคม
THE INFLUENCE OF POLITICAL DIGITAL COMMUNICATION ERA
TOWARD THE SOCIAL MOVEMENT

กิตตินันท์ วงษ์สุวรรณ *, สรวิต พรหมลี **

กันยรัตน์ ไมยรัตน์ *, ปิยรัช อยู่รักษาติ ***

Kittinun Wongsuwan, Sorawit Phromlee

Kanyarat Maiyarat, Piyaarach Yoorukchat

Corresponding Author E-mail: sorawit456.789bank191@gmail.com

บทคัดย่อ

การสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลก่อให้เกิดอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม ถือว่าเป็นกระบวนทัศน์ (Paradigm) ทางการสื่อสารการเมืองแบบใหม่ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองในปัจจุบันเป็นอย่างมากซึ่งจะส่งผลกระทบต่อในเชิงทางบวกและทางลบขึ้นอยู่กับที่จังหวะเวลาและบทส่งคมการเมืองที่เกิดขึ้นซึ่งผู้เขียนมองเห็นถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองที่ผ่านบริบทแห่งการเคลื่อนไหวที่มาในอดีตและปัจจุบันที่มองเห็นถึงความสำคัญและอิทธิของสื่อสารทางการเมืองที่มีความสำคัญอย่างมากต่อสังคมการเมืองไทยและสังคมการเมืองโลกเป็นอย่างมาก สังคมแห่งการสื่อสารทางการเมืองมีบทบาทอย่างมากในส่วนของ การค้นพบว่า 3 รูปแบบ (1) สมาชิกของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร แสดงความคิดเห็น ได้ตอบ แลกเปลี่ยนการรับรู้ มีอิทธิพลต่อทัศนคติเชิงอุดมการณ์ให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว (2) มีอิทธิพลในเชิงการเผยแพร่หรือนำส่งวาทกรรมทางการเมือง ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้เป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งตามวาทกรรมนั้น และ (3) แนวโน้มพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมที่เปิดรับข้อความการสื่อสารทางการเมืองสามารถจูงใจให้เกิดการติดตาม การชวนเชื่อ และเร่งให้เกิดการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะสถาบันทางการเมือง จำเป็นต้องอาศัยนวัตกรรมการสื่อสารมาใช้แรงจูงใจให้เกิดการรับรู้ข่าวสาร ข้อเท็จจริง เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งกล่อมเกลางานเชิงทัศนคติให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมในทิศทางที่พึงประสงค์สำหรับอนาคต

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง, ยุคดิจิทัล, การเคลื่อนไหวทางสังคม

* นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher

** สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Political Science, Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

*** สถาบัน General Education, มหาวิทยาลัยรังสิต

General Education, Rangsit University

ABSTRACT

The influence of political digital communication era toward the social movement. It is a paradigm of new political communication, as a consequence in a lot of the current political behavior are impacted. For both, positive and negative, depending on the timing and the social-political role occur that the author understands as a socio-political movement through the context of movements that come in the past and present that understand the importance and influence of political communication is very important to Thai political society and the world political society as much as It can be seen from the 27th general election of 2023 that the society of political communication plays a large role in the discovery that 3 forms (1) members of the society take part in the interactive political process of communication express opinions, interact, exchange knowledge, Influencing ideological attitudes to happen quickly (2) Influence in the dissemination or delivery of political discourse causing changes in the behavior of members of the society to be in either direction according to the discourse and (3) behavioral tendencies of members of society who are receptive to political communication messages can induce following, propaganda and accelerate decision-making quickly. Therefore, organizations involved in public communications especially political institutions. It is necessary to use communication innovations to campaign for awareness of news and facts in order to create political activities. as well as cultivating attitudes to create social movements in the desired direction for the future.

Keyword: political communication, Digital era, Social movement

บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร (Information communication technology) ได้วิวัฒนาการสู่ระบบดิจิทัล (Digital) ให้สามารถส่งข้อมูลข่าวสารและแสดงผลอย่างหลากหลายรูปแบบ (Multi system) ทั้งตัวอักษร ภาพ เสียง สี แสง รวมถึงการส่งข่าวสารรายงานผลข้อมูล ได้ตอบโต้ทันทีแบบ Real time ช่วยเพิ่มคุณค่าให้กิจกรรมการสื่อสาร ดึงดูดความสนใจ ทำให้เกิดการรับรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง (บุษบา หินเธาว์, 2556, น. 89-94) เมื่อการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมุ่งสู่ความท้าทายในหลายวงการ รวมทั้งวงการที่ต้องการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อองค์กร กระตุ้นการมีส่วนร่วม (Mercado, 1991, pp. 13-25) ทำให้หลายภาคส่วน อาทิ ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคการเมือง นำเอาระบบการสื่อสารสมัยใหม่นี้มารองรับและอำนวยความสะดวกต่อทุกกิจกรรม อาทิ การบริการสาธารณะแก่สมาชิกในสังคมให้เกิดความสะดวกสบาย ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมสู่วิถีใหม่ (New normal) ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดธุรกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง (พระณัฐภูมิ และคณะ, 2565, น. 83)

การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองรูปแบบใหม่ เนื่องจากมีการสื่อสารแลกเปลี่ยนกันได้อย่างรวดเร็ว การพัฒนาการสื่อสาร แลกเปลี่ยนแนวคิดหรือกิจกรรมทางการเมืองโดยอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสาร ช่วยให้กิจกรรมของปัจเจกหรือกลุ่ม

บุคคล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงเจตจำนง หาแนวร่วมทางการเมือง การจัดกิจกรรม การระดมทุน ฯลฯ สนองตอบพฤติกรรม มนุษย์ที่ปรากฏบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและสังคมออนไลน์ (Social network) ที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนผู้รับข่าวสาร (Receiver) โดยผู้ส่งสาร (Sender) สามารถโต้ตอบแบบสองทาง (Two way communication) ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ซึ่งการแสดงความคิดเห็นสำหรับสื่อสารทางการเมืองทำให้รับรู้สถานการณ์ทางการเมืองและสภาพทางสังคมอย่างเท่าทัน โดยพฤติกรรมการสื่อสารผ่านช่องทางที่เป็นระบบดิจิทัลได้ อาทิ เฟซบุ๊ก (Facebook) กระดานสนทนา (Web board) ทวิตเตอร์ (Twitter) ไลน์ (Line) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Forward Mail) เป็นต้น อีกทั้งยังสามารถเผยแพร่ด้วยคลิปวิดีโอ (Video clip) ผ่านช่องทางเว็บไซต์ยูทูบ (Youtube) เครื่องมือการสื่อสารเหล่านี้มีอิทธิพลทั้งทางการเมืองและทางสังคม

ดังได้เห็นจากปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ต่อการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารทางการเมือง ช่วงการเลือกตั้งทั่วไป 2566 มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารระบบดิจิทัลหลายแบบช่องทาง (Platform) ผ่านสื่อสังคม (Social media) มุ่งเป้าหมายหลัก คือ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เผยแพร่อุดมการณ์ แนวคิด นโยบายพรรค เน้นสร้างภาพลักษณ์พรรคการเมือง การจัดกิจกรรมการชุมนุมทางการเมือง กิจกรรมการแสดงความรู้สึกผ่าน Social media ฯลฯ เพราะเป็นนวัตกรรมที่ช่วยให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรงอย่างไม่จำกัดจำนวน เสียค่าใช้จ่าย (ศิริเพ็ญ มโนศิลปกร, 2551) สามารถผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้หลายช่องทาง ได้แก่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ โปรแกรมอำนวยการ (Application) หรือระบบอินเทอร์เน็ต เครือข่ายคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้เพื่อช่วงชิงกระแสความนิยมและชิงพื้นที่เพื่อสร้างคะแนนนิยม ด้วยการนำเสนออุดมการณ์ทางการเมือง แนวคิดทางการเมือง นโยบายการพัฒนาสังคมประเทศชาติ ฯลฯ ตลอดจนการส่งสารด้วยวาทกรรมทางการเมือง เช่น “ช้างชาติ” หรือคำที่ต้องการสื่อความหมายเพื่อสร้างทางการเมืองของพรรคการเมือง เช่น “แลนด์ไลน์” หรือ “เลือกเราประเทศไม่เหมือนเดิม” เห็นได้ว่าทั้งวาทกรรมและการสื่อความหมายทางการเมือง ล้วนมีอิทธิพลต่อสังคม

ซึ่งโดยปกติการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ใช้พื้นที่บนท้องถนน แต่ในยุคดิจิทัลเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะบนอินเทอร์เน็ต ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคม (People's political participation) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เกิดกลายเป็นสังคมออนไลน์ที่แสดงความคิดเห็นทุกเพศทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ศาสนาทุกระดับการศึกษา ทุกสาขาอาชีพ และทุกกลุ่มสังคมได้เต็มที เกิดปฏิสัมพันธ์กันแบบชุมชนออนไลน์ ย้ำชัดว่าการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลเป็นที่ยอมรับในสังคมอย่างกว้างขวางเป็นพลังสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ทั้งนี้เพราะการสื่อสารทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ทศนคติของบุคคลในสังคม (พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ, 2565, น. 109) เพื่อให้คล้อยตามอุดมการณ์ทางการเมือง ตลอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตในบริบทสังคมใหม่ ทั้งนี้เพราะการสื่อสารทางการเมืองทำให้ประชาชนรับรู้

วิวัฒนาการทางการเมืองที่กระตุ้นเร้า (Stimulation) เป็นการพื้นที่สำหรับแสดงออก และเกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากภาคประชาชนในสังคม (คันธริรา ฉายาวงศ์, 2564) ซึ่งเป็นฐานรากสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งเป็นการพัฒนาการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตย (วุฒิพร ลิ้มวรภัส, 2562)

การสื่อสารทางการเมืองกับประชาชนผ่าน Social media จัดเป็นพื้นที่สำหรับแสดงออกทางความคิด และเปิดโอกาสต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังที่ธนากร เลิศสุดวิชัย (2562) สรุปพอสังเขปว่า เป้าหมายการสื่อสารมุ่งให้เกิด 4 ลักษณะ คือ 1) ความสนุกเพลิดเพลิน (Entertain) 2) ได้รับหรือเกิดประสบการณ์เชิงความรู้ (Education) 3) เป็นแรงเสริมที่กระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจ (Inspire) (ทางการเมือง) 4) โน้มน้าวใจ (Convince) ให้เกิดการเลือก/ตัดสินใจ ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่า กระบวนการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวทางสังคมมีมากน้อยเพียงไร เกิดในรูปแบบใด ส่งผลอย่างไรต่อพรรคการเมือง และองค์กรสื่อสารมวลชน ก่อให้เกิดพฤติกรรมภายใต้ระบบการเมืองไทยลักษณะใด ตลอดจนแนวโน้มอิทธิพลการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลจะเป็นไปในทิศทางใด

แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง

เพื่อตอบประเด็นอิทธิพลการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลที่มีต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม ได้แก่ 1) อิทธิพลการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลที่มีต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม 2) อิทธิพลการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลมีต่อพรรคการเมือง และองค์กรสื่อสารมวลชน และ 3) แนวโน้มการสื่อสารทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวทางสังคมในอนาคต อาจต้องเข้าใจถึงแนวคิดการสื่อสารทางการเมือง และทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมพอสังเขปดังนี้

ความหมาย การสื่อสารทางการเมือง (Political communication)

Deutsch (2003, pp. 123-124) เสนอแนวคิดว่า การสื่อสารมีความสำคัญต่อระบบการเมืองโยงใยเปรียบเส้นประสาททางการเมือง (The Nerves of government) เสมือนกระบวนการสื่อสารการเมือง เป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับระบบการเมือง ที่แสดงออกในลักษณะการเรียกร้องให้รัฐตอบสนองความต้องการของประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ช่องทางการส่งข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ หรือรัฐบาลประกาศนโยบายให้ประชาชนได้รับรู้ ในทางกลับกันคือ กระบวนการนำข้อเรียกร้องที่เป็นความต้องการของประชาชนส่งไปยังรัฐบาลได้รับรู้เช่นกัน

Huggins and Turner (199) ให้ความสำคัญการสื่อสารทางการเมืองไว้ว่า กระบวนการทางการเมืองที่สำคัญมาก เพราะหากไม่มีการสื่อสารการเมืองก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้ สอดคล้องกับ Heywood (2002) การเมืองมีความสัมพันธ์กับข้อมูลข่าวสารในแง่การรับรู้และการเผยแพร่ส่งต่อให้ทั้งประชาชนและผู้มีอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะโลกก้าวเข้าสู่ยุคที่

ประชากรมีโอกาสเรียนรู้ อ่านออก เขียนได้ ซึ่งจากเดิมการศึกษาเรียนรู้ผูกขาดไว้เฉพาะชนชั้นสูงและกลุ่มขุนนาง

Maicas (1992) จำแนกความหมายสื่อสารทางการเมืองไว้ 4 ประเด็นดังนี้

1. การสื่อสารสร้างสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับสังคม ได้แก่ รัฐบาล พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ การเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งกลุ่มหรือบุคคลดังกล่าวมีฐานะเป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับสาร

2. การสื่อสารทางการเมืองเป็นการโน้มน้าวใจ เพื่อนำไปสู่อำนาจ อุดมการณ์ ผลประโยชน์ ความขัดแย้ง ประชามติ ฯลฯ

3. การสื่อสารอาจเป็นลักษณะข่าว เหตุการณ์ข้อเท็จจริง การโฆษณาชวนเชื่อ การเบี่ยงเบนข้อเท็จจริง ด้วยวิธีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์

4. การสื่อสารทางการเมือง เกี่ยวข้องกับการตลาดทางการเมือง โดยเฉพาะการเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียง นับเป็นเครื่องมือสำคัญในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน

จากความหมายข้างต้น กิตตินันท์ วงษ์สุวรรณ (2565, น. 63) ได้สรุปให้เห็นชัดว่าประเทศที่ปกครองด้วยระบบใดก็ตาม รัฐบาลต้องสื่อสารทางการเมืองกับประชาชน ด้วยเหตุผลหลักคือ สร้างความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ทางการเมือง การตัดสินใจ การรับรู้นโยบาย หรือชี้แจงข้อเท็จจริงแก่ประชาชน ตลอดจนการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรต่อสายตาประชาชน แต่รัฐบาลเพียงลำพังหน่วยงานเดียวอาจไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการสื่อสาร ทั้งนี้ เพราะการสื่อสารทางการเมืองมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับนโยบาย หน่วยงาน ส่วนกลาง หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และระดับเจ้าหน้าที่ โดยมีเป้าหมายเพื่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ หรือการให้ข้อมูลด้านบริการสาธารณะแก่ประชาชน

คุณค่าการสื่อสารทางการเมือง

จากความหมายข้างต้นทำให้เห็นคุณค่าการสื่อสารทางการเมืองจากในอดีต ถึงปัจจุบัน ดังที่ Lucian W. Pye (1966, pp. 33 อ้างถึงใน วัฒนา พุทธางกูรานนท์, 2531) ได้พิจารณาบทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาทางการเมืองที่มีต่อสังคมใน 3 รูปแบบ คือ

1. **สังคมโบราณ (Traditional society)** เป็นระบบการเมืองในสังคมที่ยังไม่พัฒนา เช่น การเมืองในระบบเจ้าผู้ครองนคร หรือคณาธิปไตย หรือระบบราชาธิปไตย ในสังคมเช่นนี้ การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปตามระดับสถานะทางการเมือง ซึ่งกำหนดแน่นอนตายตัว การถ่ายทอดข่าวสารและความคิดเห็นไปในทางเดียว คือ จากเบื้องบนลงล่าง (Top down) ผู้ครองอำนาจสู่ประชาชน ไม่มีกระบวนการย้อนกลับจากประชาชนไปสู่ผู้กุมอำนาจ ในยุคนี้การสื่อสารมวลชนยังไม่มี เพราะมวลชน (Mass) ไม่มีสิทธิมีเสียงทางการเมือง มีเพียงรับฟังคำสั่งและการกระทำจากรัฐเท่านั้น

2. **สังคมสมัยใหม่ (Modern society)** เป็นยุคที่อำนาจทางการเมืองเริ่มกระจายสู่สังคม อำนาจทางการเมืองอาจเปลี่ยนแปลงโดยสันติ การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปในทิศทาง

ที่สวนกันคือ ข่าวสารและความคิดเห็นถูกถ่ายทอดจากผู้คุมอำนาจทางการเมืองมาสู่มวลชน และจากมวลชนย้อนกลับ (Feedback) ขึ้นไปสู่เบื้องบนอีกครั้งหนึ่ง การสื่อสารมวลชนเริ่มมีความสำคัญต่อการเมือง การถ่ายทอดข่าวสารมีลักษณะตลาดเสรีของความคิดเห็น

3. สังคมเปลี่ยนผ่าน (Transitional society) เป็นสังคมอยู่ในช่วงระหว่างสังคมโบราณกับสังคมสมัยใหม่ที่กำลังพัฒนาจากสังคมโบราณ แต่ยังไม่บรรลุความสำเร็จเป็นสังคมสมัยใหม่ได้แท้จริง ในสังคมชนิดนี้มักเกิดในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เพราะอำนาจทางการเมืองยังไม่กระจายออกไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง แต่มวลชนเริ่มมีสิทธิมีเสียงในทางการเมือง (Political Participation) กลุ่มชนที่สำคัญคือ ผู้นำสมัยใหม่ที่ได้รับการศึกษาดีตระหนักในภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้นำสมัยใหม่กลุ่มนี้เป็นพลังสำคัญ เป็นผู้ผลักดันมวลชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารมวลชนเริ่มพุกตัวเกิดขึ้น ฉะนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนอาจไม่สมบูรณ์เหมือนสังคมสมัยใหม่ ต่างกัน คือ ยังไม่มีการถ่ายทอดสวนทิศทางระหว่างผู้มีอำนาจกับมวลชนอย่างแท้จริง บทบาทสื่อสารมวลชนในสังคมเช่นนี้ มักเป็นไปในรูปที่ผู้นำเป็นผู้ชี้แนะประชาชนให้เข้าใจสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม สำหรับสื่อสารมวลชนมีภาระหน้าที่เป็นพิเศษ คือ เป็นผู้นำและเป็นผู้สอนให้เข้าใจในบทบาททางการเมืองของตน

บริบทการสื่อสารทางการเมืองในสังคมยุคใหม่

บทบาทการสื่อสารทางการเมืองในสังคมยุคใหม่ แบบประชาธิปไตย การสื่อสารมวลชนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ยึดหลักตามข้อเท็จจริงไม่เอนเอียง มีวัตถุประสงค์ การหยั่งเสียง และการสำรวจความคิดเห็น แหล่งข่าวสารสำคัญสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำหน้าที่สื่อกลางที่สำคัญระหว่างประชาชนและโลก ทำหน้าที่รายงานสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ประชาชนและโลกมองไม่เห็น เพราะการนำเสนอข่าวสาร เป็นสิ่งที่ทำให้มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ดังเช่น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม มีการเลือกสื่อบางประเภท บางองค์กร ที่คิดว่าน่าเชื่อถือและเข้าถึงได้ง่าย รวมกลุ่มคนมีแนวคิดความต้องการที่คล้ายคลึงกัน (เสถียร เขยประทับ, 2551)

เครื่องมือการสื่อสารทางสังคมยุคดิจิทัล (Social media tools)

รัสรินทร์ ว่องสวัสดิ์ (2562, น. 10) กล่าวว่า Social media หรือสื่อสังคมบนระบบออนไลน์ เป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสาร ด้วยการเขียนเนื้อหาเล่าถึงประสบการณ์ บทความ รูปภาพ และวิดีโอ โดยที่ผู้ใช้สื่อเป็นผู้เขียนขึ้น หรืออาจพบเจอจากสื่ออื่นแล้วส่งต่อ (Share) แบ่งปันให้ผู้อื่นที่อยู่ในเครือข่ายผ่านทางเว็บไซต์ Social media ที่ให้บริการบนโลกออนไลน์ ปัจจุบันการสื่อสารแบบนี้ผ่านระบบ Internet และโทรศัพท์มือถือ

วศิน อยู่เต็กเค่ง (2559) กล่าวถึง Social media คือ การใช้บริการ Web-based และ เทคโนโลยี Mobie เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารในการสร้างปฏิสัมพันธ์ แสดงความคิดเห็น และโต้ตอบกันมากขึ้น

SEO (อ้างถึงใน รัสรินทร์ ว่องสวัสดิ์, 2562, น. 10) กล่าวว่า Social media คือสื่อในสังคมออนไลน์ที่ใช้ในปัจจุบัน นิยมใช้งานกันมากในรูปแบบการสื่อสารสองทาง (Two Way Interactive) ซึ่งผู้ใช้งานสามารถเข้าถึง Social media ประเภทต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยผู้ใช้งานสามารถเข้ามาแบ่งปันความรู้ข้อมูลข่าวสาร ให้แก่กันได้อย่างอิสระและสามารถโต้ตอบแสดงความคิดเห็นกันได้ ธัญวัฒน์ กาบคา (อ้างถึงใน เอมิกา เหมมินทร์, 2556, น. 7) กล่าวว่า โซเชียลมีเดีย หมายถึง สื่อสังคมออนไลน์ที่มีการตอบสนองทางสังคมได้หลายทิศทาง โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันได้

เอมิกา เหมมินทร์ (2556, น. 7) กล่าวว่า โซเชียลมีเดีย หมายถึง เป็นสื่อสังคมออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีการทำกิจกรรมร่วมกันบนอินเทอร์เน็ต ในรูปแบบเว็บไซต์สามารถสื่อสารติดต่อกันได้สองทาง โดยผู้ใช้เป็นผู้สื่อสารเรื่องราว รูปภาพวิดีโอ เชื่อมโยงกับความสนใจและกิจกรรมของผู้อื่นแบ่งปันให้ผู้อื่นที่อยู่ในเครือข่ายของตนเองได้รับรู้

วศิน อยู่เต็กเค่ง (2559, น. 7-8) ได้อธิบายเครื่องมือทางการตลาดออนไลน์ เว็บไซต์ที่ให้บริการ Social media ไว้ดังนี้ ประกอบด้วย (1) Facebook คือ บริการรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ผู้ใช้สามารถติดต่อสื่อสารได้ หรือทำกิจกรรมใด ๆ ร่วมกันกับผู้ใช้อื่นได้ ทั้งเป็นการตั้งประเด็นหรือถามตอบในเรื่องที่ให้ความสนใจการโพสต์รูปภาพภาพเคลื่อนไหว บทความ บล็อกหรือการคุยแบบสด ๆ ไปจนถึงการทำกิจกรรมอื่น ๆ ผ่านโปรแกรมอำนวยความสะดวก (Application) ซึ่งมีหลาย Platform เช่น Instagram โปรแกรมที่สามารถนำรูปถ่ายที่บันทึกไว้ในแกลลอรี่หรือวิดีโอ มาตกแต่งให้สวยงามตามความต้องการของผู้ใช้ โดยใช้ฟิลเตอร์ (Filter) และเครื่องมือที่อยู่ใน Instagram หลายลักษณะให้เลือกใช้ เพื่อแบ่งปัน (Share) ให้เพื่อนใน Social media ได้ดู เช่น Twitter, Facebook, Foursquare, Tumblr ในทางกลับกันผู้ดูสามารถแสดงความชื่นชอบ (Likes) และแสดงความคิดเห็น (Comments) ต่อรูปหรือวิดีโอที่เพื่อนแชร์ไว้ได้ด้วย หรือ Platform แบบ Twitter เป็นบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์จากไมโครบล็อก โดยผู้ใช้สามารถส่งข้อความยาวไม่เกิน 140 ตัวอักษร ส่งสารว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ หรือทวิตแสดงความรู้สึกอารมณ์ต่าง ๆ บอกให้เพื่อนรับรู้ข้อความที่แสดงออก สามารถอัปเดตข้อความได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังสามารถโพสต์ภาพถ่าย วิดีโอ และไฟล์ต่าง ๆ ได้ด้วย และอีก Platform แบบ YouTube ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการแลกเปลี่ยนภาพ วิดีโอระหว่างผู้ใช้ได้ฟรี โดยนำเทคโนโลยีของ Adobe Flash Player มาใช้ในการแสดงภาพวิดีโอโดยผู้ใช้งานสามารถเข้าดูวิดีโอต่าง ๆ พร้อมทั้งเป็นผู้อัปโหลดวิดีโอผ่าน YouTube ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เมื่อสมัครสมาชิกแล้วผู้ใช้งานสามารถใส่ภาพ วิดีโอเข้าไป แบ่งปันภาพ วิดีโอให้คนอื่นดูด้วย แต่หากไม่ได้สมัครสมาชิกก็สามารถเข้าไปเปิดดูภาพวิดีโอที่ผู้ใช้คนอื่น ๆ ใส่ไว้ใน YouTube ได้แต่ไม่สามารถเป็นผู้อัปโหลดวิดีโอได้วิดีโอที่สามารถอัปโหลดต้องมีความยาวไม่เกิน 15 นาที ขนาด

ไฟล์ ไม่เกิน 2 GB และอีก Platform หนึ่งคือ Line เป็นแอปพลิเคชันที่ผสมผสานบริการ Messaging และ Voice Over IP นำมาผนวกเข้าด้วยกันจึงทำให้เกิดเป็นแอปพลิเคชันที่สามารถสร้างกลุ่มเพื่อส่งข้อความ (Chat) โพสต์รูปภาพ หรือโทรคุยแบบเสียงก็ได้ ซึ่งส่งข้อมูลทุกแบบที่กล่าวมาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย หากใช้งานโทรศัพท์ที่มีแพ็คเกจอินเทอร์เน็ตนี้อยู่แล้ว ด้วยความที่มีลูกเล่นมากมายสามารถแชทส่งรูป ส่งไอคอนส่งสติ๊กเกอร์ ตั้งค่าคุยเป็นกลุ่ม ฯลฯ ทำให้มีผู้ใช้งาน Application Line เป็นจำนวนมาก ความสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ ผลที่แท้จริงของการสื่อสารทางการเมืองยังไม่มีใครสามารถให้คำตอบได้ชัดเจน เพราะการสื่อสารทางการเมืองส่งผลในหลายด้าน เช่น ผลต่อความรู้ ความคิดเห็น ทศนคติ พฤติกรรม มีผลทั้งระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว ผลต่อสังคม ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม ผลที่เห็นได้ชัดหรือแฝง ฯลฯ

จากวรรณกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง และจากแนวคิดเรื่องเครื่องมือทางการสื่อออนไลน์ (Social media Tools) สามารถนำมาเป็นฐานทางความคิด ที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ Social media เป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างกลุ่มคนที่มีความต้องการที่เหมือนกัน หรือแนวคิดทางการเมืองคล้ายกัน โดยการจัดกิจกรรมผ่าน Social media เป็นเครื่องมือที่สะดวก รวดเร็ว และเป็นการสื่อสารกันระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม รวมทั้งเผยแพร่สู่สาธารณะก็ได้ หากมีความประสงค์ร่วมกิจกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคม ตัวอย่าง Web Page เช่น “ก้าวไกล” เป็นหน่วยหลักในการนำเสนอข้อความ ความต้องการข้อเรียกร้อง อุดมการณ์ทางการเมือง นโยบายสาธารณะ ซึ่งการใช้พื้นที่สื่อสารนี้เพื่อร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น โดยอาศัยพื้นที่สื่อกระแสหลักและสื่อกระแสรอง คือ Social media เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมทางการเมือง และเป็นพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนแนวคิด องค์ความรู้ต่าง ๆ ฉะนั้นแนวคิด Social media ยุคดิจิทัลเป็นกรอบแนวคิดที่นำมาศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลจากการจัดกิจกรรมทางการเมืองที่สัมพันธ์กับสมาชิกในสังคมที่ใช้เครื่องมือสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลระหว่างกัน โดยมุ่งมองประเด็นจากการศึกษาแนวคิดการสื่อสารการเมืองได้เป็น 4 ประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง
2. การแปลหรือการสร้างความหมายด้านการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกในสังคม
3. การส่งต่อความคิดแนวคิดทางการเมืองผ่าน Social media หรือการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบสื่อหลักและสื่อรอง
4. ช่องทางการสื่อสารก่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคม หรือการเคลื่อนไหวทางสังคม

ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement theory)

เป็นแนวทางที่นำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เชื่อมโยงกิจกรรมทางสังคมและวิเคราะห์การกระทำรวมหมู่ของกลุ่มคนในสังคมที่มีเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน หรือมีความ

ต้องการสิ่งนั้นเหมือนกัน ซึ่งทำให้เกิดแรงผลักดันการเคลื่อนไหวให้สังคมเปลี่ยนแปลงตามความต้องการทางการเมือง การปกครอง นโยบาย สิทธิความเท่าเทียมทางสังคม ความเสมอภาคทางเพศสภาพ โดยได้รับอิทธิพลจากการสื่อสารทางการเมือง เพื่อเป็นไปข้อเรียกร้อง หรือทิศทางตามข้อกำหนด ให้ตอบสนองความต้องการที่เป็นประโยชน์ต่อตนและกลุ่มคนในสังคมที่มีความต้องการเหมือนกัน โดยผ่านขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่หลากหลาย เช่น การเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีระยะเวลายาวนานต่อเนื่อง แต่กรณีที่พรรคการเมืองระดมกลุ่มคนในสังคมที่มีแนวคิด คล้อยตามอุดมการณ์ เข้าร่วม สนับสนุนนโยบายหรือกิจกรรมของพรรค เพื่อเป็นฐานเสียง กรณีเช่นนี้เป็นการรวมตัวกันแบบเฉพาะกิจ หรือการทำงานร่วมกันภายในสถาบันหรือองค์กรเท่านั้น มิใช่การสื่อสารทางการเมืองที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นแต่เพียงลักษณะการเผยแพร่แนวคิด อุดมการณ์ทางการเมืองให้บรรลุเป้าหมายของสถาบันหรือองค์กรทางการเมือง กล่าวคือ เป็นไปในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมตามขบวนการสื่อสารทางการเมือง (สำราญ นาบุตร, 2558, น. 24-26)

อิทธิพลการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม

กระบวนการสื่อสารทางการเมืองยุคเทคโนโลยีการสื่อสารด้วยระบบดิจิทัล เป็นยุคที่ระบบสื่อสารได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการเมืองและส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม อันเนื่องมาจากคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการสื่อสารทางการเมืองคือ การส่งข่าวสารชี้แจงข้อมูล เนื่องจากการเมืองเป็นเรื่องการจัดการ ควบคุมดูแลปรากฏการณ์ในสังคม โดยที่เป้าหมายการสื่อสารทางการเมืองที่มีลักษณะการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ (Persuasive Communication) ด้วยคุณลักษณะดังกล่าว ทำให้ภาพลักษณ์การสื่อสารทางการเมืองในสายตาประชาชน ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งมีปฏิกิริยาโต้ตอบผ่านการสื่อสารทางการเมืองใน 2 แบบ คือ แบบที่หนึ่ง หวาดกลัวและหลีกเลี่ยงการสื่อสาร (กรณีเช่นนักศึกษาไม่ยอมเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะภาพจำที่โหดร้ายเมื่อ 14 ตุลา) และแบบที่สอง เกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง ซึ่งพฤติกรรมทั้งสองแบบถือว่าเป็นอันตรายกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงกล่าวได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวในแง่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อีกทั้งยังมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจและเลือกอุดมการณ์ทางการเมืองตามความสนใจของตนเอง ด้วยการติดตามข่าวสารทางการเมืองได้อย่างเพียงพอภายใต้สิทธิเสรีภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับสื่อสารทางการเมืองของภาคประชาสังคม ด้วยการส่งสารแสดงความต้องการไปยังสถาบันทางการเมือง หากแต่ในยุคสังคมโบราณการรับข่าวสารจากการดู การฟัง และการอ่านจากสื่อมวลชน แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคสังคมสมัยใหม่ การสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการพื้นฐานสำหรับกลุ่มการเมืองในการก่อรูป มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ กล่าวคือ คนในสังคมได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ก็สามารถตัดสินใจได้ว่า มีความต้องการให้รัฐมีนโยบายตอบสนองความต้องการรูปแบบใด โดยมีการเคลื่อนไหวผ่าน

นวัตกรรมการสื่อสารสมัยใหม่ ที่สามารถทำให้ฝ่ายการเมืองนำไปกำหนด ปรับเปลี่ยนนโยบาย หรือดำเนินนโยบายอย่างทันทั่วที่ ตอบสนองต่อสังคมที่รวดเร็วขึ้น ดังนั้น การสื่อสารทางการเมือง จึงเป็นกระบวนการที่เรียบง่ายในการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบหนึ่ง

การสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัล ซึ่งมีเครื่องมือทางการสื่อสารสังคมออนไลน์ (Social media Tools) หลากหลายช่องทาง (Platform) เป็นสื่อสารมวลชนที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย จึงมีการนำมาใช้กับกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ทั้งการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง (Political image) ซึ่งสร้างคุณค่ามากกว่าเนื้อหาสาระ ทำให้ข้อเท็จจริงถูกแทนที่ด้วยภาพที่ปรากฏชัด รวมทั้งบุคลิกภาพของผู้เป็นข่าว อาทิ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง นักการเมือง พรรคการเมือง มีภาพลักษณ์คล้ายตลาดการเมือง (Political marketing) หรือการเมืองแบบการตลาด โดยเฉพาะการนำมาใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Political campaigning) (McNair, 2003, p. 38)

เมื่อพิจารณาบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ร่วมพิจารณาตัดสินใจ มีส่วนร่วมรับผิดชอบหรือรับผลประโยชน์เรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตนเอง โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบระบอบประชาธิปไตย เพื่อเป็นรากฐานที่ดีของการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประเทศมีความเจริญและยังเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน ซึ่งในยุคปัจจุบันประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองในช่องทางการรับข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ทั้งในรูปการณีสื่อสารผ่านระบบ Internet โทรศัพท์มือถือ บนช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ในหลาย Platform เช่น Youtube, Facebook, Line, Twitter, Instagram, Messenger ฯลฯ การใช้ช่องทางสื่อเป็นเครื่องมือการสื่อสารสำหรับแสดงความคิดเห็นกระทำได้อย่างไม่จำกัด ซึ่งครอบคลุมถึงประเด็นทางการเมือง ด้วยการแสดงความคิดเห็นทางสื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้สามารถโต้ตอบกันได้ โดยไม่จำเป็นต้องรู้จักกัน ทำให้สามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนมุมมอง ความคิดเห็นทางการเมือง รวมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ประชาชนเคลื่อนขยับเข้าใกล้การเมืองและมีส่วนร่วมมากขึ้น

มีผลการศึกษาของมัทนา นันทา และ พิงรอร รามสูตร (2557) เรื่อง เว็บไซต์ยูทูบ (ภาษาไทย) กับการสื่อสารความเกลียดชัง พบว่า การผลิตและแพร่กระจายข้อมูลบนเว็บไซต์ ซึ่งทำได้ง่ายและรวดเร็วมาก ประเด็นการโจมตีหลักบนฐานความเกลียดชังเพื่อผลทางการเมือง แบ่งได้ 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายคนเสื้อแดง ที่นิยมพรรคเพื่อไทย ประเด็นโจมตีคือ กลุ่มคนที่ไม่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ คอยค่ากลุ่มคนเสื้อแดงโจมตีว่าเป็นกลุ่มที่ใช้ความรุนแรงในการชุมนุม ส่วนอีกฝ่ายหนึ่ง คือ กลุ่มคนที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามเสื้อแดง คือ พรรคประชาธิปัตย์ ถูกโจมตีว่าคัลลิ่งเจ้า โจมตีว่าเป็นมาตรฐานประชาชน กระทำสองมาตรฐาน เอาเปรียบประชาชน อย่างไรก็ตามสื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้เป็นสื่อประเภทเดียวที่คนในสังคมเปิดรับ เกิดกลายเป็นบริบททางสังคมไทยยุคใหม่ ในบริบทสังคมที่มีส่วนปลูกฝัง กล่อมเกล่า

บ่มเพาะ ผ่านช่องทางการสื่อสารทางการเมือง ก่อให้เกิดความเกลียดชังจากกระบวนการทางการเมือง ด้วยความคิดกระแสหลักเกี่ยวกับความเป็นไทย (Mainstream Thought on “Thainess”)

ในยุคเทคโนโลยีการสื่อสารยุคดิจิทัล สื่อสังคมออนไลน์ถูกใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารทางการเมือง ใช้ทำลายคู่แข่งทางการเมือง หรือผู้มีความเห็นต่างทางการเมือง หรือมีอุดมการณ์ทางการเมืองตรงกันข้ามกัน มีการใช้ถ้อยคำเพื่อสร้างความเกลียดชัง ด้วยการดูแคลนศาสนา (Religion) การแสดงออกทางเพศ (Sexual Orientation) เชื้อชาติผิว (Race) ด้อยค่าทางเพศ (Gender) ดูหมิ่น ชนชาติกำเนิด (Origin) ความบกพร่องทางกาย (Disability) ความคิดเห็นทางการเมือง (Political opinion) สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Financial or Social Status) เพียงเพื่อสร้างความเกลียดชังทางการเมืองด้วยเครื่องมือสื่อสังคมออนไลน์ (Political hate speech in social media) โดยในประเทศไทย การสื่อสารที่มีความสำคัญต่อทุกภาพส่วน อาทิ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ต่างใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเป้าประสงค์ทางการเมืองที่แตกต่างกันไป ซึ่งเป็นพรมแดนที่มีความใกล้เคียงกันระหว่างเสรีภาพในการแสดงออก (Free Speech) สื่อสังคมออนไลน์ และการสื่อสารโดยใช้เนื้อหา (Message) หรือวาทกรรม (Discourse) ด้วยหวังสร้างความเกลียดชัง (Hate speech) ผ่านการแสดงความเห็นทางการเมือง นอกจากนี้ยังพบว่า ในสื่อสังคมออนไลน์ มีการแสดงความคิดเห็น และการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมือง ส่งผลให้การเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ เป็นตัวกลางสำคัญในการขยายความแตกต่างทางความคิดในสังคมไทย (มูลนิธิไฮนริค เบิลส์, 2554) อิทธิพลในเชิงการเผยแพร่หรือนำส่งวาทกรรมทางการเมือง ได้สร้างพฤติกรรมของคนในสังคมไทยให้เป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งตามวาทกรรมนั้น กล่าวคือ เกิดการแตกแยกทางความคิด หรือเกิดความเกลียดชังระหว่างปัจเจกบุคคลและกลุ่มคน

หากมองประโยชน์ของการสื่อสารทางการเมืองไทย เห็นได้ว่า นักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ต่างอาศัยช่องทางการสื่อสารระบบดิจิทัล ในรูปสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง ซึ่งปัจจุบันมีความสะดวกรวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายน้อย หรือไม่เสียเลย เพื่อเผยแพร่วาทกรรม รณรงค์สร้างภาพลักษณ์ให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธา คล้อยตามไปกับอุดมการณ์ทางการเมือง หรือกลุ่มทางการเมืองของตน (ปิติเทพ อยู่ยีนยง และปณทรี จันทรวะดิน, 2557 อ้างถึงใน คันธิรา ฉายาวงศ์, 2564) ในขณะเดียวกันก็มีประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธา หรือมีอุดมการณ์ร่วมกับนักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง จึงใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่แสดงความเห็นทางการเมืองสนับสนุน แสดงทัศนะต่อแนวคิด อุดมการณ์ รวมการติดตามเพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นทางการเมืองของคนในสังคมต่อนักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองนั้น ซึ่งมีทั้งความเห็นต่างไปจากตน โดนวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม ล้วนถูกนำเสนอบนสื่อสังคมออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ ข้อดีของการ

สื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัลต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ เป็นการสร้างสรรค์ในการแสดงออกทางความคิด ทศนคติ ของประชาชนที่เปิดกว้างมากขึ้น อันเป็นการยกระดับการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งการสื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัลยังเป็นการเปิดโลกทัศน์การสื่อสารใหม่ที่เชื่อมโยงกับการสื่อสารที่ไร้พรมแดนในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) และส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมอันเป็นการเสริมสร้างและสนับสนุนให้เกิดการสื่อสารทางการเมืองที่เป็นรูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมืองในยุคดิจิทัลอีกด้วย สำหรับข้อเสียที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของการสื่อสารทางการเมืองนั้นก็เปรียบเสมือนดาบสองคมที่อาจก่อให้เกิดผลเสียได้หากการสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์นั้นเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่ไม่สร้างสรรค์ เป็นไปในการแสดงออกทางความคิดที่เป็นการทำลายล้างทัศนคติและความเชื่อที่ดีงาม

การใช้การสื่อสารทางการเมืองให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคม จำเป็นต้องมีการวางแผนและจัดระบบการสื่อสารที่ชัดเจน เพราะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไม่สามารถเกิดขึ้นได้เพราะโชคช่วยหรือเกิดขึ้นได้เองตามยถากรรม แต่เป็นการสื่อสารที่ต้องการผู้มีทักษะทั้งด้านสติ ปัญญา แรงกายและแรงใจ นักสื่อสารมวลชนด้านการเมืองในยุคดิจิทัล ต้องวางแผนการสื่อสารสังคมออนไลน์ให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมอย่างแท้จริง เปิดรับข้อความการสื่อสารทางการเมือง ที่สามารถจูงใจ เกิดการชวนเชื่อ การติดตาม และตัดสินใจที่อย่างรวดเร็ว ดังเกิดปรากฏการณ์การสื่อสารทางการเมืองแบบ “หัวคะแนนธรรมชาติ” ซึ่งเป็นมากกว่าเนื้อหาสาระ และมากกว่าเพียงแค่การสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง คู่ควรแก่การถอดบทเรียนในอนาคต

สรุป

การสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวทางสังคมในหลายรูปแบบ โดยผ่านเครื่องมือ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสาร ถือเป็นกลไกขับเคลื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางการเมืองไทยมาตั้งแต่สังคมโบราณ สังคมยุคเปลี่ยนผ่าน สู่สังคมยุคใหม่ สื่อสารทางการเมืองได้เข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอด สืบสาน ขยาย ส่งต่อแนวความคิด อุดมการณ์ทางการเมือง จากผู้สื่อสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งมีทั้งนักการเมือง กับนักการเมือง ประชาชนกับนักการเมือง รวมทั้งประชาชนกับประชาชน เกิดขึ้นในรูปแบบแสดงความเห็นเชิงสนับสนุนบ้าง วิพากษ์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนทัศนคติ ได้ตอบ รวมทั้งใช้สร้างความแตกแยก เกลียดชัง อันเป็นผลมาจากการแสดงเจตจำนงทางการเมือง บนเครื่องมือสื่อสารทางเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ในหลากหลายช่องทางบนสื่อ Social media อาทิ Youtube, Facebook Live, twitter และ Instagram ฯลฯ ที่สามารถใช้เพื่อประชาสัมพันธ์ (Public relations) เพื่อสื่อสารทางการเมืองไปยังกลุ่มเป้าหมายได้รับทราบ ดังนั้น การนำสื่อมาใช้ในการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง คือ เข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้ครอบคลุมมาก

ที่สุด และเป็นไปในทางการสื่อสารที่เน้นความสร้างสรรค์ ซึ่งเห็นได้ว่าสื่อดิจิทัลมีอิทธิพลเข้าถึงประชาชนอย่างไม่จำกัดจำนวน แต่หากมีการใช้ทักษะเชิงสื่อสารมวลชนด้วยการสร้างวาทกรรมให้เกิดกระแสสังคมยังสามารถขยายจำนวนได้สูงขึ้นอีก อย่างไรก็ตามการนำเทคโนโลยีระบบดิจิทัลมาใช้ในการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งมีความละเอียดอ่อน การนำเสนอข้อมูลควรอยู่บนพื้นฐานความจริง หากใช้การสร้างวาทกรรมความเกลียดชัง อาจเกิดกระแสตีกลับ หากกระทำการสื่อสารแบบตรงไปตรงมาด้วยความจริงจัง จริงใจ อาจไม่จำเป็นต้องใช้เนื้อหาสาระสำคัญ หรือการสร้างภาพลักษณ์ ได้แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นพลังแบบธรรมชาติ ด้วยการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัล

แหล่งอ้างอิง

- กิตตินันท์ วงษ์สุวรรณ. (2565). *ขบวนการต่อสู้ทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2563-2564* [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คันธิดา ฉายาวงศ์. (2564). แนวโน้มการเมืองไทยกับสื่อสังคมออนไลน์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร. พระนคร*, 6(1), 97-107. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/jmctrmutp/article/view/252157>
- ธนาคาร เลิศสุดวิชัย. (2562). *ประเภทคอนเทนต์ มีอะไรบ้าง มาทำความรู้จัก Content Matrix ให้มากขึ้น*. Digital Marketing Wow. <https://digitalmarketingwow.com/2019/03/20/ประเภท-คอนเทนต์>
- บุษบา หินธารี. (2556). *การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ. (2565). การสื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัล. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมการท้องถิ่น*, 6(1), 109-120. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JLGISRRU/article/view/259849>
- พระณัฐภูมิ พันทะลี, พระครูสังฆรักษ์ ทวี อภโย, พระครูวินัยธรรวชิต ปยุตโต, และชนาธิป ศรีโท. (2565). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 2(1), 83-93.
- มัทนา นันตา และพิรงรอง รามสูต. (2557). เว็บไซต์ยูทูบ (ภาษาไทย) กับ การสื่อสารความเกลียดชัง. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 32(3), 39-67. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jcomm/article/view/160410>
- มูลนิธิเฮนริก เบิลล์. (2554). *วาทกรรมเรื่องเพศสภาพในการเมืองไทย: สังคมไทยเรียนรู้อะไร?* [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. มูลนิธิเฮนริก เบิลล์.
- รัสรินทร์ ว่องสวัสดิ์. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกเฉียงใต้: ศึกษากรณีการใช้เฟซบุ๊ก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.

- วศิน อยู่เต็กเค่ง. (2559). *การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดออนไลน์ของธุรกิจภาพยนตร์ออนไลน์ รูปแบบสตรีมมิ่งในประเทศไทย*. DSpace at Bangkok University. <http://dspace.bu.ac.th/jspui/handle/123456789/2288>
- วัฒนา พุทธางกูรานนท์. (2531). *สื่อสารมวลชนกับสังคม*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วุฒิพร ลิ้มวราภัส. (2562). *กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ กรณีศึกษา โพลีททุเคย์และแนวหน้า [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]*. คลังปัญญา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. <http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2562/b207812.pdf>
- ศิริเพ็ญ มโนศิลปกร. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าและบริการผ่านช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำราญ นามบุตร. (2558). *บทบาทในการใช้อำนาจของรัฐต่อผู้ชุมนุมทางการเมือง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสถียร เขยประทับ. (2551). *การสื่อสาร การเมือง และประชาธิปไตยในสังคมพัฒนาแล้ว*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอมิกา เหมมินทร์. (2556). *พฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social media) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Deutsch, K. W. (2003). Political Community and the North Atlantic Area. In Brent F Nelsen & Alexander Stubb (Eds.), *the European Union: Readings in the Theory and Practice of European Integration* (pp. 121-143). Lynn Rienner.
- Heywood, A. (2002). *Politics* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- Huggins, R., & Turner, J. (1997). The politics of influence and control. In B. Axford (Ed.), *Politics: An introduction* (pp. 287-323). Routledge.
- Maicas, M. P. (1992). *Introduction a communication social*. ESRPPPU.
- Mercado, C. M. (1991). Development communication management. *The Journal of Development Communication*, 12(2), 13-25.

รูปแบบการเขียนบทความวิจัย

- รูปแบบการเขียนบทความวิจัย (ใช้ฟอนต์ TH SarabunPSK) (จำนวนหน้า 8-15 หน้า)

ชื่อเรื่องภาษาไทย (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)
(เว้น 1 บรรทัด ขนาด 16 pt)

ตัวอักษรขนาด 14 pt (ผู้เขียนไม่เกิน 5 ท่าน)	ชื่อ-สกุลผู้เขียน *
	ชื่อ-สกุลผู้เขียนภาษาอังกฤษ
	ชื่อ-สกุลผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) **
	ชื่อ-สกุลผู้เขียนร่วมภาษาอังกฤษ
	ชื่อ-สกุลผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) **
	ชื่อ-สกุลผู้เขียนร่วมภาษาอังกฤษ

Corresponding Author E-mail: ABC@mail.com
(เว้น 1 บรรทัด ขนาด 16 pt)

บทคัดย่อ (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)..... 2)..... 3).....เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ/คุณภาพ
ผลการวิจัยพบว่า (ตอบตามวัตถุประสงค์) (ประมาณ 320 คำ) (ขนาด 14 pt)
คำสำคัญ:,, (จำนวน 3-5 คำ)

ABSTRACT (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

The objectives of this research were: 1) 2) 3)
The results of this research found that: (สอดคล้องกับภาษาไทย) (ขนาด 14 pt)
Keywords:,, (จำนวน 3-5 คำ)

บทนำ (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(ความเป็นมา ความสำคัญ และเหตุผลในการทำวิจัย) (ขนาด 16 pt)

วัตถุประสงค์ (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(วัตถุประสงค์) (ขนาด 16 pt)

* คณะ..... มหาวิทยาลัย..... (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) (ขนาด 14 pt)

Faculty..... University.....

** หน่วยงาน..... (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) (ขนาด 14 pt)

หน่วยงานภาษาอังกฤษ

วิธีดำเนินการวิจัย (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(รูปแบบการวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล) (ขนาด 16 pt)

สรุปผลการวิจัย (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(ตอบวัตถุประสงค์) (ขนาด 16 pt)

อภิปรายผลการวิจัย (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(อภิปรายเฉพาะประเด็นสำคัญ) (ขนาด 16 pt)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ทั้งรูปแบบของแผนภูมิรูปภาพและข้อความ) (ขนาด 16 pt)

ข้อเสนอแนะ (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย) (ขนาด 16 pt)

สรุป (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt) (ถ้ามี)

(ระบุข้อสรุปที่สำคัญ) (ขนาด 16 pt)

แหล่งอ้างอิง (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(เฉพาะที่ปรากฏในบทความเท่านั้น) (ขนาด 16 pt)

รูปแบบการเขียนบทความวิชาการ

- รูปแบบการเขียนบทความวิชาการ (ใช้ฟอนต์ TH SarabunPSK) (จำนวนหน้า 8-15 หน้า)

ชื่อเรื่อง(ภาษาไทย) (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)

(เว้น 1 บรรทัด ขนาด 16 pt)

ตัวอักษรขนาด 14 pt
(ผู้เขียนไม่เกิน 4 ท่าน)

ชื่อ-สกุลผู้เขียน *
ชื่อ-สกุลผู้แต่งภาษาอังกฤษ
ชื่อ-สกุลผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) **
ชื่อ-สกุลผู้เขียนร่วมภาษาอังกฤษ

Corresponding Author E-mail: ABC@mail.com

(เว้น 1 บรรทัด ขนาด 16 pt)

บทคัดย่อ (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt หน้า)

(ประมาณ 300 คำ) (ขนาด 16 pt)

คำสำคัญ:,, (จำนวน 3-5 คำ)

Abstract (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt หน้า)

(สอดคล้องกับภาษาไทย) (ขนาด 16 pt)

Keywords:,, (จำนวน 3-5 คำ)

บทนำ (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

หลักการและเหตุผลของบทความที่เขียน (ขนาด 16 pt)

เนื้อหา (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(เนื้อหาตามประเด็นที่นำเสนอ) (ขนาด 16 pt)

สรุป (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(สรุปสาระสำคัญของบทความตามเนื้อหาที่ได้กล่าวมา) (ขนาด 16 pt)

แหล่งอ้างอิง (ตัวอักษรหนา ขนาด 16 pt)

(เฉพาะที่ปรากฏในบทความเท่านั้น) (ขนาด 16 pt)

* คณะ..... มหาวิทยาลัย..... (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) (ขนาด 14 pt)

Faculty..... University.....

** หน่วยงาน..... (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) (ขนาด 14 pt)

หน่วยงานภาษาอังกฤษ

ขั้นตอนการทำวารสารปัญญา

- ตอนที่ 1 รับบทความจากผู้เขียน (และหรือผู้ที่สนใจส่งบทความ)
- ตอนที่ 2 ตรวจสอบรูปแบบตามที่กองบรรณาธิการกำหนด
- ตอนที่ 3 ให้ผู้เขียนนำไปแก้ไข (ถ้ามี)
- ตอนที่ 4 สรรหาผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ
- ตอนที่ 5 ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ
- ตอนที่ 6 ให้ผู้เขียนนำไปแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ (ถ้ามี)
- ตอนที่ 7 กรณีที่ผู้เขียนแก้ไขไม่ได้ให้ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)
- ตอนที่ 8 บรรณาธิการตอบรับผ่านการพิจารณาบทความแก่ผู้เขียนบทความ
- ตอนที่ 9 จัดหน้าสารบัญในการจัดพิมพ์
- ตอนที่ 10 ส่งโรงพิมพ์และนำเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์

หลักเกณฑ์การเสนอบทความจากงานวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร

1. เป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน
2. เป็นบทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ด้านสังคมศาสตร์ ศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศาสนา และปรัชญา
3. ภาษาไทยและอังกฤษผ่านการตรวจสอบถูกต้องทางภาษาก่อนส่งกองบรรณาธิการ
4. ทุกบทความต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้บทคัดย่อภาษาไทยอยู่ก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ
5. ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณา กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนบทความทราบ

หลักเกณฑ์ในการเขียนแหล่งอ้างอิง

ใช้รูปแบบการเขียนบรรณานุกรมแบบ APA (American Psychological Association style) 7th edition

1. การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (In-Text Citation)

- 1.1 การอ้างอิงหน้าข้อความ ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)...

ตัวอย่าง แสง จันทร์งาม (2539) ได้ให้ความหมายของการปฏิบัติกรรมฐาน.....

1.2 การอ้างอิงหลังข้อความ (ชื่อผู้แต่ง/ปีที่พิมพ์,/น.)

ตัวอย่าง พร้อมกับความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น (พระสัทธัมมโชติกะ, 2510, น. 55), (Paul, 2019, pp. 15-19)

หมายเหตุ ภาษาไทย ระบุเลขหน้า น. (ถ้ามี)

ภาษาอังกฤษ ใช้ p. อ้างอิงเพียงหน้าเดียว และใช้ pp. อ้างอิงหลายหน้า

รูปแบบ	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
ผู้แต่ง 1 คน	ชื่อ/สกุล/(ปี,/น.) หรือ (ชื่อ/สกุล,/ปี,/น.)	สกุล/(ปี,/p./pp.) หรือ (สกุล,/ปี,/p.)
	แสง จันทร์งาม (2539, น. 5)	(Jones, 2007, pp. 9-10)
ผู้แต่ง 2 คน	ชื่อ/สกุล ^{1/} และชื่อ/สกุล ^{2/} (ปี,/น.) หรือ (ชื่อ/สกุล ^{1/} และชื่อ/สกุล ^{2/} ,ปี,/น.)	สกุล ^{1/} and/สกุล ^{2/} (ปี,/p.) หรือ (สกุล ^{1/} &/สกุล ^{2/} ,ปี,/p.)
	ชำนาญ เกียรติ และ รัตนะ วิลัยศักดิ์ (2565)	Williams and Hori (2019)
ผู้แต่ง 3 คน ขึ้นไป	ชื่อ/สกุล/และคณะ/(ปี) หรือ (ชื่อ สกุล และคณะ, ปี, น.)	สกุล/et al./(ปี,/p.) หรือ (สกุล/et al.,ปี,/p.)
	สถาพร พงษ์พิบูล และคณะ (2559)	(Singleton et al., 2021, p. 15)
นิติบุคคล	ชื่อหน่วยงาน/(ปี) หรือ (ชื่อหน่วยงาน,/ปี)	
	Meta Corporation (2022)	
นิติบุคคล (อักษรย่อ)	ครั้งแรก >> ชื่อหน่วยงาน/(อักษรย่อ,/ปี) ครั้งถัดไป >> อักษรย่อ/(ปี) หรือ ครั้งแรก >> (ชื่อหน่วยงาน/[อักษรย่อ],/ปี) ครั้งถัดไป >> (อักษรย่อ,/ปี)	
	World Health Organization (WHO, 2019) ครั้งถัดไป >> (WHO, 2019) (กระทรวงศึกษาธิการ [สธ], 2565) ครั้งถัดไป >> (สธ, 2565)	
การ สัมภาษณ์เชิง ลึก	ชื่อ/สกุล/(การสื่อสารส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ปี) หรือ (ชื่อ/สกุล,/การสื่อสารส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ปี)	
	อักษรย่อชื่อ/สกุล/(personal/communication,/เดือน/วัน,/ปี) หรือ (อักษรย่อชื่อ/สกุล,/personal/communication,/เดือน/วัน,/ปี)	
	แสง จันทร์งาม (การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 กุมภาพันธ์ 2559) (J. Hernandez, personal communication, May 25, 2018)	
ราชกิจจานุ เบกษา	* เขียนอ้างอิงในเนื้อหาเท่านั้น ไม่ต้องใส่ในรายการอ้างอิง	
	ชื่อกฎหมาย/(ปี) หรือ (ชื่อกฎหมาย,/ปี)	
	ตามที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542) ได้กำหนด ...	

รูปแบบ	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
คัมภีร์ทางศาสนา	ชื่อคัมภีร์/(เล่ม,/ข้อ) หรือ (ชื่อคัมภีร์,/เล่ม,/ข้อ) (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่ม 15 ข้อ 9) (King James Bible, 1769/2017, Song of Solomon 8:6)	
การอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลระดับทุติยภูมิ	ชื่อ/สกุล ¹ /(ปี,/อ้างถึงใน/ชื่อ/สกุล ²) หรือ (ชื่อ/สกุล ¹ /(ปี,/อ้างถึงใน/ชื่อ/สกุล ²) สกุล ¹ /(ปี,/as/cited/in/สกุล ² ,/ปี) หรือ (สกุล ¹ /(ปี,/as/cited/in/สกุล ² ,/ปี) (เทวินทร์ เหลืองศักดิ์ดา, 2561 อ้างถึงใน พระเกียรติศักดิ์ กิตติวฑฒโน (หลวงอิน), 2565) Allport's diary (2000, as cited in Nicholson, 2003)	
* กรณีไม่ปรากฏปีพิมพ์ ให้ใส่ (ม.ป.ป.) หรือ (n.d.)		
* กรณีไม่ปรากฏผู้แต่ง ให้ใส่ชื่อเรื่อง ชื่อบท หรือชื่อบทความ ถ้าชื่อเรื่องมียาวเกินมากเกินไป ให้ใส่เฉพาะ คำแรก ๆ ของชื่อเรื่องเท่านั้น		
* กรณีผู้แต่งคนเดียว แต่หลายชื่อเรื่องในปีเดียวกัน แสง จันทรงาม (2544ก, 2544ข) (Department of Veterans Affairs, n.d., 2017a, 2017b, 2017c)		
• กรณีอ้างอิงมากกว่าสองแหล่งข้อมูล ให้เขียนเรียงตามลำดับตัวอักษร เช่น ... สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ เสียงประชา (2541) และ พระไพฑูรย์ อารัมภรัตน์ (2556) ... การเรียนรู้แบบร่วมมือ (ทิตินา แชนมณี, 2547; ภูรินทร์ แดงน้อย, 2560) ... out in research (Banks, 2002; Dilevko & Gottlieb, 2003; Orzechowski, 2022)		

2. การเขียนเอกสารอ้างอิงส่วนท้ายเรื่อง

2.1 หนังสือ

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์). /ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์). /สำนักพิมพ์.

กรณีไม่มีชื่อผู้เขียน ชื่อหนังสือ./ (หน้า/เลขหน้า). /สำนักพิมพ์.

ในกรณีที่ชื่อผู้เขียนมีจำนวนตั้งแต่ 2 คน (ผู้เขียน1 และผู้เขียน2)

ในกรณีที่ชื่อผู้เขียนมีจำนวนตั้งแต่ 3-20 คน (ใส่ชื่อผู้แต่งทุกคน)

ในกรณีที่ชื่อผู้เขียนมีจำนวน 21 คนขึ้นไป ใส่ชื่อผู้แต่งคนที่ 1-19 ตามด้วยเครื่องหมาย .

. . ก่อนคนสุดท้าย (ผู้เขียน¹, ผู้เขียน², ³, ⁴, ⁵, ⁶, ⁷, ⁸, ⁹, ¹⁰, ¹¹, ¹², ¹³, ¹⁴, ¹⁵, ¹⁶, ¹⁷, ¹⁸, ¹⁹, .

. ผู้เขียน²⁴)

* ภาษาอังกฤษใช้ &

ตัวอย่าง

แสง จันทรงาม. (2544). *พุทธศาสนาวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สร้างสรรค์บุ๊คส์.

หมายเหตุ

*** กรณีที่ผู้แต่งเป็นนิติบุคคลและเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดพิมพ์**

ใส่ชื่อย่อในส่วนของสำนักพิมพ์ เช่น WHO, มหาวิทยาลัย, สถาบัน, กรม, โรงพยาบาล
กรมวิชาการ. (2518). *กรมวิชาการในปัจจุบัน*. กรม.

*** ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ** ใช้อักษรตัวพิมพ์ใหญ่เฉพาะอักษรตัวแรก หากมีชื่อเรื่องรองใช้
เครื่องหมายทวิภาค (:) คั่นเว้น 1 ตัวอักษร ตามด้วยอักษร ตัวแรกเป็นตัวพิมพ์ใหญ่ นอกนั้นใช้
ตัวพิมพ์เล็ก Controlling uncertainty: A review of human ...

2.2 บทความ

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ/(บ.ก.)/ชื่อหนังสือ ../(น./เลขหน้า)./ สำนักพิมพ์.
--

ตัวอย่าง

ชัตติยา กรรณสูตร. (2547). การสังเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยคุณธรรม พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของ
คนไทย: การเชื่อมโยงสู่นโยบาย. ใน ชัตติยา กรรณสูตร, เสวนิจ รัตนวิจิตร, ธัญญา
สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และขวัญรัก สุขสมฤทัย (บ.ก.). *รายงานการวิจัยคุณธรรม
พฤติกรรม ความซื่อสัตย์ของคนไทย* (น. 9-125). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

2.3 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต/ไม่ได้ตีพิมพ์]./ ชื่อมหาวิทยาลัย.
--

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสาร นิพนธ์/[Unpublished doctoral/dissertation หรือ Unpublished/master's/thesis]./ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). *การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหิน
ในห้องเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ออนไลน์

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ ปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต./ชื่อ มหาวิทยาลัย]./ ชื่อเว็บไซต์./URL

ตัวอย่าง

สุชาติ ตันติศักดิ์. (2550). การตรวจจับฮาร์ดดิสก์ในระบบจำหน่ายโดยใช้ซอฟต์แวร์แมชชีน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. คลังสารสนเทศดิจิทัล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:108574>

2.4 บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร/ปีที่หรือเล่มที่/(ฉบับที่)/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

มะลิวรรณ โคตรศรี. (2548). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารวิจัยและวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3(1), 32-48.

2.5 รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน/(ปีที่เผยแพร่)/ชื่อเรื่อง/(รายงานการวิจัย)/สำนักพิมพ์

ตัวอย่าง

พระมหาภาสิต สุขวรรณดี (สุภาสโต). (2547). รายงานการวิจัยการรักษาศีล 5 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ พ.ศ. 2547 (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

2.6 เว็บไซต์

ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่เผยแพร่)/ชื่อเรื่อง/ชื่อเว็บไซต์/URL

ตัวอย่าง

นักร้องในตำนาน. (2565, 11 กรกฎาคม). 30 แคปชั่นโดนใจ สำหรับทาสแมว คนรักแมวโดน ๆ. ทรูไอดี. <https://women.trueid.net/detail/E7kjm1nDq9dv>

Victoria University. (2023, January 19). APA 7th Referencing: Reports & Grey Literature. <https://libraryguides.vu.edu.au/apa-referencing/7ReportsGreyLiterature>
หมายเหตุ กรณีชื่อผู้เขียนและชื่อเว็บไซต์เป็นชื่อเดียวกัน ให้ตัดชื่อเว็บไซต์ออก

2.7 หนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ/(ปี/วัน/เดือนที่เผยแพร่)/ชื่อบทความ/ชื่อหนังสือพิมพ์/น./เลขหน้า.

ตัวอย่าง

โกวิท โพธิสาร. (2549, 4 สิงหาคม). สัมผัสโลกวิทยาศาสตร์ นวัตกรรมใหม่ล่าสุด งานสัปดาห์วิทยาศาสตร์'49. มติชน, น. 33.

2.8 รายงานการประชุมวิชาการ หรือการสัมมนาทางวิชาการ

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อเอกสารการประชุมหรือ
สัมมนา. (หน้า/เลขหน้า). /สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

นิตย โจนรัตนวาณิช และสิทธพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2549). การศึกษาวิเคราะห์และออกแบบ
ระบบการตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.
ใน *เวทีนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 3* (น. 48-50). นครปฐม:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

2.9 เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์ (เอกสารอัดสำเนา/เอกสารประกอบการเรียน)

ชื่อหน่วยงาน./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อของเอกสาร/[เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]./ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

วีระชัย ยศโสธร. (2556). จริยธรรมกับการดำเนินชีวิต [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อกฎหมาย./ (ปี,/วันที่/เดือน)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่ม/ตอนที่./ หน้า/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. (2542, 15 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*.
เล่ม 135 ตอนที่ 33. หน้า 42-48.